Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

NIELS ÅGE NIELSEN

Dansk dialektantologi

I. Østdansk og ømål

HERNOV

Niels Åge Nielsen
Dansk dialektantologi 1–2
©1978 Niels Åge Nielsen

*

Udgivet i samarbejde med
Nyt Dansk Litteraturselskab

*

Omslag: Johanne Elmstedt

*

Typografisk tilrettelægning:
Harry Olsen

*

Bogen er sat med Times fotosats

*

Alle rettigheder forbeholdes.
Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse
af denne bog eller dele deraf
uden forlagets skriftlige samtykke
er forbudt ifølge gældende lov om dansk ophavsret.
Undtaget herfra er uddrag
til brug ved anmeldelser.

ISBN 87–7215–623–6
Andelsbogtrykkeriet i Odense

Dansk dialektantologi

I. Østdansk og ømål

Tidligere udkom:

Norsk-dansk ordbog. (1955).
Sammen med Hallfrid Christiansen og
Mogens Brøndsted

De jyske dialekter. (1959).

Dansk etymologisk ordbog. (1966. 3. nov. udgave 1976).

Sprogets opståen og udvikling. (1968).

Runestudier. (1968).

Runerne på Rökstenen. (1969).

INDHOLD

FORORD 7
1. INDLEDNING OM DE DANSKE DIALEKTER 9
1.1. *Dialekterne og deres opståen* 9
1.2. *Lydskrift* 12

2. ØSTDANSK 15
2.1. *Bornholmsk* 15
2.2. *Skånsk* 18
2.3. *Hallandsk* 21
2.4. *Blekingsk (Listermålet)* 22

3. ØMÅL 24
3.1. *Sjællandsk* 25
3.2. *Sydømål* 27
3.3. *Fynsk* 30

4. ØSTDANSKE TEKSTER 34
4.1. *Bornholmske tekster* 34
4.2. *Skånske tekster* 72
4.3. *Hallandsk tekst* 105
4.4. *Blekingske tekster* 108

5. ØMÅLSTEKSTER 112
5.1. *Sjællandske tekster* 112
5.1.1. Nordsjællandske tekster 112
5.1.2. Vestsjællandske tekster 146
5.1.3. Østsjællandske tekster 158
5.1.4. Sydsjællandske tekster 161
5.2. *Sydømålstekster* 172
5.2.1. Mønske tekster 172
5.2.2. Falsterske tekster 175
5.2.3. Lollandske tekster 187
5.3. *Fynske tekster* 203

5.3.1. Vestfynske tekster 203
5.3.2. Østfynske tekster 236
5.3.3. Sydfynske tekster 240
5.3.4. Langelandsk tekst 244
5.3.5. Ærøsk tekst 245

FORORD

Udgivelsen af en stor samling af prøver på danske dialekter hænger sammen med den stigende interesse for ældre forhold på landet, som man i de senere år har kunnet konstatere, en interesse, der også omfatter beretninger og digte på gammelt, folkeligt sprog.

Initiativet til udgivelsen af *Dansk Dialektantologi* I–II er kommet fra »Nyt dansk Litteraturselskab«, oprettet 1940 af danske folkebiblioteker. Foruden at medvirke til optryk af udsolgt, men efterspurgt litteratur arbejder foreningen for at få udgivet bøger, der savnes i oplysningsarbejdet. Når henvendelsen gik til mig, skyldtes det, at min forholdsvis populære bog *De jyske dialekter* (1959) også indeholdt mange kommenterede dialektprøver. Jeg har deltaget i udforskningen af dialekterne i Jylland fra 1940 til 1973, i årene fra 1953 som medredaktør af *Jysk Ordbog*. Men jeg har kun i min undervisning beskæftiget mig med dialekterne uden for Jylland. Jeg havde, inden jeg gik i gang med arbejdet, lejlighed til at rådføre mig med to eksperter i dialekterne på de danske øer: professor, dr. phil. Poul Andersen og afdelingsleder Christian Lisse, Institut for dansk dialektforskning ved Københavns Universitet. I enighed udarbejdede vi planen om at inddrage også de tidligere danske dialekter i Skåne, Halland og Vestbleking, og vi skitserede sammen det sideantal, der burde tildeles de enkelte områder. Fra nogle landsdele eksisterer der kun et fåtal af tekster, som er skrevet med folkelig lydgengivelse, fra andre findes der en mængde. Det var blandt andet af den grund klart, at tekster fra Jylland ville optage hele bind II.

Niels Åge Nielsen
Aarhus Universitet
Maj 1978

1. INDLEDNING OM DE DANSKE DIALEKTER

Det er hensigten med denne indledning at give en kortfattet og populær redegørelse for de danske dialekter og deres sproghistoriske baggrund.

1.1. Dialekterne og deres opståen

Dansk hører til *de nordiske sprog*, en gruppe af nærtbeslægtede sprog, der tales i den største del af Skandinavien, idet man må undtage det meste af Finland, hvor der tales et sprog, finsk, som ikke er beslægtet med de nordiske sprog. Til de nordiske sprog hører i nutiden seks forskellige litteratursprog: *dansk*, *svensk*, *bokmål* (tidligere kaldt *riksmål*) og *nynorsk* (tidligere *landsmål*) i Norge, *færøsk* og *islandsk*. Men der er mange flere former for talesprog – dialekter – især på landet, og også i visse af byerne. Og grænserne mellem talesprogene falder ikke sammen med statsgrænserne. Således tales der svenske dialekter i det sydlige og vestlige Finland og danske dialekter i Sydslesvig, og ofte betragter man de dialekter, der tales i de gamle danske landområder i Sydsverige, som danske. Det vil vi også gøre her, idet vi betegner bornholmsk, skånsk, hallandsk og målet i Lister herred i Blekinge som *østdanske dialekter*.

Vi får herved en deling af de danske dialekter i følgende hovedområder: *østdansk*, *ømål* og *jysk*.

Allerede i den ældre gammeldanske periode ca. 1100–1350 kan man se begyndelsen til en sådan tredeling af det danske sprog. Ikke mindst er den tydelig derved, at der i denne periode er sket en række udtaleforandringer i forhold til sproget i den foregående periode ca. 800–1100 (olddansk, runedansk), som i det danske område næsten udelukkende kendes fra runeindskrifter. Dansk som det fremtræder omkring år 1300 skilte sig nu ud fra nabosproget svensk bl.a. derved, at det havde fået en svækkelse af flerstavelsesordenes sidste tryksvagere stavelser, hvorved vokalerne (selvlydene) i disse stavelser helt eller delvis faldt sammen i en *æ*-lyd (*ə*). I østdansk var det dog kun *-i* og *-u*, der blev forandret til *-æ*, mens *-a* bevaredes. I ødansk fik talesproget en gennemført forandring af *-a*, *-i*, *-u* til *-æ* (senere skrevet *-e*), i jysk gik svækkelsen efterhånden så vidt, at den førte til bortfald af sidste stavelses vokal (apokope).

Et eksempel kan være ordet *gade*. Det hed på oldnordisk *gata*, svensk (sv.) har endnu *gata*, gammeldansk fik *gathæ* (udtalt *ga·ðə*), nydansk *gade*, og jysk [*ga·ð*, *gå·ð*]. Denne lydforandring betegnes »infortissvækkelsen«.

En anden betydningsfuld lydforandring på det danske område kan ses af det samme eksempel: ældre *t* efter vokal er først blevet til (stemt) *d* og derefter lydåbnet til hæmmelyden (spiranten) *ð*. På tilsvarende måde er ældre *-p* blevet til *-b*, der i dialekterne kan gå videre til fx *-v*, fx oldnord. *krjúpa* krybe, sv. *krypa*, da. *krybe*, jysk [*kry·b*, *kry·v*], oldnord. og sv. *gapa*, da. *gabe*, jysk [*ga·b*, *gå·b*, *gå·v*]. Og endelig forandres ældre *k* i samme stilling til *g* og videre til *q* (åbent g) og *j*, fx oldnord. *leika* lege, sv. *leka*, da. *lege*, jysk [*le·q*, *li·əq* etc.]. Sammenfattende kaldes denne forandring (lydudvikling) af lukkelydene (klusilerne) *p*, *t*, *k* i dansk for »klusilsvækkelsen«.

Det må fremhæves, at det er ikke rigtigt, hvad mange tror, at de danske dialekter er opstået som fordrejelser eller varianter af rigssproget. Hver for sig er de opstået ud fra gammeldansk. Og for at man kan danne sig en forestilling om det udgangspunkt, hvorfra de danske dialekter har udviklet sig, bringes her nedenfor tre eksempler på gammeldansk lovsprog (med oversættelse i moderne dansk fra *Danmarks gamle Love i Oversættelse* ved Erik Kroman (1945-48)) fra Skåne, Sjælland og Jylland.

Skånske lov (håndskriftet Stockholm B 74 fra ca. 1250).
Vm bi.
(XI. 1 = 196. 197) Fylgir man biswærme sinum || j hægnathe scoge annars mans. Sigi til hinu*m* ær scog á. oc hafui halft hvær therra. Vil hin ær scog á æy lata høgga træ sith. tha late hin sithia bi quar. æll*a*r han taki bort scatha løst hinum ær scog á. Fællir han træ vtan hans lof ær scog á. bøte hanum thre marc. ællar dyli mæth tyltar eth. Takar hin bi bort ær scog á. oc træ. fari hin æftir ær bi atte. oc tacføre bi sin. oc løse fore thiuf stolet. ællar fore rantakit mæth siata mans eth. æll*a*r hin wæri fore hema føth. mæth twiggia manna vithni oc tyltar eth.

Kap. 196 (ASun. 116).
Følger en Mand sin Bisværm i en anden Mands indhegnede Skov, skal han sige det til den, der ejer Skoven, og hver af dem skal have Halvdelen (af Bierne). Vil den, der ejer Skoven, ikke lade sit Træ omhugge, da skal den anden lade sine Bier blive der eller tage dem bort uden Skade for den, der ejer Skoven. Fælder han Træet uden Tilladelse af den, der ejer Skoven, skal han bøde tre Mark til ham eller nægte med Tylvtered.

Kap. 197 (ASun. 116).
Tager den, der ejer Skoven og Træet, Bierne bort, skal den, der ejede Bierne, forfølge Sagen og tage Borgen for sine Bier og søge dem tilbage som tyvstjaalne eller som rantagne med sjette Mands Ed, eller den anden skal værge dem som hjemmefødte med to Mænds Vidnesbyrd og Tylvtered.

Eriks sjællandske lov (håndskriftet AM 455, 12° fra ca. 1300).
XXXVII. Vm bi flyghæ burt oc fylghær hin ær a.
Flyghær manz bi fran hanum oc fylghær han ær a. tha sighæ hinu*m* til ær scoghæn a. oc ma han them swa ut fa at han spillær ey hins træ. tha takæ sinæ bi oc faræ wæl mæth. æn sighær hin ær træet a at bin æræ hans eghæn oc fran hanum floghnæ. oc at hin hauær wranct kiænd. tha sweriæ til mæth thrithiæ mannæ at the æræ hans æghnæ oc fran han*um* flughnæ. Æn sighær hin swa at tu hauær ey ræt kiænd. oc iæc wil ey latæ them for utæn thu swær til. tha faræ hin ær utæn cum withær mæth en eth oc swæriæ at han fuldæ sinæ bi oc the æræ hans eghnæ. oc tha hauæ the bathæ til halfs. fællæ thar the wiliæ. Æn of bondæn ær træt a sighær swa. iæc wil ey fællæ mit træ for thinæ bi. tha standæ træt oc hins eghæ wæræ thot hwaræn a bin ær them a. Nar sum træt fallær. tha a hin ær bin a bathæ hunugh oc bin.

Kap. 37. Hvis Bier flyver bort, og Ejeren følger efter dem.
Flyver en Mands Bier fra ham, og Ejeren følger efter dem, da skal han sige det til den, der ejer Skoven, og kan Ejeren af Bierne hente dem ud saaledes, at han ikke ødelægger hans Træ, da skal han tage sine Bier og drage uhindret bort med dem. Men siger den, der ejer Træet, at Bierne er hans Ejendom og er fløjet fra ham, og at den anden har taget fejl, da skal han sværge med tre Mænds Ed paa, at de er hans egne og er fløjet fra ham. Men siger han saaledes: Du har taget fejl, og jeg vil ikke udlevere dem, medmindre du aflægger Ed, da skal den, der kom udefra, gaa hen og sværge med sin egen Ed paa, at han fulgte efter sine Bier, og at de er hans egne, og da skal hver af dem have Halvdelen, og de kan fælde (Træet), naar de vil. Men hvis Bonden, som ejer Træet, siger saaledes: Jeg vil ikke fælde mit Træ paa Grund af dine Bier, da skal Træet blive staaende, men han, der ejer Bierne, skal dog vedblive at være Ejer af dem. Naar Træet falder, skal den, der ejer Bierne, have baade Honningen og Bierne.

Jyske lov (håndskriftet Ny kongelig Samling 295, 8° fra ca. 1325).
3. bog., kap. 38.
Um bi.
Hwa sum bi hauær. han scal sialf worthæ thæm mæth garth. swo at andræ

mænsz fæ ma thæm æi nithær kastæ. æth spillæ. æn ær garth swo lagh at annæns mansz fæ ma gangæ i garth oc spillæ thæm. witæ sik thæt sialf. oc fangæ [ængi annæn] boot. æn wrthær nokær mansz fæ stangd til døthæ vtæn mansz bi garth. bøtæ hin ækki for thær bi attæ. æn wrthær thæt stangd i hæl i bi garth. gialdæ æfter scathæn thær bi attæ. for thy at han hafthæ æi laghæ garth.

Kap. 39. Of ens mansz bi flyghæ annæns mansz bi vp.
Flyghæ ens mansz bi annæns mansz vp. tha scal hin thær the bi a. thær vp flyghæs. mæth andræ grannæ seghæ thæn til thær andræ bi a. wil han thær the katær hauær hauæ mæth hin annæn fællagh bathæ vm the bi thær vp flyghæs oc swo vm the andræ. tha ma thæt wal waræ. æn wil han æi thæt. oc for kummæ hinæ bi sithæn the bi. thær hans flyvghæ vp. witæ sik thæt sialf. for thy han wildæ æi skiftæ with hin annæn bathæ gaghæn oc scathæ.

Kap. 38. Om Bier.
Den, som har Bier, skal selv vogte dem med Hegn, saa at anden Mands Kvæg ikke kan kaste dem ned eller ødelægge dem, men er Hegnet saa lavt, at en anden Mands Kvæg kan gaa ind i Bigaarden og ødelægge dem, kan han bebrejde sig selv det og faar ingen Bøde. Men bliver en Mands Kvæg stukket ihjel uden for en Mands Bigaard, skal Ejeren af Bierne ikke bøde derfor. Men bliver det stukket ihjel i Bigaarden, skal Ejeren af Bierne erstatte efter Skadens Størrelse, fordi han ikke havde lovligt Hegn.

Kap. 39. Hvis en Mands Bier jager en anden Mands Bier op.
Jager en Mands Bier en anden Mands Bier op, da skal Ejeren af de Bier, der jages op, sammen med andre Grander sige det til Ejeren af de andre Bier. Vil den, der har de livlige Bier, være i Fællig med den anden, saavel om de Bier, der jages op, som om de andre, da maa det gerne være saaledes. Men vil han ikke det, og ødelægger de Bier senere dem, der jagede dem op, kan han bebrejde sig det selv, fordi han ikke vilde dele baade Gavn og Skade med den anden.

1.2. Lydskrift

Den første videnskabelige lydskrift, der blev anvendt på dansk sprog, var Lyngbys lydskrift, konstrueret af sprogforskeren, den senere professor K. J. Lyngby (1829–71) i 1856. Han anvendte den på sine mange optegnelser af jyske dialekter, og den er også brugt af præsten og sprogforskeren H. F.

Feilberg i hans store *Bidrag til en ordbog over jyske almuesmål* I–IV (1886–1914). Denne lydskrift er også brugt i J. C. S. Espersen: *Bornholmsk ordbog* (1908). Og da denne ordbog bragte nogle prøver på bornholmske tekster, vil man her i antologien finde enkelte bornholmske tekster, hvor der ved siden af den af indfødte bornholmere konstruerede »retskrivning« findes tekster i lydskrift, som giver et noget præcisere indtryk af udtalen.

Men allerede i 1890 var der opstået en ny lydskrift, der skulle komme til at afløse Lyngbys. Den kendte sprogforsker Otto Jespersen skrev i første bind af *Dania. Tidsskrift for folkemål og folkeminder* (1890–92) s. 33–79 en stor artikel om »Danias lydskrift«. Feilberg bragte i Bind I af sin ordbog (1886–93) s. X–XI en sammenlignende tavle mellem de to forskellige lydskrifter. Senere skrev Marius Kristensen en lille *Vejledning til brugen af »Danias lydskrift«, udarbejdet for Udvalg for Folkemål.* (1924) 32 s. Alle optegnelser af danske dialekter i dette århundrede er blevet foretaget med en finere eller grovere brug af »Danias lydskrift«. Desværre må det anses for et faktum, at tekster skrevet med den finere form af denne lydskrift ikke kan anvendes til populær brug. Jeg har derfor i denne antologi afstået fra at bringe sådanne tekster. Jeg henviser læsere, der måtte være interesserede i at prøve at læse den slags tekster til *Danske Dialekttekster*. II. Ømålstekster 1, Sjællandsk og Sydømål (1973) og IV. Ømålstekster 2, Fynsk (1976). Begge disse bøger har parallelt løbende oversættelser af teksterne.

Da Udvalg for Folkemål (nu: Institut for dansk dialektforskning, Københavns Universitet) påbegyndte udsendelsen af sit eget tidsskrift *Danske Folkemål* i 1927, bragtes i det første hefte s. 16 ff en lydskriftvejledning og derefter også regelmæssigt en tavle over en simplificeret lydskrift beregnet til eventuelle meddelere til bladet eller Udvalget. Denne lydskrift forekommer enkelte gange i prøverne i denne bog og aftrykkes derfor nedenfor.

Særdeles vigtig er måde, hvorpå man betegner længde og stød:

Længde

hyle	*hy·le* el. *hy·lə*	over for hylde *hyle* el. *hylə*
kile	*ki·le* el. *ki·lə*	over for kilde *kile* el. *kilə*

Stød

sten	*ste'n*	over for stenkiste *ste·nkiste*
hus	*hu's*	over for huse *hu·se* el. *hu·sə*
hø	*hø'*	over for høstak *høstak*

a = Rigsmaalets a-Lyd i: *falə* (falde), *hat* (Hat), *ma:s* (Mas).
a = sænket a-Lyd i Rm.: *sparkə* (sparke), *a'rm* (Arm), *ra·sə* (rase).
å = Rigsmaalets aa-Lyd i: *gå·ðə* (Gaade), *lå:s* (Laas).
å̲ = sænket aa-Lyd i Rm.: *låpə* (Loppe), *kå̲ŋə* (Konge).
o, u = Rm. Lyd i: *lokə* (lukke), *so:'* (So); *mu:s* (Mus), *kusk* (Kusk).
ø = Rm. ø-Lyd i: *sø:'* (Sø), *bøsə* (Bøsse), *lø·sə* (løse).
ö = Rm. ø-Lyd i: *hö·nə* (Høne), *börstə* (Børste), *grön'* (grøn).
y, i = Rm. Lyd i: *by·ðə* (byde) *nyt* (nyt); *si:'* (Si), *sist* (sidst).
æ, e = Rm. Lyd i: *gæst* (Gæst), *græs* (Græs); *se:'* (se), *let* (lidt).
ə = tryksvag Slutningslyd i: Gadə, fində, Bøndər.
w = den u-agtige Lyd i Tvelyd *aw* osv. i Rm.: *naw'n* (Navn), *våw'n* (Vogn). Som Medlyd (sml. *b*) i Nordjysk: *wal* (vel).
j = den i-agtige Lyd i Tvelyd *aj* osv. i Rm.: *laj'* (Læg), *råj'* (Røg). Som Medlyd i Forlyd: *jæl'p* (Hjælp).

MEDLYD:

f, h, k, l, m, n, p, r, s, t bruges som i Skriftsproget, dobbeltskrives dog ikke; *h* bruges kun i Forb. *hj-, hr-*, hvis det virkelig udtales.
b, d, g = Rigsmaalets Lukkelyd i *bast* (Bast), *labər* (Labber), *da:l* (Dal), *gå:s* (Gaas), *lægə* (lægge).
ð = Rigsmaalets aabne d-Lyd i: *ga·ðə* (Gade), *skred* (Skred).
q = Rigsmaalets aabne g-Lyd i: *da:q* (Dag), *ø·qə* (øge).
ch = den ustemte *q*-Lyd i Sønderjy.: *ka·ch* (Kage), *achə* (Ager).
b = en v-Lyd udtalt med Underlæbe mod Overlæbe (sml. *v*). Anderledes *w*, der udt. med rundede Læber (Trutmund).
v = Rigsmaalets v-Lyd i Vand, vride osv., udtalt med Underlæbe mod Overtænder. Sml. (det u-agtige) *w* og *b*.
z = den stemte s-Lyd i Bornholmsk: *gla·z* (Glas), *u·zəl* (ussel).
ŋ = Rigsmaalets ng-Lyd i Konge, bange og n-Lyd i Banke.
n̥, l̥ = n- og l-Lyd med j-agtig Klang.
ł = „hult l" ɔ: en jysk l-Lyd som i Engelsk full, all.

SÆRLIGE TEGN:

' betegner Hovedtryk paa følgende Stavelse. Eks. *a'vi:s* (Avis).
' betegner, at foreg. Lyd afbrydes eller deles af et Stød. Eks. *la:'qən* (et Lagen), modsat *la·qən* (Salt|lagen).
· efter et Tegn betegner, at vedkom. Lyd er lang. Eks. *va·nə* (en Vane), modsat *vanə* (vande).
(nd), (ng) o. l. betegner, at foregaaende Selvlyd er en Næselyd. De i Parentesen staaende Tegn udtales ikke. Eks. Fynsk *sæ·(ng)ə* (Senge) = *sæ·(nd)ə* (sende), *sø:'(nd)j* (Synd og syng).

2. ØSTDANSK

Området omfatter 2.1. Bornholmsk, 2.2. Skånsk (Skånemålene), 2.3. Hallandsk og 2.4. Blekingsk (Listermålet).

Disse dialekter har en række træk tilfælles, dels fælles nyudviklinger (novationer), dels bevarede gamle træk (arkaismer).

Det er en novation, nemlig klusilsvækkelsen (klusil er ustemt lukkelyd) af gammeldansk (glda.) og gammelsvensk *p*, *t*, *k* efter vokal (selvlyd) *til b*, *d*, *g*, der benyttes som hovedkriterium for at henregne skånsk, hallandsk og den vestlige del af Blekinge (Lister herred) samt bornholmsk til *østdansk*.

2.1. Bornholmsk

Målet på Bornholm kan betragtes som den i en række henseender mest gammeldagse (arkaiske) dialekt i hele det gamle danske sprogområde. Grunden er sikkert øens isolerede beliggenhed. Det falder af den grund helt rimeligt at begynde denne oversigt over de danske dialekter med dette område. Dette svært forståelige talesprog er nogenlunde ensartet på hele øen, dog forekommer der mindre forskelle mellem den nordlige og den sydlige del, ligesom en undersøgelse af Rønnemålet har vist visse særtræk (jf. Børge Andersen: *Rønnemålet* (1959) s. 115–116).

2.1.1. Lydsystem

Ligesom i dansk rigsmål forekommer der kun sprogligt relevante trykaccenter, dvs. stærktryk og svagtryk, der er således en betydningsforskel mellem *ˈfår˳gå·r* forgård og *˳fårˈgå·r* præs. forgår. I modsætning til størstedelen af det nuværende danske område mangler dialekten stød. Dette er grunden til, at de fleste indfødte bornholmere har vanskeligt ved at lære at udtale det danske stød og at placere det korrekt, idet de er tilbøjelige til at sætte stød, hvor det ikke skal være og at udelade det, hvor det skulle være. Dialekten har heller ikke som fx svensk en modsætning mellem tonegangen i én- og flerstavelsesord, hvor den svenske accent I i énstavelsesord har en jævn fal-

dende tone, mens accent 2 i flerstavelsesord har et faldende-stigende toneforløb.

Ligesom fx i svensk (indbefattet skånsk) er stavelsen lang, når den er trykstærk, dvs. den består af lang vokal + kort konsonant eller kort vokal + lang konsonant eller konsonantgruppe.

Ligesom i dansk rigsmål er vokallængde relevant til betydningsadskillelse, fx *led·* subst. led over for *le·d* præt. led (af lide), *væd·a* hvæsse: *væ·da* vb. væde.

Man kan i fonetisk lydskrift anvendt til gengivelse af bornholmske vokaler finde, at der har været anvendt 20–30 tegn. Men da en del af disse tegn blot er varianter, som fx er betinget af omgivende lyd, kan man reducere antallet til 10 lange og 6 korte vokaler:

lange	*i·*	*y·*	*u·*	*o·*
	e·	*æ·*	*å·*	
	ö·	*a·*	*a·*	

Eksempler er *bi·* bi, *by·* by, *gru·s* grus, *ko·* ko, *go·s* gods, *le·r* ler, *træ·* træ, *frå·* fra, *ö·* ø, *fö·ra* føre.

Forskellen *a·* og *a·* er, at den sidste er svagt rundet. At forskellen mellem disse to langvokaler er betydningsmæssigt relevant (at der er kommutation imellem dem) ses af et eksempel som *ka·r* kar : *ka·r* karl.

De 6 korte vokaler er: *e*, *ø*, *o*, *æ*, *å*, *a*. Bemærkelsesværdigt er det, at *-a* er bevaret i sidste stavelse af to- eller flerstavelsesord, hvor rigsmålet har *-ə*.

Den fonetiske lydskrift har ligeledes anvendt et stort antal tegn for konsonanter. Specielt må der henvises til, at der i J. C. S. Espersen: *Bornholmsk ordbog* (1908) benyttes en ældre lydskrift (Lyngbys lydskrift) (også i de trykte dialektale sprogprøver i denne bog), hvor der anvendes særlige tegn, således et hak over k, g, s, n, l, der betegner palatalisering, som i den tilnærmede »bornholmske lydskrift« gengives ved kj, gj, sj, nj (el. jn, jnj), lj (el. jl, ljl). Som længdebetegnelse brugtes i Lyngbys lydskrift en streg under pågældende vokal eller konsonant. Om tegnene i Danias lydskrift se ovenfor u. 1.2.

Konsonanterne *k* og *g* er i forlyd (dvs. forrest i ord) foran fortungevokaler og tillige i indlyd og udlyd efter *æ*, *i*, *y* blevet palataliseret (udtalt med j-lyd) og derved blevet til *ʃc* og *d̠j*. Eksempler er *ʃcæn·a* verb. kende, *ʃcö·ra* verb. køre; *fiʃc* præt. fik, *d̠jæs·* pl. gæs, *d̠jil·a* subst. gilde.

De lange konsonanter *bb*, *dd*, *gg* er bevaret som stemte lyd, dog forholder det sig således, at udtalen langt *ð* (*ð·*) veksler med langt *d* (*d·*), og efter fortungevokal er *gg* blevet til *d̠j*. Vi finder således former som *næb·* næb, *d̠jæd·a* eller *d̠jæð·a* gedde, *vag·a* en vugge, *æd̠j* æg. Men konsonantlængden er ikke

sprogligt relevant, idet der ikke er eksempler på, at kort : lang konsonant anvendes til at skelne mellem betydninger.

I lidt ældre bornholmsk blev der skelnet mellem *v* og *w*, *s* og *z* (stemt s) efter vokaler, fx *læ·va* læbe : *læ·wa* leve; *la·va* labe (drikke mælk) : *la·wa* lave; *ro·sa* en rose : *ro·za* at rose. – Foran vokaler er det gamle *w* blevet til *v*: *van·* vand, *vi·ðər* adj. mask. hvid, undtagen efter *s* og *k*: *swæ·ra* sværge, *kwin·a* kvinde.

Som i andre dialekter er resultaterne af svækkelsen af de gammeldanske klusiler *p*, *t*, *k* blevet videreført efter at trinnet *b*, *d*, *g* var nået, idet *b* > *v*: *pi·va* pibe, *d* delvis > *ð*: *bi·da* bide, *ga·ða* gade, og *k* > *g* (den yngre generation har mellem vokaler almindeligt *q*) efter bagtungevokal: *ka·ga* kage, men til *j* efter fortungevokal: *æ·j* eg, *hö·j* høg. – Et oprindeligt *ð* er normalt forsvundet: *nö·* nød, tvang, *ri·a* verb. ride. – Et oprindeligt *q* (glda. *gh*) > *w* efter bagtungevokal: *law·ər* adj. lav, her har glda. *-ogh* og *-ugh* givet samme resultat: *skaw·* skov, *flaw·a* flue. Efter fortungevokal er oprindeligt *q* (glda. *gh*) > *j*: *vaj·* vej, *saj·a* sige.

Særprægede lydudviklinger er sket med oprindeligt *nn* og (efter de højtstillede vokaler *i*, *y*, *u*) *nd*, der er udviklet til *ŋ*: *a·ŋ* and, *pa·ŋa* pande, *bræŋ·a* brænde; *hoŋ·* hund. Og videre med oprindeligt *ng* > *ŋ* efter *æ*, *i*, *y*: *læŋ·ə* længe, *briŋ·a* bringe.

En lignende udvikling er sket med oprindeligt *ll* og *ld* til *ɭ*: *trɔɭ·* trold, *ɣiɭ·a* kilde.

2.1.2. Bøjning

Her kan kun fremdrages enkelte vigtige sider af bøjningslæren (jf. den udførlige beskrivelse af Wimmer i indledningen til J. C. S. Espersen: *Bornholmsk ordbog* (1908) s. 68–149).

Det er et bemærkelsesværdigt gammelt træk, at bornholmsk har bevaret de oprindelige tre køn: hankøn (maskulinum), hunkøn (femininum) og intetkøn (neutrum) i substantiverne, mens i rigssproget hankøn og hunkøn er faldet sammen i fælleskøn. Kønnet fremgår bl.a. af bestemthedsbøjningen, fx hankøn *a·rmiŋ* armen, *da·ŋ* dagen; hunkøn *sa·gən* sagen, *ö·n* øen, *øg·an* ugen; intetkøn *hu·zeð* huset, *træ·ð* træet, *æb·ləð* æblet.

Også substantivernes talbøjning viser ældre former. Stærke hankønsord får i almindelighed flertalsendelsen *-a*, men de gamle *i*- og *u*-stammer får *-ər*. Stærke hunkønsord får almindeligt *-ər*. Stærke intetkønsord har i almindelighed ingen endelse i flertal, det hedder *många hu·z* mange huse. Gamle hankøns *an*-stammer (som oldnord. *tími* time) har uforandret form i flertal:

ental *ti·ma* time, flertal *ti·ma* timer; det samme gælder for gamle intetkønsord *ia*-stammer (som oldnord. *epli* æble) ental *æb·lə*, flertal *æb·lə*.

Bestemt flertal har formerne:
hankøn: *a·rmana* armene, *ti·mana* timerne.
hunkøn: *sa·garna* sagerne, *øg·arna* ugerne.
intetkøn: *hu·zən* husene, *æb·lən* æblerne.

Også adjektiverne har bevaret den gamle kønsbøjning med tre køn. Det hedder i hankøn *en go·ər, gam·alər maŋ* en god, gammel mand; i hunkøn *en go·, gam·əl kån·a* en god, gammel kone; i intetkøn *et gåt gam·alt hu·z* et godt gammel hus. Formen *go·ər*, der oprindelig kun er mask. nominativ, bruges i alle kasus.

Verbernes talbøjning blev i dansk skriftsprog først officielt ophævet år 1900, men den synes allerede i 1700-tallet at have været på retur. Den har været bevaret i det bornholmske talesprog helt op til nyeste tid, fx *ja· biŋ·ər – di biŋ·a – ja· ba·nt – di bon·ə* jeg binder – de binder – jeg bandt – de bandt.

Enkelte spor af verbernes personbøjning ses i 2. sg. endende på *-st* eller *-t*, når der følger et pronomen umiddelbart efter: *e·stu* er du, *vastu* var du, *så·stu-na* så du hende (hvor *-na* er rest af den gamle akkusativ af hun: *hana*), *ka·nstu* kan du osv. Videre (imperativ) 2. person pl.: *gå·n i·* går I?, *ha·n i·* har I? – *var·ən så go·a* vær så god (til flere), *få·n lið ma·ð* få jer lidt mad.

2.1.3. Litteratur

J. C. S. Espersen: *Bornholmsk ordbog* (1905), – H. A. Koefoed: »Sproget – Bornholmsk.« *Bornholmernes Land.* II (1944) s. 267-282. – Peter Skautrup: *Det danske sprogs historie.* IV (1968) s. 105-107.

2.2. Skånsk (Skånemålene)

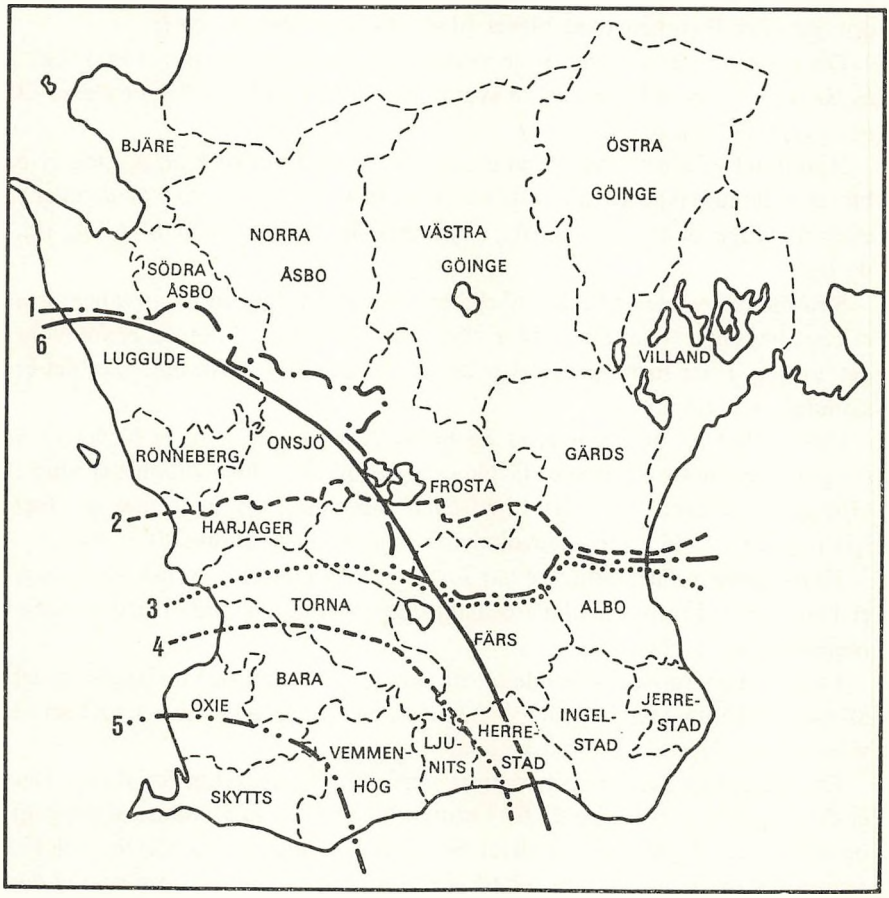
Det skånske område omfatter 23 herreder og er delt af en række dialektgrænser.

Man har almindeligt betragtet den forskellige udvikling af det klusilsvækkede *-k* som delende området i nord- og sydskånsk (jf. kort over grænser i Skåne: linje 2). Nord for denne grænse er $k > g$, fx *ri·g* rig, syd for er $k > dʒ$ efter fortungevokal, fx *ri·dʒ* rig. Men ved at inddrage andre kriterier er man i stand til at afgrænse de 5 følgende mindre områder af Skåne (herrederne angives i parentes):

1. Nordvestskånsk (Bjäre, Norra Asbo, Södra Asbo, Luggude, Rönneberg, Onsjö).

2. Nordøstskånsk (Västra Göinge, Östra Göinge, Villand, Gärds, Frosta (nordlige del)).
3. Mellemskånsk (Harjager, Frosta (sydlige del)).
4. Sydvestskånsk (Torna, Bara, Oxie, Skytts, Vemmenhög, Ljunits).
5. Sydøstskånsk (Färs (sydlige del), Albo, Herrestad, Ingelstad, Jerrestad).

Det følgende kort, der gengives efter Peter Skautrup: *Det danske sprogs historie.* IV (1968) s. 102, viser herredsgrænserne og de vigtigere dialektgrænser i Skåne.

Vigtigere dialektgrænser i Skåne, jf. også s. 103 og I. 230—232, 263.

1. nord: *ē* > *ai* (eller *åi*), syd: > *ē*; 2. nord: *-k* > *-g*, syd: *-k* efter fortungevokal > *-dʒ*; 3. nord: *ā* > *au* (eller *åu*), syd: > *ā*; 4. nord: *-ia* (i ja-verber) > *-ja*, syd: > *-a* eller (i sydvest) > *-e*; 5. mod sydvest (i *e*-målet) tryksvagt *-a* > *-e*; 6. mod nord og øst er præs.-pluralis-bøjning bevaret.

2.2.1. Lydsystem

Fælles for Skånemålene er accentforholdene. Dialekten mangler stød, men har tonal ordaccent: enstavelsesord har accent 1 med faldende tone, to- eller flerstavelsesord har accent 2 med stigende-faldende tone (altså ulig svensk rigssprog med faldende-stigende tone i accent 2). Trykstærke stavelser er altid lange.

Konsonanterne *k* og *g* er foran fortungevokal blevet palataliseret (jf. svensk) til henholdsvis *ʃʂ* og *j*: fx *ʃʂø·va* købe, *jø·ra* gøre.

De lange konsonanter *bb*, *dd*, *gg* er bevaret som stemte lyd, i sydskånsk er dog *gg* efter fortungevokal blevet til *ɖʒ*, fx *vægg* væg > *væɖʒ*.

Det gamle *w* er bevaret efter konsonant i østskånsk og sydøstskånsk: *hwila* verb. > *wi·la* hvile, *swa·ra* svare, men er i de andre dialekter blevet til *v*: *vi·la* hvile, *sva·ra* svare.

Resultatet af klusilsvækkelsen er, at *p*, *t*, *k* er blevet til *b*, *d*, *g*. Dog er *b* blevet videreudviklet til *v* i vest- og sydskånsk, og *g* er blevet til *ɖʒ* eller *j* efter fortungevokal i sydskånsk, i sydvestskånsk almindeligt til *j*: *ri·j* rig, *ö·j* øg.

Spiranten *ð* er blevet lukket til *d* eller forsvundet. Spiranten *q* (»åbent *g*«) er efter bagtungevokal blevet til *w* eller *v*: fx *ha·ve* subst, eller det er forsvundet: *ru* rug. Efter fortungevokal er det blevet til *j*: *höj* subst. høj, eller det er svundet: *stie* stige.

Oprindeligt *nn* og *nd* er efter de højtstillede vokaler *i*, *y*, *u* blevet til *ŋ* (»ng«) i det meste af Skåne, fx glda. *binda* binde > *biŋa* (»binga«), dog i Göinge og Villands herreder til *n*: *bin·a* (»binna«). Og Sydskåne har fået lyden *ŋ* (»nj«) efter fortungevokalerne *i*, *y*: fx *biŋ·a* (»binja«).

Konsonanten *r* der tidligere var fortungelyd (ligesom i svensk rigssprog) er blevet til et kraftigt artikuleret bagtunge-r (sv. »skorrande r«), der stadig breder sig mod nord.

I tostavelsesord er et oprindeligt tryksvagt *-a* bevaret når undtages en del af sydvestskånsk, der har fået *-e* (Oxie og Skytts herreder m.v.) og herved viser tilnærmelse til sjællandsk: *gade*, *kage*.

En nyudvikling af vokal har gjort nordskånsk vanskeligt forståelig. Det er diftongering af tidligere *ā* (der normalt bliver til *å·* som i dansk rigssprog) og af tidligere *ē*. Det lange *a* bliver her til *au* eller *åu*, fx *blau* blå, *fau* adj. få, *smau* små, og det lange *e* bliver til *ai* eller *åi*, *oi*, fx *bain* ben, *soi* se, *doi* de, *moir* mer, *noire* nede.

2.2.2. Bøjning

Der forekommer kun små rester af de tidligere tre køn. De er – som i dansk rigssprog – blevet reduceret til fælleskøn og intetkøn.

Substantiverne har i intetkøn bevaret uændret form i flertal, fx *bi, æble.*

Adjektiver har i bestemt form endelsen hankøn *-e*, hunkøn *-a*, intetkøn *-a*, flertal *-e*.

Verberne har i områderne mod nord og øst bevaret særskilt bøjning i præsens flertal og ligeledes 2. person flertal på *-n* i bydemåde.

2.2.3. Litteratur

Ingemar Ingers: »Skånes folkmål«. G. Carlquist: *En bok om Skåne.* I. (Lund 1936) s. 134-148. – d.s.: *Studier över det sydvästskånska dialektområdet.* (Lund 1939). d.s.: »Litteraturen på skånskt bygdemål.« *Skånes Hembygdsförbunds Årsbok.* 1932. s. 101-116. Gösta Sjöstedt: »Det nordöstskånska dialektområdet.« *Arkiv för nordisk filologi* 59 (1944) s. 73-96 – Peter Skautrup: *Det danske sprogs historie.* IV (1968) s. 101-105.

2.3. Hallandsk

De hallandske dialekter lader sig inddele i to store grupper, en nordlig, der viser ligheder med dialekterne i Sydbohuslen og Vestergøtland, og en sydlig, der viser lighed med sydsvensk (Skåne, Småland). Grænsen ligger på højde med Varberg. »Södra Halland«, de to sydligste herreder Höks og Tönnersjö (dvs. området fra Hallandsås i syd til elven Nissan, der løber ud i Kattegat ved Halmstad) udgør et overgangsområde med en række dialektgrænser.

2.3.1. Lydsystem

Klusilsvækkelsen af *p, t, k* til *b, d, g* er udbredt over hele Halland med undtagelse af den østlige del af Faurås herred (dette herred er beliggende øst for Varberg), fx *döba* døbe; *äda* æde; *rig* rig, *aga* age, *söga* søge.

Samme vide udbredelse har udviklingen af ældre *q* til *j* efter fortungevokal: *höjer* adj. høj, *väj* vej, og til *w, v* (eller svind) efter bagtungevokal: *gnawa, gnava* gnave, *law, la* lag, selskab, *truw, tröw, tru* trug.

Palatalisering (med exx fra Vest-Faurås): *kjorka* kirke; *je* give, *jekk* gik, *jida* gide, *jöra* gøre.

I den nordlige del overgang af *tw-* til *kw-*: *kwongen* tvungen, *kwätta* tvætte.

Diftongering af langt *e* til *äi*, *ai*, *oi*, *åi* findes i vid udstrækning. Exx fra Vest-Faurås er *ajn* en, *rajn* adj. ren, *stajn* sten, *dajla* dele. Nordligere udbredelse har diftongering af langt å; Vest-Faurås: *fau* verb. få, *gau* gå, *sau* præt. så, *gaung* gang.

2.3.2. Bøjning

Verbernes personbøjning har i vid udstrækning været bevaret, fx (Vest-Faurås) præsens af de svage verber: *ja*, *du*, *han läser*, *vi läsom*, *I läsen*, *daj läsa*.

2.3.3. Litteratur

Sture Nilsson: »Om folkmålen i Halland«. *Halland. En bok om hembygden.* (Lund 1938) s. 226–239. – Ernst Wigforss: *Södra Hallands folkmål. Ljudlära.* (Sthlm. 1913–18).

2.4. Blekingsk (Listermålet)

Blekingedialekterne kan inddeles i tre grupper: 1. Listermålet i Lister herred, 2. det egentlige Blekingemål i Bräkne, Medelstad og Östra herred, 3. Karlskronamålet.

2.4.1. Lydsystem

Listermålet hører nærmest til Skånedialekterne. Fælles med disse har det en række træk, hvorved det adskiller sig fra de øvrige Blekingemål. Heraf kan nævnes (1) klusilsvækkelsen af *p*, *t*, *k* til *b*, *d*, *g*: *gaba* gabe, *soba* feje, *skåb* skab; *luda* lude, *öd* at; *koga* koge, *klog* klog. (2) lydforbindelsen *-akt-* > *-ajt-* og *-aks-* > *-ajs-*: *vajta* vogte (sv. *vakta*), *sajs* saks.

I øvrigt palatalisering af *k* foran fortungevokal: *tjöana* verb. kærne, *tjajd* adj. ked.

Svundet er *d* og *q* delvis: *raja* verb. rede, *joa* jord, *meet* meget; udlydende *r* er blevet til *a*: *däa* dér, *foa* for, *näa* nær, *smöa* smør.

Diftongering af $\bar{e} > aj$: *ajn* en, *hajl* hel, *maja* mere, *saj* se.

2.4.2. Bøjning

Trekønssystemet i substantiverne er ret velbevaret: *ajn bonne* en bonde, *ajn gobbe* en gubbe, *ajna tjærin(g)* en kone, *ajna gryde*; bestemte former: *gobben*, *katten*; *grydena* gryden, *tjöanena* kærnen; *golet* gulvet.

Verbernes pluralisbøjning er bevaret, fx *han ge* : *di ginne* han gik : de gik; *hon va* : *di voa* hun var : de var.

2.4.3. Litteratur

Sven Benson: *Blekingska dialektstudier*. (Lund 1956). – d.s.: *Südschwedischer Sprachatlas*. I-III. (Lund 1965-69). – Sven Pettersson: »Blekinges folkmål.« *Blekingeboken*. 17 (1939) s. 9-28.

3. ØMÅL

Ømålene inddeles i følgende tre undergrupper: 3.1. *Sjællandsk*, 3.2. *Sydømål* (Mønsk, Falstersk, Lollandsk m.v.), 3.3. *Fynsk* (Vestfynsk, Østfynsk, Sydfynsk, Tåsingsk, Langelandsk, Ærøsk m.v.).

3.0.1. Lydsystem

Visse af de dialektale forhold går dog på tværs af de ovennævnte områder. Fx. er stødløsheden et fælles træk for Sydsjælland, Storebæltøerne, Sydøerne, Sydfyn. Palataliseringen i forlyd af glda. *g-* (og delvis *k-*) er fælles for Sydøerne og de sydfynske øer. – Storebælt og Langelandsbæltet danner »den ældste danske dialektgrænse« derved, at man vest for denne finder en mere gennemført *a*-omlyd af gammelt *u* til *o*, fx er urnordisk **buða-* blevet til *bod*, mens sjællandsk og rigsmålet har *bud*, på samme måde vest for *fowl*, øst for *fugl*.

Vigtige fællestræk i ømålene er følgende:

(1) Infortissvækkelsen, d.v.s. svækkelse af gammelt *-a*, *-i*, *-u* i anden stavelse af tostavelsesord til *-ə*, skrevet *-e*. Østdansk *fiska* verb. fiske, *kaka* kage er blevet til ømålenes *fiske*, *kage*. I Jylland fik den type derimod tab af *-ə* (såkaldt apokope) og det kom til at hedde *fesk* el. *fe·sk* fiske, *ka·q* el. *kå·q* kage. Også i ømålene kan der dog lejlighedsvis forekomme apokope i tostavelsesord.

(2) Udbredt diftongering af gamle lange vokaler *e·*, *ø·*, *a·*, der i rigsmålet er blevet til *e·*, *ø·*, *å·*, fx i sjællandsk: *si̯ə* se, *hy̯ə* hø, *stu̯o* stå, *u̯ol* ål, sjældnere af langt æ og forlænget kort *a*, sjællandsk fx *knæ̯ə* knæ, *træ̯ə* træ, glda. *hand*, nyda. *hånd*, sjæll. *hu̯ən* hånd.

(3) Sammenfald i ind- og udlyd af oprindeligt *pp* og *bb*, fx. *skruppe* : *skrubbe*, *lap* : *lab*, og af oprindeligt *kk* og *gg*, fx. *tikke* : *tigge*, *likke* slikke : *ligge*, videre *buk* : *hug*.

(4) Klusilsvækkelsen af *-p*, *-t*, *-k* til *-b*, *-d*, *-g* er i ømålene i almindelighed skredet videre frem. Således har vi *-b* > *-w*, fx. *gaw* gab, *pi·w* el. *piw·* pibe, *-d* > *-ð* > ÷ i fynsk og sydømål, men i sjællandsk og enkelte sydømål tilsyneladende genindført, d.v.s. *-ð* > ÷ > *-ð* ved »restitution«, fx. sjællandsk *mað* mad, *gry̯əð* grød, *ru̯oð* rod. Videre har vi *-g* > *-q* > *-w* eller *-j*, fx.

sjæll. *awə* age, *kawə* kage (efter bagtungevokal), og *stæj'* steg og *löj'* løg (efter fortungevokal).

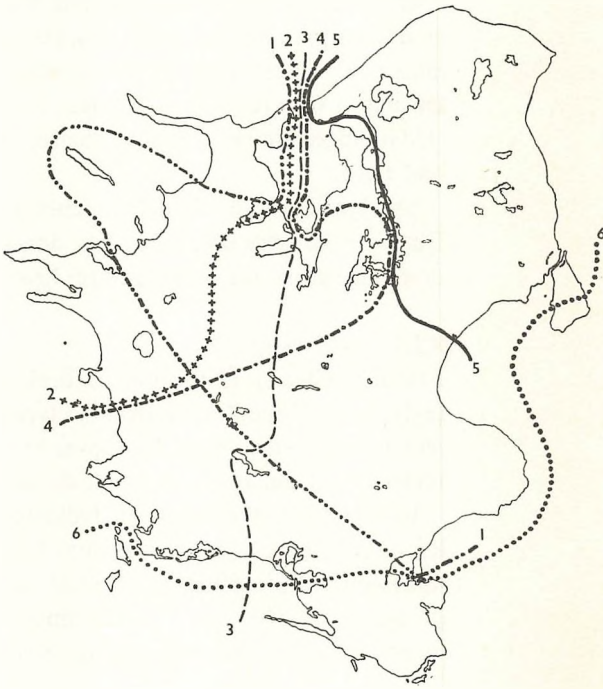
(5) Glda. *w-* er i ømålene blevet til *v-*. Endvidere er *hw-* blevet til *v-* og *hj-* blevet til *j-*, fx. sjæll. *vi'* vi, *van'* vand, *við'* hvid, *vas* hvas; *jæm'* hjem.

3.0.2. Bøjning

Trekønsbøjningen forekommer endnu i størstedelen af området i artikler, possessive pronominer som *min*, *din*, *sin* og i *en* pronomen og talord. I sjællandsk er adskillelsen mellem maskulinum og femininum dog nu næsten helt afløst af fælleskøn.

3.1. Sjællandsk

Det er vanskeligt at inddele Sjælland i et mindre antal afgrænsede dialektområder. Den vigtigste grænse danner den store Isefjord mellem nordsjællandsk og nordvestsjællandsk. Dialektgeografiske undersøgelser har vist, at her i fjorden danner visse grænser et regulært bundt, se følgende kort over visse dialektgrænser på Sjælland, der her gengives efter Løsblad 19 i *Dialektgeografiske kort til undervisningsbrug*. Tilrettelagt af Poul Andersen. (1969).

Dialektgrænser på Sjælland.

Linie 1. Vest for: glda. -ak – > *a·*, øst for: > *a·w*.

Linie 2. Vest for: glda. af > *a'·w*, *aw'*, øst for: > *a'·*, *ɔ'ʊ*.

Linie 3. Vest for: glda. hūs o. l. > *hu's*, øst for: > *hyw's*.

Linie 4. Vest for: glda. ūt > *uð'*, øst og syd for: > *yð'*.

Linie 5. Øst for udtales *ø* og *y* ofte som *o* og *u* (*ol*, *smor*, *hor*, *huldebær*).

Linie 6. Syd for: Stød findes ikke.

Der kan dog opregnes nogle særtræk vedrørende dialekterne (underdialekterne) i de enkelte egne.

Nordsjællandsk (indbefattet Hedeboegnen vest for København). I de nordsjællandske bønders sprog har vokalerne gennemgået en række forandringer, der kan få ordene til at lyde temmelig uforståeligt. Det er sket en palatalisering bestående i, at gammelt kort *u* er blevet til *ø*, fx *køl* kul, *støb* stub, *gøl'ə* gulv. Men man finder også en ændring den modsatte vej: depalatalisering, hvorved gammelt *y* eller *ø* er blevet til *o* eller *å*, fx *ol* øl, *hulə* hylde, *smår* smør, *mårk* mørk, *dårəs* deres (af den sjællandske form *dörəs*). Hertil kommer ændringer, som har større udbredelse, fx *u* til *y* foran *ð* (se kortet linje 4), fx *yð'* ud, *bryð'* brud, *styð'* stud; videre *u* til *yw* (se kortet linje 3), fx *hyw's* hus, *myw's* mus og forbindelsen *-ug* til *-öw*, fx *bröw·* bruge, en *öw·* en uge, sidde på *höw'* på hug. Det kan videre nævnes, at ordet *ikke* her hedder *inte*, mens sjællandsk ellers har *itte*.

Nordvestsjællandsk. Dialekten står i flere henseender på et mere konservativt trin end nordsjællandsk. Her har man fx beholdt *u* foran *ð*: *uð'* ud, *kluð'* klud, *knu·ðə* knude. Mens andre sjællændere siger *å'a* for *af* præp., siger man her *aw'*, *jæ ska aw' næst gang'* jeg skal af næste gang (jf. kortet linje 2).

Østsjællandsk. Karakteristisk for det øst- og sydsjællandske område er det, at man her har fået næseklang (nasalering) på vokaler foran glda. *nn*, *nd*, der senere er blevet til *n*, *ŋ*. Efter den højtstillede vokal *i* er konsonanten blevet til *ŋ* (ng), fx ved Køge: *eŋ'* ind, *eŋe* inde, *keŋ'* kind, *beŋə* binde. (Udviklingen findes fx også på Sejrø, hvor den havde endnu større omfang: *töŋ'* tynd).

Sydsjællandsk. Hovedkendemærket på sproget her er manglen på stød. Det er et konservativt træk. Det danske stød har fra det centrale Sjælland bredt sig sydpå, men ikke erobret hele området. (Jf. linje 6 på kortet).

3.1.1. Lydforhold

I stødområdet (nord for linje 6) forekommer stødet stort set efter de samme regler som i rigsmålet, og altså fx i typen *fol'k*, *kan't*, *hjæl'p*, *skov'*, *vej'*, hvor jysk mangler stød. Men derudover har sjællandsk almindeligt stød i pronominerne *du'* du, *vi'* vi, *i'* I, *di'* de og i adverbiet *nu'* nu.

Lydsystemet står rigsmålets lydsystem nær. Der kan regnes med 10 vokaler: *i*, *y*, *u*, *e*, *ø*, *o*, *æ*, *ō*, *å*, *a*, som kan være både korte og lange. Men der findes en række diftonger (tvelyd), som ikke forekommer i rigsmålet: *iæ*, *yö*, *uå*, *åa*, *ea* eller *æa*. – Og der findes 15 konsonanter: *p*, *t*, *k*, *b*, *d*, *g*, *f*, *s*, *m*, *n*, *l*, *r*, *j*, *v*, *h*. Den vigtigste afvigelse fra rigsmålet er manglen på finalt *g*,

i rigsmålet udtalt *q*. Det hedder ikke *ba·qə*, men *ba·ə* eller *bawə*. Finalegruppen *-nd* (udtalt som *-ŋ*, som nasaleret vokal + *j* el. lign.) er omtalt ovenfor.

3.1.2. Bøjningsforhold

Den gamle trekønsdeling i substantiverne er i nutiden næsten helt forsvundet og ændret til identitet med rigssprogets tokønsdeling. – Perfektum participium af stærke verber endte tidligere på *-en* (således som endnu i vid udstrækning i jysk), men dette er ændret således, at stærke og svage verber har den samme endelse på *-t* eller *-ed* (*-əð*).

3.1.3. Litteratur

Poul Andersen: »Folkemål«. *Nordsjælland med omliggende øer. Danmark.* Gyldendals Egnsbeskrivelser. Redaktion Bent Rying m.f. (1972) s. 207-219. - Peter Skautrup: *Det danske sprogs historie.* IV (1968) s. 107-111.

3.2. Sydømål

Sydømål er en fællesbetegnelse for dialekterne på Møn, Falster, Lolland og tilhørende mindre øer. Der er temmelig mange forskelle inden for dette område, men også fællestræk.

Som det var at vente efter den geografiske beliggenhed, er disse mål gennemgående konservative i forhold til Sjælland. Følgende træk kan fremhæves.

(1) Mangel på stød og tonale accenter; sml. bornholmsk og sydsjællandsk.

(2) Trods delvis forekommende apokope (bortfald af 2. stavelse i tostavelsesord) i sammenhængende tale opretholdes der en forskel mellem fx bøjningsformer gennem en forskel i konsonantlængde, fx *ræw* ræv : *ræw·* ræve, *væj* vej : *væj·* veje.

(3) Vidtgående klusilsvækkelse, idet glda. *p*, *t*, *k* efter at være blevet til *b*, *d*, *g* går videre på forskellig vis; dog forekommer *ð* (af glda. *t*) bevaret på Sydfalster og Vestmøn.

(4) Udvikling af *nn*, *nd*, *ng* til nasaleret (næselydende) vokal med eller uden efterfølgende nasalret *j* eller *w*, fx *sæ(nj)* seng, *sæ·(ng)e* senge (og sende), *la·(ng)e* lange, *ba·(ng)e* bange, således at sidstnævnte ord står i modsætning til *ba·e* bage, som har unasaleret *a·*.

(5) Palatalisering af *g* til *j* foran fortungevokal og *j* (dvs. i forbindelsen *gj-*), fx et *jille* gilde, *jik* gik, *jour* gjord, *joure* gjorde. Dog er der tillige sket en

tilbagegående udvikling (restitution) til *g-*. Der findes rester af en tilsvarende palatalisering af *k-* til *tj-* (i lydskrift: *c*), men ligeledes med restitution, som har medført overkorrekthed (hyperrestitution) bl.a. i »uægte« former med *k-* i stedet for korrekt *tj-*: *kænne* tjene, *kænsten* tjenesten, *kære* tjære, *køk* tyk (af ældre *tjuk*). Ældre palataliserede former er fx *tjøere* køre, *tjøeve* købe, *chjouel* kjole. Endvidere former med *sk(j)-* og *stj-* udviklet til *sj-* som *sjære* skære, *sjuel* skjul, *sjæle* stjæle.

(6) De gamle tre køn i substantiverne er i vid udstrækning bevaret, ligeledes trekønsbøjningen i den bestemte og ubestemte artikel og i ejestedordene *min*, *din*, *sin*, delvis tillige i stedordene *en* og *anden*. Det hedder altså fx *i(nj) stol*, *æn seng*, *e(t) hus* og i bestemt form: *stol-i(ng)*, *seng-en*, *hus-e(t)*, *min* hedder i de tre køn: *mi(nj)*, *mæn*, *met* osv.

(7) Perfektum participium på *-en* (ikke kønsbøjet) er bevaret i mange af de stærke verber, fx *bunden*, *funden* på Vestlolland.

(8) Gamle træk, der viser forbindelse med østdansk, er fx den bevarede adjektivendelse *-er* (der egentlig er maskulinum): *grisker* grisk, *ilsker* hidsig, *jæver* gæv, endvidere det bevarede suffiks *-ug* i *søvnug* søvnig og *tørstug* tørstig; suffikset *-er* i substantiver, som betegner stilling, har bevaret den ældre form på *-ere*: *dommere* dommer, *gravere* graver osv., eventuelt udtalt med sløjfning af det næstsidste *-e-*: *gra·wre* graver, *mølre* møller. *skræ·re* skrædder.

Lydsystemet består stort set af det samme foneminventar som det sjællandske.

Litteratur:
Afdelingsleder, cand. mag. Christian Lisse: »Folkemål«.
Lolland-Falster-Møn med omliggende øer. Danmark. Gyldendals Egnsbeskrivelser. Redaktion Bent Rying og Gregers A. Jensen. (1972) s. 178–189.
Peter Skautrup: *Det danske sprogs historie.* IV (1968) s. 111–114.

3.2.1. Mønsk

Sproget på Møn skiller sig ud fra sydsjællandsk og falstersk ved følgende lydforhold:

(1) Forbindelsen *vr-* er blevet til *fr-*, fx *fra·we* eller *fra·e* vrage, *frie(ð)* vred, *ing friensker* en vrinsker, hingst.

(2) Forbindelsen *-rn* er blevet til *-r*, fx *båar* barn, *byør* børn, *ko·r* korn.

I øvrigt er mønsk delt i 4 underdialekter. Fx hedder det på vestmønsk *ba·e ka·e* bage kage, mens det på midt- og østmønsk hedder *ba·we ka·we*.

3.2.2. Falstersk

Sproget på Falster på deles i 3 underdialekter: nordfalstersk, sydfalstersk og østfalstersk.

De vigtigste nordfalsterske særegenheder er tabet efter gammelt langt *o* af både udlydende *-g* (af glda. *-k*), fx *bå·* bog, og *-v*, fx *sko·* skov.

Den ældre østfalsterske dialekt var kendelig på, at det fx hed: »*de vå hø·t åppe i ve·re(t)*« det var højt oppe i vejret, altså med udvikling af *øj* til *ø·* og *ej* til *e·*. Videre fandtes her en udvikling af forbindelsen *-und* eller *-ond* til *-ung*, fx *ung* ond, *bunge* bonde, *mung* mund, *rung* rund.

Sydfalstersk afveg tidligere temmelig stærkt fra de omgivende dialekter. Lyden *ð* var bevaret: *hu·seð* huset, *mað* mad, *brøð* brød, og den forekom endog i hyperkorrekte former: *hörfrøð* hørfrø, *hæððer* heller, *aðri*. Gammelt langt *u* var bevaret i fx *hu·s* hus, *su·l* sul, *du·e* due, mens denne lyd i de øvrige sydømål var diftongeret: *hyus*, *høus* hus osv. En ældre udvikling af forbindelsen *øv* til *öj* har længst holdt sig på Sydfalster: *döj* døv, *pröje* prøve, *söjnu* søvnig, *höjl* høvl, *stöjle* støvle. Glda. *-w* og *-gh* (*q*) er gået tabt, fx *gråe* grave, *håe* have.

3.2.3. Lollandsk

De vigtigste specielle lydforhold er følgende:

(1) De glda. forbindelser *-and-*, fx i nyda. *and*, *land*, og *-ann-*, fx i nyda. *spand*, *vand* har i dialekterne ofte fået forskellig udvikling, således på Falster, hvor det hedder *å·(nj)* and og *lå·(nj)* land, men *spa(nj)* spand og *va(nj)* vand. På Lolland er der sket et gennemgående sammenfald, idet det hedder *åa(nd)* and, *låa(nd)* land, *spåa(nd)* spand, *våa(nd)* vand.

(2) Sammenfald er her også foregået ved udvikling ud fra flere forskellige glda. forbindelser til en fælles diftong *au* i fx *bau* bog, *klau* klog, *lau* lov, *plau* plov, *skau* skov, *saue* sove.

Vestlollandsk skiller sig ud fra den øvrige del af øen derved, at det har bevaret *t* i endelsen *-et*, fx *høuset* huset, *sva·ret* svaret, *å·wet* åbent.

Vedrørende bøjningsforhold er det bemærkelsesværdigt, at især vestlollandsk har bevaret den gamle endelse *-en* i perfektum participium i mange stærke verber, fx *fulden* faldet, *hulden* holdt, *knukken* knækket, *stjullen* stjålet, *tusken* tærsket.

Litteratur:

Balthasar Christensen: *Lollandsk grammatik. – Radstedmaalet –*. (1936). (Lydlæren bearbejdet af Ole Widding). – Jf. J. Jørgensens bemærkninger og kritik i Danske Folkemaal 10 (1937) s. 85–112.

J. Jørgensen: *Lollandsk Ordbog (Thoreby-Maalet)* (1943).

3.3. Fynsk

Betegnelsen »fynsk« anvendes i denne forbindelse om alle de dialekter, der tales på den »fynske øgruppe«. De falder i 3 områder:

(1) På øen Fyn: *vestfynsk*, *østfynsk* og *sydfynsk*.

(2) På Tåsinge og Langeland: *tåsingsk-langelandsk*.

(3) På Ærø og de mindre øer Lyø, Avernakø, Drejø, Birkholm og Strynø: *ærøsk*.

Fælles for de »fynske« dialekter er naturligvis en række af de træk, der – som tidligere omtalt – er fælles for næsten alle ømålene. Det drejer sig om ordtyperne og forekomst af diftongering (hvor dog vestfynsk har særlige forhold). Fælles med sydømålene er den gennemgående tendens til nasalering af vokaler som afløsning af tidligere efterfølgende nasalgrupper: glda. *nn*, *nd*, *ng*, endvidere den bevarede trekønsbøjning (her er ærøsk en undtagelse) og tabet af spiranten *ð*.

Sproget på Fyn adskiller sig fra de øvrige ømål ved nogle fællestræk:

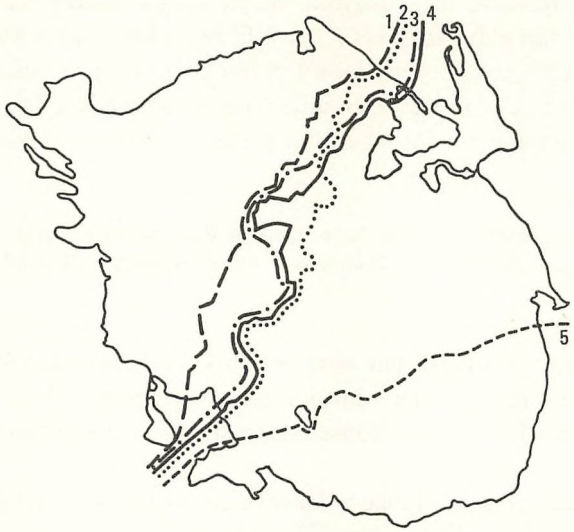
(1) Noget afvigende stød- og accentforhold. Fx mangler stød – ligesom i jyske dialekter – i ord af typen *folk*, *hvalp*, *malt*, *hals*, *bank*, *kant*, *hamp* osv. (dvs. med udlydende konsonantgruppe bestående af stemt lyd: likvid el. nasal + ustemt konsonant).

(2) Almindeligvis *a*-omlyd (vi er jo nu vest for Storebælt) i fx *fåw'l* fugl, *skå* skud, *skåt* skudt.

(3) Perfektum participium af svage verber har i almindelighed kun den gamle fælleskønsform, fx *brɶ:j* brændt, *law* eller *la:wn* lagt. – Perfektum participium af stærke verber er blandet: i 3. klasse *-en*, fx *bunden*, *truffen*, *tursken*; 1. klasse *-(e)t*, fx *lidt*, *blivet*, *skrivet*; i de andre klasser er der blanding.

(4) I almindelighed tab af *r* i forbindelsen *-rn*, fx *ba:n* barn, *kow'n* korn.

Øen Fyn deles i to omtrent lige store dele af et bundt af dialektgrænser, der går fra vest for Odense fjord ned til Helnæsbugten (se det følgende kort). I den vestlige del tales *vestfynsk*, i den tilgrænsende del *østfynsk* og syd for en grænse mellem Helnæsbugten og Nyborg fjord (kortet linje 5), altså på øens sydøstlige del, tales *sydfynsk*.

Poul Andersen: De fynske Maal. Danmark. 1944. 526.

(1. vestfynsk $\bar{å} >$ *åw*, østfynsk *uə*; 2. v: $\bar{e} >$ *œj*, ø: *iə*; 3. v: $\bar{œ} >$ *aj*, ø: *œ·*; 4. v: $\bar{ø} >$ *oj*, ø: *yə*; 5. mod nord: stød og *-ag-* > *-a·* (fx. *ba·* bage), mod syd (sydfynsk): ikke-stød og *-ag-* > *-aw* (fx. *bawə* bage)).

Ang. kortteksten jf. Peter Skautrup: *Det danske sprogs historie.* IV (1968) 115.

Litteratur:

Poul Andersen: Folkemål i Bent Rying: *Nordfyn med omliggende øer. Danmark. Gyldendals Egnsbeskrivelse.* Bind 3 (1970) s. 170–181; d.s.: Folkemål. *Sydfyn med omliggende øer.* ... Bind 4 (1970) s. 208–217.

Peter Skautrup: *Det danske sprogs historie.* IV (1968) s. 114–116.

3.3.1. Vestfynsk

Vestfynsk har – ligesom østfynsk – det almindelige danske stød, undtagen i de nævnte ordtyper *folk* osv. Desuden forekommer der her (ligesom på en række steder i Jylland) en parasitisk konsonant *g*, der især ved lukkede vokaler + *j* el. *w* afløser stødet (eller en tonal accent), fx *bij'* bliver herved til *bijg* bi, *kniw'* til *kniwg* kniv. – I et mindre område lige vest for Odense fjord forekommer et forhold, der også kendes fra vestjysk, og som består i, at tostavelsesord kan få stød: *sil'ke*, *bæl'te*, *mål'ke* malke, *sky'tte*, *Jæ'ppe*.

Særlig karakteristisk for vestfynsk er, at denne dialekt har lukkende diftongering af fire glda. vokaler: *ē* > *æj*, fx *bæj'n* ben, *stæj'n* sten; *ø̄* > *oj*, fx *hojre* høre, *ojre* øre; *ā* > (nyda. *å·*) > *åu*, fx *skråu* skrå, *måu'ler* måler; *æ* > *aj*, fx *haj'r* her, *daj'r* der. Den udvikling er lige modsat den sædvanlige åbnende diftongering i ømål og østfynsk med fx *stēn* til *sti'æn* sten.

Litteratur:
P. Jacobsen: *Mundarten i Flemløse Sogn.* Udg. af Poul Andersen. (1933).
Marius Rasmussen: *Bidrag til en Ordbog over Vends Herreds Folkemaal.* (1949).

3.3.2. Østfynsk

Som nævnt under vestfynsk har også østfynsk stød. Men det forekommer dog især i dette område, at stød i ord af en særlig struktur (kort vokal + *j* eller *w* med eller uden følgende konsonant) erstattes af en stejlt stigende tonal accent.

Diftongeringen af gamle lange vokaler er ens i øst- og sydfynsk. Her har vi som nævnt åbnende diftongering. Derved bliver glda. *ē* > *iæ*, *bi'æn* ben; *ø̄* > *yö*, fx *hyöre* høre, *yöre* øre; *ā* > (nyda. *å·*) > *uå*, fx *skru'å* skrå, *mu'åler* måler.

Øst- og sydfynsk har tillige fælles udvikling af glda. *-ll* og *-ld* > *jl*, fx *fajle* falde, *ajle* alle, *pajde* padde, tudse.

Litteratur:
Poul Andersen: *Fonemsystemet i Østfynsk, på Grundlag af Dialekten i Revninge Sogn.* (1958).

3.3.3. Sydfynsk

Iørefaldende er stødløsheden. Diftongeringen er som nævnt af samme type som den i østfynsk. Et forhold, der også skiller fra de to andre fynske områder, er det, at her hedder det *bawe* bage og *kawe* kage, mens vest- og østfynsk har *ba·* og *ka·*.

3.3.4. Tåsingsk-langelandsk

Dialekten mangler stød, men har en tonal dobbeltaccent, der minder om den ærøske (se denne).

Iøvrigt findes her palatalisering af glda. *g-* og *gj* foran fortungevokal til *j-*. Forbindelsen *-rn* er bevaret, modsat forholdet på Fyn.

Litteratur:
Erik Kroman: *Musikalsk Accent i Dansk.* (1947).
L. Gotfredsen: *Langelandsk grammatik i hovedlinier.* (1955).

3.3.5. Ærøsk

Dialekten har ikke stød, men en tonal dobbeltaccent, der minder om den østslesvigske, dog således at accent 1 (stigende-faldende) i oprindelige enstavelsesord (og i visse typer af tostavelsesord) står over for accent 2 (faldende-stigende) i tostavelsesord (af visse typer).

Ejendommelig er diftongeringen af glda. *ī* til *yj*, fx *ne yj* ned i, *et gryjs* en gris, *en daws tyj* en dags tid, og videre af glda. *ȳ* til *uj*, fx *buj* by, *frujse* fryse.

Der er palatalisering af *k* foran fortungevokal til en ustemt spirant *ch* (*x*), fx *chø* kød, *chewe* købe, og ligeledes af *tj* til *ch*, fx *chæn·* tjene, *chære* tjære.

Dialekten har – som rigssproget – kun to køn: fælleskøn og intetkøn.

4. ØSTDANSKE TEKSTER

4.1. Bornholmske tekster

J. C. S. Espersen (1812–59) var født i Rønne, hvorfra han blev student 1830. Han blev filologisk kandidat i 1840, senere var han lærer ved Metropolitanskolen og fra 1857 rektor i Rønne. Hans *Bornholmsk Ordbog* forelå i manuskript ved hans død, men tryktes først 1908 med forskellige supplementer. Heri tryktes også hans to følgende digte s. 150–158 (med parallel gengivelse i Lyngbys lydskrift).

Liden Elna.

1. God awtan, liden Elna, gods fredd,
   God awtan, min deilia rosa!
   Ad gubbajn hajn vill freia, jâ vedd;
   Men toustuijn, vastu jo tosa.
   Te öfröl ded lakkar vell snarara, du,
   En konna, – ded bler nokk for sijlla;
   Men jâ går å stjärnar på piblana nu,
   Forr jâ e på nå så vijlla.
   Hvad, liden Elna,
   Hvad, min deilia rosa?

2. Gakk du mann, lidijn Thorkjel, frambi!
   Jâ ignar, ja târijn, ja tosa!
   Jâ må'nte mossen gjorrad, forrdi
   Du drudas å snakkar om rosa?
   Hajn e vell ejn gubba, så gammajler nu,

Lille Elna.

1. God aften, lille Elna, guds fred, god aften, min dejlige rose! at gubben vil fri, ved jeg; men tog du ham, var du jo en tosse. Til gravøl lakker det nok snarere, du; en kone – det bliver nok for silde; men jeg går og kigger på pigerne nu, for nu er jeg næsten i stand dertil (til at gifte mig). Hvad, lille Elna, hvad min dejlige rose?

2. Gå du kun forbi, lille Torkel! Jeg frygter, at jeg tager ham, jeg tosse. Jeg må altså ikke göre det, fordi du skæmter og snakker om rose? Han er nu så gammel en gubbe, så tungsindig og så

Så grujnnuer s'ad å så svâger;
Men gubbajn e bone, udbyjggjara du,
varr du mann så strunker å strâger!
Nei, lidijn Thorkjel,
Nei, ja e'kje nân tosa!

3. Men hviss ded nya hused du så,
Jâ nu hâr, min deilia rosa!
Hvor gröna rou å arter di stå,
Du va'nte så grajn på'ed, tosa!
På tijlled går hönna å doua så fro,
I hoddan stå torru å skryna,
Å gaddelit milk gjer i kjitan min ko,
Jâ to har å brua te dyna.
Hvad, liden Elna,
Hvad, min deilia rosa?

4. I åns ejn netter går, du, jâ så, –
Å såstuijn, sâstu'kje tosa, –
Ejn grajner hawa, hvor jâ kajn gå
Blant lillia, nellika, rosa.
Å gubbajn har âvijl, har hvedde å lin,
Har följer å folla, der vrönna,
I krödda gå gamstajna, gåser å svin
Å lamsijn, når fåren di önna.
Nei, lidijn Thorkjel,
Nei, jâ e'kje nân tosa.

---

svag; men gubben er bonde, du husmand, vær du bare så strunk og knejsende! Nej, lille Torkel, nej, jeg er ikke nogen tosse.

3. Men hvis du så det nye hus, jeg nu har, min dejlige rose! hvor rug og ærter står grönne, var du ikke så fin på det, tosse! På loftet går höns og duer så fro, i udbygningen står törv og rodtræ, og tilstrækkeligt mælk giver min ko i spanden, jeg har uld og hör til dyne. Hvad, lille Elna, o.s.v.

4. For nylig så jeg en net gård, du, og så du den, sagde du ikke tosse; en fin have, hvor jeg kan gå blandt lilje(r), nellike(r), rose(r). Og gubben har æbletræ, har hvede og hör, har unghopper og foler, der vrinsker; i flokke går spædekalve, gæs og svin og smålam, når fårene læmmer. Nej, lille Torkel, o.s.v.

5. Men housar du'kje, Elna, då vi
Va bælla, min deilia rosa?
Når Thorkjel då kom gånes frambi,
Du pikkad' på ruan, din tosa.
Vi gångad', vi sånge, vi läjte sjylsjyl,
Å jâ va nokk bobba, jâ troer;
På kjälka vi âgte jo ner au hvar jyl,
Fikkj' hönnu å palthäst å moer.
Hvad, liden Elna,
Hvad, min deilia rosa?

6. Ja då var jâ jo bælli, men nu
E jâ'kje, som tilia, tosa.
Te foul bler lidijn unga jo, du,
Å knoppan så grön bler en rosa.
Hvor hæjllut hvar kvejl, når jâ fjælstaunijn hör
Ad sjunga å skudan ad nuna!
Te jyl, når i kâna me klokker jâ kjör,
På ijllarijn gåsen di bruna.
Nei, lidijn Thorkjel,
Nei, jâ e'kje nân tosa!

7. Du fæjas svârt, men hârda en stujnn!
Hvad floitar, min deilia rosa,
Ejn fjælstaun forr så sijlla i lujnn?
Hvi kurrar en skuda, din tosa?
Au Thorkjel hajn sång, sadd ver vaggan du fro

---

5. Men husker du ikke, Elna, da vi var börn, min dejlige rose! Når Torkel da kom gående forbi, pikkede du på ruden, din tosse! vi gyngede, vi sang, vi legede skjul, og jeg var nok bussemand, tror jeg. På kælke agede vi jo også ned hver jul, fik honning og klatkage af moder. Hvad, lille Elna, o.s.v.

6. Ja da var jeg jo barn, men nu er jeg ikke, som forhen, en tosse. Til fugl bliver den lille unge jo, du, og knoppen så grön bliver rose. Hvor hyggeligt hver kvæld, når jeg hører nattergalen synge og ringduen kurre! Til jul når jeg kører i kane med bjælder, bruner de gåsen på ildstedet. Nej, lille Torkel, o.s.v.

7. Du har sådan hast, men tøv et öjeblik! Hvad flöjter, min dejlige rose, en nattergal for så silde i lunden? Hvi kurrer en ringdue, din tosse? Også Torkel han sang (vilde synge), hvis du

Hos piblijn me moersa iva,
Mens horrijn språng omna å titad' å lo
Aa gâna å sokker en niva.
Hvad, liden Elna,
Hvad, min deilia rosa?

8. Hvor jâ ska, Thorkjel, spo mei, såsnârt
Hon grynklar, dejn lissena tosa,
Å vagga, vissa forrna så rârt
Å kjyssa min deilia rosa!
Men då, når ed kvejlles å månajn
gjorr lyst,
Ska horrijn me dei ria rânka
Å sannsâger höra om båsa å vyst:
Nu vedd du min lönlia tânka.
Nei, lidijn Thorkjel,
Nei, jâ e'kje nân tosa!

J. C. S. Espersen:
Sjökarijn.

1. Skudan hon vaggar på brusenes sjö;
Seilen i toppijn! å lana mann brâga,
Strammen i sjöden, di slingra så slâga,
Hasken i vanten, deroppa stân râga,
Höden frå mersen ad hvislenes sjö!

---

sad fro ved vuggen hos pigen med moders öje, mens drengen sprang om hende og tittede og lo og gav hende en «nive» af sukker. Hvad, lille Elna, o.s.v.

8. Hvor jeg skal skynde mig, Torkel, så snart hun klynker, den lille tosse, og vugge, visse for hende så rart og kysse min dejlige rose! Men da, når det aftnes og månen gör lyst, skal drengen med dig ride ranke og høre æventyr om «busseko» og «vovhund»: nu ved du min lönlige tanke. Nej, lille Torkel, o.s.v.

Sømanden.

1. Skuden hun vugger på brusende sø; sejlene i toppen! og lad hende kun brage; stram i skøderne! de slingrer så slappe; klatre i vanterne! stå ranke deroppe! tru fra mersene ad den hvislende sø!

2. Forra på boiden der vad väl så sjönt:
Månajn hâjn titada ner idi väjllen,
Stjärnarna blyjnkjada häjllut i kväjllen,
Gamstajna, lamsijna bissad' bâg fjäjllen,
Bajtuer gåsa hajn nipada grönt.

3. Hjemma, jâ housar, som horra jâ sång
«Visseli-roa» forr fârsa dejn lijlla;
Ud idå bakkajn der serlad' en kjijlla;
Vanned i kjitan om awtanijn sijlla
Hente vi bälla der mångijn ejn gång.

4. Fjælstauna sånge så nett på dejn lên;
Uda i lykkjan der hoppada vivan,
Horrijn språng ætte me salted i nivan;
Göbbajn sadd grujnnu'r å smakkad' på pivan;
Karijn å peian di fæjggjad's i rên.

5. Ârtelit vad au i krakk å i vång:
Blakka på Baska så fæslian stångad',
Kjyrijn hajn bromlad', s'ad klöpparna rongad',
Horrana follajn på bakkana fångad',
Lydes, når piblijn sitt «Hâdriv hjemm» sång.

6. Tilia horrijn va oppa hvar mårn,
Haskada vijlter i æjarnes toppa;
Röddajn hajn sjæwlde forr skudan deroppa,

---

2. Forhen på böjden der var det vel så skönt: månen den tittede ned i (kilde)vældene, stjærnerne blinkede venligt i kvælden, spædekalve, smålam bissede bag fjældene, gråbroget gase den nippede grönt.

3. Hjemme, husker jeg, sang jeg som dreng «visselulle» for faders den lille; ud af bakken der rislede en kilde; mangen en gang hentede vi börn der vandet i spanden om aftenen silde.

4. Nattergale sang så net på den led; ude i lykken der hoppede viben, drengen løb efter med saltet mellem fingrene; gubben sad eftertænksom og bakkede på piben; karlen og pigen kærtegnedes i «renen» (hækken).

5. Morsomt var det også i ungskov og i vang: Blakke stangede så forskrækkelig på Baske (den gråblakkede ko), tyren han brummede, så at klipperne rungede, drengene fangede folen på bakken, lyttede, når pigen sang sit «Hadriv hjem».

6. Tidlig var drengen oppe hver morgen, klatrede vilter i egenes toppe, reden ødelagde han

Å så lemydier kujnne hajn hoppa
Ner frå di gringer på trappan ver darn.

7. Aldri så hæjllua pibla jâ så
Som di der hjemma, ja ded må jâ sajna;
Vissa som pijnnstagg, som sjijnnara grajna,
Râga som pila å starka som majna, –
Bârstans ad jâ en å dom kujnne få!

8. Men dânte livæl jâ byta vill nu:
Seilen di romma på slörenes skuda,
Touen di piva, å stormana tuda,
Sjöna di trawa så hjemska hæruda;
Ja, ded har fâsa, ja slöra mann du!

J. P. Møller (1818–1893) fra Allinge, urmager, senere bagermester. Efter Ældre og nyere Folkeviser og Sange i bornholmsk Mundart. 3die forøgede Oplag. Med Forord og Ordforklaring af K. A. Petersen. (Nexø. u.å.). Vautehorrijn s. 25–26, En ny sorjelig Kjærlighedsviza s. 30–34, Hallstøddijn s. 37–39. – Med oversættelse efter J. C. S. Espersen: Bornholmsk ordbog (1908) s. 160–169.

Vautehorrijn.

(Mel. På Søen når den skummer vred)

Ded e då nad forpinenes
å gå å våuta Kvæjed,
å ner me Marnmål komma di

---

for ringduen deroppe, og så smidig kunde han hoppe ned fra rækværket på trappen ved dören.
7. Aldrig så jeg så vakre piger som dem der hjemme, ja det må jeg sande; vevre som hundestejler, nydelige som sommerfugle, ranke som pile og stærke som mænd, – bare at jeg kunde få en af dem!
8. Men jeg vil da nu alligevel ikke bytte: sejlene de fyldes (»rummer«) på den ilende («slørende») skude, tovene de piber, og stormene tuder, søerne de traver så barske her ude; ja, det kan forslaa noget, ja stryg du bare af sted!

Vogtedrengen.
1. Det er da noget forbistret at gå og vogte kvæget, og ned med davre kommer de ikke endnu

inte inu så fæjed.
J*a* synes ded va bajla gjort
å løvva ner te Horrijn,
di kunje viza Pibelijn
ast*a* me M*a*dakorrijn.

Hej! Blakka då, hvor ska du henn?
Å Svårtstjern vittu vænna!
Di Sakkermænskens Rinkorna
j*a* ska nu henn å gjenna.
Ded va då n*a*d forpinenes,
j*a* slo mijn Ankel å maj!
Se, Blakka å dejn Kjyrkallijn!
Nu vil di løvva frå maj.

Se nu dejn gamla Røryjggjan!
Nu m*a*r hon henn ad Korned,
Se ded va ret, j*a* ramde na
jo li'e midt på Horned.
Fijk j*a* na fatt, j*a* skujlle slå,
allt hva j*a* kunnje majta,
forr ded fortjæna di sku *a*u,
når di inte villa ajta'.

Naj, M*a*rnmåled forglømma di,
ded gjor di a*u* så ota,
j*a* kajn nokk vidda, Klokkan e
ejn helu *a*uer åtta;
ja hon e kansje *a*uer ni,

---

så snart. Jeg synes det var snart gjort at løbe ned til drengen; de kunde vise (sende) pigen afsted med madkurven.

2. Hej, Blakke da, hvor skal du hen? og Sortstjærn, vil du vende! de forbandede høveder! jeg skal nu hen at genne. Det var da noget forbistret, jeg slog min ankel af mig! Se Blakke og den tyrekalv, nu vil de løbe fra mig.

3. Se nu den gamle «Rødryg», nu vader hun ind i kornet; se det var ret, jeg ramte hende jo lige midt på hornet. Fik jeg hende fat, skulde jeg slå alt hvad jeg kunde magte; for det fortjener de s'gu også, når de ikke vil lystre.

4. Nej, davren forglemmer de, det gör de også så ofte; jeg kan nok tænke (vide), at klokken er

ja ded e hon tevissa,
ja se mæn, se! *ja* s*a*'d nokk,
nu begjyna di å bizza.

Men hvoddan Dæulijn ska *ja* nu!
Di bizza ajlle Vajna,
å når ejn så h*a*r et Snes Kjør,
e'd mer æjn ijn kajn ajna.
Holloj! *ja* troer livell a
di bizza ner ad Dammijn,
så går *ja* nokk ijn å får M*a*d,
ståen der nu ajlesammen!

J. P. Møller:
En ny, sorjelig Kjærlighedsvisa
å Forfattarijn te »Vautahorrijn«.

1. En visa vil *ja* sjynga – *ja* dæktar ijned Vas,
hon halnar om Malena, maj sæl å långa Mas,
for di h*a*r borred dom ad imod maj som n*a*d Pak,
hvor*a*uer *ja* e kommijn så styt i Folkasnak.

2. Ded vå nu Ajnd*a*pijnes i Ølgjijlled ifjor,
ja h*a*usared så ævent, vi såd i nogged For
ud paa dejn synre Loijn å sjevte vos ejn Pæl,
ja kansje trijlefira, de sm*a*gade så væl.

---

en hel del over otte; ja den er måske over ni, ja det er den tilvisse, ja se kun, se! jeg sagde det nok, nu begynder de at bisse.
5. Men hvordan pokker skal jeg nu! De bisser allevegne, og når man så har en snes kør, er det mere end én (man?) kan overkomme. Hallöj! jeg tror alligevel, at de bisser ned ad dammen til, så går jeg ind og får min mad; stå der nu alle sammen!

En ny, sörgelig kærlighedsvise
af forfatteren til «Vogtedrengen».
1. En vise vil jeg synge, – jeg digter intet vås, – den handler om Malene, mig selv og lange Mads; for de har båret sig (dem) ad imod mig som noget pak, hvorover jeg er kommen så stygt i folkesnak.
2. Det var anden pinsedag i ølgildet ifjor, jeg husker det så lige, vi sad i noget fór ude på den søndre lo og delte os en pæl, ja måske tre–fire, det smagte så godt.

3. Vi va ejn hillu Kara, å Pajer va der folt,
å deriblan va en, som va ræiti jys å stolt:
De va min gamla Kjærest, Malena – ja Ni vedd
då idemijnsta, a de va temmelit på Gled.

4. Men nu aka *ja* fortællad frå fostan å te sist.
Ud skad nu, entan så ded e galed æjlla vist –
men, nue – ded va Gjijlled – egrån å Len jå kom
ja e lid våraløzer, – å snakker rujnennom.

5. Så dråk vi toltre Sypa, å Pajerne fik Mø,
å Mas hain gijk så fermt me ejn Talrik Veddebrø;
men så kom Holjer Spillemajn fram me sin Fiol,
så kom di me ejn Fjærijn, hajn skujle h*a* te Stol.

6. Hain g*a* sai te å spilla, så ble der ret et Hop;
mens kom *ja* hen te Bylkijn, der krattada *ja* op
på Stæjned, for *ja* syntes a *ja* va nogged fuul,
å dæmme tæjnte *ja*, å t*a* maj ejn lidijn Nuul.

7. J*a* hadde dånte lijggjed deroppa n*a*d Kvarter,
forrijn *ja* høre, der kom et P*a*r Govenner fler:
De va Mas å Malene, di hadde enads om,
å gå derop ist*a*in for å t*a* en Rujnnenom.

---

3. Vi var en hel del karle, af piger var der fuldt, og deriblandt var en, som var rigtig pæn og stolt; det var min gamle kæreste, Malene, – ja I véd da i det mindste, at det var temmelig på gled.

4. Men nu skal jeg fortælle det fra først og til sidst; ud skal det nu, enten det så er galt eller klogt; – men, nu, det var gildet, jeg kom et gran af vejen (leden), jeg er lidt forstyrret og snakker rundtenom.

5. Så drak vi to–tre snapse, og pigerne fik mjød, og Mads gik så stolt (fermt) med en tallerken hvedebrød; men så kom Holger spillemand frem med sin fiol, så kom de med en fjærding, han skulde have til stol.

6. Han gav sig til at spille, så blev der ret en hoppen; imedens kom jeg hen til mellemvæggen, der kravlede jeg op på stænget, for jeg syntes, at jeg var noget døsig, og derfor tænkte jeg at tage mig en lille lur.

7. Jeg havde da ikke ligget deroppe noget kvartér, förend jeg hørte, at der kom et par godvenner fler: det var Mads og Malene, de havde enedes om at gå derop i stedet for at tage en dans («rundtenom»).

8. *Ja* rokkada maj ijkkje, *ja* døjde for å see,
Ja tæjnte: de e maita, va di vil t*a* dom te;
men *ja* ska saj, *ja* hadde en liden Tæua på,
å så vad ijnjed Ujner, *ja* sav mest retad frå.

9. Ded v*a*rde dånte læjne, sn*a*rt v*a*unada *ja* op,
for ded di gjore maj et fordæulad styt Spillop:
Ejn Tytta Edernæjler di luks hen på maj smed,
ja ble mest tokkaløzer – ilæl då, hvor de sved.

10. Så, ijnnan *ja* kom ner, så va di alt dorra Vaj,
å *ja* vante tesijns me å gjorra n*a*d Ståhaj,
naj *ja* gjik retad hjimad, *ja* vakje då istand
å dy maj for, a ju mina Iven sto i Vand.

11. *Ja* tæjnte mest å sæjnt maj – ja de e ræiti s*a*nt,
men demme, hen te Mozzajn, der va så dæula l*a*nt:
ja tæjnte *a*u å hæjnt maj, men hadde ijnijn Klaun,
Å ymmer kom ed for mig, dein skars Malenans Naun.

12. Så kom *ja* te å tæjnkja på gamla goa Tijn,
å g*a* maj te å tuda, ded lette på mit Sijn.
Ja tæjnte på de fosta, hon kom på dæjna Lén,
hvår hon for mina Iven va net å sjær å ren.

---

8. Jeg rokkede mig ikke, jeg döjede for (det kneb for mig) at se; jeg tænkte: jeg gad vide, hvad de vil tage sig (dem) til; men jeg skal sige, jeg havde en lille rus («tæve»), og så var det intet under, at jeg næsten lige straks faldt i sövn.

9. Det varede da ikke længe, snart vågnede jeg op, fordi de gjorde mig et bandsat stygt puds (»spilop«); et bundt brændenælder smed de «lukt» hen på mig, jeg blev næsten ude af mig selv – ejda, hvor de bed.

10. Så inden jeg kom ned, så var de alt (gået) deres vej, og jeg var ikke til sinds (med) at göre noget ståhej. Nej, jeg gik lige hjemad, jeg var ikke da i stand til at dy mig for at jo mine öjne stod i vand.

11. Jeg tænkte nærmest på at (have) druknet (» sænket «) mig – ja, det er rigtig sandt –, men, hvad skal man sige? hen til mosen var der så pokkers langt; jeg tænkte også at (have) hængt mig, men havde ingen ende reb, og immer kom det for mig den skarns Malenes navn.

12. Så kom jeg til at tænke på gamle gode ting og gav mig til at tude, det lettede på mit sind. Jeg tænkte på det förste, hun kom på denne led, hvor hun for mine öjne var net og skær og ren,

13. Så frak å så benymmen, s*a* sypen å pojs påd,
å de s*a* Gårsens Folk – ja, å flera, som der såd;
hon kujne brygja, brænna, ja gjorra Malt å fro,
hon kujnne kjylna, faja, re ujnne godt å to.

14. J*a* tæjnte på dejn Otan, vi foldes ad te Bøjn,
(N*a*d h*a*red sajta paa saj, ijn f*a*stenes hør Gjøjn)
J*a* spore: »vittu varra min Konna?« hon s*a* »jo!«
Så vad så læjefram, vi vad Kjærester vi to.

15. J*a* tæjnte paa ejn M*a*rn, j*a* kom gånes der frambi,
j*a* så lid ijnom Portijn, hajn vante tæpt idi;
j*a* hadde ijlla Styjner, å gjik ijen mest strajs,
j*a* skujlle h*a* et Ærne uret te Måltidajs.

16. Hon så maj å kom ud å s*a*: »Sørn, du e så br*a*,
når b*a*ra du vil komma herhid egr*a*n ist*a* –
om Ujnarnatid gjærna, – kom b*a*ra nogged rapt:
di sælle t*a* a Marken, de skante ble så knapt«.

17. J*a* kom men helt sijlla, j*a* skujlle sysla fost,
h*a* Autansmåltid au, for j*a* tjænte for mijn Kost,
då j*a* så kom, så lå hon, men Stersdarn sto pa Klem,
så gjik j*a* ijn – om Otan så fnattede j*a* hjim.

---

13. så rask og så behændig, så knibsk og fin på det, og det sagde gårdens folk, ja, og flere, som der så det; hun kunde brygge, brænde (brændevin), ja lave malt og mæske, hun kunde lægge i kakkelovnen, feje, rede godt seng («under») og vaske.

14. Jeg tænkte på den morgen tidlig, vi fulgtes ad til byen (noget har det sagtens på sig, når man fastende hører gøgen); jeg spurgte: «vil du være min kone?», hun sagde «jo»; så var det så lige frem, at vi var kærester vi to.

15. Jeg tænkte på en morgen, jeg kom gående forbi; jeg så lidt indenfor porten, den var ikke lukket i; jeg havde dårlig tid og gik næsten straks, jeg skulde have et ærinde udrettet til davretid.

16. Hun så mig og kom ud og sagde: «Sören, du er så rar, når du bare vil komme herhid en smule i aften, ved midaftenstid gerne – kom bare noget rapt; de selv (ɔ: husbond og madmoder) tager på besøg, det skal ikke blive så knapt».

17. Jeg kom da, men helt silde, jeg skulde passe kreaturerne først, have aftensmaden også, for jeg tjente for min kost. Da jeg så kom, så lå hun, men køkkendören stod på klem; så gik jeg ind – tidlig om morgenen så listede jeg hjem.

18. De vakje så ret rætjtit – å livel *ja* kom ijen.
ja ijnan Yggan ijnna va *ja* snæjte maj derhen,
for hon va nu så slisken, – va kunje *ja* saj ted? –.
Men *ja*, mijn arma Stakkal! *ja* skujle l*a*d na bled.

19. Alt syddant gjik *ja* å tæjnte *a*uer på på Væjn,
då *ja* så kom i Portijn, *ja* storte op i Slæjn,
J*a* sæunada, sav *a*uer, te Klokkan va mest t*a*l,
då ajle Gårsens Folk va om maj me Sty å G*a*l.

20. Ded vante *a*rtit! – Men ded bler sajta var inu:
om F*a*stelan *ja* ignar, hon Pottijn slår itu,
a hon h*a*r sajt for Ijner, vi hadde te å l*a*,
å ijnijn ajn ska fored stå ijn stakkals *ja*.

21. J*a* h*a*red kjesamt for maj, som Ni nu nok h*a*r hørt,
å e så harmse påd, *ja* maj skujllje l*a*d forført;
haded ikkje vad de Stæjned, så vad ju ikje varr,
så skujlle *ja* hat t*a*d na som ejn galanter Kar.

22. Så ota h*a*r *ja* unras på, hvor di kom derop,
for Dajnsarna på Loijn di maatte då sajt Stop;
men der va nok ijn Opgång frå Fårahuzet å,
Å syddenejn som Mas snusar nok i hvar en Vrå.

---

18. Det var ikke så ret rigtigt – og alligevel kom jeg igen, ja endnu forrige uge sneg jeg mig derhen; for hun var nu så slesk, – hvad kunde jeg så for (til) det? A ja, jeg («min») arme stakkel, jeg skulde have ladet hende være («blevet»).

19. Alt sådant gik jeg og tænkte over på på vejen; da jeg så kom i porten, styrtede jeg op i slæden. Jeg faldt i sövn, sov over, til klokken var næsten tolv, da alle gårdens folk var om mig med stöj og råben.

20. Det var ikke morsomt («artigt»), men det bliver sagtens værre endnu: ved fastelavn, frygter jeg, slår hun potten itu, og hun har sagt til Inger, som vi havde til at læsse, at ingen anden skal stå (svare) for det end jeg stakkel.

21. Jeg har det bedrøveligt (det ser bedr. ud) for mig, som I nu nok har hørt, og er så harmfuld over at jeg skulde lade mig forføre. Havde det ikke været det stænge, så var det jo ikke værre, så skulde jeg have taget hende som en galant karl.

22. Så ofte har jeg undret mig over, hvorledes de kom derop, for danserne på loen de måtte da (have) sagt stop; men der var nok en opgang fra fårehuset af, og sådan en som Mads snuser nok i hver en vrå.

23. Nu sluttar *ja* min Viza, å sajer Jer Gonat!
Ni sen nok *ja* h*ar* fåd toltre Pofler i mijn Hat,
di fijk *ja* dejn Natten, *ja* storte om i Slæjn,
dejn kujne di *au* gjerna te då hat idå Væjn. –

J. P. Møller:
Hallstøddijn.

Mel.: Vautehorrijn.

En noget bedre tekst (dog med visse trykfejl) af »Hallstøddijn« findes i Nordisk tidskrift för politik, ekonomi och litteratur, utgifven af G. K. Hamilton. 3. årg. (1868) s. 469–471. Afvigende er især strofferne 6 og 7, og den i K. A. Petersens udgave manglende strofe 8 findes her.

1. Hør Else! *ja* vill gjefta maj,
å dersom du vil h*a* maj,
så vidd *ja* ded me s*a*nt å saj,
a *ja*nte ska bedr*a* daj.
Ja har ejn dajli Syllstov, *ja*
h*ar* arrad ætte Moer,
te Ja-Goua ska du ijn h*a*,
å hajn e pén å goer.

2. Å *ja* e nu ejn præjti Kar,
ded torr *ja* gjærna saja,
der skante noggijn gjorra Nar
ud å maj på å maja.
Ja sende jo te Nels ifjor,
så hajn fikj ont i Mavajn!

---

23. Nu slutter jeg min vise og siger jer godnat; I ser nok, jeg har fået to–tre buler i min hat. Dem fik jeg den nat, jeg styrtede op i slæden; den kunde vi også gærne (have) haft af vejen til da.

«Halvstødingen» (den halvvoksne dreng).

1. «Hør, Else, jeg vil gifte mig, og dersom du vil have mig, så ved jeg det med sandhed (sandt) at sige, at jeg ikke skal bedrage dig. Jeg har et dejligt sølvstob, jeg har arvet efter moder; det skal du have til fæstesgave, og det er pænt og godt.

2. Jeg kan göre fyldest for en karl, det tör jeg gærne sige, for der skal ingen göre nar af mig på

om otara hajn gjorr saj stor,
så ska *ja* ræjti lavajn.

3. »Dæjn Stovijn, som du grotar å
vil *ja*'kkje ejngång eja,
behojl ijn sæl, å drik idå,
når du ska ud å maja.
De e'kje stort å skræppa å,
a Nels fikj Ont i Mavajn,
men taksvært vad ifajl saj så,
du vijlie t*a* å lavajn.

4. Naj, *ja* har hørt å troer ou,
du e, som Folk di saja,
et sakkermenskens Skobbatrou,
som ikkje vær å eja.
Du måtte ræjti hera daj,
som kajn'te h*a*ra Sajsijn,
Å södden ejn vill gjifta saj,
jo, der ble ræjti Ajsijn«.

5. J*a* kajn nok vidda hvorfor a
du bler så kort for Holled,
for Nels å du jo ena va
ifjor i Hauragolled.
J*a* houser nok, hvoddan du lå
å hæjggjada opad ijn,
me daj ded Skråved va hajn då
nåd f*a*lia beladijn.

---

at meje. Jeg stak også kornet op hos Niels ifjor, så at han fik ondt i maven; om han oftere gör sig stor, så skal jeg rigtig behandle («lave») ham.»

3. «Det stob, som du praler af, vil jeg ikke engang eje; behold det selv og drik deraf, når du skal ud at meje. Det er ikke stort at skryde af, at Niels fik ondt i maven; men tak værdt var det, i fald (hvis det faldt sig så, at) du vilde tage og kurere («lave») ham.

4. Nej, jeg har hørt og tror også, at du er – som folk de siger – et nederdrægtigt drog, som ikke er værd at eje. Du måtte rigtig (kunde rigtig have grund til at) være stor på det! Du kan ikke skærpe leen! Og sådan en vil gifte sig! Jo, det blev en net redelighed!»

5. «Jeg ved nok, Else, hvorfor at du bliver så kort for hovedet («hullet»); det er, fordi du og Niels I var ifjor i havregulvet. De andre sagde det, at du mest lå og hang kælen op ad ham; med dig var det skrog jo da noget farlig plaget.»

6. »Du ska'nte ble så gnadrier,
du har jo nok forudan,
hojll daj som v*a*n men lystier
nér hos dejn gamla Studan.
Te Svidderskan kajn Du men gå,
å hen te Gujnnijl Futa;
der vidd j*a* jo du stess e å
h*a*r lid a du ska nuta.«

7. Så Fanijn pisk å g*a*l i ded!
hvem der, kajn j*a*'kje vidda,
har løvved daj i Snudan me'd,
j*a* sto ver Massa Ledda,
å snakte lid me Svidderskan,
å så kom Gujnnijl Futa,
men ded e Lojn, *a* j*a* iblan
har hat n*a*d der å nuta. –

8. Saa gjikj hanj gnadrier sin Vei,
Hon gá sai te aa grina
Aa lyv saa hjim aa spode sai,
Fortalted for Kristina,
Hvyddant hon hadde dot inj aa. –
Men Spe kanj tidsnok komma
For Spottar's eien Dar: *De* maa
Vi stoppa i vaar Lomma.

9. Men sin, då toltre Aar gjik om,
hon Toza va, å touijn,

---

6. « Nu bliver du jo morsom og rigtig kry på det, men gem du hellere din plaser og bær den ned til « Studens kælling », til Bente, som du gör så meget af, ja, eller til Boel Fute; der, ved jeg, har du jævnlig en lille ting at nysle med. »

7. « Så, djævelen regere også i det! Jeg kan ikke vide, hvem der har løbet dig i næsen (« snuden ») med det, at jeg hjalp Bente gennem « Studekællingens » gærdeled med en spand vand; hen til os kom Boel Fute; men det er lögn, at jeg iblandt har haft noget der at nysle med. »

8. Så gik han gnaven sin vej, hun gav sig til at le og løb så hjem og skyndte sig, fortalte det til Kristine, hvordan hun havde fejet ham af. Men spe kan tidsnok komme for spotterens egen dör; det må vi stoppe i vor lomme.

9. For siden, da to–tre år gik hen, var hun tosse og tog ham. En krakiler var han (« det »), hvor

ett Krælnelse va'd, hvor hajn kom
a ijlla Fanens douijn.
Då fijk hon råt for ijlla sød,
hajn ujnde na'kje M*a*dijn,
hajn drev na ud, hon lå i Hød
å græd, hon skujlle t*a*dijn.

J. P. Kuhre: Borrinjholmska Sansåger. Bornholmske Folkeæventyr og Dyrefabler. Samlede af –. (1938) (= Danmarks Folkeminder Nr. 45) s. 100–107.

Nobbes.

Enjgong for monga År sin hadde Peter Thorsen på Gådebygårinj enj stor å kloger Hunj, a der hed Nobbes. Om hannem e der monga goa Sansåger, å hær e en å dom:

Der sto dænjgonginj nera ver Ån – lie ver Grånakkaståua – et hojt, hojt Træ, å dær oppa i Toppinj, dær bode Skaddanj. Mæn unjenen, ver Roden å Træ'd, inj i Åbrinjkanj, dær bode Rævinj.

Rævinj å Nobbes hadde nu alti vad på Kånt, å me Skaddanj hadde'd inte hæjller vad på de bæsta me, sin a hanj va flytter dærhænn. Nobbes å Skaddanj dærimod, di hadde alti vad goa Venner.

Se Rævinj, hanj va nu så rævapolerder, å nu, sin a Skaddanj va ble'nj hansa Nåbo, gjik hanj alti å snakte nætt for'inj å fortald'inj, vår gott di kunje

---

han kom, og grumme fandens doven. Da fik hun lön som forskyldt («ret for dårlig sødent»); han undte hende knap maden, han drev hende ud, hun lå i høet og græd over, at hun skulde (have) taget ham.

Nobbes.

Engang for mange Aar siden havde Peter Thorsen paa Gadebygaarden en stor og klog Hund, som hed Nobbes. Om denne Hund er der mange gode Historier, og her er en af dem:

Der stod dengang nede ved Aaen, lige ved *Graanakkestue*[1]), et meget højt Træ, og oppe i Toppen af Træet boede Skaden. Men nede ved Roden af Træet inde i Aabrinken – der boede Ræven.

Ræven og Nobbes havde altid ligget i Kiv, og med Skaden havde Ræven heller ikke staaet sig allerbedst, siden den flyttede derhen. Derimod havde Nobbes og Skaden altid været gode Venner.

Se, Ræven var jo saa rævepolisk, og nu, siden Skaden var blevet dens Nabo, gik den altid og snakkede saa godt for den og fortalte den, hvor godt de kunde have det sammen, hvis

[1]) Tilholdssted for »Grånakka« (underjordiske Væsener af Nissefamilien).

hå'd sammen, viss a Skaddanj vijlle komma ner å besöja'nj lid å å te. De va Skaddanj nu livæll inte så forhipader på injdå, mæn dæmme, på dænj anra Sian, så snakte hanj livæll nætt te Ræwinj, for de e ju alti årtiast å komma gott udå'd me sina Nâbo – kantro.

Så va'd enjgong – Ræwinj hadde lænje gåd å grunjad på, voddan hanj skujlle få Skaddanj te å gå i Tojed – a hanj höre, a Skaddanj alt hadde stora Unga oppa i Røddanj, å då løvv Tænnarna rent i Vann på'nj. Sæl hadde hanj âu Unga inja i sinn Holla, å nu måtte hanj nu se, om hanj inte kunje hita på nâd te å narra Skaddanj me.

Hanj gjik inj a sinn Holla å lâ saj å grunjada lid åuer'ed, mæn Ungana løvv om'inj å bed'inj å rev'inj i Pælsinj å Rompan. Ræwinj sjæjllde, mæn dæmme hanj hadde ju injena Nawn te dom, sa di tâu dom inte seddan nâd videre å'd. – Sjæjll battar bæst på enj om Gonginj. – Så lie me ett sprinjer hanj op. »Nu hår jâ'd,« råver hanj å løvver ud å sætter saj å ser op te Skaddanj me de mæst swinapolerda Ansajted, hanj kunje lawa.

»Nâbo,« râfte hanj, »vedd du va jâ hår gåd å tænjt på di siste Dâna?«

»Vår skujlle jâ vedda ded frå?« sajer Skaddanj. »Du går då væll inte å tænjkjer hojt?«

»Jo, jâ hår semænj gåd å tænjt på, om vi inte skujlle tâ å hojlla Barsel sammen. Vi ska ju livæll hâ våra Bælla döfta, å jâ vil hojlla Gjijlled. Vår vijlle'd varra årtit, når du vijlle varra me å sjynga forr på Salmarna. For de vil jâ saj daj,« ble Ræwinj ver å fetta for Skaddanj, »a alri hår jâ hört Mâga te Song ver Mølleån, forrinj a du kom te å bo hær. Dænja Gonginj må du

---

Skaden vilde komme ned og besøge den af og til. Det var Skaden dog ikke saa ivrig efter endda, men paa den anden Side talte han alligevel venligt til Ræven, for det er jo altid rarest at komme godt ud af det med sine Naboer, forstaar sig.

Saa var det engang – Ræven havde længe gaaet og grundet over, hvorledes den skulde faa Skaden til at gaa i Tøjet – da hørte den, at Skaden allerede havde store Unger oppe i sin Rede, og da løb dens Tænder rent i Vand. Selv havde den ogsaa Unger inde i sin Hule, og nu maatte den alligevel se, om den ikke kunde finde paa noget at narre Skaden med.

Den gik ind i sin Hule og lagde sig og grundede lidt over det, medens Ungerne løb omkring den og bed den og rev den i Pelsen og i Halen. Ræven skændte, men se, den havde jo ingen Navne til dem, og derfor tog de sig ikke videre af det. – Skænd batter bedst paa én ad Gangen. – – Saa lige med eet springer den op. »Nu har jeg det!« raaber den og løber ud og sætter sig og ser op til Skaden med det mest svinepoliske Ansigt, den kunde sætte op.

»Nabo!« raabte den, »ved du, hvad jeg har gaaet og tænkt paa i de sidste Dage?«

»Hvor skulde jeg vide det fra?« siger Skaden. »Du gaar da vel ikke og tænker højt?«

»Jo, jeg har saamænd gaaet og tænkt paa, om vi ikke skulde holde Barselgilde sammen. Vi skal jo alligevel have vore Børn døbt, og jeg vil holde Gildet. Hvor vilde det være dejligt, hvis du vilde være med og synge for paa Salmerne . . . For det vil jeg sige dig,« vedblev Ræven at smiske for Skaden, »at aldrig har jeg hørt Mage til Sang ved Mølleaaen, før du kom til at bo

inte saj naj, Nâbo, for du kanj tro, a de vil gjorra maj enjhillu ont – å om de sto te maj, så holt vi Gjijlled dænj Dânj idâ.«

Skaddanj visste inte ræjti, va hanj skujlle swâra, for hanj hadde ju hört så monga Storjer om Ræwinj, dæmmeså. Hanj skujlle ju inte ræjti varra te å lida på; mæn ijænn så hadde hanj ju bled rörder âuer, a Ræwinj seddan hadde rost'inj, å kansje hanj âu hadde bærad saj lid. – Seddan lie me de samma vijlle hanj nu inte saj rent ud naj, mæn spore bâra, om Barselsmâdinj alt va lawader.

»Naj, de e hanj inte,« sajer Ræwinj, »mæn jâ tænjte mæst, a du kunje floja ner te Kjøllaragårinj å hænta vos lid Fett, så løvver jâ hænn te Albâuagårinj å hænter voss en Ân. Mæn fost synes maj, a du skujlle flytta dina Unga ner te mina Unga, så kunje di læja så nætt sammen, mæn vi va vækka.«

»De går alri an, de går alri an,« jamrada Skaddanj – for nu va hanj årdeli komminj i Knivan. »Dina Unga e ju majed storre inj mina Unga, så jâ e bonge for, a di villa tâ for hårt på dom.«

»Â, vissa vassa!« Ræwinj ble bâra ver å snakka nætt for Skaddanj å roste hansa Unga å hannem sæl. »Dina Unga e ju ijænn inte nær så klossua som mina,« så hanj, »så di kanja sajtans komma idå Vænj, om galed skujlle varra. Mæn jâ ska nok gje mina Unga Besje om å varra brâ å læja pent å nætt.«

---

her. Denne Gang maa du ikke sige nej, Nabo, for du kan tro, at det vil gøre mig meget ondt – og hvis det stod til mig, saa holdt vi Gildet endnu i Dag.«

Skaden vidste ikke rigtig, hvad den skulde svare, for den havde jo hørt saa mange Historier om Ræven. Den skulde jo ikke være rigtig til at stole paa, men paa den anden Side var den jo blevet rørt over, at Ræven saadan havde rost den – og maaske havde den ogsaa bedret sig lidt. Saadan lige med det samme vilde den nu ikke rent ud sige nej, men spurgte blot, om Barselmaden allerede var parat.

»Nej, det er den ikke,« svarede Ræven, »men jeg tænkte i Grunden, at du kunde flyve til Kjøllergaard og hente os lidt Fedt, saa løber jeg til Albuegaard og henter os en And. Men først, synes jeg, skulde du flytte dine Unger ned til mine Unger, saa kunde de lege saa pænt sammen, mens vi var borte.«

»Det gaar aldrig an, det gaar aldrig an,« jamrede Skaden – for nu var den rigtig kommen i Knibe. »Dine Unger er jo meget større end mine, saa jeg er bange for, at de vil tage for haardt paa dem.«

»Aa, vis vas!« Ræven vedblev stadig at tale godt for Skaden og roste dens Unger og den selv. »Dine Unger er jo til Gengæld ikke nær saa klodsede som mine,« sagde den, »saa de kan sagtens komme af Vejen, om galt skulde være; men jeg skal nok give mine Unger Besked om at være artige og lege pænt og varsomt.«

Tesist lo Skaddanj saj âuersnakka å flytte sina Bælla ner te Ræwens Bælla.

Se, nu lâutar der tæmmeli starrit i seddenen Ræwaholla, å Skaddaungana kom te å nyza nâd så arbarmelit, dæmmesâ; så Skaddanj ble ræjti hall styggjer ver'ed. Mæn Ræwinj slo'ed bâran seddan hænn i Sjâu. »De e semænj bâran for ded, a di alti forra hâ vad vâna ver å læwa hojt oppa ver Soln, så gjorr'ed ju en tæmmeli Foranrinj å komma seddan dift ner i Sjyggje; mæn la vos nu mæn stikka å, så ska du se, di e alt tevâna, når vi komma ijænn. Jâ løvver rættad,« sâ hanj, »så kanj jâ gjorra'd mæst lisse hâuse som du.«

Så floj Skaddanj te Kjøllaragårinj ætte lid Fett, å Ræwinj løvv te Albâuagårinj for å hænta en Ân. Mæn væm der va kjivå'd, de va Skaddanj, å hanj spode saj, lie va hanj kunje. Ræwinj sto å så ætt'inj for å se, om hanj skujlle besinja saj å vænna om, mæn då hanj så, a Skaddanj ble ver, så hanj omkrænj å ferafettes astâ.

Skaddanj kom omijænn lænje forrinj Ræwinj me dajlit Fett i en Swinablæra, a hanj hadde nappad lie idå Knogana på Kjøllarakonn, då hon sto å hadde tømt 'na seddan passelit. – Hon sto ævent å va ver å smælta'd, ska jâ saj. – Hanj spode saj jemm å se te Ungana, mæn då hadde hanj nær dånad, for ajle hansa Unga lå dær å va ijællbeddena, å Ræwaungana gjik runjen om dom å puffada lid te dom me Ben, å støtte lid te dom me Snudan, for å få dom te å læja me ijænn væll sajta, mæn

---

Til sidst lod Skaden sig overtale og flyttede sine Børn ned til Rævens Børn.

Se, nu lugter der temmelig stærkt i saadan en Rævehule, og Skadeungerne kom til at nyse noget saa grusomt, at Skaden blev ganske forfærdet derover. Men Ræven slog det blot saadan hen i Spøg. »Det er saamænd kun, fordi de altid før har været vant til at leve højt oppe ved Solen, saa er det jo en temmelig Forandring at komme saa dybt ned i Skyggen – men lad os nu kun begive os paa Vej, saa skal du se, at de allerede er vænnet til det, naar vi kommer tilbage . . . Jeg løber tværs over Markerne,« sagde den, »saa kan jeg gøre det næsten lige saa hurtigt som du.«

Saa fløj Skaden til Kjøllergaard efter lidt Fedt, og Ræven løb til Albuegaard for at hente en And. Men hvem der var ked af det, det var Skaden, og derfor skyndte den sig, alt hvad den kunde. Ræven stod og saa efter den for at se, om den skulde besinde sig og vende om, men da den saa, at Skaden fortsatte, gjorde den omkring og sprang af Sted.

Skaden naaede tilbage længe før Ræven med dejligt Fedt i en Svineblære, som den havde nappet lige ud af Hænderne paa Kjøllergaardskonen, da hun stod og havde tømt den saadan akkurat tilpas – hun stod netop og var ved at smelte det, skal jeg sige. – Den skyndte sig hjem for at se til Ungerne, men da var den nær besvimet, for alle dens Unger laa der og var bidt ihjel, og Ræveungerne gik rundt om dem og puffede lidt til dem med Benene og stødte lidt til dem med Snuderne, for at faa dem til at lege med igen vel sagtens; men de havde nu leget

dæmme di hadde nu ålæjt. Skaddanj va ganske beladinj. Så floj hanj imod Ræwinj å begjynjte, snårt hanj kunje se'nj: »Â, minj arma Manj, minj arma Manj. Jå så ju nok, de gjik inte an. Dina Unga hå bedded mina Unga ijæll.«

»I mæn monne ded? Troer du inte, a di båran hå lajt dom te å sawa?« sajer Ræwinj, å lod som hanj sæl ble ræjti styggjer ver'ed.

»Som jå sajer,« jamrada Skaddanj ijænn, »de e båran alt for sånt. Mæn de e ju minn ajen Sjyjll. Jå skujlle båran ble'd jemma me dom.«

»Jamæn, kjæra Nåbo, mina Unga e semænj lisse sjikkelia som jå sæl, å væl ded, så di hå skam inte på nån Måda gjort'ed, inte – me Vilja då. Naj, du ska semænj se, a mina Unga hå villad læjt me dina Unga, å så hå dina Unga inte kunjad tyllt'ed.«

»Minj arma Manj, minj arma Manj!« jamrada Skaddanj å floj lånt væk åuer Trætoppana. Mæn Ræwinj spode saj inj te sina Unga å gottada saj åuer, a hanj hadde fåd Ram på Skaddanj, som alti brygte å sidda så færmer dæroppa i Træ'd å snakke om, a der skujlle betalles Skat. Nu hadde hanj sæl måttad te'd.

Fost hadde Skaddanj tænjt, a hanj alri mera vijlle se dænj Stånj, vår hansa Bælla hadde døtt på seddenen lomsk Måda. Hanj hadde semænj alt sett på ed hojt, hojt Træ i Stâmparalunj te å byggja Rødda idi; mæn dæmme, når der va gåd noggena Dâ, å hanj hadde brydded sinj Jarna me,

---

deres sidste Leg. Skaden var ganske ude af sig selv. Saa fløj den Ræven i Møde og begyndte, saa snart den fik Øje paa den: »Aa, jeg arme Mand! jeg arme Mand! Jeg sagde jo nok, at det ikke gik an . . . Dine Unger har bidt mine Unger ihjel!«

»Aa, mon dog det. Tror du ikke, at de blot har lagt sig til at sove?« sagde Ræven og lod, som om den selv blev ganske forfærdet ved det.

»Som jeg siger,« jamrede Skaden igen. »Det er blot alt for sandt, men det er jo min egen Skyld. Jeg skulde blot være blevet hjemme med dem.«

»Jamen, kære Nabo, mine Unger er saamænd lige saa skikkelige, som jeg selv er, og lidt til, saa de har rigtignok ikke paa nogen Maade gjort det – da ikke med Vilje . . . Nej, du skal saamænd se, at mine Unger har villet lege med dine Unger, og saa har dine Unger ikke kunnet taale det.«

Jeg arme Mand, jeg arme Mand!« jamrede Skaden og fløj langt bort over Træernes Toppe. Men Ræven skyndte sig ind til sine Unger og gottede sig over, at den havde faaet Ram paa Skaden, der altid plejede at sidde saa ferm deroppe i Træet og tale om, at der skulde betales Skat. Nu havde den selv maattet til det.

Først havde Skaden tænkt sig, at den aldrig mere vilde se det Sted, hvor dens Børn var dræbte paa saa lumsk en Maade. Den havde saamænd allerede set paa et meget højt Træ i *Stamperelunden*[1]), hvor den vilde bygge sin Rede, men da der var gaaet nogle Dage, og den

[1]) En lille Skov ved Stamperegaard.

voddan hanj ijænn skujlle få Ram på Ræwinj, så viste'd saj, a de inte kunje sje te Gawns, udan a hanj måtte tâ hænn å se sitt gamla Jemm ijænn enj Gong.

I sinj Nö tyde hanj te sinj goa Ven Nobbes å spore hannem te Rås. Nobbes gjik tre Gonga runt i sinn Hunjabo å lâ saj så ner å tænjte i noggen Tid. Så reste hanj på ijænn å râfte på Skaddanj – hanj hadde i Mæjlemstynjer vad hænna å sett lid på Peter Thors Möjdynj.

»Se nu,« sajer Nobbes. »Nu troer jâ nok, a jâ hår rignad ud, voddan a vi ska få Krammed på Ræwinj. Se, Peter Thorsen hår ju slajtad Kall idâ, å du lâ væll nok Mærke te, a Injvojllana lå hænna på Möjdynjen. Dærsom du nu vijlle tâ å leda Ojnastenana fram å floja hænn å viza Ræwinj å fortælla'nj, a jâ e dör, så løvver jâ ner te Brohuzabroen å læggjer maj i Groven å lader, som a jâ værkeli e dör – å så ska'd varra unjelit, om inte enj å voss ska komma te å lokka Iven injan Aftan.«

Skaddanj hite snårt Ojnastenana å floj så hænn å satte saj i sitt gamla Træ åuer Ræwens Holla å râfte ner, om a Ræwinj va jemma. Jo, hanj kom ud me de samma å bâ Skaddanj å komma injanfor å fortald'inj, vår majed hanj hadde sagnad'inj. Mæn Skaddanj hadde nu inte Stynjer å gå injanfor, for hanj hadde strænjt. Hanj vijlle bâran for gammalt Nâboskaw Sjyjll floja injom å fortælla, a Nobbes va dör.

»Va e hanj?« læjefram râfte Ræwinj, så glâr ble hanj.

---

havde brudt sin Hjerne med, hvorledes den igen skulde faa Ram paa Ræven, da viste det sig, at dette ikke kunde lade sig gøre til Gavns, uden at den blev nødt til at tage hen til sit gamle Hjem endnu en Gang.

I sin Nød tyede den til sin gode Ven Nobbes og spurgte den til Raads. Nobbes gik tre Gange rundt i sit Hundehus og lagde sig saa ned og tænkte et Stykke Tid, hvorefter den igen rejste sig og kaldte paa Skaden – den havde i Mellemtiden været henne at kigge lidt paa Peter Thorsens Møding.

»Se nu,« siger Nobbes. »Nu tror jeg nok, at jeg har regnet ud, hvordan vi skal faa Krammet paa Ræven. Peter Thorsen har jo slagtet en Kalv i Dag, og du lagde vel Mærke til, at Indvoldene laa henne paa Møddingen . . . Hvis du nu vilde lede Øjenstenene frem og flyve hen og vise Ræven dem og fortælle den, at jeg er død, saa løber jeg ned til Brohusbroen og lægger mig i Grøften og lader, som om jeg virkelig er død – saa skal det gaa underligt til, om ikke en af os skal komme til at lukke sine Øjne inden Aften.«

Skaden fandt snart Øjenstenene og fløj hen og satte sig i sit gamle Træ over Rævens Hule og raabte ned, om Ræven var hjemme. Jo, den kom med det samme ud og bad Skaden komme indenfor og fortalte den, hvor meget den havde savnet den. Men Skaden havde dog ikke Tid at gaa indenfor, for den havde travlt – den vilde blot for gammelt Naboskabs Skyld flyve indom og fortælle, at Nobbes var død.

»Hvad er den?« ligefrem raabte Ræven, saa glad blev den.

»Jo, Nobbes e dör, Nobbes e dör,« påsto Skaddanj.

»Jamænn, jâ kanj foje tro'ed,« ble Ræwinj ver.

»Hær e Nobbesa Ojnastena, hær e Nobbesa Ojnastena,« sajer Skaddanj ijænn, å viste Ræwinj Ojnastenana frå Peter Thors Kall.

»Ja, så ska jâ då livæll âu tokta'nj, fajl jâ kanj få fatte på'nj,« tâu Ræwinj på Vaj, »for hanj hâr toktad maj så hundans enjgong.«

»Du kanj bâran følla ætte maj,« så Skaddanj, »så ska jâ nok viza daj'inj. Hanj liggjer lie nera ver Brohuzabroen.«

De våre inte monga Manuter, forrinj a Skaddanj å Ræwinj rajte fram; å dær lå ju så Nobbes nera i Groven.

Nu hadde Ræwinj alti hat tæmmeli Respækt for Nobbes, dæmme va hanj inte så forhipader injdå på å tâ fatte på'nj, forrinj a hanj va helt klâr âuer, om hanj nu âu va ræjti dör.

»Troer du nu slætt inte, a hanj kanj læwa på ijænn?« spore Ræwinj – lid krystara-ajtut.

»Dör som en Sijll, dör som en Sijll,« påsto Skaddanj ømmer; å Ræwinj tâu Mod te saj å lâutada lid te'nj.

»Hanj lâutar så varmer i Toed,« så hanj.

»Soln hâr sjinnt på'nj, Soln hâr sjinnt på'nj,« swâre Skaddanj lisse rapt, å Ræwinj tænjte, a de kunje ju âu gott varra, å så strajte hanj saj for å lâuta te'nj inu enj Gong, mæn så tænjte Nobbes, a nu kunje'd varra nok me dænj Lænj, å me de samma sprong hanj op å lawada Ræwinj seddan te, a hanj

---

»Jo, Nobbes er død, Nobbes er død,« paastod Skaden.

»Jamen, jeg kan næsten ikke tro det,« vedblev Ræven.

»Her er Nobbes' Øjenstene, her er Nobbes' Øjenstene,« siger Skaden igen og viste Ræven Øjenstenene fra Peter Thorsens Kalv.

»Ja, saa skal jeg dog ordentlig tugte den, om jeg kan faa fat paa den,« tog Ræven paa Vej, »for den har tugtet mig saa grusomt engang.«

»Du kan blot følge efter mig,« sagde Skaden, »saa skal jeg nok vise dig den. Den ligger nede ved Brohusbroen.«

Det varede ikke mange Minutter, før Skaden og Ræven naaede frem, og der laa jo saa Nobbes nede i Grøften.

Nu havde Ræven altid haft ikke saa lidt Respekt for Nobbes, og derfor var den ikke særlig ivrig efter at give sig i Lag med den, før den var helt sikker paa, at Nobbes var rigtig død.

»Tror du nu, at den slet ikke kan leve op igen?« spurgte Ræven lidt krysteragtigt.

»Død som en Sild, død som en Sild,« paastod Skaden stadig, og Ræven tog Mod til sig og snusede lidt til Nobbes.

»Den lugter saa varm i Pelsen,« sagde den.

»Solen har skinnet paa den, Solen har skinnet paa den,« svarede Skaden omgaaende, og Ræven tænkte, at det kunde jo ogsaa godt være, og saa strakte den sig for at snuse en Gang til; men da tænkte Nobbes, at det nu kunde være nok med den Leg, og sprang i det samme op og

værkan kunje kriva æjlle gå; å bågætte trajte hanj'inj hænn å smed'inj i Mølledamminj å droknad'inj.

Førstebibliotekar, mag. art. Chr. Stub-Jørgensen, født i Allinge 1897, har i sin lyriske produktion en række digte om Bornholm. Digtet »Borrita« tryktes første gang i *Gammalt å Nyt* 6 (1936) s. 58–61, men bringes her – med forfatterens oprindelige retskrivning – efter Chr. Stub-Jørgensen: *Hav og Højlyng* (1967) s. 69–71.

Borrita
Ni saja, dær e Pibla nok aa faa
for Kara, som har Ajtaskaw i Sijne.
Men si'n Lârs Maansa Borrita jâ saa,
saa gaar jâ rundt aa tæjnkjer kons paa hejne,
aa ijnen ajnen hâr jâ Lyst aa aja.
Te Resten maa I anre gjærna fraja.

Hon e lemydig som et Borkjetræ,
aa hon har stora blaa aa grajna Iven,
aa hejnes Haar e tjyt aa gult som Sæ,
aa hejnes Mujn dejn e saa rør som Hiven.
Ja ni maa gjærna kajla maj ejn Tokka,
om nântids jâ hâr set saa næt en Dokka.

Men sist jâ saa 'na søjnan Grønedâl –
ja mina Iven nâuehen jâ trode,
for hon gjik Arm i Hâs me laanga Kâl.

---

lavede Ræven saadan til, at den hverken kunde krybe eller gaa, og bagefter slæbte han den hen og kastede den i Mølledammen og druknede den.

Borrita.
I siger, der er piger nok at få for karle, som har ægteskab i sinde – men siden Lars Månsas Borrita jeg så, så går jeg rundt og tænker kun på hende, og ingen anden har jeg lyst at eje. Til resten må I andre gerne fri.

Hun er smidig som et birketræ, og hun har store blå og skønne øjne, og hendes hår er tykt og gult som korn, og hendes mund, den er så rød som hyben. Ja I må gerne kalde mig en tåbe, om nogensinde jeg har set så pæn en dukke.

Men sidst jeg så hende sønden Grønnedal – ja, mine øjne knapt jeg troede, for hun gik arm i

Helt tæt opad 'ijn gjik hon der aa gnode.
Ded hadde jâ daa alri kujnad tæjnt maj.
Jâ ble saa kjiv aa'd, s'a jâ kujne sæjnt maj.

Ok Borrita, du kujne bâra tâ
aa pæja ud mæl ræja Gaarmajnsbælla,
saa fikj du ævent hvem du ville hâ.
Aa saa kajn du ejndaa gaa hen aa vælla
ejn Tyggjara, et fattigt Sjævs fraa Læwka,
som nâuehen hâr Sjâurta paa sin Ræwka.

Ja møtte ota Borrita paa Stæjn,
naar hon gjik hjimm me Milken i sin Kjita.
Ja hælste, men hon saa dejn anra Væjn.
Hon kujne gjærna set lid mijlt, men sjita!
Hon snakkar næt te Kjørna aa te Kjættan,
men ser hon maj, saa e hon høj i Hættan.

Nu gaar hon alsaa hen aa târ te Majn
dejn hon vil hâ – saa maa hon vel behawad.
Men kjyssa senn ejn Styggjert – a hon kajn!
Ejn skujlle tro, a hon ble vammelmawad,
for fi for Kattijn daa, hvor e hajn styggjer,
me Fæsed fujlt aa baadde Ær aa Pyggjer.

Du kujne saadded nu paa Knortagaar
me hvida Goll, me Kovverkâr som sjinner,
me blanka Hæsta, rujna Kjør aa Faar,
aa kons hat ræja Gaarafolk te Vinner,

---

arm med lange Karl, helt tæt op ad ham gik hun dér og gnubbede. Det havde jeg da aldrig kunnet tænke mig. Jeg blev så ked af det, så jeg kunne have druknet mig.

Ok Borrita, du kunne bare tage og pege ud imellem rige gårdmandssønner, så fik du lige hvem du ville have – og så kan du endda gå hen og vælge en tigger, en fattig døgenigt fra Levka, der knapt har skjorte på sin krop.

Jeg mødte ofte Borrita på stien, når hun gik hjem med mælken i sin spand. Jeg hilste, men hun så den anden vej. Hun kunne gerne have set lidt mildt – men skidt! Hun snakker pænt til køerne og til hunkatten, men ser hun mig, så er hun høj i hatten.

Nu går hun altså hen og tager til mand den hun vil have – så må hun vel synes om ham. Men kysse sådan en grimrian – at hun kan! En skulle tro, at hun fik kvalme af det, for fy for katten da, hvor han er styg, med fjæset fuldt af både ar og bumser.

Du kunne have siddet nu på Knortegård med hvide gulve, med kobberkar som skinner, med blanke heste, runde køer og får, og kun have rige gårdmandsfolk til venner, og altid pæne

aa altid nætta Klær aa hæjna paa daj,
aa hat ejn Majn, som holt ejnhellu aa daj.

Nu bler 'ed sajtans te en ajnen Snak,
for Kâl hâr ikkje Hus aa Gaar a gje daj.
Hajn maa vel gaa ad Lyngijn aa slaa Knak,
aa lajer vel en liden Kâta te daj.
Hajn tjener ikkje stort, for hajn e dâuijn,
aa drikker vel de mæsta op paa Krâuijn.

Aa naar 'ed saa bler Høst aa ijla Vær,
aa Vijnen kommer paa me kaajla Kjikker,
naar Væggjen nâuehen for Stormijn læer,
men Kjyjln staar ijn igjennem alle Sprikker,
saa maa du frysa i din kaajla Stâua,
aa saa e'd alt for sijla aa forhâua.

Daa tæjnkjer du kansje et Grân paa Pær,
som sidder ver sin Un me goa Skryner.
Der va væl Plâs te to ver Unijn dær
– aa i hans Sæjn me tjykka varma Dyner.
Ja, her e lojnt aa godt, ded torr jâ mena –
men livæl kjessamt nok, naar ejn e ena.

Du vedd ju sæl, hva Sjit du kommer i.
Du kajn vel se, hvor galed de vil gaa daj.
Men livæl bler mit Hjarta tungt som Bli,
naar jâ betæjnkjer, hva du lâr gaa fraa daj,
aa Grædan staar aa trokkar i min Striva.
Naj, Kvijnfolk kajn'kje Fankijn sæl begriva.

---

klæder til at hænge på dig, – og haft en mand, som holdt så meget af dig.

Nu bliver det vel sagtens til en anden snak, for Karl har ikke hus og gård at give dig. Han må vel gå ad lyngen og slå skærver og lejer vel en lille hytte til dig. Han tjener ikke stort, for han er doven, og drikker vel det meste op på kroen.

Og når så det bliver efterår og dårligt vejr og blæsten den står på med kolde vindstød, og væggen knapt for stormen læer, mens kulden står ind igennem alle sprækker, så må du fryse i din kolde stue, for så er det alt for silde at fortryde.

Da tænker du måske en smule på Per, som sidder ved sin ovn med gode kævler. Der var vel plads til to ved ovnen dér – og i hans seng med tykke varme dyner. Ja, her er lunt og godt, det tør jeg mene – men alligevel kedsomt nok, når man er ene.

Du ved jo selv, hvad skidt du kommer i! Du kan vel se, hvor galt det vil gå dig! Men alligevel bliver mit hjerte tungt som bly, når jeg betænker, hvad du lader gå fra dig, og gråden står og presser i min strube – Nej, kvindfolk kan ikke fanden selv begribe!

Realskolebestyrer Alfred Jensen, født 1879 i Løgstør, kom 1921 til Nexø, død 1947. Et udvalg af hans digte er trykt som *Digte* af A.J. (1948). Herfra s. 12–13:

Mo framtiden

Så kom di söde larkarna
inu ejngång herhid, –
snårt hâ vi græz på markerna,
o, sjöna, gröna tid! –
Fortâjn nu ligjer snejn
å hujntar torrt i bakkana,
for vijnterijn e lejn
å vårijn e i faggana.

Vojllövse balra bækjana
astâ i longa hop,
kar strækjer hârajn lægjana
å possar toed op;
lid strå mo lyza dâjn
hâr ævent vâuad flaggana,
for vijnterijn e tâjn,
å vårijn e i faggana.

A sjöna lövva læjenes
å sjyngenes mo sjærn,
en måga dypper skræjenes
dejn stålblå vijnafjærn;
når ret ded solar, må-ijn,
mæst linna lid på frakkana,
for vijnterijn e gåjn
å vårijn e i faggana.

Om foie tid hâ fâulana
di gamle stâna hitt,
snårt blâra blomsterkjâulana
me gult, rött, blått å hvitt.
Svæjl hjarta som en knop
mo soln. Ded går på laggana
me vijnterijn. Toi op,
se, vårijn e i faggana.

Mod forår.

Så kom de søde lærker endnu engang herhid, – snart har vi græs på markerne, o, skønne, grønne tid! – Hensvundet nu ligger sneen og smægter tørt i bakkerne, for vinteren er gået og våren er nu nær.

Løbske klukker bækkene af sted i lange hop, kry strækker haren benene og pudser pelsen op; lidt strå mod lyse dagen har netop vovet flagene, for vinteren er besejret og våren er nu nær.

Og søerne løber legende og syngende mod skærene, en måge dypper skrigende den stålblå vingefjer; når ret det soler, må man næsten linde lidt på frakkerne, for vinteren er gået og våren er nu nær.

Om føje tid har fuglene de gamle steder hittet, snart stråler blomsterkjolerne med gult, rødt, blåt og hvidt. Svulm hjerte som en knop mod solen. Det går mod slutningen med vinteren. Tø op, se, våren er nu nær.

Jørgen Vibe: *Bornholmervers 1916–1966* (1966) s. 27–28.

Martas Horra

Gamla moer Marta
hon hår mæn ejn ynka søn,
et skobbatrâu å ejn horra.
Hajn boer hos'na i røn.
Marta hon går hos bonijn,
dær må hon slæva å drâ.
Alt, hva hon spârar sammen
e nâd som horrijn ska hâ.

Hon ajor mæn et pâr træsko,
klâmpajn e frønsu å sjæu.
Hænnorna ræunar for frøsten
for alt hejnjes sura slæv.
Hon gjik å plokte pantâtis
ejn månad bâg bonijns plov.
Hajn brygte alt, hva hon tjænde
ejn autan på Klæmsker krâu.

Hajn tede saj som ejn besatter,
sko skammad saj som ejn hujn.
Hon klappade hannem på kjæftijn
å kjyste hans skrotobaks-mujn.

Hon fjælada dynan om ejn:
»Sav godt lila bællijn mijn!«
For hejnje va hajn Vorharre,
for anra et skabbut svin.

For hon hadde født'ejn mæ smærta,
sat ejn i varden i syjn.
Hon kujnje ha kvalt ejn dejn gångijn
å sjylt ejn deroppa i lyjn . . .
Mæn nu e hajn stor å vâusijn
hår sjæjg som ejn rætti majn.
Hajn sypar i grân, de kajn varra,
mæn många e varre ejn hajn.

Spottebakkijn frå krågijn
sætter hon hen ver hans sæng.
– Mortijn e svâger å kajn'kje
tølla å tjæna som dræng . . .
Så går hon te køjs dejn gamla
å takkar Vorharre for alt:
for horrijn, som hajn hår gjed'na
å for a di alri svalt.

Martas dreng.

Gamle mor Marta hun har kun en eneste søn, et drog til dreng. Han bor hos hende i rønnen. Marta hun går hos bonden, der må hun slæbe og ase. Alt, hvad hun sparer sammen er noget som drengen skal have.

Hun ejer kun et par træsko, klamperne er frynsede og skæve. Hænderne revner af frosten og alt hendes sure slæb. Hun gik og samlede kartofler en måned bag bondens plov. Han brugte alt, hvad hun tjente, en aften på Klemensker kro.

Han teede sig som en besat, hun skammed sig som en hund. Hun klappede ham på kæften og kyssede hans skråtobaksmund. Hun stoppede dynen ned om ham: »Sov godt min lille dreng!« For hende var han Vorherre, for andre et skabet svin.

For hun havde født ham med smerte, bragt ham til verden i synd. Hun kunne have kvalt ham den gang og skjult ham deroppe i lyng . . . Men nu er han stor og voksen har skæg som en rigtig mand. Han drikker en smule, det kan være, men mange er værre end han.

Spyttebakken fra krogen sætter hun hen ved hans seng. – Morten er svag og kan ikke tåle at tjene som karl . . . Så går hun til køjs den gamle og takker Vorherre for alt: for drengen, som han har givet hende, og for at de aldrig sultede.

Anna Kristina Olsen: Trina fortæller om Vask å nogged mera. *Gammalt å Nyt*. 9 (1937) s. 60–68.

Trina fortæller om Vask å nogged mera.

Ægenli hâr jâ alti gott lit å vaska. Ded e me ded, lessom me anjed Sjowearbaj, a enj bler lessom et bære Mænjeske å'ed, for ættehånns som enj får Møjed skrobbad unjan, ed lessom a de klârnar på Samviktihedinj âu.

Enj Vaskedâ hos Lunjs i Åkjærkjeby, vår jâ va nonna År, ded e nu halltrøssenstjyve År sin å væl ded, dænj gjik nu seddan for saj: Klokkan 6 kom Konn, som skujle jælpa voss, å så vad om å hâ Fyr på, å ded skujle jâ besorja, sa jâ måtte tilia op dænj Mârninj; lænje vârded hæjler ikje, forinj Madammen reste på, Vi hadde ota egrân Tort frå Hawanj, som vi brøgte te Opkjylnetoj unje Murgrydan å på Ijlarinj, mæn ded kunje somma Gånga varra kontrâdit å fâd te å fatta, så hadde jâ Lâu te å tâ egrân Spåner, som vi æjla brøgte injomkrænj på Komfyrn å i Kaklunana. Pjask hadde vi nok å, ded sto opstajt uda i Brænjesjyled, mæst te Tâged, de va bâra å tâ, mæn når Manj ente hadde anjed å sjødda å va galanter, å ded va hanj for de mæsta, så hænte hanj gjærna nogged inj te maj, ætte som jâ fikj opbrogt. Hadde vi nonna ituhogda Skryner så vad ju gott, for då kunje Ijlinj passa saj sæl en Stunj; skujle jâ hâd påkog me enbârt Pjask å Kollasmolk, så fikj jânte stort anjed sjøtt sålænje de sto på. Murgrydan va mæn lawli, å alt skujle koges to

---

Trine fortæller om vansk og noget mere.

Egentlig har jeg altid godt kunnet lide at vaske. Det er med det ligesom med andet trælsomt arbejde, at en bliver ligesom et bedre menneske af det, for efterhånden som en får møget skrubbet af, er det ligesom det klarer på samvittigheden også.

En vaskedag hos Lunds i Åkirkeby, hvor jeg var nogle år, det er nu 50 år siden og vel det, den gik nu sådan for sig: Klokken 6 kom konen, som skulle hjælpe os, og så var det om at have fyr på, og det skulle jeg besørge, så jeg måtte tidligt op den morgen; længe varede det heller ikke, førend madammen rejste sig. Vi havde ofte en smule tørt fra haven, som vi brugte til optændebrænde under gruekedlen og på ildstedet, men det kunne somme tider være besværligt at få det til at fænge, så havde jeg lov til at tage lidt spåner, som vi ellers brugte inde omkring på komfuret og i kakkelovnene. Kvas havde vi nok af, det stod opstablet ude i brændehuset, helt til taget, det var bare at tage, men når manden ikke havde andet at passe og var galant, og det var han for det meste, så hentede han gerne noget ind til mig, efter som jeg fik brugt op. Havde vi nogle ituhuggede rodstød, så var det jo godt, for da kunne ilden passe sig selv en stund; skulle jeg have holdt det i kog med ene kvas og kulsmul, så fik jeg jo ikke stort andet passet, så længe det stod på. Gruekedlen var jo passende, og alt skulle koges to

Gånga. Koga åuer måtted ju ikje for alri ded, så sjæjlde Madammen a dænj goa Luden løvv i Rænjesteninj, å kjesamt å skammelit vad ju âu, sa de onrades jâ slætikje på. Mæns jâ snakkar om dætta hærsens Opkjylnetojed, så kommer jâ te å tænkja på enj Mârn, jâ kunje slætikje fåd te å fatta, de lå bâra å ijlada å røjte; de va nogged på Vinjterinj, sa de begjynjte å skârta bådde på Spânarna å de Torra, Papper å va vi nu hadde sammensânkad. Mæn Madammen hadde alti så monga torra Boketter stânes runjenom på Skav å Kommoder å ajle Vajna, så tænjte jâ: »Â sjita, jâ târ et Pâr Stykje å di, ded kanj då alri skâ!« Dær va ente så lânt te Sommar, så skujle vi livæl hâ nya. Senna Boketter udå Jartagræz løvv Bælla å Konner å sålde i Byana. De koste ju ente nâd å plokka dom, mæn enj fikj âu mæn 10 Øra for en stor Hånnfujl, å så skujle di livæl varra pent ornada å bunjena. Madammen brøgte nok å plokka Græzed sæl, for vi hadde nonna udå enbârt Jartagræz å nonna å forsjillit Ænjagræz. Så va der forresten âu enj som va majed gammajl å va satter lid tesies; dænj va nu apârta, for dær va bådde vizna Brajneblâ å Blomster idi – »sikkenenj Strus« tænjte jâ; sjidinj å rælier va dænj. Stjælkana på senna Boketter va bunjed fâst sammen, sa di va goa Kåsta te å brænja. Mæn lessom jâ hadde fåd Ijl unje Murgrydan kom Madammen i Sjørt å Nattroja å skujle se veddan de gjik maj me Arbajed; så sto ju dænj lyzeblå Vâzanj på Kântinj å Grydan injdå – å så vad då så rent opad Væggjana galed, ded jâ hadde gjort.

---

gange. Koge over måtte det jo ikke for aldrig det, så skældte madammen ud, og den gode lud løb i rendestenen, og kedeligt og skammeligt var det jo også, så det undrede jeg mig slet ikke over. Mens jeg snakker om dette hersens optændebrændsel, så kommer jeg til at tænke på en morgen, jeg slet ikke kunne få det til at fænge, det lå bare og ulmede og røg; det var noget hen på vinteren, så det begyndte at skorte både på spånerne og det tørre, papir og hvad vi nu havde samlet sammen. Men madammen havde altid så mange tørre buketter stående rundt om på skabe og kommoder og alle vegne, så tænkte jeg: »Åh skidt, jeg tager et par stykker af dem. det kan da aldrig skade!« Der var ikke så lang tid til sommer, så skulle vi alligevel have nye. Sådanne buketter af hjertegræs løb børn og koner og solgte i byerne. Det kostede jo ikke noget at plukke dem, men man fik også kun 10 øre for en stor håndfuld, og så skulle de alligevel være pænt ordnede og bundne. Madammen brugte nok at plukke græsset selv, for vi havde nogle af ene hjertegræs og nogle af forskelligt enggræs. Så var der for resten også en, som var meget gammel og var sat lidt til side; den var nu aparte, for der var både visne bregneblade og blomster i den – »sikken en starut« tænkte jeg; beskidt og rædelig var den. Stilkene på sådanne buketter var bundet fast sammen, så de var gode koste til at brænde. Men ligesom jeg havde fået ild under gruekedlen, kom madammen i skørt og nattrøje for at skulle se, hvordan det gik mig med arbejdet; så stod jo den lyseblå vase på kanten af gruekedlen endnu – og så var det da så rent op ad vægge galt, det jeg havde gjort.

Ad Madammen ble nagg gjore nu ente så majed, de ble hon livæl – for dær va alti nogged på senenj Dâ – mæn hon ble âu kjesam, de va majed varr.

Brænde gjor'ed sa de sprâgada.

Nogged va dær nu ver dænj Bokettenj, for de sto me enj Gång så klârt for maj, a di to hallgamle Folken, Lunj å Madammen alse, di hadde då âu vad unga Folk enjgång, å de va nok enj Boket frå då; dænj va semænj stygjer nok te'ed. Mæn dænj Kjærlihedinj e ju nogged enj må bæra egrân âuer me, sa jâ va nu slætikje gnawen på Madammen forded a hon gjik å mâlde, jâ sanjada me på alt va hon sâ og gjore maj så gelassen som jâ kunje hela Dânj. Vâzana vaskada jâ pent å, å stæjlde dom på dorra Plâs ijæn. Madammen hadde enjhellu Draw alti, me å bæra di Bokettarna ud å rysta Stæwed å dom når vi gjore rent, de lætte då alti nâd a lid å de gamla Sjited kom unjan; de dâuer ente å gjimma på va Myll å Ryst kanj fortæra, som di saja, å dænja va sâmænj mæst fortært.

Mæn de va Vasken jâ kom frå.

Dânj forra lâ vi ju ibløddt kantroed, lessom nu, å lawada te me altinj sa de va lie ver Hånn, alt va vi skujle brøgga. Vaskepolver hadde enj ente dænjgånginj, vi brøgte Seva å Soda, å så Pottåska te å klârna me. Fost ble Tojed brot på Vaskebræd, så bled sevad å kågt i Sodalud, så ijæn skujled ju gjennem Hænner å ætteses å så kåga i Pottåska for å klârna. Sjylles trijle-fira Gånga ad lessom nu å blådyppes. Marsilleseva brøgte vi te alt de

---

At madammen blev vred, gjorde nu ikke så meget, det blev hun alligevel – for der var altid noget på sådan en dag – men hun blev også ked af det, det var meget værre.

Brænde gjorde det, så det knitrede.

Noget var der nu ved den buket, for det stod med en gang så klart for mig, at de to halvgamle folk, Lund og madammen altså, de havde da også været unge folk engang, og det var nok en buket fra dengang; den var sâmænd grim nok til det. Men den kærlighed er jo noget, man må bære lidt over med, så jeg var nu slet ikke gnaven på madammen, fordi hun gik og gnavede, jeg gav hende ret i alt, hvad hun sagde og gjorde mig så føjelig, som jeg kunne hele dagen. Vaserne vaskede jeg pænt af og stillede dem på deres plads igen. Madammen havde altid meget besvær med at bære de buketter ud og ryste støvet af dem, når vi gjorde rent, det lettede da altid noget, at det gamle skidt kom af vejen; det duer ikke at gemme på, hvad møl og rust kan fortære, som de siger, og denne var sâmænd mest fortæret.

Men det var vasken, jeg kom fra.

Dagen før lagde vi jo naturligvis i blød, ligesom nu, og lavede til med alting, så det var lige ved hånden, alt hvad vi skulle bruge. Vaskepulver havde man ikke dengang, vi brugte sæbe og soda, og så potaske til at klarne med. Først blev tøjet brudt på vaskebræt, så blev det sæbet og kogt i sodalud, så igen skulle det igennem hænder og efterses og så koge i potaske for at klarne. Skylles tre eller fire gange ligesom nu og dyppes i blåelse. Marseillesæbe brugte vi til

Ujlena. Sodan va hel, i stora Stykje å Klompa. Ajle di Tinjen sto på Murbænkjinj unje Vinjued. Kuleblåt å Stivelse skujle ju hojles tort, sa ded hadde vi oppa på Hyjln unje Bjælkanj. Baljer å Så å Spanja å Blækbakka hadde vi bådde små å stora. Pompa hadde vi i Vaskerhuzed, ded va ju en stor Tinj, a enj ente skujle bæra Vanned, æjle behæwde sjylla uda, dær va vælsajnad me Vann i dænj Bronj, å klårt vad âu. Många Stå måtte di gå te Damminj, å anra Stå på Lanned kanj enj ju inu se dom kjøra te Haws, æjle trijla Klærna på Jâulbørn lânt ner imæl Kløpparna. Min Moer hâr snakt om veddan di sto dær å bøste på Klærna me Tarskelinj, me Klærna âuer Toestolinj i de izkåjla Vanned; men ded hâr jâ'nte præut.

Når de rajnada som va nâd, brøgte vi ota å samla Rajnvanned te å vaska i. Kâred sto unje Tâgrænjan, å dær kunje varra enjhellu svort på Bonninj, mæn når enj bâra hæjlded forsigtit å så kunjed livel ble tæmmeli klårt, æjle enj lâu'ed stå å bonnfajla flera Gånga ad. En anjen Kolør enjsom Bronjvanned hadded livæl, veddan de va.

De va nu en apârta Vaskekonna vi hadde, Ansajted påna va så rynkjut å åblæjad, akkorât seddan som Hænnarna ble, når enj hâr stâd å brot i Luden hela Dânj, æjla va Konn semænj brâ nok. Hon brode alt de grâua på Vaskebræd å jâ sto ju å sled Fetted å Knågana, som di saja, me de fina. A så skujle jâ vaska de Ujlena å hænjad âuer Vaskeskrikkinj sa de kunje rinja gott å, injan vi hænjded op. Å så skolde jâ de mæsta. Når vi va nogged paa Len me ded kom Madammen å jolp te me å blådyppa å stiva, for ded tore

---

alt det uldne. Sodaen var hel, i store stykker og klumper. Alle de ting stod på murbænken under vinduet. Kugleblåt og stivelse skulle jo holdes tørt, så det havde vi oppe på hylden under bænken. Baljer og trækar med ører og spande og blikbakker havde vi både små og store. Pumpe havde vi i vaskehuset, det var jo en stor ting, at man ikke skulle bære vandet, eller behøvede at skylle ude, dær var velsignet med vand i den brønd, og klart var det også. Mange steder måtte de gå til dammen, og andre steder på landet kan man jo endnu se dem køre til havs, eller trille klæderne på hjulbør langt ned imellem klipperne. Min mor har snakket om, hvordan de stod der og bankede på klæderne med tærskelen, med klæderne over vaskestolen i det iskolde vand; men det har jeg ikke prøvet.

Når det regnede rigtigt, brugte vi ofte at samle regnvandet til at vaske i. Karret stod under tagrenden, og der kunne være meget sort på bunden, men når man bare hældte det forsigtigt af, så kunne det alligevel blive temmelig klart, eller man lod det stå og bundfælde ad flere gange. Det havde alligevel en anden kulør end brøndvand, hvordan det så var.

Det var nu en underlig vaskekone vi havde. Ansigtet på hende var så rynket og afbleget, akkurat ligesom hænderne blev, når man har stået og arbejdet i luden hele dagen, ellers var konen såmænd god nok. Hun vaskede alt det grove på vaskebrættet, og jeg stod jo og sled fedtet af knoerne, som de siger, med det fine. Og så skulle jeg vaske det uldne og hænge det over vaskebænken, så det kunne løbe godt af, inden vi hængte det op. Og så skoldede jeg det meste. Når vi var nogenlunde kommet over det, kom madammen og hjalp til med at dyppe i

hon ente la vos; enj ynka Gång hadded ju sjett, mæn så vad alti bled for majed – æjle for lid – blådypt, å Stivetojed, så hon, va som Bræ. Ded kunjed nu âu varra når hon sæl stivada, mæn då snakte vi ente om'ed.

Dænj Dânj vi vaskada sjøtte Madammen æjla va dær skujle sjøddes inja me Mâdalawninj å Kaffe å alt så videre, alt va dær høre Kjøkkened te, jâ va i Vaskerhuzed hela Dânj, de va ju altid lid nyt, å va Væred gott så vad ju helt plaserlit. Manj bânt Snorn op å gâ en Hånn me i Klækorrinj, å jâ hænjde Klærna op. Dænjgånginj hadde vi injena Patentklæmmer, de va di gammeldâs som va lawada udå enj Træbidda, dær va bâra en Split i Mitten som ble trångere opætte sa di klæmde fâst om Snorn å Tojed; livæl skujle enj passa bære på, for når de blæste kunje di svinja ront å dradda å, æjle ivarfell rokka dom løza. De brågada å de små spredde vi på Tornana å Boskana, å nogged bredde vi på Græzed. Mæn på Tornana kunje Tojed nømt ble smort.

Når enj seddan hâr fâd altinj udhænjt å Soln sjinner, å dær e egrân Loft sa Klærna vajta, så ed ju hæjlut å gå å se på. Å sin, når dær e åslyt unje Kjælinj, å Ballier å alt va enj hâr brøgt e rengjort å Golled skrobbad å skolt, så e enj glâ, a dænj Sjowen e unjan.

Når Væred va gott, lâu vi Tojed hænja te de ble helt skraptort, for om så bære hvidnar'ed, å så dystada vi'ed ijæn, når vi lâ sammen. På Forsomma-

---

blåelse og stive, for det turde hun ikke overlade til os; en enkelt gang var det jo sket, men så var det altid blevet for meget – eller for lidt – dyppet i blåelse, og stivetøjet, sagde hun, var som et bræt. Det kunne det nu også være, når hun selv stivede, men da snakkede vi ikke om det.

Den dag vi vaskede, passede madammen ellers alt hvad der skulle passes inde med madlavning og kaffe og alt sådan videre, alt hvad der hører køkkenet til, jeg var i vaskehuset hele dagen, det var jo altid lidt nyt, og var vejret godt, så var det jo helt fornøjeligt. Manden bandt snoren op og gav en hånd med i klædekurven, og jeg hængte tøjet op. Dengang havde vi ingen patentklemmer, det var de gammeldags, som var lavet ud af ét træstykke, der var bare en split i midten, som blev snævrere opefter, så de klemte fast om snoren og tøjet; alligevel skulle man passe bedre på, for når det blæste, kunne de svinge rundt og dratte af, eller i hvert fald rokke sig løse. Det brogede og det små spredte vi på tjørnene og buskene, og noget bredte vi på græsset. Men på tjørnene kunne tøjet let blive snavset.

Når man sådan har fået alting hængt ud, og solen skinner, og der er en smule luftning, så tøjet vifter, så er det jo behageligt at gå og se på. Og siden, når der er slukket under kedlen, og baljer og alt, hvad man har brugt, er gjort rent, og gulvet er skrubbet og skoldet, så er man glad over, at det slæb er til side.

Når vejret var godt, lod vi tøjet hænge, til det var helt gennemført, for så meget hvidere bliver det, og så stænkede vi det igen, når vi lagde sammen. På forsommeren kunne det blive

rinj kunjed ble så kridenes hvitt, âu de grâua Larrited, å de trænjdes âu, for om Vinjterinj bled styt.

Di sømple Stykjen månglada vi bâra, mæn de mæsta ble lajt i Rujlekorrinj, å så jolp Manj me å bærad te Rujlan, de va ente lânt, Kjømanj va lie ver, dær hadde di en stor gammel Stenrujla. Manj å jâ trajte Rujlan å Madammen bommada på. Døggana bommada vi om å rujlada to Gånga lessom nu. Når Klærna va lajda gott sammen, så vad bâra å passa på å få to Stokka som va lie tjøkka å paste sammen, for æjlers gjek'ed hompedebomp, å så løvved sjæwt; så ble Madammen nagg, å så vad otast maj dær hadde lajt galed sammen. Når hon så râfte a vi skujle tâ ner, skræjed då så arbarmelit i Skoffan, æjle i Trisarna vikked de va, de gjorred ømmer når hon løvver sjæw, for så târ hon for hårt på Trisarna – de va et forskrækjelit Piv. Enjgång præude jâ å saj a de va Rujlan dær va nâd ivænj me, for dær lå enj gjevaldier Sten i dænj ena Ænnanj å Rujlekâred; å Lunj va sjikkelier å begjynjte å rokka lid på Stenana, mæn så begâ hanjed ijæn, for Stenana ska ligja lid ispæn, sa di ente røzla når enj târ ner, å Madammen mente Balansen va s'mænj go nok, de va maj dær ente lâ jawnt sammen – å dæmme så knajte å pev hon ømmer ijæn!

Hadde vi så åsjøt me ded, så vad ju å strøja; å dær va enjhellu Strøjetoj, mæst Stivetoj. Bådde hvida Sjørt å Bojser ble stivada neranom, å Forkle å

---

så kridende hvidt, også det grove lærred, og det trængte det også til, for om vinteren blev det grimt.

De simple stykker manglede vi bare, men det meste blev lagt i rullekurven, og så hjalp manden med at bære det til rullen, det var ikke langt, købmanden var lige ved, der havde de en stor gammel stenrulle. Manden og jeg trak rullen, og madammen lagde om valsen. Dugene lagde vi om og rullede to gange ligesom nu. Når tøjet var lagt godt sammen, så var det bare at passe på at få to stokke, som var lige tykke og passede sammen, for ellers gik det hompedebomp, og så løb det skævt; så blev madammen vred, og så var det oftest mig, der havde lagt galt sammen. Når hun så råbte, at vi skulle tage ned, skreg det da så ynkeligt i skuffen, eller i trisserne hvilket det var, det gjorde det altid, når hun løber selv, for så tager hun for hårdt på trisserne – det var et forskrækkeligt pib. Engang prøvede jeg at sige, at det var rullen, der var noget i vejen med, for der lå en gevaldig sten i den ene ende af rullekarret; og Lund var skikkelig og begyndte at rokke lidt på stenene, men så opgav han det alligevel, for stenene skal ligge lidt i spænd, så de ikke bevæger sig, når man tager ned, og madammen mente, at balancen var såmænd god nok, det var mig, der ikke lagde jævnt sammen – og dermed så knagede og peb hun altid igen!

Når vi så var blevet færdige med det arbejde, så var det jo at stryge; og der var pænt strygetøj, mest stivetøj. Både hvide skørter og bukser blev stivede nedenom, og forklæder og

mæst alt de brogada, Bomujls å Sarseskjâula, å Omhænj å Salveter å alt så videre; å så alt de fina, Manjs Stivetoj å Madammens Halskrawa å Strømla å Piver; Strømlana va ota så stiva sa enj kunje mæst sjæra saj på dom. De finesta tâu Madammen sæl, for hon va majed bånge om sina Sâger, mæn dær va nok injdå te maj.

Vi hadde ente anjed injsom Boltajærn dænjgånginj, å di e âu goa nok, bâra di ente e for majed sleddena. Vi hadde nu to, å de ena va mæst ganske opsledded, Skodd va lid itu, sa de sjedde ota a dær sprong lid Smolk frå Boltinj ud på Tojed; når Boltinj e gammajl så skâlar hanj å mæns enj strøjer, ded hadde jâ ota mit Draw me. Mæn de nya Jarned, me nya hela Bolta, som kanj hojla på Varmanj å som ente dryzza, ded va en hel Plaser å strøja me; Jjlinj å dænj røvarma Boltinj – å Stivelsen å de rena Tojed – de lâutar altsammen så frist å gott. Ja, så fikj enj ded âu idåvænj, å så gjimde Madammen ajle di pene Sâgarna i Skav å Skoffor.

---

mest alt det brogede, bomulds- og sirtseskjoler, og omhæng og servietter og så videre; og så alt det fine, mandens stivetøj og madammens halskrave og strimler og piber; strimlerne var ofte så stive, så man næsten kunne skære sig på dem. De fineste tog madammen selv, for hun var meget bange for sine sager, men der var nok endda til mig.

Vi havde ikke andet end boltejern (strygejern med bolt) dengang, og de er også gode nok, bare de ikke er for meget slidt. Vi havde nu to, og det ene var næsten helt opslidt, skodden var lidt itu, så det skete ofte, at der sprang lidt smuld fra bolten og ud på tøjet; når bolten er gammel, så skaller den af, mens man stryger, det havde jeg ofte mit besvær med. Men det nye jern, med nye hele bolte, som kan holde på varmen, og som ikke drysser, det var en hel fornøjelse at stryge med; ilden og den rødvarme bolt – og stivelsen og det rene tøj – det lugter altsammen så så frisk og godt. Ja, og så fik man også det vendt udad, og så gemte madammen alle de pæne sager i skabe og skuffer.

J. Thamdrup: Jemmabrygjninj i min Bællatid. *Gammalt å Nyt* 9 (1937) s. 12–17.

Jemmabrygjninj i min Bællatid.

Forra i min Bællatid hadde vi mæst altid jemmabryjd Øl å Drikka. Dær va ju nok Bryggjeri i Byana, men uda på Lanned va der foje injena, a dær drok Kjyvvedrikka. Folk bryjde sæl bådde Øl å Drikka, så majed, som di behøvte. Brygjninjen va et Arbaj, a Kvinjfolken skulle passa, å et Arbaj, som âu skulle passes me Omtânka, når Øl å Drikka skulle nå å få dænj rætta Smâginj.

Men ded å bryggja ded gjik nu inte så nømt som i dænj gamla Fortælninjen om Konn, der på enj Gång ville hâ lawad så majed Øl å Drikka, som hon behøvte te ajl sin Tid. – Så kjyfte hon saj enj Pozza Malt å hænjde dænj ner i Vanned mitt inja i Bronj. Å når hon så ville hâ Øl, tâu hon lie ver Sian å Pozzanj, mæn når hon ville nojes me Drikka, øste hon op helt uda ver Bronjkântinj. Om hon ble tefress me sin Brygjninj, vedd jâ'nte, men jâ vedd bâra, a så nømt gjik'ed nu livæl inte å bryggja.

Fost skujlle dær ju lawas Malt te. I min Bællatid kjyfte vi altid Malted å nojdes så me å mâla'd jemma på Maltkvarn. Men min Moer hâr fortalt, a di i hænjes Ungdom lawada Malted te sæl. På Gârinj, vår hon va, lâ di altid 3 Tynjer gott Bjygg hen te Malt, å ded ble altid lajt på Lerlofted âuer Stâuan. Malted lawada di så te på dænj Mâdan, a di gjore'd passelia vått, »slo'ed i

---

Hjemmebrygning i min barndomstid.

Før i min barndomstid havde vi næsten altid hjemmebrygget øl og tyndtøl. Der var jo nok bryggeri i byerne, men ude på landet var der næsten ingen, som drak købeøl. Folk bryggede selv både øl og tyndtøl, så meget som de behøvede. Brygningen var et arbejde, som kvindfolkene skulle passe, og et arbejde, som også skulle passes med omtanke, når øl og tyndtøl skulle nå at få den rette smag.

Men det at brygge det gik nu ikke så nemt som i gamle den gamle fortælling om konen, der på én gang ville have lavet så meget øl og tyndtøl, som hun behøvede til al sin tid. – Så købte hun sig en pose malt og hængte den ned i vandet midt inde i brønden. Og når hun så ville have øl, tog hun lige ved siden af posen, men når hun ville nøjes med tyndtøl, øste hun helt oppe ude ved brøndkanten. Om hun blev tilfreds med sin brygning, ved jeg ikke, men jeg ved bare, at så nemt gik det nu alligevel ikke med at brygge.

Først skulle der jo laves malt til. I min barndomstid købte vi altid maltet og nøjedes så med at male det hjemme på maltkværn. Men min mor har fortalt, at de i hendes ungdom lavede maltet til selv. På gården, hvor hun var, lagde de altid tre tønder godt byg hen til malt, og det blev altid lagt på lerloftet over stuen. Maltet lavede de så til på den måde, at de gjorde det

Støv«, som di kallte'd, å så ble'd hollt passeli vått i tol-tre Dâ, te ded ble vizad, æjlle gaddeli gott spirad.

Når så Malted va tepas spirad, bâr di'ed ner å lâ'd på dænj varma Maltkjylnan i neresta Kjykken. Maltkjylnan lignada enj lidinj Bâgaraun, som di hadde dom på Lanned dænj Gonginj, bâra nogged minre. Malted skulle ble liggjenes så lænje på Kjylnan, te bodde Korned å Vizana va torra, å mæns ded lå dær, skulle'd røres mæst hela Tiden. Ded va gjærna altid et Pajearbaj å sidda dær hela Dâinj igjennem å røra runt i Malted.

Frå Kjylnan ble Malted så lajt op på Lofted igjæn, å dær ble'd liggjenes injtes di skulle bryggja. Så tâu di en passeli Possion å sænde te Mâlninj på Møllan, æjlle âu mâlde'd paa Jemkvarn.

Vår majed Malt der skulle te en Brygjninj, kom ju an på, om ded va Øl æjlle Drikka, der skulle bryggjes, æjlle bæggje Dela. Å ded va'd ju mæst altid, når der skulle bryggjes te Jyl. – På enj almindeli Bonagår rignades dær te Jylabrygjninjen me en hall Tynja Malt te et stort Ânker Øl å en Tynja Drikka.

Rætta Brygjninjen gjik så for saj i neresta Kjykken, Bryggjersed, som di ju kalte'd. Fost ble Røstakârn istangjorda, renskurada å skåjlada å så satt terætta, seddan som ded e vist på Tegninjen.

Røstakâred va en stor Træbalja me to Hânka te å tâ i å bæra. På Kântinj âuer dænj ble så Røstastajanj lajder – æjlle bâra et Pâr Pâla –

---

passende vådt, »slog det i støb«, som de kaldte det, og så blev det holdt passende vådt i to eller tre dage, til det var tilstrækkelig godt spiret.

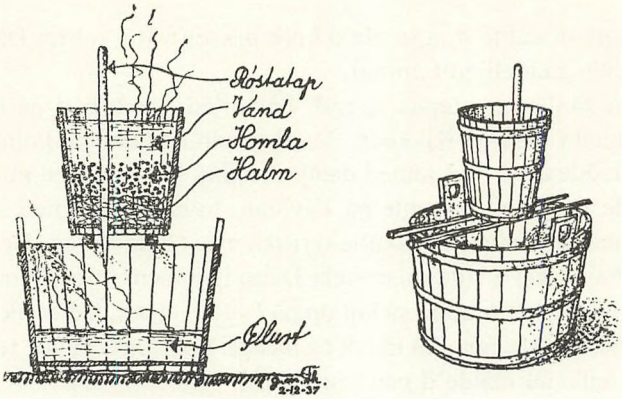
Når så maltet var tilpas spiret, bar de det ned og lagde det på den varme maltkølle i det nederste køkken. Maltkøllen lignede en lille bageovn, som de havde dem på landet dengang, bare noget mindre. Maltet skulle blive liggende så længe på køllen, til både kornet og spirerne var tørre, og imens det lå der, skulle det røres næsten hele tiden. Det var gerne altid pigearbejde at sidde der hele dagen igennem og røre rundt i maltet.

Fra køllen blev maltet så lagt op på loftet igen, og der blev liggende indtil de skulle brygge. Så tog de en passende portion og sendte til maling på møllen, eller også malede de det på hjemmekværn.

Hvor meget malt der skulle til en brygning, kom jo an på, om det var øl eller »drikke« (tyndtøl), der skulle brygges, eller begge dele. Og det var det jo næsten altid, når der skulle brygges til jul. – På en almindelig bondegård regnedes der til julebrygningen med en halv tønde malt til et stort anker øl og en tønde »drikke«.

Den rigtige brygning gik så for sig i det nederste køkken, bryggerset, som de jo kaldte det. Først blev rostekarrene istandgjorte, renskurede og skoldede og så sat til rette, sådan som det er vist på tegningen.

Rostekarret var en stor træbalje med to hanke til at tage i og bære. På kanten over den blev så rostestangen lagt, eller bare et par pæle – til at sætte rostebaljen på. I bunden af rostebaljen

te å sætta Røstabaljan på . I Bonninj å Røstabaljan va borrad et runt Holl te Røstatappinj. På Bonninj i Røstabaljan lâ di enj Røstabonn me folt å Holl i å me et Klæ âuer te å gjenna for Malted. Somma nojdes me en Viska rener Långhalm, som di snode sammen å lâ på Bonninj i Røstabaljan, ætte a di fost hadde satt Røstatappinj på Plâs.

Når ded va sjøtt, hæjlde di Malted op i Røstabaljan å satte lid Homla te, æjlle et Pâr Stjælka Mâlurt, å ded hela ble så âuerhæjlt me kogenes Vann, så majed, a Malted ble gott gjennembløddad, »mæskad«. Når ded va sjett, hæjldes der mera varmt Vann på, å Røstatappinj ble løssader så majed, a Øled æjlle Ølurten som dænj kaltes, kunje serla forbi dænj å ner i Røstakâred.

Ølurten fijk så Lâu å løwwa så lænje, te dænj va passeli, te a Øled kunje ble kraftit nok; så ble Røstabaljan sat âuer på et anjed Røstakâr, å dær ble hæjlt mera varmt Vann på ded samma Malted, å ded, der så kom i ded sista Kâred, ded ble te Drikka, å ju mera Vann di hæjlde på, des tynjere ble'd ju

---

var der boret et rundt hul til rostetappen. På bunden i rostebaljen lagde de en rostebund med hul i og med et klæde over til at standse maltet. Somme nøjedes med en visk ren langhalm, som de snoede sammen og lagde på bunden i rostebaljen, efter at de først havde sat rostetappen på plads.

Når det var gjort, hældte de maltet op i rostebaljen og satte lidt humle til, eller et par stilke malurt, og det hele blev så overhældt med kogende vand, så meget, at maltet blev godt gennemblødt, »mæsket«. Når det var sket, hældtes der mere varmt vand på, og rostepinden blev løsnet så meget, at øllet eller ølurten, som den kaldtes, kunne risle forbi den og ned i rostekarret.

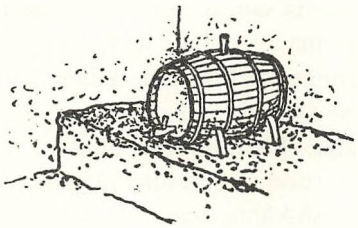
Ølurten fik så lov at løbe så længe, til den var passende, til at øllet kunne blive kraftigt nok; så blev rostebaljen sat over på et andet rostekar, og der blev hældt mere varmt vand på det samme malt, og det, der så kom i det sidste kar, blev til »drikke«, og jo mere vand de hældte

âu dæmmeså – bâgætte kommer Tyntøl, vedda vi ju nok – å ded va detta Drikkad, vi drok te Værdâs.

Når så Øled æjlle Drikkad, vikked ded nu va, hadde årunjed å va seddan passeli åsvâlad, satte di Gjârn te; så bredde di et klæ âuer Kâred, å så sto'ed Natten âuer for å gjorres.

Dânj ætte skommada di fost Âuangjârn å, å så ble Øled tvylnad på Flasker å Drikkad på Ânker. Der skulle passes gott på, a enj inte kom te å røra Unjegjârn op i Øled, inj som enj hæjlde ded sista op majed forsigtit. Gjârn tâu di så op i et linjed Klæ, å torrde dænj inj å gjimde'na te næsta Brygjninj æjlle te Bâgninj.

Ded dâlia Drikkad va mæn tynt monga Stâ, å ota ble'd surt, når ded ble for gammalt æjlle ded sto for lænje i Drikkakruzed. Mæn ded ræjtia Jylaøled, kanj ni tro, kunje ble så starrit, a ded slo Proppana idå Flaskarna å pirrada i Næzan, når enj drok, mæn vår ded då livæl smâgte gott, så jâ monga Gonga ræjti sânt kanj komma te å lanjta ætte â smâga på'd, som då jâ va Horra; ja når jâ ræjti tænkier på'd, kanj jâ mæst smâga'd inu, vår gott ded va.

---

på, des tyndere blev det jo også derved – bagefter kommer tyndtøl, ved vi jo nok – og det var dette »drikke«, vi drak til hverdags.

Når så øllet eller tyndtøllet, hvilket det nu var, var løbet af og var blevet sådan passelig afsvalet, satte de gæren til; så bredte de et klæde over karret, og så stod det natten over for at gæres.

Dagen efter skummede de først gæret i overfladen af, og så blev øllet tyllet på flasker og tyndtøllet på anker. Der skulle passes godt på, at man ikke kom til at røre undergæret op i øllet, så man hældte det sidste op meget forsigtigt. Gæren tog de så op i et linned klæde, og tørrede den ind og gemte den til næste brygning eller bagning.

Det daglige tyndtøl var kun tyndt mange steder, og ofte blev det surt, når det blev for gammelt eller det stod for længe i drikkekruset. Men det rigtige juleøl, kan I tro, kunne blive så stærkt, at det slog propperne ud af flaskerne og prikkede i næsen, når man drak, men hvor det dog alligevel smagte godt, så jeg mange gange rigtigt sandt kan komme til at længes efter at smage på det, som da jeg var dreng; ja når jeg rigtig tænker på det, kan jeg næsten smage det endnu, hvor godt det var.

4.2. Skånske tekster

N. Åsbo herred

Gillis Lech och Ingemar Ingers: *Skånskt bygdemål.* (Lund 1930) s. 114–115.

38. Får i varrden bruga trålltjärengor raisa te Blaukull sjärtorstes nått. Så va de pau ed ställe där va skräddare. Så skålle tjärengen pau ställed raisa te Blaukull. Honn hade smårrja pau en flasska o smorde se, enngan honn skålle raisa. Sin honn va raist, velle skräddaren ause raisa te Blaukull. Så hade hann innte hårt, hårr honn sae. Honn hade sait: »rätt åpp o rätt ud«, männ så sae skräddaren, når hann hade smort se: »rätt opp o rätt nair«. Skräddaren kåmm inngenstänns. Hann håppa åpp o nair i skårrstainen ed baide, sin fekk hann blai pau spisen.

Såddena trålltjärengor kånne mä dårra kånnstor dra mällken frau anndra o te dåmm säle. Dai sae, ad dai hade ed par hara, såmm droe mällken te dåmm. De va här häne i Jånngby, innte lånngt ifrau, såmm dai sae, ad där va en bonnatjäreng, såmm kånne trålla. Så sammla honn mällk te se – ja talte mä en gammal mann, o hann sae, ad honn tjarna åmm nättorna. De va en mann, såmm va född i samma by, o hann hade sin bror mä se en gånng. Så va de åmm nåtten, dai jennge där fårrbi, o så dänn därne mannen hann sa te sin bror: »kåmm nu, så ska du fau sai, männ svearetjärengen honn tjarnar«. Så sae dänn mannen – hann talte säl åmm ed får me: »Ja kånne innte sai ed tekken«. Då sae broren: »Sätt din fod pau mina födor, så kann du sai ed«. De jore hann, o så kånne hann sai, hår tjärengen sto livs o levane o tjarna. 1915.

Før i tiden brugte troldkællinger at rejse til Blåkuld skærtorsdag nat. Så var det på et sted, at der var en skrædder. Så skulle kællingen på stedet rejse til Blåkuld. Hun havde smørelse på en flaske og smurte sig, dengang hun skulle rejse. Efter at hun var rejst, ville skrædderen også rejse til Blåkuld. Så havde han ikke hørt, hvad hun sagde. Hun havde sagt: »ret op og ret ud«, men så sagde skrædderen, da han havde smurt sig: »ret op og ret ned«. Skrædderen kom ingen vegne. Han hoppede op og ned i skorstenen et stykke tid, siden måtte han blive på ildstedet.

Sådanne troldkællinger kunne med deres kunster trække mælken fra andre og til sig selv. De sagde, at de havde et par harer, som drog mælken til dem. Det var her henne i Lyngby, ikke langt herfra, som de sagde, at der var en bondekælling, som kunne trolde. Så samlede hun mælk til sig – jeg talte med en gammel mand, og han sagde, at hun kærnede om nætterne. Det var en mand, som var født i samme by, og han havde sin broder med sig en gang. Så var det om natten, de gik der forbi, og så denne her mand, han sagde til sin broder: »kom nu, så skal du få at se, mens svierkællingen hun kærner«. Så så den mand – han talte selv om det for mig: »jeg kunne ikke se en smule«. Da sagde broderen: »Sæt din fod på mine fødder, så kan du se det«. Det gjorde han, og så kunne han se, hvor kællingen stod lys levende og kærnede.

Luggude Herred

Fritz Bengtsson: Den snaule Pär. Af: Jens o di andre i byen.
Efter: Waldemar Hallin: *Svenskt folkmål.* (Sthlm. 1948) s. 15–16.

Den snaule Pär
Luggude härads dialekt

Pär va en enviser gobbe[1] forr sej
så sälgo[2] o fuller au fanken.
Han hade en stua o lidegrånn töj[3]
o så nånna hondra på banken.
Men han va så faslit evinnerlit snaul,
så dållit[4] han nändes o eda,[5]
han la ongan[6] hällten å statens pension
– hor gnien[7] han va, kan en veda.[8]

Han hade en rock, som va gammel o grau
i släjt[9] mä hans fattia själ,
o böjsorna[10] smorda o lappade va,
så folk sa di sto for se säl.[11]
Kring halsen han hade ett gammelt forhäng[12]
o tvau gamla pjäxor där nöre,[13]
o brännvin de drack han så meed[14] han fick,
de kosta ju ente ett öre.

[1] gubbe
[2] självgod
[3] lite grand husgeråd
[4] dåligt
[5] äta
[6] undan
[7] gniden
[8] veta
[9] släkt
[10] byxorna
[11] sig själv
[12] hemmasytt skjortbröst med fast krage, brukades förr på landet i Skåne
[13] nere
[14] mycket

Den nærige Per.

Per var en stædig gammel mand for sig selv så selvtilfreds og fuld af ondskab. Han havde en hytte og en smule husgeråd og så nogle hundrede i banken. Men han var så forfærdelig evindelig nærig så han dårligt nænnede at spise, han lagde til side halvdelen af statens pension – hvor gerrig han var, kan en vide.

Han havde en jakke, som var gammel og grå i slægt med hans fattige sjæl, og bukserne var fedtede og lappede, så folk sagde, de stod for sig selv. Om halsen havde han et gammelt skjortebryst og to gamle snørestøvler forneden, og brændevin det drak han så meget han fik, det kostede jo ikke en øre.

Så mötte han Petter, en livader[15] själ,
han sa: »Ja ska si de nåd,[16] Pär!
Här går du o halväjs fordarvar de säl,
va har du vell[17] for ditt besvär?
Du kan ente ble mer än hundrade aur
– did[18] räcker de nock, ska du se!»
»Anä, ja har läst om en gobbe», sa Pär,
»som dö, når han va hondratre!»

[15] glad, humoristisk
[16] säga dig något
[17] väl
[18] dit

Onsjö Herred
Daniel Rydsjö: *Byen o böjden.* (Malmö 1952) s. 29–30, 35–36.

Sommarspel

Nu e joren så klädd som den grannaste bru,
pantofflorna blomma, o vede o ru
bölja får vengen i vångana.
Grauspörana piba o hålla allo;
en svala feck brått mä o hitta sitt bo
når högen fårsökte o fånga na.

Loften e ljommed o himmelen blau;
i raor di store stackana stau,
snart ska di stoppas på gällana.
De luttar så gott ifrå boska o trä,
o joren, som gir så välsinad me sä,
e allor grannast om kvällana.

Så mødte han Peter, en munter sjæl, han sagde: »Jeg skal sige dig noget, Per! Her går du og halvvejs ødelægger dig selv, hvad har du vel for dit besvær? Du kan ikke blive mere end hundrede år – derhen rækker det nok, skal du se!« »Åh nej, jeg har læst om en gubbe«, sagde Per, »som døde, da han var hundred og tre!«

Sommerspil.
Nu er jorden så klædt som den skønneste brud, kartoflerne blomstrer, og hvede og rug bølger for vinden i vangene. Gråspurvene pipper og holder postyr; en svale fik travlt med at hitte sit bo, da høgen forsøgte at fange hende.

Luften er lun og himmelen blå; i rader står de store stakke, snart skal de stoppes på stængerne. Det lugter så godt fra buske og træer, og jorden, som giver så velsignet med sæd, er allerkønnest om aftenerne.

Når solen gaur nör, e hon gloanes rö,
o skened bres ud över sköv o sjö,
gräshopporna spela på ängana.
Där kommor en gög – de va han som gol . . .
men nu ska ja tia o ta min fiol
o lega me strågen på strängana.

Ja fecken au gamle Spelare-Jon,
han sa: »Om du majtar, så ta en ton
o skecka den ud över slättorna!
La strängana sjånga om groanes frö,
om mesommarslöcka o bloanes nö,
om kjarlek o kiv, om liv o dö
i di ljuse o jånkede nättorna!«

Ättehöstavär

En hårrenveng javar di gulnade löven,
som nattablästen ha sleded au,
o fulana flyor lajnt nörad i varlden,
där träna e gröna o himmelen blau.

De bårjar ble mårka o kyleda kvälla,
o målnen staur tonga där solen gaud nör.
Äble o nödor di lösnar o fallor,
sommarens urtakåst vesnar o dör.

Når solen går ned, er hun gloende rød, og skæret bredes ud over skov og sø, græshopperne spiller på engene. Der kommer en gøg – det var ham som gol . . . men nu skal jeg tie og tage min fiol og lege med strøgene på strengene.

Jeg fik den af gamle Jon spillemand, han sagde: »Om du magter det, så tag en tone og send den ud over sletterne! Lad strengene synge om groende frø, om midsommerlykke og blødende nød, om kærlighed og kiv, om liv og død i de lyse og lune nætter!«

Efterårsvejr.

En hvirvelvind jager det gulnede løv, som natteblæsten har slidt af, og fuglene flyver langt nedad i verden, hvor træerne er grønne og himlen blå.

Det begynder at blive mørke og kølige aftner, og skyerne står tunge hvor solen er gået ned. Æbler og nødder de løsnes og falder, sommerens urtekost visner og dør.

Tittar en oppad, så ser en de skomma,
men inte ett grånn som e ljust ella blått,
o ude i haven o nörad mod skŏven
där e de så tåged o söled o vått.

Gott e de o veda ad kregen e enge
i jånken ve fored i kätte o baus,
o säl vell en seda i kackelonskrogen,
sin dåren bled löckt me ett säkort laus.

Hi secken ett vär! De susar o dönar,
de knagar i hused, når vengen tar fatt.
Räjned ha bårjad, de padrar o svalar;
va säkor på de bler böst i natt!

Men stongom så lunar de udad mod natten,
o skyana skels o de klarnar te.
Markorna leggor i maunaskened
o väntar på vintorens vila o fre.

Titter en opad, så ser en det skumle, men ikke et gran, som er lyst eller blåt, og ude i haven og nedad mod skoven der er det så tåget og sølet og vådt.

Godt er det at vide, at dyrene er inde i lunhed ved foderet i aflukke og bås, og selv vil en sidde i kakkelovnskrogen, efter døren er lukket med en sikker lås.

Ih, sikken et vejr! Det suser og drøner, det knager i huset, når vinden tager fat. Regnen er begyndt, det pisker og svaler; vær sikker på det bliver grimt i nat!

Men stundom så stilner det af udad mod natten, og skyerne skilles og det bliver mere klart. Markerne ligger i måneskinnet og venter på vinterens hvile og fred.

Göinge Herred (Stoby sogn)
N. Jönsson: Några skämtsägnar från Göinge. *Skånska Folkminnen. Årsbok*. 1928, s. 106–108.

Han ble lurad tegains

De veda vi ju ölla, öd da ä oit konsted fölk, som bor där noire pau släitten. Den som har fared ikring därnoire för å krämma bott sleva o köra o rivor o loiskaft o annen traivara ella för å skaffa se nönna tynnor ru, naur brösäen hade tad slut i skoböiden, han ved nock hor besvärlet da konne va å fau tag ye hueded pau nötten, om en inte va känder mä nön bonne därnoire. Kom en o velle köba oin kaga brö, sau svarte doi, öd da nötta vi inte här. O naur en fraugte dom, ha droen doi levde å, tjocka o tonga som doi vore, sau sa doi öd här aida vi kavring o daras kavringa da va inga smaukavringa, saudana som vaura, mä korn ella havre o päer i, udan stora böste, som väide närapau oit hoilt ponn.

Ja, konstia vore doi i hueded, släiboana, roint ud sait domma, o lurada blee doi osse å gyngana titt o tätt. Vast te å lura dom, da va oin gyng här ifrau denne söjnen. Han knegade iväi haur framti mä sleva o sköffor o telled, som han hade kredad te naur da va leded pau vinteren. Oit aur, strajs ingan han skolla fara, hade ongana hansas faued fatt i oit igarn ude i hasleboskana. »Da ska ja ta mä me«, sa fären. »Öllti stöder ja pau nön dommer släibo, som ja kan hia da pau«. O sau slo han ihob oin skrämpa o släppte igarned i, o sau la han skrämpan iblann den andre bröden pau röllebören. Sin karrade han iväi igenom risbidareböiden o kom noir te den

---

Han blev narret til gavns.

Det ved vi jo alle, at det er et kunstigt folk, som bor der nede på sletten. Den, som har draget omkring der nede for at sælge skeer og kurve og river og leskafter og andre trævarer eller for at skaffe sig nogle tønder rug, når brødsæden var sluppet op i skovbygden, han ved nok, hvor besværligt det kunne være at få tag over hovedet om natten, hvis man ikke var kendt med nogen bonde dernede. Kom en og ville købe en kage brød, så svarede de, at det bruger vi ikke her. Og når en spurgte dem, hvad dælen de levede af, tykke og tunge som de var, så sagde de, at her spiser vi kavring, og deres kavringer, det var ingen småkavringer, sådanne som vore, med korn eller havre og kartofler i, med store skinker, som vejede nær ved et helt pund.

Ja, kunstige var de i hovedet, sletteboerne, rent ud sagt dumme, og narret blev de også af gøngerne tit og ofte. Værst til at narre dem det var en gønge her fra dette sogn. Han stavrede af sted hvert forår med skeer og æsker og den slags, som han havde snittet til, når det var hen på vinteren. Et år, straks inden han skulle drage af sted, havde hans unger fået fat i et egern ude i hasselbuskene. »Det skal jeg tage med mig«, sagde faderen. »Jeg støder altid på en eller anden dum slettebo, som jeg kan narre det på«. Og så slog han et bur sammen og slap egernet i, og så lagde han buret imellem brødene på trillebøren. Og så trillede han af sted igennem

rittie slätten mä piletrai o klinehus. Där stötte han pau oin rittiger släibo, som strajs ble förveden pau igarned o fraugte, ha da va för oit jur, o hor han hade kommed om ad. »Jösses, da ä ju oin au vaura päingagörara, ved ja! Oin saudan ä vi näistan tvongena te å ha mä voss, sau vi konna köba mad, ifall da skolle slompa se sau, öd vi inte fau sälja vaura gronkor«, sier gyngen. Hor domma släiboana ä, sau ä doi ända haförstörada. Släiboen ga se inte förr än han hade faued päingagöraren å köba för rätt sau granna päinga – o oin tynna ru hade han faued släppa te ausse. »Täpp nom nu i oit lided rom o la nom va hinsammen en tultry da. Här har du oin näve haslenöder å fora nom mä, för tellia aider han helst au öll föa. Men da ä bäist öd du ibnar oit fönster pau glänt, för kommer han ritted i tagen, sau kan da hända, öd han gör se många päinga, sau doi inte fau plass i rommed.« förklarade gyngen. – »Dai sia ad gyngana ä knivia te å handla. Men dad sair inte sau ud, naur dai släppa sina paingagörara ifrau se för sau billed pris«, skräppte släiboen för sin käring, naur han släppte ing igarned i kammaren, som gyngen hade sait. – Men hordant da lod pau mörnen, naur släiboen o hansas käring skolle regna doi många päingana, da behöva vi inte snacka om.

Näista framti skolle gyngen pau nytt äicka iväi te släiboböjden. Hordant han hade bored se öd, da ved ja inte, men den gången hade han faued fatt i oin levanes räv, som han asade mä se. Konsted va ad – men han stötte ihob mä densamme släiboen, som han hade hiad päingagöraren pau aured förud. Släiboen ble sau levanes förveden, naur han feck syn pau räven, sau han

---

Risbiderbygden (den skånske mellembygd) og kom ned til den rigtige slette med piletræer og klinede huse. Der stødte han på en rigtig slettebo, som straks blev nysgerrig angående egernet og spurgte, hvad det var for et dyr, og hvor han var kommet til det. »Jøsses, det er såmænd en af vore pengegørere! En sådan er vi næsten tvungne til at have med os, så vi kan købe mad, hvis det skulle slumpe sig sådan, at vi ikke kan sælge vore ting«, siger gøngen. Hvor dumme sletteboerne end er, så er de dog begærlige. Sletteboen gav sig ikke, førend han havde fået lov at købe pengegøreren for en nok så pæn sum penge – og en tønde rug havde han været nødt til at slippe til også. »Luk ham nu ind i et lille rum og lad ham være alene en to–tre dage. Her har du en næve hasselnødder at fodre ham med, for den slags æder han helst af al føde. Men da er det bedst, at du åbner et vindue på klem, for kommer han rigtigt i gang, så kan det hænde, at han gør så mange penge, så de ikke kan få plads i rummet,« forklarede gøngen. – »De siger, at gøngerne er skrappe til at handle. Men det ser ikke sådan ud, når de slipper deres pengegørere fra sig for en så billig pris«, pralede sletteboen for sin kone, da han slap egernet ind i kammeret, som gøngen havde sagt. – Men hvordan det lød om morgenen, da sletteboen og hans kone skulle regne de mange penge sammen, det behøver vi ikke at snakke om.

Næste forår skulle gøngen på ny køre af sted til slettebobygden. Hvordan han havde båret sig ad, det ved jeg ikke, men den gang havde han fået fat i en levende ræv, som han slæbte med sig. Kunstigt var det – men han stødte på den samme slettebo, som han havde narret pengegøreren på året forud. Sletteboen blev så voldsomt nysgerrig, da han fik øje på ræven,

glömde roint, ha han hade satt se före, öd nock skolle han lappa tröian te gyngen, naur doi träffades härnäist. »Ha ä ad för ait jyr du nu kommer draanes mä, o pau ha vis har du kommed om ad?« fraugar släiboen. – »Jösses, kännen i inte te vaura fauramaulara häller«, förfasar se gyngen. »Vi ha inte rau te å vräka päinga pau farjaren för dynevaurs- o täckesgarn. Te pau köbed bler da broged o farjar ifrau se. Nä, tacka ved ja vaura fauramaulara! Doi göra da regält, o den farjen gaur allri å.« – Hordant doi ackederade, sau feck gyngen bra med bäder betalt för fauramaularen än för päingagöraren. – »Potta ing nom i faurahused bara o la nom rau se säl mä farjaned i nönna da. Nön särskild mad behöver du inte täinka pau te nom. Han ä hilli å staur se nock pau den föan där finns«, instrejerte gyngen, som sin feck brauttom o ta genaste väien hem. »Denne gången ska ja nock passa me!« grinade släiboen, naur han hade hyvad räven ing i faurakätten, o sau släingde han oin hoil hob bröde o skrabale för dören, sau maularen inte skolle konna lista se ud. Fauren förde oit ryseled allo, o släiboen sa te sin käring: »Hör du mor, denne hära gången ble ändau gyngen lurad. Da förnems nock, hor aktiver maularen ä där ude!« – Da fästa släiboen jore mörnen ätte, da va va å titta i faurahused – länger konne han inte barja se. Men sau snart han hade faued opp dören, for fauramaularen imellom boinen pau nom o ud igenom mogedören som oin juna. O hordant fauren va maulada, da förstau vi nock.

Nu ble släiboen roint töppeder o sor pau öd han velle soi gyngens jarteblo. Bönnerna i byen skolle ändau köra te skoböiden ätte tömmer, o

---

så han glemte rent, hvad han havde sat sig for, at nok skulle han banke trøjen på gøngen, når de traf hinanden næste gang. »Hvad er det for et dyr, du nu kommer dragende med, og på hvad vis er du kommet til det?« spørger sletteboen. »Jøsses, kender I heller ikke til vore fåremalere«, siger gøngen forfærdet. »Vi har ikke råd til at smide penge ud på farveren til dynevårs- og tæppegarn. Oven i købet bliver det broget og smitter af. Næh, jeg takker vore fåremalere! De gør det reelt, og den farve går aldrig af.« – Hvordan de kom overens, så fik gøngen bedre betaling for fåremaleren end for pengegøreren. – »Put ham bare ind i fårehuset og lad han råde sig selv med farvningen i nogle dage. Nogen særlig mad behøver du ikke at tænke på til ham. Han har god appetit og står sig nok på den føde, der findes der«, instruerede gøngen, som siden fik travlt med at tage den korteste vej hjem. »Denne gang skal jeg nok passe på!« grinede sletteboen, da han havde smidt ræven ind i fårehuset, og så kastede han en hel dynge affald og skrammel for døren, så maleren ikke skulle kunne liste sig ud. Fårene lavede en skrækkelig opstandelse, og sletteboen sagde til sin kone: »Hører du mor, denne her gang blev dog gøngen narret. Det mærkes nok, hvor aktiv maleren er derude!« – Det første sletteboen gjorde morgenen efter, det var at kigge i fårehuset – længere kunne han ikke dy sig. Men så snart han havde fået døren op, for fåremaleren imellem benene på ham og ud gennem stalddøren som et lyn. Og hvordan fårene var malet, det forstår vi nok.

Nu blev sletteboen aldeles rasende og svor på, at han ville se gøngens hjerteblod. Bønderne i byen skulle alligevel køre til skovbygden efter tømmer, og derfor sagde denne slettebo til

däför sa denne släboen te dom, öd doi gött konne jälpa nom mä å fördarva gyngen mä da samma. Da vore doi osse livada för, o sau goe doi se iväi mä oit halt tju sjussa. Naur gyngen feck höra, öd doi komme sau många, tytte han da va bäist å gömma se i skoen. Han pratade däför i sin käring, da hon skolle sia, o sin listade han se onnan. – Släiboana komme ing i stuan mä sina store snärta i nävana. »Go da i stuan! Vi seda väl pau oira bäinka! Ä han säl hemma?« sier den lurade. »Nä,« sier käringen, som hon hade bleed opplärd. »Han ä o hauller stämma mä doi andre mannana. Doi bruga å mödas i da stora lingetraied ve kossväien. Om i banken pau mä oira snärtaskaft, sau kommer nock han fäst ud, som I vellen ha fatt i, för han ä liasom aulderman«. – Släiboana jore sa o ud kom oin hiskeli svärm boljedinga. »Harre Jösses«, skrege släiboana. »Fira o tjue ä nock te å ta dö båe pau häist o kar, o här ä många hundrade. Springen för lived!«

Nöd aur ätte skolle den samme släiboen opp te skoböiden för å köba oit lass fjäl. Naus han sau kom pau oin bro ve gränsen te gyngalanned, mötte han oin törbagge, oin au da stora slaed, som vi bruga kalla igeoksa. Släiboen stannade sjussen, tittade på kräged å sa: »Horn har du faued, o svaurt rock har du drad pau de, men du ä nock å samma jädra släit, som ja raugte pau häroppe förud. Ä här för traint te å mödas, sau vänner ja.« – Men naur släiboen skolle vänna pau broen, sau geck broräicked itu, o han dröslade i vanned o säinkte se.

---

dem, at de godt kunne hjælpe ham med at ødelægge gøngen med det samme. Det var de også opsat på, og så begav de sig på vej med en halv snes vogne. Da gøngen hørte, at de kom så mange, mente han, at det var bedst at gemme sig i skoven. Han snakkede derfor til sin kone om, hvad hun skulle sige, og siden listede han sig bort. – Sletteboerne kom ind i huset med deres store piske i næverne. »God dag i stuen! Vi sidder vel på eders bænke! Er han selv hjemme?« siger den narrede. »Næh« siger konen, som hun var blevet oplært. »Han er henne og holder stævne med de andre mænd. De plejer at mødes i det store lindetræ ved korsvejen. Om I banker på med jeres piskeskaft, så kommer han nok først ud, som I vil fat i, for han er ligesom oldermand«. – Sletteboerne gjorde således, og ud kom en uhyggelig sværm gedehamse. »Herre jøsses«, skreg sletteboerne. »Fireogtyve er nok til at tage livet af både hest og mand, og her er mange hundrede. Spring for livet!«

Et års tid efter skulle den samme slettebo op til skovbygden for at købe et læs brædder. Da han så kom på en bro ved grænsen til Gøngelandet, mødte han en skarnbasse, en af den store slags, som vi plejer at kalde eghjorte. Sletteboen standsede vognen, kiggede på dyret og sagde: »Horn har du fået, og sort frakke har du trukket over den, men du er nok af den samme fandens slægt, som jeg stødte på heroppe tidligere. Her er for snæver plads til at mødes, så jeg vender om.« Men da sletteboen skulle vende på broen, så gik brorækværket i stykker, og han faldt i vandet og druknede.

Ö. Göinge herred (Osby sogn)
Gillis Lech och Ingemar Ingers: *Skånskt bygdemål.* (Lund 1930) s. 142.

Båinhuset.

73. Tråi kara såde na[1] nött o spelade kaurt. Dänn åine föloute sau meet hann hade. Dau saa hann te dåi andre: »Nu han I vonnet sau meet ja har. I konnen jäna ji me lide tebaga». »Jaa, da skå vi jöra, äss[2] du gaur te båinhuset o hännta åin hudeskalle.» Hann gronnade pau at åin tjynn[3]; sin saa hann: »Da ä mört ude, männ ja gaur väl ändau.» »Håkken väj gaur du? »Ja gaur stora väjen.« »Nu skå vi skrämma hanom«, o sau sprang dänn åine jenväjen te båinhuset. Nau sau dänn fåsste tå åin hudeskalle, sau skreg den andre: »Ta innte dänn, fö d'ä min.» »Jasau.» Sau tå hann åin annan. Da peb dänn andre: »Ta innte dänn, dänn raur mina mor åmm.» »Dau ta ja dätta båinet, rätt håkken såmm raur åmmat», o sau sjynnade hann se tebaga håim. Dänn, såmm hade jömmt se i båinhuset, sprang da vasta hann konne o sad ållaråie[4] ve boret, naur dänn fåsste kåmm o skreg: »Där ä hann», o slo skallen i boret. »Dänn såmm raur åm hanom, kåmme strais ätte.» 1902.

Benhuset.
Tre mænd sad en nat og spillede kort. Den ene mistede så meget han havde. Da sagde han til de andre: »Nu har I vundet så meget jeg har. I kan gerne give mig lidt tilbage«. »Ja, det skal vi gøre, hvis du går til benhuset og henter en hovedskal.« Han grundede på det en stund; siden sagde han: »Det er mørkt ude, men jeg går vel endda.« »Hvilken vej går du?« »Jeg går ad landevejen.« »Nu skal vi skræmme ham«, og så løb den ene genvejen til benhuset. Da så den første tog en hovedskal, så skreg den anden: »Tag ikke den, for det er min.« »Jaså.« Så tog han en anden. Da peb den anden: »Tag ikke den, den råder min mor over.« »Da tager jeg dette ben, ligemeget hvem som råder over det«, og så skyndte han sig tilbage hjem. Den som havde gemt sig i benhuset, løb alt hvad han kunne og sad allerede ved bordet, da den første kom og skreg: »Der er han«, og slog skallen i bordet. »Den, som råder over ham, kommer straks efter.«

Villands herred (Ivö sogn).
Gillis Lech och Ingemar Ingers: *Skånskt bygdemål.* (Lund 1930), s. 142–143.

Når vi jinnge te hoa.

74. Vell ja böjra[5] mä å tala åmm dänn tien vi jinnge te hoa[6] ve Bäikkasko, så ä dai rälet, måir änn på åitt vis. Laefoden mötte våss i porten, sor o skreg o slos mä, för vi tydde[7] innte stonnom komma före solen tinnkade åpp; o så arbea håila hållna sömmardana, så sjwitten hajlade au våss. Såsåmm dåi fore mä våss va dai artet[1] vi innte blee rittet tosiga. Åin ynnka ble lide domm å fjaunig; åin ynnka, såmm tydde[2], ble kar, sloss mä bå laefod o spektór. Dai karigaste lär wail ha sjett fira älla fämm aur före ja föddes. Där va åin stor o starkor mann, såmm innte krusade laefoden meed; hann löute 'nåmm ölle[3] stryg. Når hann dau va ve hoa o aurde, komm bå laefod o spektór o velle slau 'nåmm, männ hann to åin i haur näue o slo dåmm ihob nonna gånnga. Sin jinnge dåi te härregaurn o sånnkade[4] håila betjäningen o skolle slau 'nåmm. Dåi vore fämmtan, såmm skolle slau 'nåmm. Mannen fekk åin i föjle mä se. Når dau betjäningen komm, skreg mannen på kamratten o sae: »Sjynna de nu hemm å hällsa kwinna o börn frau me, öd ja å ihailslaen[5] nu.» O så skreg hann på betjäningen: »Dänn fåsste såmm kommer, slaur ja ihail», sjwänngde sin plo-tjua i väred, för dau vore dåi tätt imänn[6] 'nåmm; männ ölla spronnge haur på sitt haull, o mannen for hemm.

[5] börja.
[6] gjørde hoveriarbete.
[7] hunno.
[1] underligt.
[2] orkade.
[3] alltid.
[4] samlade.
[5] ihjälslagen.
[6] nära invid.

Da vi gik på hovarbejde.

Når jeg vil begynde med at fortælle om den tid, da vi gik på hovarbejde ved Bækkeskov, så er det forfærdeligt, mere end på en vis. Ladefogden mødte os i porten, svor og skreg og slog med, for stundom nåede vi ikke at komme før solen stod op; og så arbejde de hele, holdne sommerdage, så sveden haglede af os. Sådan som de for frem imod os, var det underligt, at vi ikke blev helt tossede. En enkelt blev lidt dum og tåbelig; en enkelt, som orkede, blev en mand, sloges både med ladefoged og inspektør. De mest mandfolkede har vist været der fire–fem år før jeg blev født. Der var en stor og stærk mand, som ikke smiskede meget for ladefogden; han lovede dem alle klø. Når han da var på hovarbejde og pløjede, kom både ladefoged og inspektør og ville slå ham, men han tog en i hver næve og slog dem sammen nogle gange. Siden gik de til herregården og samlede alle tjenestekarlene og skulle slå ham. De var femten, som skulle slå ham. Manden fik en i følge med sig. Da tjenestekarlene kom, skreg manden på kammeraten og sagde: »Skynd dig nu hjem og hils kone og børn fra mig, at jeg er blevet slået ihjel nu«. Og så skreg han til karlene: »Den første, som kommer, slår jeg ihjel«, svingede sin plovkæp i vejret, for da var de tæt på ham; men alle sprang hver til sit hold, og manden drog hjem.

Gärds Herred. (Huaröd sogn).
G. J. Karlin 1884: Ånnårs Larsen o hans smaudävla. In: Svenska landsmålen. III (1881–1946) 3. Sagor, sägner, legender... 2. Texter från Skåne. Utgivna av Ingemar Ingers. (1945), s. 5–6.

Dänne gången e ad bara än liden vetta[1] pasascha om Ånnårs Larsen i Huáred, hanom som där e sau med anned o sia om, o som ja har snackad om får är mair än äin gång om hå han fårsto se lid pau ållt, bå te boda mänskor o kreg o aned mä; o än stor lärdom hade han, daid faur än dau si, o dän hade han, drånan[2] i me, au än telli dära[3] svårtkonstabog, som han hade faud au dän one säl, o som va skräven mä hans äjed blo. O konsted va ad, får han va älla lia som lid gudeli au se o ge titt te kjårkes o hade mena åndra fårstannsbögor enn Schartaus fårklaring o natúrlära o svänsk hestoria o med aned te, o di lau åsse på bjelkahyllen, o han tehållde ålle tynged[4] o laisa i ad får majningen åd di osse skålle fau nån lärdom, män svårtkånstabogen dän fårbydde han dom raint.

Sau va'd ain sönda, o han säl va te kjårkes o kvingan o glöttana mä, o ålli hobba sau när som pau haldrängen,[5] o han sad här hömma i kackelonsbänken mä Schartau i näven o såv, menn sau vagna han ve daid, åd där kom pau-nom än tånke, åd han skålle passa pau mäns han säl va borte o sai ho ed egäntlien fårhålde se mä Ånnårs Larsens klogskab, o därmä to han nair svårtkånstabogen o bynde[6] laisa, o naur han hade laist ätt stecke, blöck ja män stuan fåll mä smaudävla, o di ståcka se kring nåm o sporde, had han

[1] liten, obetydlig. [3] sådan där. [5] andre drängen (egentligen: halvdrängen).
[2] lindrigare svordom. [4] tjänstefolket (da. tyendet). [6] begynte.

Anders Larsen og hans smådjævle.

Denne gang er det bare en ganske lille beretning om Anders Larsen i Huared, ham, som der er så meget andet at sige om, og som jeg har snakket om for eder mere end en gang, om hvordan han forstod sig lidt på alt, både på at kurere mennesker og kreaturer og andet med; og en stor lærdom havde han, det må man da sige, og den havde han, dæleme, fra sådan en sortekunstbog, som han havde fået af den onde selv, og som var skrevet med hans eget blod. Og kunstigt var det, for han var ellers ligesom lidt gudelig af sig og gik tit til kirke og havde mange andre forstandsbøger end Schartaus forklaring og naturlære og svensk historie og meget andet, og de lå også på bjælkehylden, og han pålagde alle tjenestefolkene at læse i dem. Det var meningen, at de også skulle få nogen lærdom, men sortekunstbogen den forbød han dem strengt.

Så var det en søndag, og han var selv i kirke og konen og drengene med og alle tjenestefolkene så nær som andenkarlen, og han sad hjemme i kakkelovnsbænken med Schartau i næven og sov, men så vågnede han ved det, at han fik den tanke, at han skulle passe på, mens manden selv var borte, at se, hvordan det egentlig forholdt sig med Anders Larsens klogskab, og dermed tog han sortekunstbogen ned og begyndte at læse, og da han havde læst et stykke, blev skam hele stuen fyldt af smådjævle, og de samlede sig omkring ham og spurgte, hvad han

hade o skötta te dom, o paugen blö ju raint ifrau se, kan än veda, o veste ju ente nån rau hår han skålle kånna blö fri frau dom, män ållt sau blöck där bara flair au dä åndra slaved, sau gauren va mäst fåll au fyle,[7] o di krall som än myrestack. Män hå ad va, sau kände Ånnårs Larsen pau se där han sad i kjårkan i nommer fira[8] åd ad va nåd galet vänt, o därmese ud å astá mod hömmed o daid mett ånge präkan, o naur han va non fram, sau va där blena sau mena pöslinga, sau di noe änna ud pau gadan, o sau byngde[9] di o husaira i kring hanom osse o skrege ålla mä ain mång åd han skålle sjynga se mä had han hade di skålle urätta, får di hade ont om stångor.[10] Män Ånnårs Larsen säl sedán han ällas va, sau ja gu va ad ente mar'n liasåm åd han dinne gången hade faud nåck o skötta säl, män sau te åll löcka sto där än havrasäck pau loen, o dän välte han ud pau gauren, o sau befållte han pöslingana åd di skålle sånka'd[11] ihobb igen, o sin han ing i stuan, mäns di våre som bäst i tag mä o urätta had di vorre satta te, o där lau drängen i bänken raint fårtán[12] bara som han va blen fårskrämdor te o bogen hållt han i näven, o sau Ånnårs fe tag[13] i dän o te laisa bort dävlana igen dä argaste han tydde, o daid lo se ju osse gjöra liavail, fåst ad velle ti te, får di vårre dau mingstinges ätt halt tusen. Män sin dän dan jagu gemde han sin bog, sau där va åldri nån ann sau dän mair, o daid ente ains sin han va blen döor, o daid kan än ju ente pressis ångras[14] pau, får dau kan än veda hänte påckor dän tebaga; o sau va-d ente mair.

[7] pack.
[8] d.v.s. i bänkrummet n:r 4.
[9] begynte.
[10] stunder, tid.
[11] samka, samla.
[12] förtagen, utmattad.
[13] oläsligt; möjligen står här *fe tag* = fick tag.
[14] undra(s).

---

havde af arbejde til dem, og knægten blev jo helt ude af sig selv, som man nok kan forstå, og vidste jo ikke noget råd for, hvordan han skulle kunne blive fri for dem, og imens så blev der bare flere af den anden slags, så gården var næsten fuld af det pak, og de vrimlede som en myretue. Men hvordan det nu var, så mærkede Anders Larsen på sig, der hvor han sad i kirken på bænk nr. 4, at noget var galt vendt, og dermed for han ud og afsted mod hjemmet og det midt under prædikenen, og da han var nået frem, så var der blevet så mange puslinge, så de nåede helt ud på gaden, og så begyndte de at husere omkring ham også og skreg alle med en mund, at han skulle skynde sig med hvad han havde, de skulle udrette, for de havde knap tid. Men Anders Larsen, hvordan han ellers var, så var det sgu denne gang som om han havde fået nok at passe selv, men så til al held stod der en havresæk på loen, og den væltede han ud på gården, og så befalede han puslingene, at de skulle samle det sammen igen, og så siden han ind i stuen, mens de var som bedst i færd med at udrette det, de var blevet sat til, og der lå karlen i bænken helt udmattet, lige som han var blevet forskræmt til, og bogen holdt han i næven, og så Anders til at få tag i den og til at læse djævlene bort, det kraftigste han kunne, og det lod sig jo også gøre alligevel, skønt det tog tid, for de var dog mindst et halvt tusind. Men siden den dag gemte han sgu sin bog, så der var aldrig nogen anden, som så den mere, og det ikke engang efter at han var død, og det kan man jo ikke netop undre sig over, for da kan man jo vide, at pokker hentede den tilbage; og så var der ikke mere.

Harjager herred (Barsebäck sogn)
Gillis Lech och Ingemar Ingers: *Skånskt bygdemål.* (Lund 1930), s. 115–116.

Trollen i Påskahögen.

39. I Vässtra Karaby såkken liggor en håjj, såmm di kallar får Påsskahåjjen. Där bodde tråll får i tiden: åmm darr e nu, de ved jå ennte. Männ min far har säl berättad, ad når hann va paug, dä va i bårrjan po attanhonndra-taled, så tjente hann po ett ställe, såmm lau presis åpp te Påsskahåjjen. De va en gånng, de va strajjs fåre jul, trållen skolle baga, männ så hade bagarons-gresslan gått itu får dåmm. Å di to å la ud gresslan, får di velle väl, ad non au drängana skolle laga na te dåmm. Far å en dräng te, di sau gresslan, å far hann to na hemm å laga na. Sin la hann na ud ijänn. Dan ättor jekk di hän å titta, åmm trållen hade vad å tad na. Meed räkktit, där va inngen gressla, männ i ställed sto darr tvau smörmåda. Far hann tötte, ad di skolle ta smörmådana å eda, männ dänn andre drängen, hann velle ennte. Då to far dänn ene smörmaden å aud, å han ble frissk å starrk alltid, männ dänn andre drängen, hann ble sjugli å dålli i hela sin livstid. 1924.

Frosta herred (Munkarp sogn)
Gillis Lech och Ingemar Ingers: *Skånskt bygdemål.* (Lund 1930), s. 75–76.

Åmm dänn rige o dänn fattie, såmm prosässa åmm gullstékked.

2. Där va ain gånng ain fatti tårrpare, såmm je o aurde[5] i sin lökka[6]. Så hade han launt hussbónnens kreg. O rätt såmm hann gaur där o arrjor, så

Troldene i Påskehøjen.
I vestre Karaby sogn ligger en høj, som de kalder for Påskehøjen. Der boede trolde før i tiden; om der er nu, det ved jeg ikke. Men min far har selv berettet, at da han var dreng, det var i begyndelsen af 1800-tallet, så tjente han på et sted, som lå lige op ad Påskehøjen. Det var engang, det var straks før jul, at troldene skulle bage, men så var bageovnsskødselen gået itu for dem. Og de tog og lagde skødselen ud, for de ville vel, at nogen af drengene skulle lave den til dem. Far og en dreng til, de så skødselen, og far han tog den hjem og lavede den. Siden lagde han den ud igen. Dagen efter gik de hen og kikkede, om troldene havde været og taget den. Meget rigtigt, der var ingen skødsel, men i stedet stod der to smørmellemmader. Far han syntes, at de skulle tage smørmellemmaderne og spise dem, men den anden dreng, han ville ikke. Da tog far den ene smørmellemmad og spiste, og han blev sund og stærk altid, men den anden dreng, han blev sygelig og dårlig i hele sin livstid.

Om den rige og den fattige, som lå i retssag om guldstykket.
Der var engang en fattig husmand, som gik og pløjede i sin indhegnede ager. Så havde han lånt husbondens hest. Og ret som han går der og pløjer, så hitter han et guldstykke i furen. Og

hittor hann ett gullstékke i fauren. O hussbónnen – de va ain rigor, snaulor däpor[7], sámm fråkkta varrken Gu älla fan – hann kåmm i desámma o velle jenast ha gulled, fårr de va hitt pau hannsa mark, o så meed te mar, mainte hann pau, så va de hannsa draare, sámm hade tjört åpp ed, mainengen.

Männ dänn fattie sto pau se o velle innte släppa'd. Så blai där då prosäss. O så satte dåmmaren dåmm trai gautor får – dänn, sámm kånne jeda dåmm, hann skålle ha gulled. Naur de då le te ad där skålle va tenng ijén – de va trai maunador ätte, så je tårrparen o va tjior au ed, fårr hann vesste då raint innte, va hann skålle si, männ dänn rige, de va då ragt innte kånnstet fårr hanom, fårr hann jore jille fårr bå länsmann o prässt o rausló mä dåmm.

Så naur hann då je där o va lässen, tårrparen, så sir hannsa grebba: »far», sir honn, »la me svara fårr jär». »A», mainte hann pau, sámm fara bruga, »de duor innte». Männ allt så je honn pau mä'n, o naur de blai ainväja[1] mä'd, ad hann skålle te tenngs, va hann gla hann lo na gau mä, fårr hann vesste ju innte nåd o si.

Ja, o dåmmaren ga mä se pau, ad grebbestakkalen skålle fau snakka fårr faren. Så va då dänn fåssta fraugan: »vekked e de fedaste»? »Ett stekke fitt flässk, stegt i fitt o döppad i fitt», sa dänn rige, männ grebban sa, ad de va joren, fårr allt anned fitt kåmm frau hennge.

Dänn annra fraugan va: »vekked e de södaste»? »Hånång o hånångska-

---

husbonden – det var en rig, gerrig djævel, som hverken frygtede Gud eller fanden – han kom i det samme og ville straks have guldet, for det var fundet på hans mark, og så meget des mere, mente han også, så var det hans trækdyr, som havde kørt det op.

Men den fattige mand stod på sit og ville ikke slippe det. Så blev der da retssag. Og så forelagde dommeren dem tre gåder – den, som kunne gætte dem, han skulle have guldet. Da det nu led henimod, at der skulle være ting igen – det var tre måneder efter, så gik husmanden og var ked af det, for han vidste da aldeles ikke, hvad han skulle sige, men den rige, det var da minsandten ikke kunstigt for ham, for han gjorde gilde både for lensmand og præst og rådslog med dem.

Så mens han da gik der og var ked af det, husmanden, så siger hans lille pige: »far«, siger hun, »lad mig svare for eder«. »Åh«, mente han, som fædre plejer, »det dur ikke«. Men som tiden gik, blev hun ved sit, og da det blev på tiden, at han skulle til tings, var han glad, at han lod hende gå med, for han vidste jo ikke noget at sige.

Ja, og dommeren gik med på, at den stakkels lille pige skulle få lov at snakke i stedet for faderen. Så var det første spørgsmål: »Hvilket er det fedeste?« »Et stykke fedt flæsk, stegt i fedt og dyppet i fedt«, sagde den rige, men pigen sagde, at det var jorden, for alt andet fedt kom fra den.

Det andet spørgsmål var: »Hvilket er det sødeste?« »Honning og honningkage«, sagde den

ga», sa dänn rige. De hade prässten lärt nåmm, männ grebban sa, ad de va sömnen, fårr naur en fe dänn, glemmde en allt anned.

O så te sisst va de då fraugan åmm, va såmm va de varrsta te o flau. Dänn rige sto pau, ad de va ett kalahod[2], männ grebban sa: »de e hoded, fårr min mor flådde pau min far i attan aur o fe allri flått mar änn hoded». O så fe dänn fattie gullstékked. 1884.

[5] plöjde med årder. [6] inhägnad åker. [7] svordom.

Frosta Herred.

Nils Arton: *Hårdesgille o andra teställninga*. På Frosta härads bygdemål. Med 23 silhuetter av O. Antonsson. (Lund 1930), s. 7–14.

Hårdesgille.

. . .

Velkomna! velkomna! de va ju rolit, åd ni konne hitta hid non gang. Bia lid, så ska ja komma o lötta er å småglötta. Di stårste hade sel hoppad å.

. . .

Ude i stersed knarra kaffekvarnen. Kelen va kommen po, o sin den hade ståd å pösed ett lided grånn o bled ålött o de hade ståd o sjonked lid, så va kaffed färit te o tas inj. Ifrå skäntjen tos fram dug o den fine bruaservisen på den stora svårta brittjan, liaså »Kal den femtene» o nonna syppaglas.

Po somma stelle bruga di inte ta inj brännevinsflaskan o glasen, fårän fåsta koppen mä kagor va drocken, men te vårt tos den inj genast, for så va

---

rige. Det havde præsten lært ham, men pigen sagde, at det var søvnen, for når en fik den, glemte en alt andet.

Og så til sidst var det da spørgsmålet om, hvad som var det værste at flå. Den rige holdt på, at det var et kalvehoved, men pigen sagde: »Det er hovedet, for min mor flåede på min far i atten år og fik aldrig flået mere end hovedet«. Og så fik den fattige guldstykket.

Hverdagsgilde.

. . .

Velkommen! velkommen! Det var da morsomt, at I kunne finde hertil engang. Vent lidt, så skal jeg komme og løfte jer ned små børn. De største var selv hoppet af.

. . .

Ude i køkkenet knirkede kaffekværnen. Kedelen var kommet på, og efter at den havde stået og dampet lidt og var blevet løftet af, og det havde stået og sunket lidt, så var kaffen færdig til at tages ind. Fra skænken blev nu taget frem dug og det fine bryllupsservice på den store sorte bakke, ligeså »Karl den 15.« (en brændevinsflaske) og nogle snapseglas.

På somme steder bruger de ikke at tage brændevinsflasken og glassene ind, førend den første kop kaffe med kager er drukket, men hos os blev den taget ind straks, for så var det

de gjort, sa han som forsor se, sa en. Nybagad vedebrö mä rusiner hade en ju allti teress. De e så rahänt o ha, ifall de skolle hitta po o hända, åd där skolle komma non i rapped, o spekaga osse. En sån kan ju hålla se ifrå jul o te mesommar. Där va ju osse lid ye på en förning ette ett erde hos Nelschins uganinjeva.

Onger tien hade stallpågen snigt se ud genom loporten mä nommerhesten o reed ner te hanlarens for o henta ett som anned. Han hade osse bled tesäjd o bö hanlarens opp po en kopp fram po ettemiddan. En mer ella minjer po ett gille spelar ju injen kille, töss en ju. Vi glötta ble allti så glaa, når hanlarens kom, for di hade allti nåd gått mä se. Stodentahavre, devellsi rosiner o södmandel, va de besta vi visste. Liaså brunsocker.

Nu hade frammaden flöttad stolana te bors, o snacketöjed va kommed i gang. Nu häller ja opp te me sel fårst, sir mor, de e inte for ärans sköll, udan for bönerna, som e i tuden.

Glöttana sto ve sian. Di fe inte kaffe. En hade ingbillad dom, åd di vösste inte, om di fick sånt, o de e de varsta en kan si te en glött, åd han inte bler storre än han e. Di fick milk o styversskorpor i stelled. Men hår po lav e ära ene glötta, sir moster? Ja, entans e di ude o ser po hestana ella scharrabangen. Di e så närtyna o sporrvedna, når di får se nod nykommed, men di

---

gjort, sagde han som svor falsk, sagde man. Nybagt hvedebrød med rosiner havde man jo altid tilrede. Det er så praktisk at have, hvis det skulle ske, at der skulle komme nogen i en håndevending, og også »spidkage« (høj kage lavet af æg, sukker og kartoffelmel og bagt på spid). En sådan en kan jo holde sig fra jul til midsommer. Der var jo også lidt til overs af en føring (fødevarer sendt af gæster indbudt til gilde) efter en begravelse hos Niels Jönssons sidste uge.

Imidlertid havde stalddrengen sneget sig ud gennem loporten med rytterhesten og red ned til købmanden for at hente et og andet. Han havde også fået besked om at invitere købmandens op på en kop kaffe hen på eftermiddagen. En mere eller mindre til et gilde spiller jo ingen rolle, synes man jo. Vi børn blev altid så glade, når købmandens kom, for de havde altid noget godt med sig. Studenterhavre, det vil sige rosiner og sød mandel, var det bedste, vi vidste. Ligeså brun sukker.

Nu havde de fremmede flyttet stolene til bords, og snakketøjet var kommet i gang. Nu hælder jeg op til mig selv først, siger mor, det er ikke for ærens skyld, men for bønnerne, som er i tuden.

Drengene stod ved siden af. De fik ikke kaffe. Man havde bildt dem ind, at de voksede ikke, hvis de fik noget sådant, og det er det værste, man kan sige til en dreng, at han ikke bliver større, end han er. De fik mælk og skillingstvebakker i stedet. Men hvor er jeres egne drenge, siger moster? Ja, de er ude og ser enten på hestene eller charabancen. De er så nærgående og nysgerrige, når de ser noget nyankommet, men de kommer vel, når der er gået lidt, de plejer

kommer vel, når de lier, di brugar inte o va frammade å se. A, van nu så goa, sa mor.

. . .

A, hållen nu te goe, o tan kagor, o la me slippa o krusa så meed, o tar ni inte, så leddjer ja te er, som klockaren sir, sa mor. Men helledå, nu gör hongen igen, fåst han e lössleppter. Hongen sleppte vi allti lös, når mårbrors di komme, så han fe ledja lid mä mårbrors hong. Di va ju helsyschene beddje, vålpa ette Nelschins Dona. Mårbrors hong hedde te o borja mä Bissmark, men di hade kristnad nom om te Biss. De va for resten sköj mä vår hong, Moltke hedde han, når han nån yntja gang slepptes lös. De fåsta han kom å bånned, sprant han genast ner te den hidaste margelgraven. Där to han en töss gress i mongen, o så röddja han så smått ud i vanned. Då kröb alla lopporna ud i grestössen, o sin had hade spottad ud den, så va han fri frå alla sina loppor. Vi påga hade allri sel sett ed, men röjtaren sa, åd Moltke gjore po den leen, fåst han inte visa ed, når non så po.

Nu skäller ju beddje hongana! sa far.

Men, titta på se, kommer inte där nere ve humlahaen bodde klockaren o klockaremamsellerna. Di har parasoller, de kan inte va nonna annra. Ja, de e då, som ja allti har säjt, åd når en snackar om spödje, så e di jagonn i fåsten. De va rolit, då får vi bode sang o mosik, o klockaren har vad inje i Lonn o sett på karnevalen, så han har nock meed o snacka om, o ni e ju bekanta.

---

ikke at være så fremmede af sig. Åh, vær nu så god, sagde mor.

. . .

Åh, hold jer nu til gode, og tag kager, og lad mig slippe for at nøde så meget, og tager I ikke, så lægger jeg til jer, som degnen siger, sagde mor. Men helledusse, nu gør hunden igen, skønt den er sluppet løs. Hunden slap vi altid løs, når morbrors de kom, så den fik lov at lege lidt med morbrors hund. De var jo helsøskende, hvalpe efter Nils Jönssons Dona. Morbrors hund hed til at begynde med Bismarck, men de havde døbt den om til Biss. Det var for resten sjovt med vor hund, Moltke hed han, når han en enkelt gang blev sluppet løs. Det første han kom af snoren, løb han straks ned til den nærmeste mergelgrav. Der tog han en tot græs i munden, og så gik han langsomt baglæns ud i vandet. Så krøb alle lopperne ud i græstotten, og når han havde spyttet den ud, så var han fri for alle sine lopper. Vi drenge havde aldrig set det, men røgteren sagde, at Moltke gjorde det på den måde, skønt han ikke viste det, når nogen så på det.

Nu gør jo begge hundene! sagde far.

Men se, kommer ikke der nede ved humlehaven både degnen og degnefrøknerne. De har parasoller, det kan ikke være andre. Ja, det er da, som jeg altid har sagt, at når man snakker om spøgelser, så er de ved gud i forstuen. Det var morsomt, så får vi både sang og musik, og degnen har været inde i Lund og set på karnevallet, så har han nok meget at snakke om, og I kender jo hinanden.

Färs herred (Södra Åsum sogn)
Gillis Lech och Ingemar Ingers: *Skånskt bygdemål.* (Lund 1930), s. 76–78.

Bonen å snoggen å mittjel.

3. Där va en gånng en snogg, såmm hadde kommed i klämme imällom tu spräjjta stena å kone ännte komma lös po nod vis. Så tjörde där en mann å årde[3], å snogggen sijor ti nåmm – fårr de va po dänn tiden, når all tinnj kone snakka – »Jällp me lös au dinne smala klämman!« – »Ja, männ sin stittjor du me kannsje», sa mannen. Nä, snoggen laute[1] så grant, åd han skole ännte jårra nåmm non fårrtréd, bara hann ville jällpa nåmm dén. Å så je mannen hen å jore nåmm lös. Män väl snoggen va fri, så börde[2] hann å lira me stittjed[3] å dansa ikrinnj benen po mannen å ville stittja nåmm. »Sa ja'd ännte?» sa mannen å slo nåmm ifrå se, så gått hann kone.

I desamma komm Mittjel luskanes. »Ja tror Ni dansen bäddja», sa hann. »Ja, dinne snoggarälihеden vill stittja me, ti takk fårr ja frällste lived po nåmm», sa mannen. »Måna di?» sa röven. »Ja, hann lå i klämme imällom di tu spräjjte stenana, å så jallp ja nåmm lös, di ujured», sa mannen. »Vis me, hånnt du lå imällom stenana; ja e rädd mannen jyvor po de, fårr en kann så döllet tro fållk», sa då Mittjel. Å snoggen va dommor nåkk å kröb nör i klämman ijinn mällom stenana. Å dänn gånngen fe hann nåkk blö där; di jallp ännte, hår méd hann ba fårr se.

[3] plöjde med årder.
[2] började.
[1] lovade.
[3] svänga med stjärten.

Bonden og snogen og mikkel.

Der var engang en snog, som var kommet i klemme mellem to sprængte sten og ikke kunne komme løs på nogen vis. Så kørte der en mand og pløjede, og snogen siger til ham – for det var på den tid, da alting kunne snakke – »Hjælp mig løs af denne smalle klemme!« – »Ja, men siden stikker du mig kanske«, sagde manden. Næh, snogen lovede så pænt, at han skulle ikke gøre ham nogen fortræd, bare han ville hjælpe ham af denne. Og så gik manden hen og gjorde ham løs. Men så såre snogen var fri, så begyndte han at svinge med halen og danse omkring benene på manden og ville stikke ham. »Sagde jeg det ikke?« sagde manden og slog ham fra sig, så godt han kunne.

I det samme kom mikkel luskende. »Jeg tror I danser begge«, sagde han. »Ja, denne snogeredelighed vil stikke mig, til tak for at jeg frelste livet på ham«, sagde manden. »Mon dog?« sagde ræven. »Ja, han lå i en klemme mellem de to sprængte sten, og så hjalp jeg ham løs, det udyr«, sagde manden. »Vis mig, hvordan du lå imellem stenene; jeg er bange for, at manden lyver om dig, for en kan så dårligt tro folk«, sagde da mikkel. og snogen var dum nok og krøb ned i klemmen igen mellem stenene. Og denne gang fik han nok lov at blive der; det hjalp ikke, hvor meget han bad for sig.

»Nu ha ja jollped dé, nu ska dú jällpa mé», sa Mittjel. »Hånnt då?» sa mannen. »Jo, du ska jimma me säkort, fårr sjyttorna e po spår ätte me.» – »Hånnt ska ja di kona?» sa mannen. »Tjör en jybor får, såmm ja kann läddja me i, å hyllj jor po me», sa röven.

Ja mannen satte årred dokktet i joren, å Mittjel la se i fåren, å mannen hotta[4] lid jor po nåmm, männ Mittjel lava, så han hade did ena yjad frit. Så komme sjyttorna ti mannen å sporde ätte Mittjel. »Ja ha ännte set nåmm i da», sa mannen, männ så jore han ett nittj imod fåren, där Mittjel lå. Did fårrstoe gått sjyttorna, å di ti södja. Allt titta di ti mannen, å hann nittja å nittja, männ hånnt de va, så finnje di ännte reda po hår Mittjel va. Då ga di dåmm ti själla å kalla mannen, fårr di trode hann bara drö spetakel me dåmm. Å mannen nittja å nittja, männ sjyttorna bryde dåmm ännte åmm ed, udan di jinnje sin väjj.

Då kröb Mittjel framm, når hann så faran va yjor. »Bonen e bra månnga gånnga, männ de va en fans nittj hann ha me hoed», sa hann. 1898.

[4] kastade.

Jfr Svenska Landsmål II,11 218. (Variant fr. Hörby, Frosta hd). Här förekommer en drake i st. f. en snok.

»Nu har jeg hjulpet dig, nu skal du hjælpe mig«, sagde mikkel. »Hvordan da?« sagde manden. »Jo, du skal gemme mig sikkert, for skytterne er på spor efter mig.« – »Hvordan skal jeg kunne det?« sagde manden. »Kør en dyb fure, som jeg kan lægge mig i, og hæld jord på mig«, sagde ræven.

Ja, manden satte ploven dygtigt i jorden, og mikkel lagde sig i furen, og manden kastede lidt jord på ham, men mikkel lavede det sådan, at han havde det ene øje frit. Så kom skytterne, ti mand, og spurgte efter mikkel. »Jeg har ikke set ham i dag«, sagde manden, men så gjorde han et nik imod furen, hvor mikkel lå. Det forstod skytterne godt og de gik i gang med at søge. Ind imellem kiggede de på manden, og han nikkede og nikkede, men hvordan det var, så fik de ikke rede på, hvor mikkel var. Så gav de sig til at skælde manden ud, for de troede, at han bare holdt løjer med dem. Og manden nikkede og nikkede, men skytterne brød sig ikke om det, men de gik deres vej.

Da krøb mikkel frem, da han så, at faren var ovre. »Bonden er god mange gange, men det var et fandens nik, han havde med hovedet«, sagde han.

Torna Herred (Dalby sogn)
Gillis Lech och Ingemar Ingers: *Skånskt bygdemål.* (Lund 1930), s. 173–174.

Åsumspågen.

99. Åsomspågen hann konne flere kånnstor. Hann ble stömmd får rätta, männ hann komm ännte. Så tredje gånngen så måtte di tjöra åpp å hännta hann te tinnjed. Så når di kommor åpp där, så jikk di innj å sa te hann: »Vaffår har du ännte mött i da?» – »Ja har jo ännte jort nån fårrtréd», svarar hann. – »Ja, männ du e ålaggt å innfinna de, å nu har du ännte vad närvårande två gånnga; å nu kommor vi fårr å hännta de te Sjöbo.« – »Ja, ja kann jo jarna fyllja mä», sa hann. Å så skolle di sätta se åpp po vöjjnen, å så sa hann: »Tjör nu, åmm I kann.» Männ då konne di ännte få öjen au plätten. Så sa lännsmannen te hann: »Ja så får vi väll gå» – männ då konne di tjöra ijänn. (De e räkktet sanninj, fårr de har hännt i min tid.) Männ där ble innjen rättegånng au. Så ble hann fri, å så sjytte hann sin profesjón, ännа tess hann dö. Ja, hann flytte åppad lanned te sist, å hann ble så rij så.

Ja så hann en gånng, männ hann va i Åsom, når ja va där å söjte fårr en drännj. Hann så farlet räli ud. Hann jikk allti framm å tebaga å röga piva. Di kalla hann fårr Lars Tann; hann hade en stor tann, såmm sto lant udanåmm fläbben.

Där va en påg i Dalby hade blostýrrtninj. Å hanns moor komm te kommenalen å sa: »Ja kann väll få nån pännj, så ja kann söja fårr min påg hos Åsoms-pågen; hann har jo jollped så månnga.» Så fittj honn de. De

---

Åsumdrengen.

Åsumdrengen han kunne flere kunster. Han blev stævnet for retten, men han kom ikke. Så tredje gang så måtte de køre op at hente ham til tinget. Så da de kommer derop, så gik de ind og sagde til ham: »Hvorfor er du ikke mødt i dag?« – »Jeg har jo ikke gjort nogen fortræd«, svarer han. »Ja, men du er pålagt at indfinde dig, og nu har du ikke været nærværende to gange; og nu kommer vi for at hente dig til Sjöbo.« – »Ja, jeg kan jo gerne følge med«, sagde han. Og så skulle de sætte sig op på vognen, og så sagde han: »Kør nu, om I kan.« Men da kunne de ikke få hestene af pletten. Så sagde lensmanden (sognefogeden) til ham: »Ja, så får vi vel gå« – men da kunne de køre igen. (Det er rigtig sandhed, for det har hændt i min tid.) Men der blev ingen rettergang. Så blev han fri, og så passede han sin profession lige til han døde. Ja, han flyttede på landet til sidst, og han blev så rig.

Jeg så ham en gang, mens han var i Åsum, da jeg var der og søgte en karl. Han så farligt grim ud. Han gik altid frem og tilbage og røg pibe. De kaldte ham for Lars Tand; han havde en stor tand, som stod langt ud af flaben på ham.

Der var en dreng i Dalby, som havde blodstyrtning. Og hans mor kom til kommunalen og sagde: »Jeg kan vel få nogle penge, så jeg kan søge Åsumdrengen angående min søn; han har

kåssta en krona fårr di, såmm söjte hann. Så komm honn did, å då sior hann te na: »Där går jo en bäkk noranåmm hused, där I bor. I tar jo vann au brönnen, männ de ska I ännte. I ska drittja au bättjen.» (Se de visste hann, ad där va en bättj, å hann hade allri vad där!) »Så ska I ta au de vanned å hälla jinnom en sikkt å drittja de.» Pågen ble dokkti sin.

. . .

1922.

Åsumspågen, även kallad Kloge-Lars, Lars Tann eller Tannapågen, var på sin tid Skånes mest beryktade naturläkare. Hans verkliga namn var Lars Mårtensson. Han var född 1852 i Tannhuset i Sövde och började på 1870-talet praktik i S. Åsum (Färs härad). Död 1902.

Bara Herred (Skabersjö sogn)
N. Sjöberg i *Skånska folkminnen. Årsbok* 1928, s. 53–54.

Nårr Sören Skovajtare dö.

De va sårrlit å se, nårr Sören han lå po sin helsót, di siste tre dynjen så de ud såm han skolle sluta vicken minut såm helst. Men han dö inte, förän Sissa, hans kvinja, bötte åmm yerdynan, såm där va hönsafjär i, mod en ann, såm va ståppad me gåsafjär, å di hadde vad åppe po taged å vänd åmm ryddjaträna rakt yer Sörens sänj. Men nårr de va jord, då socka han åv. Ja, ongelet va de me'n, å han hadde ju i sin da mied otöj fårr sij. Ja vedd darr konne komma bod ti hanom frå harregåren å skjuda, iblann va de fråga åmm en jort, råbock, hare, eller nåd flyanes villebrå, å då sa vanlitvis Sören: »Spänn frå å sätt öjed inj i lan så länje, så ska ja fårrsöja å skaffa'd.»

---

jo hjulpet så mange.« Så fik hun det. Så kom hun derhen, og da siger han til hende: »Der går jo en bæk nordenom huset, hvor I bor. I tager jo vand fra brønden, men det skal I ikke. I skal drikke af bækken.« (Se det vidste han, at der var en bæk, og han havde aldrig været der!) »Så skal I tage af det vand og hælde igennem en sigte og drikke det.« Drengen blev siden rask.

. . .

Da Søren skovløber døde.
Det var sørgeligt at se, da Søren han lå på sit dødsleje, de sidste tre døgn så det ud, som om han kunne dø hvilket som helst minut. Men han døde ikke, førend Sissa, hans kone, ombyttede overdynen, som der var hønsefjer i, med en anden, som var stoppet med gåsefjer, og de havde været oppe på taget og vendt om på kragetræerne lige over Sørens seng. Men da det var gjort, da døde han. Ja, underligt var det med ham, og han havde i sine dage haft meget djævelskab for. Jeg ved, der kunne komme bud til ham fra herregården om at skyde, af og til var der tale om en hjort, en råbuk, en hare eller noget flyvende vildt, og så sagde Søren sædvanligvis: »Spænd fra og sæt øget ind på græsning så længe, så skal jeg forsøge at skaffe

Å så jittj Sören ti nån glänta i skåven å blåste i sin piva, å så dröjde de inte länje, förän darr komm ett kräj injom skoddhål, åv de slav han ville ha, å ble ståane maró, mens han skodd ed. Å sin bössa hadde han jord »skottsäker« jennom ad då han en gång jittj til altars, han smussla oblaten i nesdúen å satte sin oblaten fast po ett trä i skåven å skodd ti måls po, å ette den dan träffa Sören allt va han skjöd imod.

En gång då de va klappjakt, fittj Sören litta ovitt åv en åv di frammade jaktharrana. Men då Sören hadde årnad me klapparna ti de fössta dreved, så sa Sören: »Den harren han ska då inte komma ti å skuda nåd i da, de ska ja va man fårr.« Men de ble liaväl fel, fårr han skodd en åv klapparna i benen, men nåd villt fittj han inte skjuda.

Fårr ad han inte skolle »gå ijenn«, så når vi skolle tjöra hanom til tjartjegåren, så nårr livöjnen sattes i gång, så slo Sissa en spann vann ette hanom, å de va de vanned, såm di hadde toad lijed i. Å sian ette äraded så bröd hon blad åv po Sörens fållekniv å slo nårr i fasstedar-skammelen.

De va ett välsinad grannt vär, men strajs injan vi nåde tjartjan, så ble de en juna å dönna, så ad nån människa har väl allri hörd elle sett varre. Å de kom ett störträjn så-dant, ad de hadde väl allri kommed ett såddent sin Noaks tid, å jennomblötta ble vi inj po bara skinjed, å vanned sqvala nårr frå klärna. Men strajs ette ad vi hadde tjörd frå tjartjegåren, så ble de solskinn å grannt vär ijenn; å de faslia oväred vi Sörens grav de ble nåck, fårr han hadde iblann svored över å bannad väred.

---

det.« Og så gik Søren til en lysning i skoven og blæste i sin pibe, og så varede det ikke længe, førend der kom et dyr inden for skudhold af den slags, han ville have, og blev stående stille, mens han skød det. Og sin bøsse havde han gjort »skudsikker« derved, at han, da han engang gik til alters, havde gemt oblaten i lommetørklædet og satte siden oblaten fast på et træ i skoven og skød til måls på den, og efter den dag traf Søren alt, hvad han skød mod.

Engang da der var klapjagt, fik Søren lidt skældud af en af de fremmede jagtherrer. Men da Søren havde ordnet det med klapperne til det første drev, så sagde Søren: »Den herre, han skal da ikke komme til at skyde noget i dag, det skal jeg være mand for.« Men det blev alligevel galt, for han skød en af klapperne i benene, men noget vildt fik han ikke skudt.

For at han ikke skulle »gå igen«, så da vi skulle køre ham til kirkegården, så da ligvognen sattes i gang, så slog Sissa en spand vand efter ham, og det var det vand, som de havde vasket liget i. Og siden efter begravelsesgildet så brød hun bladet af på Sørens foldekniv og slog den ned i forstuedørskamlen.

Det var et velsignet fint vejr, men straks inden vi nåede kirken, så blev det et vejr med lyn og torden, så at noget menneske vel aldrig har hørt eller set noget værre. Og der kom en styrtregn sådan, at der var vel aldrig kommet et sådant siden Noahs tid, og gennemblødte blev vi ind på det bare skind, og vandet strømmede ned fra klæderne. Men straks efter, at vi var kørt fra kirkegården, så blev det solskin og fint vejr; og det forfærdelige uvejr ved Sørens grav, det blev nok, fordi han iblandt havde bandet og svoret over vejret.

Bara herred (Nevitshög sogn)
Folkesaga optegnet af Ingemar Ingers. *Skånska folkminnen. Årsbok* 1928, s. 48–49.

Pågen å jätten.

Där va en påg, såmm komm å skolle tjena hos en jätte. När hann då va kommen i tjenst, så skolle di täska. Så hadde jo jätten sånna stora jarnpläjla, så pågen konne ente lytta dåmm, lant minjor täska me dåmm. Så sior pågen te jätten: »Va e de fårr nån skadapinja å stå å vippa me. La våss ta värs itt par sparra å täska me«. Så sior jätten: »Hellor änn ja vill ha fårrdarvad mina hus, så vill ja säl täska min sä. Så kann du gå å bära vann te mor«. – Så hadde han sånna stora jarnspanna, så han ente konne lytta di ihellor. Så sa hann te jätten: »Vill du gå når å ta ongor näen i brånnen, så tar ja i den åuaste ännen, så tar vi brånnen inj i tjöked te mor, så kann honn säl ta vann, når honn behövor«. – Å så ville han hellor säl bära inj vanned, änn såmm hann ville ha fårrdarvad brånnen.

Jo så skolle di jo gå te skåus ettor bränne. Å så hadde di en bra madpósse me dåmm. Å så når do jittj did, så jittj pågen å plåcka en låmma foll me småsténa. Å når di då komm te skåuen, så skolle di eda fåst. Å når jätten åd, så jick hann å plåcka nyddor å ståppa i låmman. Så når di hade ét, så skolle di ta ud itt trä. Jo, å så jittj jätten å söjte åpp de allor stårsta träed hann konne se. Så to hann tvart åmm de å röjte ed åpp me roden. Så sa

---

Drengen og kæmpen.

Der var en dreng, som kom og skulle tjene hos en kæmpe. Da han så var kommet i tjeneste, så skulle de tærske. Så havde jo kæmpen sådanne store jernplejle, så drengen kunne ikke løfte dem, langt mindre tærske med dem. Så siger drengen til kæmpen: »Hvad er det for nogle skadepinde at stå at vippe med. Lad os tage hver et par bjælker at tærske med«. Så siger kæmpen: »Hellere end jeg vil have ødelagt mine huse, vil jeg selv tærske min sæd. Så kan du bare gå og bære vand til mor«. – Så havde han sådanne store jernspande, så han heller ikke kunne løfte dem. Så sagde han til kæmpen: »Vil du gå ned og tage under forneden i brønden, så tager jeg i den øverste ende, så tager vi brønden ind i køkkenet til mor, så kan hun selv tage vand, når hun behøver«. – Og så ville han hellere selv bære vandet ind, end han ville have brønden ødelagt.

Ja, så skulle de jo gå til skovs efter brænde. Og så havde de en god madpose med dem. Og så da de gik derhen, så gik drengen og samlede en lomme fuld med småsten. Og da de så kom til skoven, så skulle de spise først. Og da kæmpen spiste, så gik han og plukkede nødder og stoppede dem i lommen. Så da de havde spist, så skulle de tage et træ ud. Ja, og så gik kæmpen hen og opsøgte det allerstørste træ, han kunne se. Så tog han rundt om det og

pågen jo, ad hann konne ta i tåppen, fårr de va tångast. Så to jo jätten fatt åmm roden å bårja asa åu me träed. Så klö pågen åpp i grenana å sad där å knäjte nyddor. Jo, å så sa jätten va de va fårr nåd hann bed po. – Jo, de va nånna nyddor hann hadde tad i skåuen. »Ja då kann ja få nånna.« Så to hann en növefoll småstén å ga jätten. »De va nånna farlia tänn du har, fårr ja kann ente bida en inda itú.« – Så når di då komm himm me träed, så va de så stort, så de konne ente få ed te å gå ijennom porten. Så sa jätten: »Ja så vänta litta«. Så to hann fatt tvart åmm träed å hotta ed övor hela länjan å inj i gåren.

Så hadde di fåd träed inj, så skolle di inj å ha mad. Å kvinjan hadde kogt gröd ti dåmm. Så skolle di se vimm såmm konne eda mest gröd. Så hadde pågen vad så injmári, så hann hadde bonged en posse inje ongornän västen, såmm hann öste i. Å så når hann hadde ét va hann tållde, så fylla hann possen me gröd. Så va maven så foll po jätten, å jätten hann jämra si fårr maven, hann hadde ét fårr mien gröd. Menn pågen hotta jo de mesta i possen. Når då possen va foll, så to pågen kniven å skar holl po possen, å där vala jo gröden ud. »A, va de linna gått!« – »Jick de ann?« sa jätten. – »Ja, de jick ann fårr mäj«, sa hann. Å då skar jätten holl po bugen.

Men jätten dö, å så fittj pågen äntjan, å så fittj hann ena rejera där.

---

rykkede det op med rod. Så sagde drengen jo, at han kunne tage i toppen, for den var tungest. Så tog jo kæmpen fat om roden og begyndte at slæbe af med træet. Så kravlede drengen op i grenene og sad der og knækkede nødder. Og så sagde kæmpen, hvad det var for noget, han bed i. – Jo, det var nogle nødder, han havde taget i skoven. »Ja, da kan jeg få nogle.« Så tog han en nævefuld småsten og gav kæmpen. »Det er nogle farlige tænder, du har, for jeg kan ikke bide en eneste itu.« – Så, da de kom hjem med træet, så var det så stort, så de kunne ikke få det til at gå igennem porten. Så sagde kæmpen: »Ja, så vent lidt«. Så tog han fat rundt om træet og kastede det over hele længen og ind i gården.

Så havde de fået træet ind, så skulle de ind at have mad. Og kvinden havde kogt grød til dem. Så skulle de se, hvem der kunne spise mest grød. Så havde drengen været så snedig, så han havde bundet en pose inde neden under vesten, som han øste i. Og så da han havde spist, hvad han tålte, så fyldte han posen med grød. Så var maven så fuld på kæmpen, og kæmpen han jamrede sig for maven, han havde spist for meget grød. Men drengen stoppede jo det meste i posen. Da posen så var fuld, så tog drengen kniven og skar hul på posen, og der strømmede jo grøden ud. »Ah, hvor det lindede godt!« – »Gik det an?« sagde kæmpen. »Ja, det gik an for mig«, sagde han. Og da skar kæmpen hul på bugen.

Men kæmpen døde, og så fik drengen enken, og så fik han lov til ene at regere der.

Skytts herred (V. Tomarp sogn)
Gillis Lech och Ingemar Ingers: *Skånskt bygdemål.* (Lund 1930), s. 161–164.

Gille.

91. Nårr vi skolle jårre jille po vässterléen, va de fysst ti å sjikke bod po rötteren[3], sien vi hadde skröved åpp namnen po alle di, såmm skolle bös. Hann to då nommermären å re åmmkrinnj, fysst ti di, såmm bode udenbys, å sien di, såmm bode nämmer. Hann spandéredes me brännevin å smör å brö å kåpp å jöj po värt ställe hann komm ti, aå nårr hann komm himm po kvällen, konne hann knafft håle si po öjed.

Sien va de ti å tjöre å låne stole å bor hos nabóens; en stor kaffetjel å en stor gryde äller kåvvertjél behövdes mä. Allt påstelined å glasen låntes i boen, där vi hannlede. Så fikk töserne gå å låne knive å gaffle, sjeer, lyvsestage å tobbakspiver. De va visst innte i alle gåre di hadde knive me gaffle ti, uden bårre hollännere[1], fårr sånne fikk vi åv smidden värt år, nårr vi betalde smidderäkkninjen. Itt par da fårr jilled komm kåkken å jallp ti å bage, bryje å släjte anntinjen en kal äller itt par låmm. Po marnen fikk dränjen fäje hele gåren å såne[2] å maje[3] frå fåsstedaren hänn ti porten. Rötteren, snikkeren, skrädderen å skomägeren skolle passe åpp. Rötteren skolle stå po trappen å passe po vär vånngn, såmm komm, å sätte en stol ti, såmm di konne trå po. En skolle rynnse å ståppe alle tobbakspiverne å håle

[3] ryttaren.
[1] holländare = stor brödkniv.
[2] sanda.
[3] pryda med lövkvistar.

Gilde.
Når vi skulle gøre gilde i den vestlige del af sognet, var det først tid at skikke bud med rytteren, efter at vi havde skrevet navnene op på alle dem, der skulle indbydes. Han tog da rytterhesten og red omkring, først til dem, som boede udenbys, og siden dem, som boede nærmere. Han blev beværtet med brændevin og smørrebrød og en kop med kaffepunch på hvert sted, han kom til, så når han kom hjem om aftenen, kunne han knapt holde øjnene åbne.

Siden var det tid at køre hen og låne stole og borde hos naboens; en stor kaffekedel og en stor gryde eller kobberkedel behøvedes også. Alt porcelænet og glassene låntes i boden, hvor vi handlede. Så måtte pigerne gå ud og låne knive og gafler, skeer, lysestager og tobakspiber. Det var vist ikke i alle gårde de havde knive med gafler til, de havde bare store brødknive, for sådanne fik vi af smeden hvert år, når vi betalte smederegningen. Et par dage før gildet kom kokken for at hjælpe til med at bage, brygge og slagte enten en kalv eller et par lam. Om morgenen måtte karlen feje hele gården og strø sand og pynte med løvkviste fra forstuedøren hen til porten. Rytteren, snedkeren, skrædderen og skomageren skulle varte op. Rytteren skulle stå på trappen og passe på hver vogn, som kom, og sætte en stol til, som de kunne træde på. En skulle rense og stoppe alle tobakspiberne og holde drikkekruset fuldt. De tappede et

drikkekrused folt. Di tappede fårrláv[4] i hallsekrused å fyllde i åv, å så skolle en sjytte brännevinsflassken, bodde nårr di, såmm reste lant, to smörr å brö, å by mannene jöj, nårr di skolle drikke kåpp å sien nonne syppe po maden.

Po marnen jillesdan komm sytösen å itt par nabotöser i go tid å skolle jällpe ti. Då komm jo förninjen; frå vär går två hynns, itt smörsláv[5] å itt kagefad me anntinjen en stor såkkerkåge äller faded folt me fårrmekager äller krommkåger. Töserne, såmm komm me förninjen, skolle bys po smör å brö å kåpp å kage, å så fikk vär itt lided kagebrö, såmm kalledes piekage, nårr di jikk. Smörred å kagerne sattes i madhúsed[6], å hynnsen tos ud i stersed[7].

Sien va de mied någt[8] me ad där jores mässt höjtíd åv fars släjt. Dårres kage å smörsláv stå ve dänn öeste boränne, lisåmm di hele tiden skolle gå fårre, farrmor fysst ätter prässtens, såmm alltid sadd ve dänn öeste boränne, åssá farrfar ve dänn andre sien. Vi brute ede bodde i stuen å i såmmerstuen[1] å hadde lånnge bor me bänke bagåmm å bräder läjde po stole fårr-åmm. Mor hadde vövd fine bänkeklä, såmm konne binnjes po bräderne.

Nårr di ätter mied krusene va satte ti bors, ble di fysst böne po hynnsetjyd å nyddetjyd[2] me pivverodsås; pantåffler va innte fint nåkk ti jille.

[4] förlag.
[5] smörtopp som medföljde förningen.
[6] spiskammaren.
[7] köket.
[8] noga.
[1] så kallades en stor sal, som ej var försedd med kakelugn.
[2] nötkött.

---

lager i halsekruset at fylde i af, og så skulle én passe brændevinsflasken, både når de, som rejste langt, fik smørrebrød, og byde mændene punch, når de skulle drikke en kop kaffe, og siden nogle dramme til maden.

Om morgenen på gildesdage kom sypigen og et par nabopiger i god tid og skulle hjælpe til. Da kom jo fødevarer fra de indbudte (føringen); fra hver gård to høns, en smørtop og et kagefad med enten en stor sukkerkage eller fadet fyldt med formkager eller krumkager. Pigerne, som kom med føringen, skulle bydes på smørrebrød og en kop og kage, og så fik hver et lille kagebrød, som kaldtes pigekage, når de gik. Smørret og kagerne sattes i spisekammeret, og hønsene blev taget ud i køkkenet.

Siden var de meget nøjeregnende med, at der blev gjort mest højtid af faderens slægt. Deres kage og smørtop skulle stå ved den øverste bordende, ligesom de hele tiden skulle gå forrest, farmor først efter præstens, som altid sad ved den øverste bordende, og så farfar ved den anden side. Vi brugte at spise både i stuen og i storstuen og havde lange borde med bænke bagved og brædder lagt på stole foran. Mor havde vævet fine bænkeklæder, som kunne bindes på brædderne.

Når de efter megen nøden var sat til bords, blev de først budt på hønsekød og oksekød med

Faden lömnedes ve dänn öeste borännen å sjikkedes frå dänn ene ti dänn andre nårr ti dänn näeste. Sien fikk di färsk såppe me klommpe å iblann bär i. Sien kallestej[3] äller låmmestej me röbeder uden bodde sås å pantåffler. Så fikk kvinnjerne, såmm va i släjt, sjäre vär sin kage, å så jikk alle faden åmmkrinnj, så vi skolle småge alle kagerne, männ de mässte laes i nesdúen, å merändels sadd far mitt imod mor, å så räjte hann sin kage åver bored ti mor mä, så homm hadde itt lided nätt knyde, nårr homm skolle gå frå bored. Innjen di reste si, sjånng klåkkeren en sallmevars, å så sa dänn, såmm passede åpp: »Väl bekómme måltíden å välkommen ijänn i marn.»

Så jikk alle å takkede far å mor å to varandre i növen, så månnge där va. Så satte mannene si ti å spille kårt å drikke tåddi å röje pive. Kvinnjerne sadd åmmkrinj väjjene[4] å visskede äller såv. Såmme ble böne ud i tjistehused å se va där va i tjisterne. Nårr litt ble gåed, fikk di kåpp å kage, å innjen di tjörde himm, fikk di smör å brö.

Dänn fysste daen tjörde di rätt fort himm, å väl va de, fårr nu skolle jo hele hused varre färet ti midde dänn anre daen, nårr di komm ijänn å hadde alle glyttene mä. Nu visste di, vimm såmm skolle gå fårre, så nu va de innte så mied bry fårr åppásserne. Dänn daen fikk di presis de samme såmm dan fårrúd uden såppen, såmm nu va sagesåppe me svissken å rosíner i. Dänn dan skolle di anre kvinnjerne sjäre sine kager, å så fikk di kageknyde såmm

[3] kalvstek.

[4] väggarna.

---

peberrodssovs; kartofler var ikke fint nok til gilde. Fadene blev afleveret ved den øverste bordende og sendtes fra den ene til den anden ned til den nederste. Siden fik de fersk suppe med boller og sommetider bær i. Siden kalvesteg eller lammesteg med rødbeder uden både sovs og kartofler. Så fik de kvinder, som var i slægt, lov til at skære hver sin kage, og så gik alle fadene omkring, så skulle vi smage alle kagerne, men det meste blev lagt i lommetørklæderne, og for det meste sad far lige over for mor, og så rakte han sin kage over bordet til mor, så hun havde et lille knyttet net, når hun skulle gå fra bordet. Inden de rejste sig, sang degnen et salmevers, og så sagde den, som vartede op: »Velbekomme måltidet og velkommen igen i morgen.«

Så gik alle hen og takkede far og mor og de tog hverandre i hånden, så mange der var. Så satte mændene sig til at spille kort og drikke toddy og ryge piber. Kvinderne sad omkring ved væggene og hviskede eller sov. Somme blev budt ud i kistehuset for at se, hvad der var i kisterne. Når der var gået lidt, fik de kop og kage, og inden de kørte hjem, fik de smørrebrød.

Den første dag kørte de ret snart hjem, og det var godt nok, for nu skulle jo hele huset være færdigt til middag den anden dag, når de kom igen og havde alle børnene med. Nu vidste de, hvem som skulle gå forrest, så nu var det ikke så meget besvær for oppasserne. Den dag fik de nøjagtigt det samme som dagen før med undtagelse af suppen, som nu var sagosuppe med svesker og rosiner i. Den dag skulle de andre kvinder skære deres kager, og så fik de

dan fårrud. Iblann varede de ud po marnen, så di motte ji dåmm donádre[1], innjen di reste: smör å brö, spejepyllse å ryllepyllse, röjt låmmelår å salt fåretjyd, syllte å röbeder. Pyllserne å tjyded skars innte, innjen de sattes innj, uden där laes en skarrp hollännere hos, å så fikk vär sjäre ti sej.

Tridde dan skolle nabóene å nämmste släjten å alle åppässerne ha jille. Då fikk di plåkketjyd[2] å såppe, såmm bled åver, å kager. Nu komm åsse byens fattie å fikk en brökåge, såppe i en krokke å itt stikke plåkketjyd å en bid såkkerkåge. Di såmm va gamle äller dållie bars där mad ti.

Nu skolle vi jälle ijänn allt va vi hadde lånt; knivene skolle skures å lyvsestagene jårres rene; piverne rynnsedes, å tyjerne[3] fikk piveragen[4]. 1911.

[1] nattamat. [2] köttrester. [3] tiggarna. [4] tobaksavfallet.

---

kageknytte som dagen forud. Iblandt varede det til ud på morgenen, så de måtte give dem natmad, inden de rejste: smørrebrød, spegepølse og rullepølse, røget lammelår og salt fårekød, sylte og rødbeder. Pølserne og kødet blev ikke skåret i stykker, inden det blev sat ind, men der blev lagt en skarp brødkniv ved siden, og så fik enhver skære til sig selv.

På tredjedagen skulle naboerne og den nærmeste slægt og alle oppasserne have gilde. Da fik de plukkekød (kødrester) og suppe, som var blevet tilovers, og kager. Nu kom også byens fattige og fik en brødkage, suppe i en krukke og et stykke plukkekød og en bid sukkerkage. De som var gamle eller dårlige blev der båret med hjem til.

Nu skulle vi tilbagelevere alt det, vi havde lånt: knivene skulle skures og lysestagerne gøres rene; piberne rensedes, og tiggerne fik pibeudkradset.

Vemmenhög herred (Ö. Vemmenhög)
Gillis Lech och Ingemar Ingers: *Skånskt bygdemål.* (Lund 1930), s. 157–158.

Några småhistorier.

85. De va en gånng en jönj, såmm skolle tjöra ti stan å sälla hommle; så mytte hann po väjen en släbó, såmm tytte ad hann konne driva litt me jönjen. Så frågte hann jönjen ad, åmm hann visste, når hommlen va bra. Näj, de visste innte jönjen. Jo, de ska ja sij di, sa släbóen. Åmm du går hänn å lutar i röuen po hässten, når de där lutar åu hommle, så e hann räkktet bra. »Jaså», svarte jönjen: »ja, så e de, dänn dar har fårrsöjt nåd, hann vidd nåd.»

. . .

87. De va en gånng en prässt, såmm ville ha sin röjtare ti tåscha[1] litt imällom såmm hann fora kräjed, männ de tytte röjtaren, ad de va litt väl mijed, så hann fondéra po, åmm hann innte skolle konna jårra si frij fårr de arbéjed. Så en da komm prässten å skolle se, åmm hanns tåschemänn di tassk[2] å ställde si po trappen å tita. Når röjtaren ble hann var[3], så for hann sprinnjenes udad daren å potta ti prässten, så han fallt nårr åu trappen. »Hårr ska du hänn, kar?» sa prässten. »Ja ska ud å vänna», sa röjtaren. Så motte prässten la hann ble frij fårr å tåsska, fårr prässten hann räkkna po, ad hann bårra lu[4] å fårrsåmma dänn andre. 1885.

[1] tröska.
[2] tröskade.
[3] varse.
[4] sprang.

Nogle småhistorier.
Der var engang en gønge, som skulle køre til byen for at sælge humle; så mødte han på vejen en slettebo, som syntes at han ville drive lidt løjer med gøngen. Så spurgte han gøngen ad, om han vidste, hvornår humlen var god. Nej, det vidste gøngen ikke. Jo, det skal jeg sige dig, sagde sletteboen. Om du går hen og lugter i røven på hesten, når det der lugter af humle, så er den rigtig god. »Jaså«, svarede gøngen: »ja, således er det, den der har forsøgt noget, han ved noget.«

Der var engang en præst, som ville have sin røgter til at tærske lidt ind imellem at han fodrede kreaturerne, men det syntes røgteren, at det var lidt vel meget, så han spekulerede på, om han ikke skulle kunne gøre sig fri for det arbejde. Så en dag kom præsten og skulle se, om hans tærskere de tærskede, og stillede sig på trappen for at kigge. Da røgteren opdagede ham, så for han springende ud ad døren og puffede til præsten, så han faldt ned ad trappen. »Hvor skal du hen, karl?« sagde præsten. »Jeg skal ud at vende«, sagde røgteren. Så måtte præsten lade ham blive fri for at tærske, for præsten regnede ud, at han bare løb og forsømte det andet.

Ljunits herred.
Gillis Lech och Ingemar Ingers: *Skånskt bygdemål.* (Lund 1930), s. 154, 156–157.

Bäjjnt Dristi.

. . .

Så va de en gånng ve julatid. Bäjjnt Dristi hade vad borrte å syt, å hann skole gå hymm en kväll me sin säjjs å sitt pärsejarn, å de va bra mårrt. Så brugte hann alltid å sjonnga, når hann va ude å jittj åmm nättorna, å de jore hann nu mä, å når hann skole fårrbi en bakke, där di sior där e en iätte begravad, så bejynnte hann: »Välsigna mig och skydda», å då sjånng de i bakken: »Bäjjnt Dristi ska vi hydda[3]. »Jedokk! Bäjjnt hann stämmde i fjeden[4] å glimmde å sjonnga, å i desamma slo där åpp ett bluss au bakken, å där komm nåd, såmm de glode[5] i, trillenes nerad imod 'en. Bäjjnt hann to ti å lesa »Gud med en nödtroftig spi-is du oss sty-yrker», männ de jallp ennte – de komm liaväll, å tiss vare glode de, å i desamma va de tätt ve 'en, då klippte han imod 'ed me säjjsen å skrej de värsta hann kone: »Ja klippor, ja stittjor, ja klippor, ja stittjor!» å så rammla hann så lånng hann va po väjjen. Ha! ha! ha! sa de i bakken.

De åred va där månnga, såmm ennte fittj syt ti jul, fårr Bäjjnt Dristi hann komm ti liddja i tre ugor ättor dänn kvällen. Männ onngor sjugdåmmen yra hann sådant åmm »dänn brinnande julormen po jättabakken», å de va där

[3] vårda, sköta om.
[4] hejdade sina steg.
[5] glödde.

Bengt Dristig.

. . .

Så var det engang ved juletid. Bengt Dristig havde været borte og syet, og han skulle hjem en aften med sin saks og sit pressejern, og det var godt mørkt. Så brugte han altid at synge, når han var ude og gik om nætterne, og det gjorde han også nu, og da han skulle forbi en bakke, hvor de siger der er en kæmpe begravet, så begyndte han: »Velsign mig og beskyt mig«, og da sang det i bakken: »Bengt Dristig skal vi hytte.« Herreje dog! Bengt han fremskyndede sine skridt og glemte at synge, og i det samme slog der et blus op af bakken, og der kom noget, som det glødede i, trillende nedad imod ham. Bengt han tog til at læse »Gud med en nødtørftig spise du os styrker«, men det hjalp ikke – det kom alligevel, og desværre glødede det, og i det samme var det tæt ved ham, da klippede han imod det med saksen og skreg det bedste han kunne: »Jeg klipper, jeg stikker, jeg klipper, jeg stikker!« og så ramlede han så lang han var på vejen. Ha! ha! ha! sagde det i bakken.

Det år var der mange, som ikke fik syet til jul, for Bengt Dristig han kom til at ligge i tre uger efter denne aften. Men under sygdommen talte han sådan i vildelse om »den brændende

innjen å ble klåg po va de vile si, förän åmm julen, då va där dans po et ställe, å där va nåna drännja, såmm skräppte au hårr di hade »hyddad» Bäjjnt Dristi. Di hade vippad boss åmm et tynnjebån å gåd åpp å läjjt si po jättabakken, å når då Bäjjnt hann komm där fårrbi åmm natten, så tännde di ill po tynnjebåned å trilla 'd nerad bakken. Å de komm ud iblann fållk, ad de fårrhålt si po dänn lén me Bäjjnts sjugdåmm, å de va hann såmm fittj höra fårr ad han hade vad så dristi; männ sien tala hann allri åmm hårr dokkti hann va. 1886.

Järrestad herred (Ö. Nöbbelöv sogn)
Gillis Lech och Ingemar Ingers: *Skånskt bygdemål.* (Lund 1930), 79–80.

Mannen, såmm fårrsór si te dänn one.

5. Darr va en man udåd Västorlén en gånng, såmm innte tännjte på nåd anned år ud å år innj, än honnt hann skolle bära si åd fårr å bö[2] mied ridjor, å hann arbäjja bådde tilia å sent. Männ hann tytte di to innte nåkk ändå, å darrfår så sor[3] han borrt si te dänn one. Hann skolle varra dän ridjaste mann i värden i sju år, å sin skolle dänn one ha'n.

Å lyttja hadde han mä si i hadd hann to si te, fårr hin jällpor sina. Män

[2] bli. [3] svor.

---

juleslange på Kæmpebakken«, og det var der ingen, der blev klog på hvad det ville sige, førend om julen, da var der dans på et sted, og der var nogle karle, som pralede af, hvordan de havde »hyttet« Bengt Dristig. De havde snoet halm om et tøndebånd og var gået op og havde lagt sig på Kæmpebakken, og da Bengt han kom der forbi om natten, så tændte de ild på tøndebåndet og trillede det ned ad bakken. Og det kom ud blandt folk, at det forholdt sig på den måde med Bengts sygdom, og det var ham som fik høre for, at han havde været så dristig; men siden talte han aldrig om, hvor dygtig han var.

Manden, som forsvor sig til den onde.

Der var en mand fra Vesterlen engang, som ikke tænkte på noget andet år ud og år ind, end hvordan han skulle bære sig ad for at blive meget rig, og han arbejdede både tidligt og sent. Men han syntes, at det tog ikke nok endda, og derfor så svor han sig bort til den onde. Han skulle være den rigeste mand i verden i syv år, og siden skulle den onde have ham.

Og lykke havde han med sig, i hvad han tog sig til, for denne sin hjælper. Men han drak

hann syppte rälit å sor, så en konne bö räddor fårr 'en. Å engånng hörde en au drännjana, såmm sto i stöllen, åd når mannen sor, så va där nån såmm svarte: »Du behäuor innte kalla på mi, fårr ja tännjtjor du tyttjor ja kommor tiss nåkk, når di bör så när.»

Männ når di bårrja lia på tien, så bö mannen ännaklämmd, honnt hann skolle konna begå si fårr hin, å hann bådde sögte kloga å jittj te prässtor å leste Gus or. Män di jallp innte. Å så komm dänn one en da å skolle ta'n, fårr di sju åren vorre gåna, å mannen konne innte få nåd uppskov, å hann hadde säl skräued sitt naun mä träjj dråppa blo på et papér. Männ så sa hann te hin: »Ja ha nåkk varred ridjor, männ där ä liaväl så mied, såmm ja ville önnsja mi, innjan du tar mi. Le mi önnsja mi try tinnj – å når ja får dåmm, ska ja gå mä di.» – »Jo», sa hin, »männ du får innte önnsja di fri frå mäjj.» Näjj, di laute[1] då mannen. »Kann du fåsst skaffa mi alla pännja på joren?» sa mannen. – »Ja, di kann jå», sa dänn one, »männ ja får ha tid på mi.» – »Kann du skaffa mi allt brännevin i värden?» sa mannen. »Ja di kann jå, å di va lättare», sa dänn one. »Ja, nu kommor di triddje: di ä di lättaste», sa mannen, »kann du nu skaffa mi et halt stov brännevin te?» Männ di konne innte dänn one, å hann for au såmm et rytanes läjjen, å mannen jittj fri.

1881.

---

skrækkeligt og bandede, så man kunne blive ræd for ham. Og engang hørte en af karlene, som stod i stalden, at når manden svor, så var der nogen som svarede: »Du behøver ikke at kalde på mig, for jeg tænker du synes jeg kommer tids nok, når det bliver så nær.«

Men da det begyndte at lide på tiden, så blev manden ængstelig for, hvordan han skulle kunne begå sig for hin, og han både søgte kloge folk og gik til præster og læste Guds ord. Men det hjalp ikke. Og så kom den onde en dag og skulle tage ham, for de syv år var gået, og manden kunne ikke få nogen udsættelse, og han havde selv skrevet sit navn med tre dråber blod på et papir. Men så sagde han til den onde: »Jeg har nok været rig, men der er alligevel så meget, som jeg ville ønske mig, inden du tager mig. Lad mig ønske mig tre ting – og når jeg har fået dem, skal jeg gå med dig.« – »Jo«, sagde hin, »men du må ikke ønske dig fri fra mig.« Nej, det lovede manden. »Kan du først skaffe mig alle penge på Jorden?« sagde manden. – »Ja, det kan jeg«, sagde den onde, »men jeg må have tid på mig.« – »Kan du skaffe mig alt brændevin i verden?« sagde manden. »Ja, det kan jeg, og det var lettere«, sagde den onde. »Ja, nu kommer det tredje: det er det letteste«, sagde manden, »kan du nu skaffe mig et halvt krus brændevin til?« Men det kunde den onde ikke, og han for af sted som en brølende løve, og manden gik fri.

4.3. Hallandsk tekst

August Bondeson: *Halländske sagor, samlade bland folket och berättade på bygdemål* (Lund 1880), s. 1–2.

1. Sanningen å Löngnen.

För länge, länge sen så bar de ain gaung sau te, så Sanningen å Löngnen komme i följe mä enan. Dätta va la justamänt ente sau rälia konstitt; män de onnerliaste va de, att Sanningen å Löngnen vore tjo skomagare. Sanningen va ain liden, spinket stakkare, män rättfram å säveli, å han försto seg ente möet pau väern; Löngnen därimod va ain stor, gröver sölare, män illmari å framfusen, å han försto seg sau väl pau allt, wa hyss haider, som han allti hadde vott hemman i väern.

Bäst dai nu lonka udaud väjen, så sae Löngnen te Sanningen:

»Hör du, ess tu vell som ja, så ham vi vaura madpösa ihob, å dau tam vi farst te din, så slepper tu å gau å knega mä dän?«

»Lä gau!« sae Sanningen; för han tötte, kan veda, de va skräll å sleppa å bära pau dän tonge pösen.

Så aude dai, så de sto harlia te, å snart va Sanningens pöse ente varst tong å bära.

»Nå du,« sae Sanningen te Löngnen, »nu e min väjaköst trod, å däfför så har ja lost å smaga pau din!«

»Har tu de!« sae Löngnen försmädelitt. »Jo, jo, de skolle allt va malle, de, å fau daila min mönne goe mad te byttes för dai stakkars smolerna, ja

---

Sandheden og Løgnen.

For længe, længe siden så hændte det, at Sandheden og Løgnen kom i følge med hinanden. Dette var da just ikke så forfærdelig kunstigt; men det underligste var det, at Sandheden og Løgnen var to skomagere. Sandheden var en lille splejset stakkel, men ligefrem og besindig, og han forstod sig ikke meget på verden; Løgnen derimod var en stor, grov krabat, snu og fremfusende, og han forstod sig godt på alt, som hedder skælmsstykker, som om han altid havde været hjemme i verden.

Bedst som de nu gik ud ad vejen, så sagde Løgnen til Sandheden:

»Hør du, hvis du vil som jeg, så lad os have vores madposer i fællesskab, og da tager vi først din, så slipper du for at gå og stavre med den?«

»Lad gå!« sagde Sandheden; for han syntes, kan man nok vide, det var godt at slippe at bære på den tunge pose.

Så åd de, så det stod herligt til, og snart var Sandhedens pose ikke særlig tung at bære.

»Nå du,« sagde Sandheden til Løgnen, »nu er det slut med min medbragte mad, og derfor så har jeg lyst til at smage på din!«

»Har du det!« sagde Løgnen hånligt. »Jo, jo, det skulle være flot, det, at få lov at dele min

fekk *au* deg. Nä t*a*kk, s*au* g*a*len mätte ja l*a* ente bli, så ja lär deg de!«

»Ja, män de va ju du, s*o*m föreslo, *a*tt vi skoll*o*m ha v*au*r*a* madpös*a* ih*o*b; å d*au* e't l*a* ente för möet, ess ja f*au*r smag*a* p*au* din köst, snart du har v*o*tt mä *o*m å jör*a* slutt p*au* min?« tötte S*a*nnings*e*n p*au* sett vis.

Män L*ö*ngnen bare grin*a* *au*d en å velle r*ai*nt ente hör*a* tal*a*s *o*m nöen d*ai*lnin*g*.

S*a*nnings*e*n tiggde å ba L*ö*ngnen s*au* väl, h*a*n sk*o*lle je mä seg, så h*a*n k*o*nne rört b*o*n ståkk*a* å st*ai*n*a*.

»*K*ör te d*au*!« sae L*ö*ngnen te sist*a* bytte. »Du sk*a* f*au* äd*a* deg mätt i min p*ö*se, ess tu lär meg preg*a* ud dett *ai*n*a* u*a*.«

St*a*kk*a*rs S*a*nnings*e*n, h*a*n k*o*nne *a*llri begrib*a*, *a*tt de f*a*ns s*au* möet d*au*litt te här p*au* joern, ud*a*n te å borj*a* mä så trodd'en, *a*tt L*ö*ngnen bare g*a*ln*a*s. Män se, L*ö*ngnen va dän, s*o*m ente ga fil.

J*a*, j*a*, S*a*nnings*e*n höllde l*a* ud i de l*ä*ngst*a*; män te sist*a* bytte så bl*ai* s*o*lten r*ai*nt för sw*au*r, å d*au* va'n kw*o*ng*e*n te å lä preg*a* ud sett *ai*n*a* u*a* för lide mad. De va, k*a*n ved*a*, *i* all*a* full*a* f*a*ll bäder å lev*a* *ai*nögd än å swält*a* ijäl.

Män de töv*a* ente läng*e*, inn*a*n S*a*nnings*e*n va li*a* h*o*ler ijän, å så ba'n L*ö*ngnen *o*m lide m*ai*r å bid*a* i.

»Nää, de k*o*mmer *a*llri p*au* frågen, ud*a*n ja f*au*r preg*a* ud hett u*a*t mä,« tötte L*ö*ngnen å grin*a* s*au* lett.

---

store og gode madforsyning i bytte for de stakkels smuler, jeg fik af dig. Nej tak, så tåbelig skulle jeg da ikke blive, at jeg tillader dig det!«

»Ja, men det var jo dig, som foreslog, at vi skulle have vores madposer sammen; og dog er det da ikke for meget, hvis jeg får lov til at smage på din mad, når du har været med til at gøre slut på min?« mente Sandheden på sin vis.

Men Løgnen bare grinede ad ham og ville slet ikke høre tale om nogen deling.

Sandheden tiggede og bad Løgnen så vel, om at han skulle give ham noget, så han kunne have rørt både stok og sten.

»Lad gå!« sagde Løgnen til slut. »Du skal få lov at æde dig mæt i min pose, hvis du lader mig stikke dit ene øje ud.«

Stakkels Sandhed, han kunne aldrig begribe, at der fandtes så meget dårligt til her på jorden, så til at begynde med så troede han, at Løgnen bare skæmtede. Men se, Løgnen var den, som ikke gav efter.

Ja, ja, Sandheden holdt ud så længe som muligt, men til sidst så blev sulten alt for stærk, og da var han tvungen til at lade sit øje stikke ud for at få lidt mad. Det var, kan man nok vide, i alle fald bedre at leve enøjet end at sulte ihjel.

Men det varede ikke længe, inden Sandheden var lige så sulten igen, og så bad han Løgnen om lidt mere at bide i.

»Nej, det kan der aldrig blive tale om, med mindre jeg får lov at stikke også det andet øje ud,« mente Løgnen og grinede så ondskabsfuldt.

Sanningen ga seg raint över; han fall pau sina bare knä å tiggde å ba sau innerlitt väl. Män Löngnen va stort umöjeli å komma te rätte mä. Te slutt så blai et sau, så Sanningen va kwongen te å lä prega ud hett uat mä, för solten ga ingen baring.

Sen Sanningen nu va bleen raint stainblinn, så tog Löngnen hanom i näven å laidd'en. Å Löngnen va sau urimmelia gla, så han höppa å sang; nu skoll'en, kan veda, tjäna sett brö mä å laia dän blinne ikring å ha hanom te å tigga föan te dom bägge tjo. De va, min sann, aent malt än å sedda ve skomagaretavlan å laska å pinna för smolerna. Å tänk sen, wa fölk skolle prisa'n, som sau tog hann om dän blinne!

Naur solen dala, så komme dai fram imod ain sta, som därte va ain kongasta. Män ätter som de hadde blett holia saint, innan dai hadde konnat kommet in i stan, så tötte Löngnen, att för dän dan så lönt'et seg ente möet å laia dän blinne ikring pau gaderna å däfför så lätt'en hanom sätta seg udom vallen onner nönna trä. Där skoll'en vänta, te Löngnen kom ijän; för se, Löngnen velle, kan veda, ente ha mair tynge au en, än han behövde. Sanningen satte seg, för han konne ju ente komma länger, än Löngnen velle. Män Löngnen jekk in i stan å tog seg ait dokktitt rus i gläen över å ha ställt allting sau väl.

....

Sandheden tog sig det frygtelig nær; han faldt på sine bare knæ og tiggede og bad så inderligt vel. Men Løgnen var helt umulig at komme til rette med. Til slut så blev det sådan, at Sandheden var tvungen til at lade stikke også det andet øje ud, for sulten gav ingen lettelse.

Da Sandheden nu var blevet fuldstændig blind, så tog Løgnen ham i hånden og ledte ham. Og Løgnen var så urimeligt glad, så han hoppede og sang; nu skulle han, kan man nok vide, tjene sit brød ved at lede den blinde omkring og lade ham tigge til føden til dem begge to. Det var, min sandten, noget andet end at sidde ved skomagerbordet sy og pløkke for maden. Og tænk også, hvor folk skulle lovprise ham, som tog sig af den blinde!

Da solen dalede, så kom de frem imod en by, som tilmed var en hovedstad. Men efter som det ville være blevet temmelig sent, inden de kunne have kommet ind i byen, så syntes Løgnen, at for den dag så lønnede det sig ikke med besværet med at lede den blinde omkring på gaderne, så derfor lod han ham sætte sig uden for volden under nogle træer. Der skulle han vente til Løgnen kom igen; for se, Løgnen ville, kan man nok vide, ikke have mere besvær af ham, end han behøvede. Sandheden satte sig, for han kunne jo ikke komme længere, end Løgnen ville. Men Løgnen gik ind i byen og tog sig en dygtig rus i glæden over at have ordnet alting så vel.

....

4.4. Blekingske tekster

Sagor, sägner, legender, äventyr och skildringar av folkets levnadssätt, på landsmål, ...Texter från svenskt språkområde utom Skåne. Stockholm 1881–1946. Svenska landsmålen och svenskt folkliv. 3. bandet, s. 465–466, 470.

266. Bonden, som skulle sköta hushållet.

Daj va ajn bonne, som allen gabade[1] på sina kärin o tytes, öd hon inte skötte nåck noen gann. Ho snäll hon velle va, sa va daj allen o allen samme lajde. Men te sluttet ble hon uttjajd[2] å o höra på tecket gabane. Hon sae, öd ess han vell lajda[3] opp mad o sköda hushållet, sa skulle hon sköda hansas aabe.[4] Daj va han meet nöjda mä.

Dan ätte ge kärina å, o böade o hacka o groba[5] o sköda på joana. O daj ge bra fö henne. Men gobben, han ble hemma o skulle sköda-att innomhus. Han böade o soba golet o ställa stuena lide i oanin. Men mens han sopte, va katten hoppada opp på mjelkahyllena o labade iblan silefaden.[6] Na han fe saj daj, ble han aja o släjnde sobekåsten ätte katten. Men daj to inte bäda än bå katten o hyllena ramlade i golet, o silefaden ginne i kras. »Daj va vall ajn djevvla katt som vällte ne hyllena», skreg gobben, o sinn ätte katten mä kåsten. Men katten sprann onne ajt skåb, som sto däa på golet, men na han skulle köra däj hanom däafrå, sa va daj nää han hade vält skåbet på se säl. Te slutet, na han hade rasspatt o revet onne skåbet bå läjne o vajl, så

[1] var ovettig. [2] utledsen. [3] leta. [4] arbete. [5] gropa = dika. [6] mjölkbunkarna.

Bonden, som skulle passe husholdningen.

Der var en bonde, som altid skældte ud på sin kone og syntes, at hun ikke passede huset nok nogen sinde. Hvor flink hun end ville være, så var det til hver en tid på samme måde. Men til slut blev hun led og ked af at høre en sådan råben op. Hun sagde, at hvis han vil lave mad og passe husholdningen, så skulle hun passe hans arbejde. Det var han meget fornøjet med.

Dagen efter gik konen afsted og begyndte at hakke og grave grøfter og passe jorden. Og det gik godt for hende. Men manden han blev hjemme og skulle passe det inde i huset. Han begyndte med at feje gulvet og bringe lidt orden i stuerne. Men mens han fejede, var katten hoppet op på mælkehylden og labbede af mælkefadene. Da han fik det at se, blev han vred og kastede fejekosten efter katten. Men det gik ikke bedre, end at både katten og hylderne ramlede i gulvet, og mælkefadene gik i stykker. »Det var vel en djævelsk kat, som væltede hylderne ned«, skreg manden, og så for han efter katten med kosten. Men katten sprang under et skab, som stod der på gulvet, men da han skulle drive den ud derfra, så var det nær ved, at han havde væltet skabet på sig selv. Til slut, da han havde kradset og revet længe og

sprann katten däjn. Men då va han sa föstörada[7], sa han foa ud i genom fönstatt. »Daj böaja bra; ska daj hålla på så hajle dan, sa blia daj inte rolett», majnte gobben o fnattade se i hudet. Men nu kom han hu, öd han fe löv o ha mad raje te meddan. Han skulle bå koga grymad[8] o tjöana smöa. Men allra fast fe han löv o gå ätte vann.

Da kom han te o gronna på, öd ess hann bonne tjöanena på ryggen, sa tjöanade daj se säl mens han ge ätte vannet. »Daj, nä pinade[9], kärinena hade tytt finna på, rä sa klog hon tänka hon ä», majnte gobben. O han va sa glaa, sa han rajnt löttes ve-att. Han bann tjöanena på ryggen, to vanspannen i näven o ge mod kjallena o småtrallade lide föa se säl. O i mellanöd finkelerade[1] han mä bajnen som en tåckakylin.[2] Men na han kom te kjallena o skulle luda ne o ta vann i spannen, sa kom han inte hu, öd han hade tjöanena på ryggen, udan flödena hon rann ud. Ajn dajl kom i nacken o slompen i kjallena. Men då må ni tro gobben ble galen. Han to tjöanena o slo henne[3] i ladrina[4], o sin spottade han o frynte[5] o väsnades, sa hade daj noen sajtt-att, sa kona di trott han va bleen spetalstosiga.[6] Te sluttet ge han ändå hem mä vannet.

Sin satte han ajna gryde på ajllen, slo vannet i grydena o ajn hoba gryn, o sa skulle han begynna o koga på-att. Men då kom han hu, öd han inte släpt

[7] förryckt.
[8] grytmat.
[9] svordom: »pina död».
[1] sprätta.
[2] tuppkyckling.
[3] ms hene.
[4] helt och hållet sönder.
[5] fnös.
[6] dårhusmässig.

---

vel under skabet, så sprang katten derfra. Men da var den så forstyrret, at den for ud gennem vinduet. »Det begyndte godt; skal det fortsætte således hele dagen, så bliver det ikke morsomt«, mente gubben og kløede sig i hovedet. Men nu huskede han på, at han skulle have maden rede til middag. Han skulle både koge grydemad og kærne smør. Men allerførst måtte han gå efter vand.

Da kom han til at grunde på, at hvis han bandt kærnen på ryggen, så kærnede det sig selv, mens han gik efter vandet. »Nej pinedød om konen kunne have fundet på det, så klog som hun tænker hun er«, mente gubben. Og han blev så glad, så han blev rent opløftet ved det. Han bandt kærnen på ryggen, tog vandspanden i hånden og gik mod brønden og småtrallede lidt for sig selv. Og af og til spjættede han med benene som en hanekylling. Men da han kom til brønden og skulle bøje sig ned og tage vand i spanden, så glemte han, at han havde kærnen på ryggen, og fløden løb ud. En del kom i nakken og resten i brønden. Men da kan I tro, at gubben blev gal. Han tog kærnen og slog den i stykker, og siden spyttede han og fnøs og råbte op, så hvis nogen havde set det, så kunne de have troet, at han var blevet splittergal. Til slut gik han alligevel hjem med vandet.

Derefter satte han en gryde på ilden, slog vandet i gryden og en hoben gryn, og så skulle han begynde at koge det. Men da huskede han på, at han ikke havde fået koen ud, og det var han

ud kona, udan daj va han tvjonnen te o göra. Men som daj va töavtag på stuena, o däa va meet grajs, sa majnte han, öd han kun[ne] släppa did henne. Fö ve daj ajne siena ge taget jäms me joana, sa daj va inte ont o få did henne. Men fö daj hon inte skulle ramla ne ve di anre siena, däa daj va höjt te joana, sa to han ajtt rajb o bant om hoanen på-na, o sin ne om skoastajnen, o sin om livet på se säl, fö daj han ändå skulle stå ve fyan.[7] »Nu kan ja nu minstninena va säka på öd kona inte ska ramla nea å taget.» Men han hade knapt sajt-att, fö-n hon bradade[8] nea. O fö daj gobben hade rajbet om se, se dross han opp i skoastajnen. Skoastajnen va sa smala, sa han ble sedanes i kläm, o fö daj inte gobben tydde opp, sa tydde inte kona ne, udan hon ble häjnanes mett på väggen. Tecka[9] häjnde daj, na kärinena kom hem.

Men na hon fe saj ho daj va ställt, sae hon: »Ja tro du ha häjnt opp de säl te rögning! Men fins hä inte noet annat o ajda sa må du gjäana häjna däa, fö du ä nåck holiga säjja o bida i». Men han tijde o ba, öd hon skulle jälpa däjn hanom. O daj gjoa hon te sluttet. Men sin brydde han se allri om o va hemma o hushålla maja.

[7] fyren, spisen.
[8] störtade.
[9] sådana.

---

tvungen til at gøre. Men da der var græstørvetag på huset, og der var meget græs, så mente han, at han kunne sætte den derop. For ved den ene side gik taget i højde med jorden, så det var ikke besværligt at få den derop. Men for at den nu ikke skulle falde ned ved den anden side, hvor der var langt ned til jorden, så tog han et reb og bandt om hornene på den og derefter ned igennem skorstenen og om livet på sig selv, fordi han jo alligevel skulle stå ved ildstedet. »Nu kan jeg i det mindste være sikker på, at koen ikke skal falde fra taget.« Men han havde knapt sagt det, førend koen ramlede ned. Og da gubben havde rebet om sig, så blev han halet op i skorstenen. Skorstenen var så smal, så han blev siddende i klemme, og fordi gubben ikke kunne komme op, så kunne koen ikke komme ned, men blev hængende midt på væggen. Således hang det, da konen kom hjem.

Men da hun fik at se, hvorledes det stod til, sagde hun: »Jeg tror, du har hængt dig selv op til røgning! Men findes her intet andet at spise, så må du gerne hænge der, for du er nok temmelig sej at bide i«. Men han tiggede og bad for, at hun skulle hjælpe ham derfra. Og det gjorde hun til slut. Men siden brød han sig aldrig om at være hjemme og passe huset mere.

269. Människans öde.

Daj ajna menske ä född te o gå igjenom[1], daj kan hon inte onnviga. Ja, om hon veste om-att allri sa vajl i föaväj, sa daj som ä bestämt fön hon föes daj få hon gå igjenom.

Daj va två hera[2] som vajste opp ihob, o di voa sa sams sa daj konne aldri va öskilda, udan haa[3] dän ajne va, däa va hin tvonnen te o va, o allri skulle noen höra ajtt ont oa dom emelan. Men daj va spått öd den ajne skulle slå hajl den anre, o daj va telemä spått, hokken da daj skulle sjaj.[4] Män di majnte, öd na di ä sa sams o daj veda om-att, sa motte di vall konna ajta se, sa inte daj hända. Na da kom te dän dan, sa dän som va spådda te o slå hajl hin, sa velle[5] han öd di skulla låst inne hanom noenstäns, sa han inte tydde[6] ud, sa skulle daj va omöjlett fö hanom o slå hajl den anre. Men hin sae: »Ta barra ajns lilla slye[7] o slå te me mä, fö daj kan inte ta te döss. O barra na du ha slaet me, sa kan daj inte ha noet på-se, fö då ä spådommen oppfylda.» Jae, han to ajna lilla slye o slo ten den anre mä sa lajjla[8] han nonstin tydde. O ändå han knapt röade hanom, sa slo hin i backen o döe mä ajns o sae alri ajtt oa. Sa en kan saj öd daj ä inte väat o tänka o ajtta se, föa haa mänske få gå igjenom daj hon ä udsajdd te.

[1] ms igjemom.
[2] pojkar.
[3] var.
[4] ske.
[5] ms. vella.
[6] kunde komma.
[7] mjukt spö.
[8] lätt.

Menneskets skæbne.

Det, som et menneske er født til at gå igennem, det kan det ikke undvige. Ja, om det vidste besked om det aldrig så godt i forvejen, så det, som er bestemt før end mennesket fødes, det må det gå igennem.

Der var to drenge, som voksede op sammen, og de var så gode venner, så de kunne aldrig være adskilte, men hvor den ene var, der var den anden tvungen til at være, og aldrig skulle nogen høre et ondt ord dem imellem. Men det var spået, at den ene skulle slå den anden ihjel, og det var tilmed spået, hvilken dag det skulle ske. Men de mente, at når de er så gode venner, og de ved om det, så måtte de vel kunne agte sig, så det ikke skete. Da det kom til den dag, så den som var spået til at slå den anden ihjel, så ville han at de skulle låse ham inde et sted, så han ikke kunne komme ud, så skulle det være umuligt for ham at slå den anden ihjel. Men den anden sagde: »Tag bare en lille gren og slå til mig med, for det kan ikke være dødbringende. Og bare når du har slået mig, så kan det ikke have noget på sig, for da er spådommen opfyldt.« Ja, han tog en lille gren og slog til den anden så let han på nogen måde kunne. Og skønt han knapt rørte ham, så faldt den anden til jorden og døde med det samme og sagde aldrig et ord. Så man kan sige, at det er ikke værd at tænke og tage sig i agt, for hvert menneske må gå det igennem, som det er udset til.

5. ØMÅLSTEKSTER

5.1. Sjællandske tekster

5.1.1. Nordsjællandske tekster

Anders Uhrskov: Kulsvierbogen. Skildringer paa nordsjællandsk Folkemaal. Udgivet af –. (1933). De nedenfor gengivne levnedsskildringer på dialekt indkom ved en konkurrence i 4 dagblade i 1927.

Barndomsminder fra Valby.

Jeg ser i Avisen i Da-av, a man kan skrive aa faatælle noed, saa man ka foe in Præmie, aa saa saa-aae je te me sæ-æl: »Hør Peder, ded æ vest noed faa dej,« aa saa fek jeg fat paa Staalpenskavted aa Papiret a di store Ark, for jæ tænkte, a naar der ska skrives, saa ska ded være mejed. Saa begønner jeg. Ser døv, ja jeg sier nøv døv, for ded saa-aae vi te veraandre, den Gaang a jeg vaa Baaren. Se jeg haar altid, mens jeg vaa Baaren, væt hos Bestefaar aa Bestemor, ve ded a Moer aa Faaer fek en Ejendom i Haaeløøse, aa saa skulle jeg være hos Beste aa Bestefaar, mens Faaer aa Moer fløtede derop, aa saa beholte di mej. Se Bestefaaer ded vaa Goermand Las Nilen i Valby, aa Beste hed Boel; se nøv i vaar Tid æed jøv Frøve aa Frøken aa Her, men den Gaang saa ble-e Konerne aaltid kalt for Boel Las Niels, Nille Kristja Mas, Elne Anes Anes, Stine Nes Pe-es, Kestine Ole Niels, Karne Anes Niels o.s.v. Hanværkernes Koner ded vaa Rekke Smeds, Trine Hjulmans, Aane Pa Tækes, Karne Skrædes, Grete Hjulmans o.s.v. Der vaa kaans een Frøve i Valby, og ded vaa min Skolæres Kone, aa saa vaa der tov Køvmanskoner, saam vaa Madamer, ded vaa Madam Rose aa Madam Jensen; der vaa een Frøken, aa ded vaa men Skolefrøken, Frk. Kallisen.

Se Bestefaar vaa mejet paaletisk, han vaa in a di rejtie gamle Venstremæn, aa Køvman Rose han vaa Højreman, aa naa jeg sømmetiden vaa mæ

døv du.
nøv nu.
Baaren barn.
Haaeløøse Harløse.
Goermand gårdmand.
Las Nilen Lars Nielsen.
jøv jo.
Frøve frue.
Hanværkernes håndværkernes.
kaans kun.
paaletisk politisk.
rejtie rigtige.
sømmetiden sommetider.
vaa var.

Bestefaar oppe hos Roses, aa di to saa komm eng paa Paaltek, ijaa-aane-vel-dog-hedene vaa di kunne trættes, di slog med knut Ne-eve i Desken faa hinaaen, man sku tro, di kom op aa slas, aa jeg stod jøv aa vaa forfærdelig baange. Bestefaar vaa elles en mejet oplyst Man, han vaa Sognefaastander i flere Oer, han vaa osse en døjtig Lanman, han hade en maasenes go Aarden paa senne Saver aa goe Heste aa Køer, Hestene de vaa Frespaarheste, han hade to Primihingste, som jeg kan huse, den føste han he-ed »Sigur«, den Hingst holt Bestefaaer saa mejed aae. Da den vaa saa gammel, a den ente kunne mer, saa ble ded bestemt, a den skulle skydes; den Dav den ble skut, tøv Beste og Bestefaar te Frespaare, di kunde ente toele a være jæmme den Da-av; Peder Smed skød ham, ja, Hestens Grav æ der smen yde i Haven enøv, der gror Roser paa den den Da-av i Da-av. Den aaen Hingst vaa jøv saa »Frespaare II«. Køerne ga aasse got mæ Mælk, ja ded vaa i de goe gamle Da-ave. Naar a man kom nør i Kælleren aa soe saadden en trædve, føretyve Fade Mælk i laange Raader hen a Hullerne aa li saa maange Oste, ded soe gaat yd. Ja, Beste hun vaa nøv alievel en rask Kone, aa hun kune osse slaa en rejti Øretæve, ded haar jeg maated bekænt, for dengaang a je skulle begønne aa goe i Skole, ded va hos Frøken Kallisen, saa skulle Beste lære mig aa le-ese, jeg fek jo en A.B.C. med Beleder i, yd for ver Stavelse vaa et Belede. Jeg sa-ad paa en Skammel aa hade Boven paa en Stoel, Beste sad ve Siden aae aa spaant. Nøv vaa der et Belede, som faarestelede en Gullerød, men jeg sønes, ded mere linede en Skrave, jeg stavede saa R-o-d. »Vad sier ded?« saae Beste. »Skrave,« saae jeg. »Ja, jeg ska ge dej Skrave,« saae hun, aa saa vanke der jo en rejdig Ørtæve, saa Peer dratede nør a Skamlen. Faar haa aasse savt saa tit senere, a hun vaa en skaarnavtig Kælling te aa slaae, han hade osse praaberd-ed. Beste hade aasse et faalig Hel med Gæs. Vi hade vel fem Livgæs aa in Gaa-aase. Naar ded nøv vaa hen ad Faaroeret, at Gæsene sku te aa gjøre, saa samlede Beste Ægene eng aa skrev Dato paa dom aa va for

ijaa-aane-vel-dog-hedene ih bevares.
knut knyttet.
Desken bordet.
Oer år.
døjtig dygtig.
maasenes overordentlig, mægtig.
Saver sager.
Frespaarheste Frederiksborgheste.
Primihingste præmiehingste.
huse huske.
tøv tog.
toele tåle.
smen såmænd.
enøv endnu.
nør ned.
soe så.
Hullerne hylderne.
yd ud.
Boven bogen.
Skrave møddingskraber.
dratede faldt.
skaarnavtig skarnagtig, slem.
praaberd-ed proberet, prøvet det.
Livgæs levegæs (i modsætning til slagtegæs).
Gaa-aase gase.
gjøre lægge æg.

en Gaas, der hade lavt dom. Noer saa di vaa færig mæ aa gjøre, saa ble di laavt, aa saa be der set te dom ver Da-av, te der kom Geslinge. Den føste Gesling, der kom, tøv Beste, vente Gombin a Geslingen te aa tørte mej i hele Ansejted, ded vaa faa ded, at jej inte sku blie solbrent om Sommeren, men ded vaa jøv baare saadan en Aavertro, faa jej blee smen solbrent alievel.

Nøv ska jeg faatælle om et Brølop, som Bestefaar haalt, dengaang a Faster Marne ble gift, ded vaa et mejet stort Brølop. Se-e, Marne vaa jov Kærst mæ en Kaa-aal nøre fra Røekille, han hed Nes Krestjan, han vaa Gormanssøn. Faa ded føste maatte der en Be-eman yd flere Dave føer aa bøød te Gille, der ble-e be-et yden faa Gilleslavet aa ydensaavns aasse. Der ble stejt aa braaset aa ba-avt aa brøged aa slavted. Jeg huser, a der vaa fire, fem Koner nøre fra Byen, som sa-ad aa maalede Bønner en he-el Da-av. Den Dav a Brøloped vaa, kom Gæsterne om Faarmeden, de ble saa bøden te Bos, de spiste yde paa Loen aa i Huggehused, jeg kan huse, a der ble kaavt Risengrød i den store Brøgeske-el. Der vaa saa maange Menesker med, a dengaang a Brodeparet gek eng a Kærkedøren, saa gik de siste yd a Porten jemme paa Goeren, aa sikken di skø-ød nøre omkring i Byen, ded vaa Skaad paa Skaad, mens di gik i Kærke. Da di kom jem fra Kærke, fek di Risengrød aa Klepfesk, ded vaa jøv Gillesmad dengaang, ja, der sku Knaveme Mælk te dengaang; alle daam, der vaa bleven bøden mæ te Gille, hade baared Mælk aa Smaar te Gilleshuset Daven i Faarvejen, ded vaa els pent aa se, naar Pierne omkring fra Goerne kom me Mælk og Smaar, de vaa jøv baare om, hvem der kune lave den pæneste Smaarbrekke, Smaared vaa sat op i saaden Pøremæder, aa saa vaa ded laved saaden med en Ske-e, mæ Hakker aa Taanger aa Krøs, aa saa pønted saa pæent mæ Blaamster aa Blade.

Der vaa fem Maaskaantre, som spelede, da di kom fra Kærke, aa di gik jøv saa aasse aa spelede omkring ve Boerne, da di spiste, Brølopsgæsterne

be blev.
Gombin gumpen.
Marne Maren.
Be-eman bedemand, mand der skulle rundt og invitere gæster.
yden uden.
Gilleslavet gildeslaget, den kreds, som sædvanligt blev inviteret.
ydensaavns udensogns.
ba-avt bagt.
nøre nede.
Faarmeden formiddagen.
bøden te Bos budt til bords.
yde ude.
kaavt kogt.
Brøgeske-el bryggerskedel.
eng ind.
Skaad skud.
daam dem.
Smaar smør.
Smaarbrekke kunstfærdig opsætning af smør.
Pøremæder pyramider.
Krøs kors.
Maaskaantre musikantere.

maatte saa betale Maaskaantrepenge. Da di skule te aa daanse, vaa Øvstuen ente ner stoer nok, di maatte daanse yde i Haven aasse. Gilled vaarde i tre-e Dave, anden Da-aven vaaed for de Gamle, som ente hade væt mæ den føste Da-av, aa trede Da-aven vaaed saa for Kokkene aa Skafferne aa elles dom, der hade hjølped te. Der ble-e daansed alle tre Dave. Ded Brølop ble holt den enaatredvte Maj atten Hundrrede aa trre aa fiers, ded vaa saadnet pænt Veer, jeg kan huse, aa Sevrenerne de blaamstrede. Ja Goeren gik jøv saa aaver te den nye Man, aa Bestefaar aa Beste ble-e saa Undertavsfolk, der ble laved Undertavsstuer te dom i den vestre Længe.

De tre siste Oer jeg vaa paa Goeren, vaa jeg Hyredreng, jeg otede Gæs føst paa Sømmeren aa Køer om Etteroered. Ded siste Oer jeg vaa paa Goeren, døe Bestefaar, ded vaa den sjæte Aaktaaber 1890. Oered etter ble-e jeg saa komfaamered aam Poeske, aa om Etteroered kom jeg saa i Skrrædrrelære hos Maabroer Niels i Frespaare.

Se, ded vaa nøv- noed, jeg haar skreved om Faa-aases Faaældre, men nøv mens jeg æ i La-av mæed, saa maa døv Knaeme aasse haa noed aa vide aam Moeses Faaældre. Moeses Faar vaa Skrrædrre, han bode i Nejlinge, han hed Las Peesen, aa Beste hed Karne, di fløtede te Valby, mens jeg vaa Dreng, de ble kalt for Las Skrædrre. Dengaang tøv Skrædrrene yd omkring aa syte, ded meste, der blev syd, vaa jøv jemlaved Tøj, Valmed eller Vergen; om saa ded vaa Dræted aa Sytrogen, vaaed sømtiden aasse jemlaved. Ded vaa somtiden, a Bestefaar maatte sy Tøj te Frømtømmerne aasse, Bestefaar vaa den føste Skrædrre, de fek Symaskine i dene Ejen. Da Folk fik a vide, a Las Skrædrre hade foed Symaskine, kom de laangvejs baarte fraa faar at se den. Bestefaar hade engaang en Dreng i Lære, som hed Sven. Naar den Dreng sommetiden skulle yd med Tøj, saa kunne ded got falle ham ing aa sæ-æl faalange Drekkepeng. Han vaa nøre mæ Tøj hos Grønbæk paa Pivemølle; da han hade geed dom Tøjed, saa saae han lige saa gesvent: »Jeg plejer altid van aa faa en lille Drekeskilling,« saa fek han dom. Der vaa osse it Sted, vor de vaa hende aa sy, ded vaa nøre hos Nes Pees i Lave, saa skulle Sven lave en Frakke færig, mens Bestefaar tøv

Øvstuen overstuen.
hjølped hjulpet.
Sevrenerne syrenerne.
Undertavsfolk aftægtsfolk.
Hyredreng vogterdreng.
otede vogtede.
Sømmeren sommeren.
komfaamered konfirmeret.
Poeske påske.
Karne Karen.
tøv tog.
jemlaved hjemmelavet.
Valmed vadmel.
Vergen hvergarn.
Dræted foret.
Sytrogen sytråden.
Frømtømmerne fruentimmerne, kvinderne.
geed givet.

et aaent Sted hen aa begønte, Frakken ble aasse færig, der gik jo naven Dave, saa en Da-av da Bestefaar aa Sven kom forbi Goeren, saa stoer Nes Peesen yden faar Porten, saa sier Bestefaaer: »Naa Niels, vaaden passer Monderingen?« Ja-øv den passede da mejet got, men der var noed i Vejen med Ærmerne. »Ded maae vi ing aa se poe mæ de samme.« Niels tøv jo Frakken poe. Saa vente Knaveme Albøverne frem te. »Vi sprætter dom a igen,« saae Sven. Bestefaar kunde saaden snakke aa haalde it faalig Grin; saaden kom han et Sted hen aa sy, saa lisom han sider aa snakker, saa siger han lie saa anvaarlig: »Ded vaa dov fæ-ælt, saam ded gek mej henne hos Pa Laves ved Skoven.« »Vaaden da?« saa Konen. »Jøv, liesom jeg sider aa syr, opselverede jeg ente, at den lille Dreng kom hæn ved Sien a mej, jeg kommer te aa slaa yd mæ Haanden aa rammer Drengen i ded ene Øje, saa Øjed ble-e hængende ved Noelen.« Konen ble saa anderered, saa hun hade nær aa tavt ded, hun stod med: »Vad saae Daavteren? For di hentede vel Daavtre?« »Ded vaa da ente noed aa hente Daavtre for,« saae Bestefaar. »Vaa ded ente noed aa hente Daavtre for?« saae Konen. »He-he, jeg ska sie jer noed, ded vaa Noeleøjed.« Der blee jov et faalig Grien. »Ja, man haar ente aaen Faanøjelse en den, man sæ-æl laver sej,« saae Bestefaar. Bestemor hun vaa mejet aavertroisk. Saaden hen a Maj Maaned saa tøv hun altid aa puttede en Smule Brød i Mungen, engen hun gik ydenfor om Maarningen, hun vaa baange for, hun skulle blie gaanded a Gøjen, men it Oer ble hun ligot gaanded. Ded vaa en Maaren, hun kom yd a Døren, aa hun hade glemt aa foe Brød i Munnen. »Kuk-kuk,« saae Gøjen enge i Skaaven. Beste kom jo faarens eng. »Vad æed?« saae Bestefaar. »Aa, jeg ble smen gaanded a Gøjen.« »Aa, dit Gaandekaavs,« saae Bestefaar. »Ja, ded ka døv savtens sie, men nøv skal jeg goe aa være en Gaande hele Oered, faade jeg vaa faastens i Da-av.« Naar Bestefaar kom yd omkring aa sy, saa gik jo Folk aa glædede sej flere Da-ave i Faavejen, ve ded han kunne faatælle saa maange kaameske Histaarier aa Spøjelseshistaarier, han hade væt med i Treaaskrigen 1848–49–50. Naar han sømmetider

naven nogle.
Albøverne albuerne.
anvaarlig alvorlig.
opselverede observerede, bemærkede.
Noelen nålen.
anderered opskræmt, forskrækket.
Daavteren doktoren, lægen.
gaanded gantet, narret; overtroen gik ud på, at hvis man om foråret kom uden for huset på fastende hjerte og hørte gøgen kukke, så ville man komme til at rende som nar hele sommeren.
enge inde.
faarens farende.
Gaandekaavs narrehoved, et skældsord.
Gaande gante, nar.
kaameske komiske.

faatalte saaden nogne rejtie Spøgelseshistaarier, saa kunne han side saa lunt saaden, aa saa naa ded vaa i ded rejtie, saa kunde han gie et Brøl fra sej, ded gae it Spræt i Kaalefaalkene, aa Frømtømmerne di skrej, aa ba-av etter toer di nesten ente gaa ydenfaaren, nor di sku besøre noed. Ja, Bestefaar han vaa een a di Hanværkere, di helst vilde haae.

Peder Nielsen,
Helsinge.

Spræt spjæt.
Kaalefaalkene karlfolkene, mandfolkene.

Skrædder Peder Nielsen, Helsinge, var født i 1877 i Nejlinge, Helsinge sogn, opfødt hos sin bedstefader, gårdejer Lars Nielsen, Sigersgård, Valby. Han kom i skrædderlære, da han var 15 år.
aa = nuværende *å*. – Han betegner lang vokal ved hjælp af bindestreg: *a-a* = A·, *aa-aa* = å·, *e-e*=e· osv., eller ved dobbeltskrivning: *ee* osv.

En Krybskytte

Den Man, jeg her vil fortælle om, heder Jaaren Lavsen, han ble kaldt Jaaren Skomare, ved ded a han vaa Skomare. Jeg kan tydelig huse ham, for ded han hørte te meen Slæjt, han vaa namlig givt med en Saaster te meen Bestemor, Karen Skrædes, aa vaa jøv paa den Moede saa Svaaver til Skrædrre Las Pesen, som jeg haar fortalt om føer. Se Jaaren Skomar han hade væt med i Krigen 1848 aa lod sej vestnok stelle for en naaen 1864, saa han hade jøv væt noed Søldat i senne Dave, han hade væt Husar. Se, fra dengaang a je kan huse ham, vaa han saadan en ældre pæn Man med laangt vidt Skæ-æg, rejtig saaden en Man, man kunde tænke sej, a der hade opleved noed i sene Dave. Jeg kan huse, a han vaa altid Faanebære faar Vaabenbrødrene, jeg kan huse, a han kom op te Faaer engaang mæ Faanin aa skule haa pysed ham, »for,« som han saae, »han ska jøv være pæn, faa jeg ska te Vaabenbrødrefest i Køvenhavn, aa saa æed jøv baare om aa haa

Skomare skomager.
huse huske.
Slæjt slægt.
namlig nemlig.
Saaster søster.
meen min.
jøv jo.
Moede måde.
Svaaver svoger.
en naaen en anden.
Søldat soldat.
rejtig rigtig.
Faanebære fanebærer.
Faaer far.
Faanin fanen.
pysed pudset.
saae sagde.

Saverne i Aarden.« Jeg har osse saa tit som Dreng væt nøre hos ham, di boede lie ved Siden aa, vor Bestefaar bode, jøv, jeg vaa smen saa tit nøre hos Elne aa Jaaren, Konen hon hed namlig Elne. Hun ble kalt Elne Jaaren Skomas. Jeg laae mejed Mærke te to Gevære, a han hade, et lille aa et stort, di laa oppe ved Laavted ved vær Sie a en a Bjælkerne. Ded, a jeg vel faatælle om, ded loe noen Oer før meen Tid, men Maarbror Niels i Frespaare haar faatalt mej noed om ham, aa noed haar jeg faat aa vide a aandre.

Se Jaaren Skomaare han vaa nøv rent taased etter aa goe paa Javt, aa noer han ente kunne skyde yden for Skoven, saa gik han paa Krøvskyttejavt enge i Skoven. Ded æ noen a desse Krøvskyttehistaarier, jeg nøv ska faatælle.

Se Jaaren Skomare bode jøv i Nejlinge, aa der vaa ente mere en som en fem Minuters Gang eng i Valby Hejn, aa der gek jøv Jaaren eng aa skaad et Dyr engaang imellem. Skovfoden i Nejlinge hed Spendrup, han vaa elles en maasenes flenk Man, aa han hade heller inte noed imod Jaaren Skomare, for som han saae, Jaaren han skyder gaat, aa der æ jov aaldrig Snak om, a han anskyder Vilted, men han maa jøv inte, aa derfor maa vi see aa foe opdaved ham engaang, men Jaaren æ saa dørkdreven, saa han æ ente te aa komme etter. Jaaren Skomare hade en Svover, som bode lie ved Skoven yde ved Lavesien, han hed Hæløv Olen, aa Hæløvs Lod gik lige nør te Skoven. Nøv vaaed engaang, a Jaaren vaa enge i Skoven aa sku haa sej et Dyr, ded vaa tilig om Maarningen, ded vaa en Maaren noed eng i November Maaned, aa han vaa enge ved et Sted i Skoven, som der heder Maaleviten, han stoer aa dækker sej bav et Tre-e, saa kommer Knaveme Skovfodens Søn løskende lige ve ham, Jaaren fek jøv seet ham i Tide, engen han kom heelt hen te ham. Jaaren tov jo Bøssin i Hoenin aa ga sej te aa løve, lie saa stærkt han kunde, eng igennem Skoven aa nøer a Lave

Saverne sagerne.
Aarden orden.
nøre nede.
smen såmænd.
Elne Ellen.
Jaaren Jørgen.
Laavted loftet.
loe lå.
Oer år.
Frespaare Frederiksborg.
Javt jagt.
ente ikke.
yden uden.
enge inde.
nøv nu.
eng ind.
skaad skød.
vaa var.
maasenes masende, forfærdelig, mægtig.
dørkdreven durkdreven, snedig.
yde ude.
Lavesien Laugøsiden.
Hæløv Olen Herlev Olsen.
nør ned.
Maarningen morgenen.
bav bag.
løskende luskende.
Hoenin hånden.
løve løbe.

Linie, aa Skovfodens Søn etter ham. Saa da di kom yd ved Lavesien, saa vaa Skovfodens Søn lie enge paa ham, men Jaaren han svengede Bøssen et Par Gaange aaver Hovedet, aa saa lod han den flye yd over Skovgered, saa den fløj heelt yd paa Hæløvs Lod, saa vente Jaaren sej ganske rolig om aa saae: »Se saa, men Dreng, nøv ka døv taa mej,« men ded kunde jøv Skovfogdens Søn ente, for Jaaren hade jo faat smidt Bøssen lie i sidste Øjeblek, den loe mejed got yde paa Svaaverens Lod, aa der toer Skovfodesønnen jøv ente goe yd aa ta den, sa han maate goe jem med en faalig lang Neese. Aa Jaaren gek jøv saa op hos Hæløvs aa faatalte, vaaden ded vaa goed ham, aa Hæløv faamaanede ham aa saa te ham, a ded goer dej naak galt engaang. Men saam Jaaren aasse saae, a haar men slaaed for Kaange aa Føeland, saa kan Staden vel ge en de-e Dyer, som man ska brøve.

En aaen Gaang hade Skovfoden opdaved, a Jaaren hade sen Gaang enge i Pe-esemose, ded vaa en Æng enge ved Valbysien; saa in moenklaar Avten hade Skovfoden faar sent Bød te Hejnsmenden, der vaa kons to, ded vaa Jens Rasmesen i Valby aa Ole Daniel ved Røeled, di to aa saa Skovfodens Kaael aa Skovfoden di listede saa eng a Pe-esemose te. Jøv ganske rejtig, der stod jøv Jaaren Skomare, men da Jaaren fek opdaved daam, saa rente han jøv. Skovfoden raavte te Hejnsmandin: »Der render Jaaren Lavsen, taa ham nøv!« Men Hejnsmendene de vente dom om aa soe en he-el aaen Vej æn der, vaa Jaaren han vaa, saa Jaaren vaa væk lie mæ it, saa di maate he-elt la vær med at lede etter ham, ded vaa, liesom han vaa sonked nør i Joren. Let etter hørte di jøv nok, a der vaa in, som slog it faalig Grin aap, næsten lie ve Sien aae, men di kunne ente se noen. Bav etter skelte og smelte Skovfoden paa Hejnsmændene, men di ga sej jøv Faen poe, a di hade ente se-ed noet. »Ja, men I ku sko da høre, han grinte a vos.« Jo ded hade di da nok høert, men vo vaa han? – Jaaren vaa ente te aa hitte den Avden.

Ingaang hade Faasraaden i Maarme, Holten he-ed han, aa saa Skovfoden i Nejlinge faat Kromanden i Helsinge te aa Køve et Dyer a Jaaren Skomaer. Kromanden skulde da ente lede noed Tav for-ed; nor baare han vilde bestille Dyred hos ham, saa mente di jøv nok, a di skulle faange ham

flye flyve.
faalig farlig, meget.
vaaden hvordan.
brøve bruge.
moenklaar måneklar.
Bød bud.
daam dem.
Faasraaden forstråden.
lede lide.
Tav tab.

paa den Moede. Naa, Jaaren han laavte da aasse, a han sku naak skaffe Kromanden et Dyer, Jaaren han gik jøv et Par Dave aa snakkede saa smaat om te faaskelie Folk, a nøv lie saa snaart a de ble let lyst om Audnengen, saa skulle han se aa faa skaat ded Dyer te Kromanin, der gik jøv nogen dejlige Dyer yde i Ka-alen, Ka-alen ded vaa en Eng, som loe yde ved Valbysien i ded nordvestlige Hjørne a Skoven. Saa den føste Avden a ded ble temelig lyst i Vered, saa gek Jaaren jo te Skaavs. Skovfoden veste got, a han gek i Skaaven den Avten, saa han hade jøv gjort Anstalter te aa taae ham. Skovfodens Søn aa Skovfoden aa Kaaelen di sku jøv saa eng ved Ka-alen aa lure ham aa, men Jaaren kom slet ente i Skoven den Avten faar aa skyde, for da han kom eng i Skoven, saa gek han eng a Lave Line aa hen til sin Svaaver Hæløv Olen i Lave. Hans Gevær hade han sat derop noen Daeve i Faarvejen, saa saae han te Hæløv: »Jeg kan vel nok skyde et Dyr nøre på dit Rustøke i Avten?« »Ja, ded ka døv got, for Dyrene di goer ente saa let yd i Ruen i dette Eteroer.« Da Kloken va i ded Lav seks, saa loe Jaaren nøre i Skelgrøvten mellem Hæløvs aa Naboens, aa deer skød han saa en gevaldig stoer Baak, saa mens Skovfoden, Kaalen aa Sønnen di loe nøre i Ka-alen aa ventede paa ham, saa sad han oppe hos sin Svaaver aa fek sej en gemytlig Firekort med Hæløv aa et Paar aandre Mæn. Di saae, a Skovfodens hade ligged aa passed poe, te Klaaken vaa it om Natten. Davin eter fik Kromandin Dyered. »Ja, dær tjænte man di seks Riksdaaler,« saae Jaaren aa smiskede saa lunt i ded laange Skæ-æg. Men Jaaren maatte ligot op te Bærkedommerin aa gøre faare-ed paa, vor han hade skaat Dyred, men Jaaren hade jov Saverne i en maasen god Aarden, saa der ble ente noed a ded dengaang.

Men engaang fek Faasraaden i Maarme dov liegot Ram paa Jaaren. Ded vaa saaden, a Faasraaden vaa jøv forfærdenlig ædendes gal paa Jaaren for dette her Krøvskytteri. Saa en Da-av kom der et rienes Bød te Jaaren, om ente han ville komme nør te ham, for han vilde snakke mæe ham den aa den Dav. Jø-øv, ded skulde Jaaren da nok. Da-aven kom, aa hen a Etermitten saa taar Jaaren ganske rolig Geværed nør fra Bjælken aa taved skølt ad, Krothorned aa Dyrpløkkene i Laammerne aa taar Kaalpen ingen for

laavte lovede.
faaskelie forskellige.
Audningen aftenen.
skaat skudt.
Rustøke rugstykke.
Ruen rugen.
Eteroer efterår.
Baak buk.
Bærkedommerin birkedommeren.
rienes Bød ridende bud.
Jø-øv joh.
Etermitten eftermiddagen.
taved skølt ad taget fra hinanden.
Dyrpløkkene dyrehagl, store hagl til at skyde dyr med.
Kaalpen kolben.

Trøjen aa brøvte Løvved som Kæp. »Jøses,« saa Elne, »døv ve da vel ente skyde Faasraaen?« »Nej, ded kunde da aaldrig falle mej ing,« saae Jaaren, »men ded kunne jøv got være, man kunne løve paa noed paa Jemvejen.« Elne bad ham jøv saa mindelig om a la vær aa taa Bøssen med, men han tøv den med alievel. Jaaren traskede jøv saa nør aaver Maarkerne aa gek eng igennem Haraver Hejn. Da han kom hen imod Faasraadgoerin, samlede han Bøssen aa lade-e den aa gemte den got, te han kom tebaves. Jaaren naate jøv saa hen te Faasraaen, han kom eng te ham, aa Faasraaen vaa jøv aasse meget flenk te aa begønde med, men da Faasraaen ham faareholdt ham ded urigtige i aa drive Krøvskyteri, aa Jaaren saa, a han gik rejdinok ente i Skoven aa skøed, aa Faasraaen maate taae fejel, aa elles va han kunne sige, saa ble-e Faasraaen gael aa sprang hen aa tov Jaaren i Kraven aa lod sej falle paa Røgen aa trak Jaaren oen paa sej. Faasraaen raavde aa skrej, saa ded kunne høres aaver hele Hused. Kaalen aa Husmanden kom styrdendes eng aa saa, a Jaaren loe oven paa Faasraaen, saa saae han te Kaalen aa Husmandin: »I æ Vidner te, a Jaaren Lavsen haar overfaled mej enge i men ejen Stue.« Ja, de kunde di jøv ente goe fraae, for ded soe jøv saaden yd, aa saa vaa jøv Jaaren lavered. Jaaren gek jøv let slaakøred jem – paa Jemvejen gek han eng aa tøv Geværed, som han hade gemt, aa Daven etter hængte der aase et Dyer fra Haraver Hejn enge i Jaarens Faarehus, saa Jaaren vaa smen ente saa faaknyt, men han maate alievel op te Helsenge aa ge Mult for Overfal paa Faasraaen. Som Krøvskytte kunde di aaldrig nappe ham.

Peder Nielsen
Helsinge.

brøvte brugte.
Løvved løbet.
døv du.
tøv tog.
goe fraae gå fra, nægte.
lavered leveret.

Las Haen og Søvren Jeen drøfter Opl velser fra deres Ungdoms Dage.

I.

Næh se dov Godau, Las Haen. Ded æ Knaveme længe seen, jej har set dej, Las Haen. Hvorden har døu hat ded i desse mange Aaer?« »Jov Tak, Søvren Jeen. Ded har jou gaaed saa slidelig mæed. Ja, ihjane dov heden, naar jej tænker paae alle di Slav, som døu, Søvren, og jej har slaaed i vore Drengeaaer.« »Ja ded har døu min Seel Ret i, Laves.« »Ka døu huse den Dav, da vi skolle fiske Gædder? Helle den maenende Sye, sikked it Maes vi hadde, ingen vi fik Grejerne i Aarden. Føst skolle vi grave Orm til aa faange Karuser, men Spain han va væk, aa Skøvlen hun va løvet samme Væj, saa vi maatte brøve Nejlene, men vi fik da baade Orm og Karuser. Da vi saa kom nør i Mosin og fik smidt Medetøjerne yd, saa fik døu Bid. Tollin han røj saa langt under Vandet, saa han va nok nøre ved Baandin a Tørregraven, og da døu saa trak til i Staangen, fik døu Gædden op paa Voldin, men dær slov hun sej a Krogin, og ihjane, hvor hun konne svøme, da hon kom nør i Vandet, men døu trode, a døu konne faange hinne med Haaenen, og saa stak døu osse nør i Tørregraven, og da jej hade trokked dej op, saa sae jej, a døu haede ingen Gædde faat, men jej haede faanged in stor Tosk.

Helle den skalpaartende Sye, hvor bløv døu ond i Sulet, aa saa kom vi op aa slas, aa saa tævede døu mej, saa jej vrælede. Ded æ nu myrderlig ingtresant aa snakke om saadne Ting, der haaer passiert, da man kon va in lille Knort, men Tiden goer, og vi aandre goer med.« »Hvor gammel æed, døu æ, Laves?« »Jeg æ 65 Aaer.« »Naah, æ døu ded. Jej æ 63.« »Ja vi blier snart gamle, Søvren.« »Men nøu maa jej viere. Favel, Las Haen, og Tak for Slydderen.« »Ja, sæl Tak, Søvren Jeen. Kig ingenfor in aaen Gang! »Favel.« – »Favel!«

II.

»Jæens, Jæens, kan døu inte høre, din Snotgøj, naar jej staaer og raaver paa dej?« »Hva ska jej, Faher?« »Hva døu ska? Døu ska komme hær yd,

Las Haen Lars Hansen.
døu du.
Søvren Jeen Søren Jensen.
slidelig tåleligt.
ihjane dov heden sandelig.
Seel sjæl.
huse huske.
Helle hille.
Sye syge.
Aarden orden.
Spain Spanden.
Skøvlen skovlen.
brøve bruge.
nør ned.
yd ud.
nøre nede.
ihjane hijanne, næh, ih.
slas slås.
myrderlig morderlig.
nøu nu.
Slydderen sludderen.

aa saa ska døu dreje Snyden den aahen Væj aa kæje nør ad Væjin, aa saa ska døu seje mej, om ded æ In æller It, dær kommer hær hen a.« »Ihjane, Faher. Døu kan da nok se, a ded inte æ It. Trøute døu, at ded vae it Frumtømmer? Næh, ded æ In, aa nøu kan jej kenne ham. Se saatten som han løvter Benene, aa som han slaer med Kæppin i Jorin, saa æ ded inte tel aa ta fejl a, ded æ Knarreme Søvren Jeen!« »Jøu men Seel Haahr døu Ret, din Prøjl. Rend nøu ing te dæn Møuer aa sig, at hon sætter Kelin paa Ildin, for nøu ska Knaveme Søvren aa jej hae vos novne »Gibbernakker«. Se etter Dreng, a dær ær æ »Muskaf« paa Lejlin.«

»Godav, Godav, Las Haen! Nøu kommer jej Knarreme igen, for a spørre dej, hvodden døu haahr hat ded, seen jej va hær sist. Døu haahr da inte faat »Ingformasjon« i di ingvendige Dele a Gibbernakkerne, som vi tou vos?« »Godav, Godav, Søvren Jeen. Trouer din Stødder, a jej inte ka toaale lie saa maange Stoufulde som døu? Men kom nøu ingenfor aa la vos se, om vor Møuer inte skolle hae novet paa Kelin, saa hitter jej nok in Hyvenkrasser i Lejlin.« »Godav, godav Marne! Jej skolle jo lige ing og helse paa Laves.« »Ded va pænt a dej, Søvrin. Sid nør, saa ska jej sørre for noed Kaffe, aa va »Muskaten« anbelanger, saa lar je Laves om ded.« »Se nøu æ ded liegodt allere-e it Støkke Tid seen, Las Haen, a vi snakkede sammen.« »La mej se in Gaang, døu haahr vist inte væt her seen i Marsi, Søvren Jeen?« »Næh, ded æ rimligt nok, Las Haen.« »Hvor maange Aaer æed nøu seen, a den gantlige La Solen yde fra Margen døe?« »Ja, la vos se in Gaang. Ded æ nøu 22 Aar seen.« »Æed allere-e saa laang Tid seen, ja Tiden gaaer – aa aandre gaaer med.«

»Ihjane naaer jej tænker paa den Gaang, a døu aa jej, Las Haen, va yde aa skydde Nyaaer ing hos La Solen. Sikken it Rehys vi hadde den Gaang.« »Ja, ded haaer døu Ret i, Søvren Jeen. Hvodden va-ed, a ded gik for sej?

Snyden snuden.
aahen anden.
kæje kigge.
seje sige.
In æller It en eller et, en mand eller et fruentimmer.
Trøute troede.
Frumtømmer fruentimmer, kvinde.
saatten sådan.
slaer slår.
Knarreme knageme, min sandten.
Søvren Jeen Søren Jensen.
Prøjl prygl, fyr.
Møuer mor.
Kelin kedelen.
Ildin ilden.
novne nogle.
Lejlin lille træanker med hank i.
Knarreme sandelig.
seen siden.
toaale tåle.
Stoufulde stobfulde, glas.
ingenfor indenfor.
Møuer mor.
Marne Maren.
ing ind.
helse hilse.
nør ned
Muskaten drikkevarer.
Marsi marts.
den gantlige La Solen den tossede Lars Olsen.
yde ude.
'Rehys spektakel.

Jej ka snart daalig huse ded.« »Jøu, ser døu, Las Haen, vi hadde jo lavt over, a vi skolle der yd aa skydde, aa da vi saa kom der yd, sad La Solen og aad Risinggrød –« »Marne, kom med noen mer Kaffe. Søvren aa jej ska ha vos in Soupken inu!« – »Saa stod vi ydenfor, og lige i ded Laves tog en Skefuld Grød op te Gavet, saa brændte vi Bosserne a.

Aah ihjane vel, jej æ færig a grine min Mave i Smadder, naar jej tænker paa ded Syn, vi saa. Laves tavte Skeen, og saa jov han Snydden nør i Grødfadet, aa saa haerkede han nøre i Grøden, aa da han fik Hoedet op igen, va hele Masken og Skægget fuld a Grød. Kællingen ga it Vræl a sej, aa saa stak hon Benene i Veret aa braas bav over Bænkin nør onder Bored, aa saa rendte vi, ded beste vi hadde lært.

Men helle den maenende Sye, hvor La Solen fik travlt, da han fik tørred Grødin a Gefesed. Han fik inte Tid te aa tae Træskoene paae, men kom rejtinok akaved yd a Døren mæ di hvide Hoser paae, aa vi rendte yd om ded væste Møg aa Plaadder, som vi ku hitte, baare for at faa La Solen te aa maese yd gennem ded hele, og ded gjore han osse. Ihjane, hvor han saa yd paa Kløvene, da han gik hjem, aa sikke Blaemaser han satte paa Golled derhjemme, ilehl han røstede Skankerne, ingen han fik ing. Ka døu huse, a vi stod ijævne hveraendre aa kæjede ing a Vindved, da La Solen kom? Ded va dou myrderlig, saa Kællingen va gal i Skalmejen, hon stod mæ Grødfadet midt paa Golled, aa da Laves aavnede Døren, smaldt hon ham ded lie i Plaenen og raavte: »Her haahr døu Grøed, Haerk og Snot, din svinavtige Møgpose.« Saa bankede vi paa Ryden og raavte: »Den æ Knave ædeme go,« aa saa løv vi hjem. Jøv, ded va en gemutlig Tid. Skaal, Las Haen, Tak for Gibbernakkerne, og Tak for Slydderen. Favel, Laves!« »Favel, Søvren!«

N. Nielsen,
Tisvilde.

N. Nielsen, Tisvilde, var født i København 1879, men kom kort efter til Tisvilde, hvor han opholdt sig til 1895. Herefter var han forskellige steder for at lære gartneri. I 1900 kom han igen hjem til Fogedgaarden, som han ejede fra 1921.

huse huske.
lavt over overlagt, planlagt.
Bosserne bøsserne.
Snydden snuden, næsen.
braas styrtede.
Gefesed fjæset, ansigtet.
Kløvene klovene, fødderne.
Blaemaser plamaser.
ilehl alligevel, skønt.
ing ind.
ijævne ved siden af.
kæjede kiggede.
Skalmejen hovedet.
smaldt kastede.
Plaenen (Plaanen) planeten, hovedet.
Ryden ruden.

Den gamle Pige fortæller.

For en Snes Aar siden fortalte en ung Pige mig nedenstaaende af en gammel Piges Udtalelser paa Nøddebo-egnen. Det er ordret gengivet, kun er en Del af Navnene ændret.

Ja, du ka trow, ded æ inte saa let aa klaare sej nøv. Før da saalt je Severisene for en Toøre, saa maat' je læg pue te en Femøre, nu ta'er je saamænd en Tiøre, aa ded ka da heller inte vær faa mejet ætter ded, al Ting kaaster nøv. Først ska je yd i Skoven aa skjær Børkerisene aa saa hjem aa sid aa ta Baarken aa'e dom, aa saa bind dom aa gaa yd aa sælle dom, saa der ska rejdinok inte bie mejet aa den Faaretning. Saa haa je jo osse hat lit Køsbær paa di spanske Trier, som je haa pelled aa'e, men saa nøv faalieden saa hade je en hiel Kurrefuld, aa saa ka du saamænd tink dej, saa tøv den gammel Laus dom fra mig aa gik op aa saalt dom op' paa Krouen aa beholt ale Pængene sæl, aa da je saa skjælt ham yd, saa kom han aa ga'e mig hala'en Pæl, aa saa sa'e han: »Nøv ka du være glad mæ ded i fire Dau, din Skrubbe,« sae han, ja, ded va rejdinok inte pænt saut a Laus, søns du vel?

Ded bæste, je mesten haaer, ded æ jo ded, a je sidder jo aa strekker let Hoser te Kaaelene hæ i Byen, det tjener je jo da osse let ved, aa di ve jo saa gjærn' haa'e mej te'ed, faa ded a je æ jo saa nøjsom mæ Gaarned; naar je æ rejdi nøjsom, saa ka je saamænd lave saadan et Par rejdi store Mandfolkefødder aa et Pund Gaarn aa dov faa en Smule te Rest. Di, je strekker pue her, ded æ te ham Gabrian, dæ tjenner herop te Taaevalds, ja, han haae nøv ale Daue væt en goe Dreng, han gae mej saamænd faalieden et Profi, ja, ded va nøv rejdinok inte aa ham sæl, ded va aa hans Faer, men ded va liemejed, ded va pent, ded va'ed.

Ja, du behøvs saamænd inte aa bie rød i Hoedet øvver ded, je der sier, faa je ved godt, di sier, a Gabrian han æ ve aa bi'e faaloved mæ en aa Pedder Pedders Døttre, en, som hidder Marie, men dæ æ jo ingen, dæ hidder Marie yden din Moer, saa ded maa jo være dej Daumar. Ja, du ska inte ta dej noed aa'e, hva je sidder aa sier, faa ded æ jo en ærlig Sav, aa nok

Severisene ris lavet af bøjelige kviste og anvendt til piskning af sæbevand.
pue på.
Børkerisene birkerisene.
Baarken barken.
dom dem.
bie blive.
Køsbær kirsebær.
Trier træer.
tøv tog.
Pæl pægl brændevin.
mesten for det meste.
et Profi et fotografi.
Sav sag.

æ je gammel, aa je æ aller be'ed givt, men je haa osse kendt let te Verden, da je va øngre. Je huser saamænd inøv lissaa tyddeligt, den Gaang je tjent' op' te Rasmus Søvrens', da tjent je sammel mæ in Kaael, som hed Fredrik, aah, hvor vaa'ed dov et nyddeligt Menneske, aa hvo gjo'e je mejed aa han – som nøv den Dav, han sku rejse, saa va je yde i Hønsegoeren aa gie Hønsene let – je hade let Katøffelskrætter aa saa'n let Pelleri i mit Fork'le, aa saa fek je siet han – a han gik nøre paa Landevejen – aa saa kund je inte nære mej – yden saa smed je Træskoene, aa saa løv je saamænd paa minne Hosesokker markløs ovver aa nør te han – aa saa køssed vi hveranner, aa saa græd vi begge toens.

Saa kom han mæ i Krigen i fireaatres – naa, ded slap han nøv ells godt fra – han kom da hjem igen baade mæ Liv aa hiele Lømmer – – han hade baare møst den iene Aarm aa saa ded iene Øje – men je sue han aller mier – ok nej, je gjoe saamænd ej – – – han kom saa siden langt nøer ad Landet aa bo, aa der sa'e di, han be givt mæ saadan en faabandet splintrendes gael Møjso te Kjælling aa fek en hiel Ri'efuld af Onger – – – ok, hvo vaaed dov Sønd faa Fredrik – ja, ded æ baade vist aa sandt, de vaa.

Men nøv maa vi nok ha Kaffen, Daumar, saa je ka faa fat i Bindehosen igjen.

P. Jørgensen,
Græsted.

Skovløber P. Jørgensen, Aggebohus pr. Græsted, var født 1883 i Linnerup sogn i Jylland. I 1904 kom han til Ostrup skovridergård pr. Esrom. Til 1918 boede han i Esbønderup sogn, senere i Aggebohus i Valby sogn.

be'ed blevet.
huser husker.
yde ude.
katøffelskrætter kartoffelskræl.
siet set.
nøre nede.
yden uden.
markløs ovver tværs over.
begge toens begge to.
møst mistet.
sue så.
nøer ned.
Ri'efuld redefuld.

»Jøs-Kaas, Søvren du maa aap, nue haar di Satans Rakkere staaped Skaastenen!« Dæ vaa Mour, dæ kom aa raavte Nyersmaaren paa Fa'ar, dæ ka hænsej, vi kom aap, Oll aa jej – vi laa i Slabænken unner Vinuerne – aa fik Klydene paa i en Ruf aa yd, Stesed vaa fult a Røj, Mour had jo tænt aap i Skaastenen. Fa'ar kom mæ Tækstien aa sme aap a Taved, mæns han banned di Satanner, di hade jo stopped en Halmklip i Piven. Saa raavte han paa Kaalen aa Drængen – di sku aap – vi tov, Oll aa jej, bløv stras kuske te aa pille Paatskaar op paa Broen ve Yderdøren. Da vi vaa færi, kom Kaalen aa Drængen, di smak stras Po'tlaaven aap, aa vi mæ yd, mæn siken Relihed! Havlaaven vaa taaed aa aa smit paa Møtningen, Møjed hae di smit aap te Døren baae inn te Bæstene aa Kvæjed, Gressesoen vaa slupe yd aa hade rode sej nør i Møjed, Vovnen, dæ stud i Skured, vaa skølt ad aa laa yde paa Isen i Dammen, ja, dæ vaa Faen faa al dæ Hunnekaanster, di hae lave.

Saa kaam vi da end aa fik Kafè, dæ vaa jo Nyesmaaren. Saa jalps vi ad aa faa møved aa gjøt ve, innen vi sku haa Daver – Gressesylte mæ Røbæder aa Sejtebrø te, aa Fa'ar aa Kaalen di fik vær to Saabrianner te, faa di inte sku halte i dæ ny Aar, aa Drængen han fik in haal. – Saa gik Fa'ar aa Mour te Kærk, aa vi, Oll aa jej aa Kaalen aa Drængen, vi sat vos te aa spill Rakker.

Da vi saa vaa færi mæ den sist bøved Aften, gik'e jo i den gamle Damlom, Oll aa jej vi maat i Skol igæn fir Dave i Øven, Husmannen task te Punns, Kaalen passed Øjene aa skaa Hakelse te dom. Naa dær inte vaa aant, task han Havre aa Ærter. Drængen møved aa røjted Kvæjed, aa Fa'ar kørte somtisens te Taas i Fresbaar aa somtisens aasse te Køvenhavn, saa had'e han gærne en Gris aa lit aant Pelleri mæ.

Om Avtnen laa gærne Kaalen aa Drængen paa Laangbænken unner Vinuerne, eller vi spil'e Kaart, naa Oll aa jej hae læst Lejsene. Fa'ar kiked

Mour mor.
Klydene kludene, tøjet.
Stesed stegerset, køkkenet, bryggerset.
Tækstien tækkestigen, tagstien.
Taved taget.
Halmklip halmknippe.
kuske kommanderet.
Potlaaven portlågen.
yd ud.
Bæstene hestene.
skølt skilt.
møved muget.
gjøt ve gjort ved.
Saabrianner sopkener, snapse brændevin.
den sist bøved Aften helligtrekongers aften;
bøvet forædt, (spøg.) om juleaften, nytårsaften og helligtrekongersaften.
Damlom tummerum.
Øven ugen.
task tærskede.
Øjene hestene.
dom dem.
Taas torvs.
Fresbaar Frederiksborg.
Lejsene lektierne.

lit i Amtstien, den vaa inte saa faali stor dengaang, elle han laa lit hide ve Kaklovnen, naa dæ inte els vaa noven, eller han vaa baarte. Mour aa Pien di spant aa kaarded hell Tien lie te Sængeti.

Vaad'en vi levt te davle? Vi levt sku got dengaang, dæ vaa nove i Sulkar're, nove anles ennøv, da di paa Bønnergaarene køver a Skramlemannen. Vi fik Daver om Maarenen, om Vintren en Kovesil aa Søv'e (Rubrø aa Mælk), om Sø'meren Spejesil, te Halkomette in Runtnom Fittebrø mæ Pøls æller Kyd, aa in Runtnom Smørbrø mæ Ost, aa dæ vaa Ost, dær vaa vær aa sætte Tænner i, den vaa inte lave a den damtoske Mælk, som man haar nøv om Stunner. Om Met'ten fik vi fler Slavs – Kaal mæ Flæsk, Søbbe a Faarkyd æller Svineryk, Grød a rejti Gryn mæ Smaarhøl i æller a Kornmæl, Vælling, Ærter mæ Fit te aa dyppe i aa Svinskanke te, Sulvælling aa somtisens om Søndèn Søesubbe mæ Pannekaver a Kornmæl eller, naa vaar Mouer vaa rejdi spandabel, a rejti Veemæl, aa saa fik vi gærne samme Slavs tov Dave i Træk, aapvarmt Kaal, Mælkegrø aa tønne Ærte. Om Ettermetten fik vi Kafè mæ it Støkke brunt Sukker, te Mèdavten fik vi lisom te Halkomètte, sømtisens fik vi om Vintren Syltemælk paa Brøed aa om Sømeren Tykmælk aa søve te Smørbrø, aa te Nader fik vi enten Søve mæ Brøe æller Rumælsgrø, æller vi fik Rumælsgrø mæ Mælk æller Øl te. Brøed fik vi a Slaangesbaveren, de ve sie, vi butted Ru aa fik Brø i Stælle. Øled dæ Brøgged vaa Mour sæl. Ja, dæ jo begrivle, a hid mod Slavtetie ku dæ vær skralt mæ Lævemaaden, mæn saa maat dæ strye en Hønne, dæ faastaas.

Saa naatt vi da Fastlavn, dæ vaa den 19ne dæ Aar, om Søn'ten kom Drænge aa gamle Mæn upønte paa maange Slavs Vis aa bad aam Skillinger, mæn saa om Man'ten saa vaa dæ Sjov. Kaalene fraa hæle Sovned di samles jo aa slov Katten a Tønnen, saa sku vi astæd allsamèn, Mæn aa Koner, Pier aa Børn, aa se paaèd. Kaalene di vaa flot upønte mæ røe Baan aa store Hatte, sømme hade Skjovten yden paa, aa Hæstne vaa aasse pønted baae i Høve, Manke aa Rumpe. Dæn flaatteste Kaal rè faarán

hide henne.
kaarded kartede.
Sulkar're sulekarret.
Daver davre, morgenmad.
Sø'meren sommeren.
Halkomette formiddagsmellemmad.
damtoske damptærskede, (spøg.) centrifugerede.
Met'ten middagen.
Smaarhøl smørhul.
Søndèn søndagen.
Kornmæl bygmel.
Mèdavten eftermiddagsmellemmad.
Syltemælk tykmælk tilsat salt og andre krydderier.
søve søbe, spise med ske.
Nader nadver, aftensmad.
Søve søbe, søbemad, skemad.
butted byttede.
hid hen.
Høve hove.
sømme somme.

bavest kaam di kør'ænne, sømme i Gumpkasè, upønte som gamle Mæn aa Kæl'inger, saa re man runt, te Tønnen vaa slav'en itu. Dæ ku ske, en aa Kaalene falt, aa saa vaa dæ Grin. Naa Tønnen saa gik i Støkker, saa raavte vi alle »Hura-a-a-a-a«. Naa, saa bløv di riene stille aap tov aa tov, aa saa rè di te vær Gaar i Sovned aa fik Paans aa Ævelskiver aa trej Mark eller en Rigsdale te Gilled – aa dæ vaa inte Piepatte, di fik, saa dæ knev aa haalle sej paa Mæren, te di kaam jem, saa maatte di jo hid, vaar dær ingen Vovne kaam, te dæ bløv Ti aa taa te Gilles. Fastelavnsgilled stud i en a Gaarene, aa dær vanked Me'avten, naa di kaam, aa Fraakaast aam Maarnen, naa di sku jæm, aa got mæ Søbber te vær Gaang. I Mellæmtien dansed man – Vals, Polka, Hopsa, Skaatst, Rejlænner, Riel, Svejtrit, Hambaar, Piernes Plave, Totur, Haalfæmtetur, Sekstur, Jødetur, aa va dæ nue vaa. Pø aam pø vaa man inne aa fik it Glas Ækkepaans, vaarte Pierne vaa kaamme mæ Æk – en haal Snes maatte vær Mae'mour aap mæ te vær Pie. Yd paa Natten ka naak hænsej, dæn skaar, naa Kaalene fik smit Trøjen: Sju – sju – paaen igæn! Kaalene stamped i Gulled, Pierne vi'næd, naa di bløv løvt højt aap mod Lov'ted. Novne spilled Kaart, Sjavs elle Fattimans-Firkaart aa skrøvè Bæterne. Den vaa lømsk, di ku tave flere Riksdale paa in Nat. Ku hænsej, di raved uklaar, dæ bløv inte altis væ Slav i Bored. Dæ ku ske sej, di røj sammen, aa saa bløv dær Myr i Brakken, Dansen haalt aap, Pierne vræled; aa tov saa aandre Parti faa elle mod, vanked dær somtis maarderli paa Skallen, te ne ful-fæm rappe Kaale fik skølt dom ad, saa sku der naave aa skølle nør mæ aaven paa den Komæije. Saa betalte man Lav, in Riksdale faa in vovsen Kaal, trej Mark faa in stour Knejt – Pierne vaa fri – fik Fraakaast, betalte Spilmanspænge aa gik jem, saa gaat man kunne.

Avtenen ætter kom saa di, dær hade bestilt Gilles, aa gjor aap mæ Mannen, fik Meávten, spilled Kaart aa drak Slumperne, dæ vaa te øvs.

Hid i Øv'en hadde saa Bønnerne døresés Gille, aa dæ gik lisaaen te saam hus di aange, de slos jo inte, mæn di banned aa slov lisaameje i Bored, naa di kaam paa Kaant mæ hinaaen.

Som di gamle di sjunge, saa kvider di aange.

Saa gik Davene jo, aa Paasken vaa aaverstaaed – dæ vaa jo inte aant, en vi fik Paaskæk.

Saa kaam dæn Ti, vi sku i Joren, Kaalen aa Drængen fik di nysmo'te Sæler paa Øjene aa yd aa fælle Jor, vi hade jo dængaang faat Svenskharre, saa vi pløjt kaan te 6ra Korn. Fa'ar aa Husmannen di saate jo Sæden, saa

Mæren hesten.
Fraakaast morgenmad.
lømsk lumsk.
Myr voldsom bevægelse.
Brakken hytten.
ful-fæm fire eller fem.

maatte vi Drænge røjte Kræture asieaa, naa vi inte vaa i Skoul. Naa saa dær vaa tesaat aa pille Sten aa, gik di lèt mæ aa spække aa kalke, aa di røgged aasse aa saatnove, te di sku skære Tør; dæ vaa Skærtør, saa Pien aa Drængen di trilled, aa Kaalen aa Husmannen vaa i Graven. Bavætter fik saa Husmannen in Davs Tørskær te sej sæl, dæn Dav maatte han ge en Flask Brænvin. Dæ vaa nue it strænkt Arbæde iløl, dæ Tørskær, mæn Mour skønte aasse paaed mæ it aa aant.

I dæn Tie vaa Aares støste Dav Slaanges Lam'emaarke, dæ vaa dæn 8. Juni, en Frætt. Dæ vaa 4 Maarker i Slaangeraap, aa di Dave hade Tjenstfaalkene fæste sej faa aa haa fri ætter Mètte. Aalleré fraa tili Maaren kaam Faalk, aa seen væ Metstier vaa Vejene aappe væ Byen hel saarte a avene aa gaaens mellem hinááen. Naa man kaam faabi Sisboden, vaa man paa Hæsttaared, hær stud Kvæjed bunned – Handelen mæ dæ vaa om Faar'metten, om Etter'metten mæ Hæste. Gik man saa aap ad Stræde' te dæ aant Taar, vaar Krammed vaa, vaadær laangs mæ Præstens Have føst Mikkelsberg, dær stud væ it Bor mæ Olsaver aa gamle Pænge, han køvte den Slavs, aa han hade Lykkenspos's, aa dær ku vinnes manne Ting, Ørringe, Jæjtringe, Trompeter, Ørlaakker. Dæ vaa utroli, saa meje han hade. Aa dæ vaa Paattemavere, Knivsmede mæ Savse, Bøstenbinnere, Bøkere mæ Baller, Spanne aa Stripper aa saadennoved, Skovboer mæ Riskoste, Tækkæpp, Hammelstøjer, Tøjrpæle aa meje aant, Drejere mæ Rokke, Gaarnvinner, Øltappe, Vinnepinne aa maange aandre Slavs. Øvre væ dæn gamle Præstegaar stud laange Bore, vaar baade Vævere og Bønnerfaalk saalte Lærrè, Valmelstøj, Drejl aa al aant Alenstøj. Dæ vaa aasse in mæ Ringspil.

Laangs nør a Taarebakken stud en hel Række Tælte mæ Skomavere, Salmavere, Blikkenslaaer, Urmavere, Kniplingskræmmere, Hattemavere, Buntmavere, mæ Skinkraver, laane Huer, Muffer aa mer, Huekoner mæ Huer baae mæ Gul- aa Sølnakker, so'te Huer aa Tøsehuer. It Tælt, vaa di saalte røe Silkbaan, Sjaler, Hansker, Synaale, Fingerbøl m.m. Strø-Karen, dæ hade al Slavs brøvt Tøj som Sko, Støvler, Huer, Hatte, Skoter,

Sæler seler.
fælle fælge, pløje grønjord, jævne pløjet jord ved harve.
asieaa ved siden af.
spække udfylde revner i muren.
Frætt fredag.
Maarker markeder.
Sisboden acciseboden, boden hvor accisen, afgiften på indenlandske varer betaltes.
Olsaver oldsager.
Tækkæpp kæp til anbringelse på langs af stråtagets yderside.
Vinnepinne (udskårne) pinde, hvorom garnet blev vundet til nøgle.
nør ned.

Hoser, Særker aa Klaakker, Sjaler, Bukser aa Væst'e aa Trøjer, Frak'er aa Ceniljer, al te Røverpris, sa'e hun sæl. Jov dæ vaa en Faaretning, dæ vaa Faalk ve, lisaa hos Kristjanfælterbaveren mæ Sukkerjærter aa Haaningkaver. Jøder mæ Glarøjne aa mær'r, Pivehandlere mæ Staakke aa Parplyer.

Koner aa Mæn mæ Vèbrøskaar saé fler Stæ'er. Lirekassemæn, Spilmæn, Visekælinger, Visestaadre mæ Viser aa Spaabøjer; Kvæjdrivere, dæ lod sej leje te aa trække mæ Krætur, traf man alstæs.

I næsten vær aant Hus paa Hæsttaare aa gennem Stræè te Taare'd, dærømkring aa hid te dæn ny Kro vaa Væshus, dæ vaa nue en Rettehed, di hade di fir Maarkesdave. Deryd fra lukte'e a stejt Aal, dæ vaa nue saaen gammel sæt Ræt te Lammemaarke. Flere Stæ'er vaa aasse Dans hid paa Ettermetten aa laangt yd paa di smaa Tal; dæ kaaste gærne tov Mark. –

Mæe vi maa se lit paa Maarkesfaalked aa høre, vad di snakker aam. Dæ æ yd paa Ettermetten, Dansen haar inte begynt ennøv, dær æ en Puffen aa Støden, Raaven aa Støjen, Summen aa Brummen inne fra Stuerne, blaaned mæ Vrinsken, Brølen aa Bræjen, mæ Lirkasser aa Syngen aa Vinen a Pierne. Se dær kaammer Skrædderen fra L . . . . . Nue ser man inte di gamle Klær mer. Sikken han ser yd mæ di tønne Ben i de vide Hoser, aa kaarte Støvler, blaa Vallemsknæbukser mæ tov Tinknabber fornæ'en, røplætted Drejls Væst mæ tov Rader smaa, runne Knabber aa røtt Halstørkel aa blaa Vallemstrøje mæ Tut bavi aa storr flaade Tinknabber begribeligvis – han vaa jo da kun Husman – aa saa in høj brun Vallemshat. Dæ bløv den siste i den Dravt.

Dær staar en Flaak Pier aa Kaale aa synger, dæ æ nok en ny Vise, vi maa hid aa hør'en – – jo rejdi! Dæ æ en

»Ny Vise aam Sisse fraa Slaangeraap, trøkt i Aar.«

Mel.: Krillevillevibombom.

See, Sisse dæ æ nu mit Navn,
krillevillevibombom,
Aa Slaangeraap min Føe'stavn,
krillevillevibombom.
Jej vaa saa klaase som it Svin,
krillevillevibombom.
Mæn bløv dov te en Frue fin,
krillevillevibombom. –

Glarøjne briller.

ennøv endnu.

Vallems- vadmels-.

klaase klasset, klæbrig, fedtet.

Men føste Plas vaa hos in Præst,
Jej maate slide saam en Hæst,
Hans Frue hun vaa fæl aa gal
Aa hade tit en Pærial.

Saa te it aant Stæd jej kaam,
Dæ synes jej dov inte aam,
Vær Dav fik jej kon Mælkegrøe,
Aa tit dær vanke Puf aa Stø'e.

Saa te in Græve kaam jej hæn,
Aa dænne Græve bløv mèn Væn,
Se, Pænge haar han maange a',
Aa dæ vaa døm, jej ville ha'.

Stras, da jej kaam, han sa'e te mej:
»Min Pige, maa jeg kysse Dig?«
Jej svaa'ed: »Næ hør, ve De va',
Dæ Køssen væ jej inte ha'.«

Saa ville stras han Brøllop ha'.
Mæn dæ haalt jej nue inte a,
Jej saae: »Næ væ De va, mèn Væn,
Gaa De kon føst te Præsten hæn.«

Han mente, dæ behøves ej,
Saa bløv jej vre aa to paa Vej,
Aa svaarte: »Næ dæ gaar ej an,
Før De bløved æ mèn Man.«

Jej nu te Præsten hæn ham jov,
Aa saa te Kærke stras vi tov,
Mæ Silkekjol aa mæ Sja'l,
Jov dæn vaa rejtnaak gru'li gal.

Jov Pier, saaen ka dæ gaa,
Naa blaat I got vil passe paa.
Naa bare I ej etter ge'er,
Pas paa, I fine Fruer bli'er.

»I-i-ih, æ dej, dèèn Taask?« – Klask– »Klaasmajor! Ka du haalle dinne Grabber hos dej sæl! Helles ka du stri dinne Støkker, hvaa du haa dine Nøkker, saa rammer du inte mej!« »Haa-haa-haa-haa-aa-aa, æ du øm paa Siebenne, Daarte, dæ pleje du helles inte vær te davle.« Dæ vaa en aa Kaalene, dæ hade liste sin Arm aam Daartes Trøje, mæns di sang; hun lods, faastaas, meje faarnærmed.

Va løver di nue ætter? Kaam – dæ æ tov, som haar handled Bæst. Den ene sier: »Saa sku da den Unne brænne aa bryde i dèn Kraap, dèn Rakkerpukkel, dèn Skurk, haar du nue praked mej dit stædie aa taassed Bæst paa, aa dæ faa 50 Riksdale!« – Den aaen: »Dæ æ Løjn i dèn Hals, dæ væ Gud dæ æ, Bæsted æ lisaa rejælt, som du, dèn – dèn – dèn Pjaalt – dæ væ jej la mej ta Satan paa, helles ka du spør Pæ Jøren aamed!« – »Pjaalt,« sier du – han griver den siste i Kraven – »Pjaalt, dèn faarbanned, sakramenske nærige Rad, ka du huse, da di Øj vaa bovlamt, aa du hade laant mèn, mæn du brang hinne inte igen! Ka du huse, da min Dræng kaam etter hinne – du ga ham inte engaang en Taar Vaand – ensige en Snaps eller en Firskilling« – rusker ham – »mæn jej skal Sateme –.«

Pærial rus.
døm dem.
Bæst hest.
sakramenske sakramentsk, forbandet.
huse huske.
brang bragte.

»Hov, hov,« sae Pæ Jøren aa lae sine Hænner paa dørres Avsler, »la vaas gaa in aa faa vær en haal Pæl aa it Glas Øl, vi sku da inte skølles uden Taarer.« Di gaar, Faalk skølles. –

Dær sitter træj Mæn, tov aange aa en gammel, inne i it a Husene, di aange haar vær en Rompaans faa sej, aa laange Røjsigarer i Munnen, dæn gamle en haal Pæl aa it Glas Øl aa røjer a sèn Mærskummer. Den ene aange sier: »De harmer mej altid aa høre, a Faalk uden faa Bonnestannen sier *du* te vos Bønner. – Nej, vi maa hæve vaar Stan; er vi inte liesaa nøttige Borgere i Staten som di? – Vi maa slutte vos sammen om vore Fører, Baltaser Christensen, I. A. Hansen aa Tscherning. – Se te Fæstesaven, hvedan de gik, – Gosejerne løv mæ Profitten – – Bønnerne (Slav i Bored) hade den solklareste Ræt te aa faa Fæstegaarene, de ska jej bevise (Slav i Bored), derfaar siger jej te alle Bønner mæ Ære i Lived: »Slut jer te Bonnevennerne.«« – Den aaen aange: »Ja, Købstafaalk æ jo altid paa Nakken a vos, aa di ka dov inte unvære vaare Penge, se nue blot faarleden Gaang, da vaar Amtman, ham Rothvit, bløv valgt te vaar Rigsdavsman. Hvo vaa Frederiksunnere taassed! Han vaa jo kørende i lukked Vovn, men da han sku jem aam Aftenen, maatte Las Nilen fra Veksø sætte sej ind i Vovnen, – han lined jo Rothvit –, aa saa kørte di ud a Byen, va Hæstene ku løve, men va gor Fredriksunnerne? De slav Sten etter Vovnen aa smadre Ruderne i en, men Rothvit han bløv følt bav aam Byen aa stud paa yde bav Bakken væ Maanses. Ja, nue æ han jov desvarr død, han vaa en Stasman.«

Den gamle: »Baks – Baks – Baks. Øhø, va raver Fæsterne vaas? Vi haar jo alstels væt Kaangens Bønner, aa di æ sku lisaa bøved som vi. Øhø, I ka baasten se te di lærde Bønner yde paa Raasgylle Amt, di haa sku Pænge, aa faa al de Ullent aa Linne di haar. Kaas bevaas, sikke Gus Gaver, di haar. Aa sèn vi haar faat dætte hæsens Rejsdavssjov, haar vi baare faat mer aa svaare. Ja, I aange Bønner æ noven faali Kaale te aa gø ve, I mærkler aa haa begønt aa lække engelske Rør nør i Joren, aa nue ska I haa grunmurè Gaare, ja, Faen saa ban'ed mej aasse Tejltav paa Stuhused, di gamle di dur inte mer. Aa I behøver inte aa spørre etter, vaa Pængne ska kaam fraa, di ka I faa i Kreditten, aa I køver Firrvovne, aa jere Frømtømmer – vaa Herre bevaas, vaa di nue ser yd! Aa I ska haa Køvstetøj aa Blanklærs Støvler. Øhø-hø-hø, næ nue ska jej faatælle, vaaden dæ gik en mæ Blanklærs Støvler, jo dæ æ maange Aar sèn, i Frædrik Sætès Tie – se dæ vaa in

Avsler skuldre.
skølles skilles.
bav bag.
raver rager.
alstels altid, bestandigt.
mærkler mergler.
Frømtømmer fruentimmer.

Bonneven – han kaam somtisens paa Javt i Løstraap Skaav, saa hae han jo sæl Mae mæ, aa den spiste han i Øvstestuen paa Sundholmslæet, dæ vaa sku inte aant Goll æn hisyde paa Gaa'en, mæn dæ gorr inte Kaangen nove, han ga altisens in Spesi i Drèkkepænge te Sisse Jørn Pès. Saa bløv vi Bønner jo savt te, té aa køre faa Kaangen aa hele Ætasen baade yd aa jem, saa galt dæ aam aa haa smot Sælerne aa strile Øjene, faa saa kaam man te aa køre faar en a di fine, aa dær vanked goe Drèkpænge. Nue vaa dær in fraa Uelse dær hè Rasmus K . . . ., han vaa aasse savt te aa sku køre dom jem, han stille'e mæ Køvetøj aa Blankstøvler paa, se saa fik han Lov aa køre faar'an, da han vaa saa fin, se dæ vaa Ans Lausen fraa Høraap jo gal øver, faa han hae dæ bæste Køretøj. Saa da vi kørte jem, vaa vi aalle i Ra, Rasmus føst aa saa Ans Lausen, aa vi kørte øver Farm, faa paa Kaangvejen vaa jo Baamme, aa dær sku Baampænge te. Som vi nue kører, asiea di, dæ ku følle mæ, saa væ it Sving mæ Grøvt ve Sien, dæ smør Ans Lausen hid faar've Rasmus, saa han maat haap yd i Grøvten faa aa støt væ Vovnen, a hun inte vænt Jyvl'ne i Værè. Dæ ka naak hænsej, Staasen gik aa Kaalen. He, he, he, he, øhe! – Ska vi inte taa æn Stov te? Pæ Haansen, la vaas faa en Slat te! – Jov-e, jov-e, han vaa aasse kørene, vaa Ans Lausen, mæ di tov røe, dæ vaa noven, dæ ku gaa yd a Fresbaarvejen, Dælen gaalme, aam dæn skinbaarlie Fan stud met paa Vejen, gik di frem, asiea naa dæ inte vaa i Etteraar, hell Vinter i Tø, helle ætter it rejdi Ræjnskøl saa vaa hun sku gal, dæ vaa storr Høller ien, saa Vovnen skaar i te Avslen, men saa aved vi sku ydenaam, dæ vaa Plas naak. He, he, dæ æ jov føst nu ætter Krien, a dæn æ grøvte. Jov-e Vejen ku sku vær gal, dæ maatt Sme'en fra Jølun, Ans Pesen, sanne, han aa Pær Krissen fra Haueraap di haade væt avene nøre væ Sør'ne væ Fresbaar aa fisk. – Se Ans Pesen vaa nue Faarpavter a Kaangens Fiske i Jølunne, Haueraap aa Skenkælsø Sør'r, jov aa Kèl Sø aa Laangsø ha'e han Fan bryde mej aasse; aam han ha'e døm væ Fresbaar, dæ ska jej la vær usavt, mæn nok aam'ed, di ha'e væt nøre aa fiske; da di saa ov jem – nu æ dæ inte, faarde di ha'e faat faarmanne Saabrianner, bevaas, Ans Pesen vaa inte aa dæn Slavs, aa han banne sku aldri, yden han bløv gal, saa fløjte'e han – da di saa ov jem, di ha'e jov it Kar mæ Fisk i bav i Vovnen, Gaarne'e natyrlivis, ja, se dæ ka jej inte huse, aam di aasse ha'e Ejen mæ, mæn dæ ha'e di vel inte hat; da di saa kaam lèt yden faa Byen, traf di in Lannevejsbisse, dæ ville ave mæ, nue

Ætasen etaten.
strile strigle.
Uelse Uvelse.
Farm Farum.
Stov stob, bæger.
Høller huller.
aved agede, kørte.
Jølun Hjørlunde.
Haueraap Haugerup.

ha'e dæ lie rejnæ, aa Vejen vaa gal, saa Ans Pesen sa'e natyrlivis næj, se dæ æ Tingen aaed aa Tilfælle mæ'e, a den Slavs ska man inte si'e næj te. Nokaame, da di naatte Laaegaaren, vaa Spetakle kaamme føst – aa dæ hænte sej saa faarbanned, a di dær ha'e Høstgil's dæn Dav, dæ vaa lie væ Maartenstier aa lie væ Avten. – Mæn hør nue – saa ha'e dæn Rakker væt inne aa faat fat i Faalkene, aa hèle Laaegaarsrèen kaam yd mæ Staur'r i Hænnerne, fulle vaadi, aa dæn stud paa Klø begriveli. Næ-æ, dæ vaa Fan pineme inte Faarnøjels, mæn Ans Pesen aa Pa Krissen di a Vovnen i en Røf, aa Ans Pesen fat i dæn løse Kæp, I vè, vi brøvte, aa Pæ Krissen han ha'e lie køvt it Ejespir i Fresbaar, Røggene sammens, aa saa slov di væk. Dæn Onne fløjtme, vaa di slov – stor'r aa stærke vaa di bekke tov, aa Sme'en han vaa Sateme van te aa brøve Storslæg'en, dæ væ Gu, han vaa – han lave'e Leer mæ Ækketøj i – mæn dæ ha'e sku gaa'e døm galt, vis inte i dæ saam'm Faavalteren vaa kaam'm riene fraa Fresbaar. Da han saa dætte hessens, reè han lie in paa Skittè aa brøvte dæn tykke Enne a Riepisken paa dørre Røgge, dæ ka naak hæn sej, di ku skrub aa. Naa-aa, di kaam jo saa imillerti te Køsel igæn aa naatte aasse Jølunne, mæn Sme'en han laa sku otte Dave etter dæn Tur. Jov-e, saaen kunne aasse gaa'e. –

Kaam hid aa faa Pænge. –

Naa-aa – øh-ø – jov-e vi sku væl ha rætte Skankene.«

Oppe i den ny Kro inne i Væskostuen sider tov aange Koner. Mænnene æ med, faa en Stun sèn haar man spist Lammestej sammen, Mænnene æ gaa'ed ud aa faa it Slav Kejler. Imens saa snakker Konerne – aap a Væge, aa nør a Stolper – di æ Svigerinner, den ene æ inne fraa Kronbaar Amt, saa hun snakker nove laa-ngt, aa givt mæ den aans Bror, di bor i Lille Lyngby Sovn. Etter aa ha snakked noved sier hun: »Haar du køvt noe, dæ æ væl forbanne dyrt? Vaar maange Pænge haa du gee yd?« Den naan sier lavt: »Fis Riksdale, Hys, Hys.«

Mænnene kommer in – di æ aasse onge – den ene sier: »Faar vi Kafé?« »Aa en gammel Rommer te,« sier han fra Lyngby Sovn, »dæ ska sku nove Vædelse te i denne hersens Tørre.« »Ja, du ka satte kræve in,« sier saa den naan – vi kalle ham Nesnilen – »du fik en grov Pris faa dinne Lam.« – »Jamæn de vaa sku aasse Ottepotslam.«

Man blanner aa rør aap, saa smaver man paaen: »A-a!« – Saa fløtter Nesnilen sin Kop lit: »Hm, hm, jej vill els spørre, hm, hm, dej etter,

Røf ruf, fart.
brøvte brugte.
Ejespir egespir, egestok.
brøve bruge.
Ækketøj æggetøj, værktøj (le, kniv) forsynet med æg.
dørre deres.
Køsel kørsel.
satte sagtens.

Svover, om du int vil laane mej 400 Riksdaler?« »Va-va nu, haar jej aldri hørt saa galt, vaa Saten ha du gjot a di 6000 Riksdale, du fik mæ Baal? – Dæ vaa da rædsomt, – – fir Hunner Riksdale. Ih dov!« Nesnils Kone bider i Lømmetørkle'e. – Nesnilen: »Ja, dæ maa du naak sie, Svaaver, mæn se du, jej maat jo svaare Jakob aa Aanmari ud a Gaaren, aa dær strøj di jo mæ allsamen, aa jej maat enda laan 300 Riksdale te Reliheder. Saa hade vi jo dæn gamle Stulænge, dæ vaa inte aant en Lergoller, aa lavt te Lovte dæ vaa dæ, aa saa synnes Baal aa jej, a vi ville haa it nyt lisom Jensens. – Saa traf dæ sej inte værken være eller bædre, en a de bløv dæ forbanne'e Aar, vi hade faa trej Aar seen, a jej laante de 10000 Riksdale i Kreditten, aa jej fik sku kon syv ud aa'et, de trej di strøj mæ te Kaas'en, aa saa sku vi da aasse haa nove nyt Boskav, aa vi sku da aasse haa in Firvovn lisom aandre, dær æ rejnt faa nove. Jej haar sku inte yden di Pænge, jej fik faa Lam i Dav, aa nu æ dæ Faens Gebusdav, aa Skatten den ska aasse betales, aa dæ æ inte nove aa lave Pænge aa i denne Tie, Smørpængene æ jo Baals, saaen haar altis væt Brøv hos vos, saa du kommer sku te aa jælpe mej Svover. – Skaal«. – »Skaal«. ––– »La vos faa in Skvat inøv – hø-j, aa tov Sigarer, som æ te aa røje!«

»Ja-a, – j-ov-e, jej kommer væl te aa hjælpe dej øveredd, hælles renner du væl te Prokerateren aa faa »lest øver dèn Maaster«, he-he.« Konen: »Mæn haar vi saa maang Pæng?« »Ja, Gu haar vi, men va Satan sku du aasse bøgge Stulænge faar, den gamle vaa jov lisaa go som vaar aa lèt tè, dæ æ jov dèn ejen Skyl, men kom nøv en Smut in hos vos i næste Øvè, saa ska vi naak greje den, – Skaal – vi ska jem.« –

Hide hos Sme'en, nøre ve Døren paa Bænken ve Laangbored sitter it Par gamle Faalk, di ha'e væt te Maark mæ Lærre, nue haa di usaalt aa sitter aa faar æn Kaap Kafé mæ in Bolle te, før di ska paa Jemturen, da in haalgammel Man helle Kaal kommer ind aa ser yd øver Stuen, aam dær æ noven Sittels. – »Hum jer lèt,« sa'a Konen, »saa dæn Man helle Kaal, va han nu æ, ka kaam te aa sitte –. Mæ Faalov, vaa æ dænne Man helle Kaal fra?« »Jej æ fra Ulær.« »Jaane, æ du fra Ulær? Jej ha'e in Svover, dæ ha'e in Halmaabror i Ulær, jej huser sku inte nue, va han hè, de ka sku aasse vær de samm, han æ væl satte død. – »Va æ du dær?« – »Jej æ Væver.« »Næ Kaas, æ du Væver, de aa vaa Faar hær aa jej aa Trine dæjeme mæ. Æ du givt?« – »Næ Gubædre, mén Mour døe faa trej Øver seen, aa jej haa tov

Kaas'en kursen.
Boskav møbler.
Gebusdav fødselsdag.
Brøv brug, skik.
røje ryge.
Sittelse siddeplads.
Ulær Udlejre.
Øver år.

Køer aa pas's, aa malk maa jej sku sæl, saa dæ æ te Tier træls faa mej.« – »H-æ-r-r-e Gu! Næ Gu ske Lov, vi haar vaa Trine, hun haar nu i manne Aar gaaet jemme aa julpe vaas aa passed vaas tov gamle Stabejser, aa saa æ hun saa skikkeli mod vaas, den Tøs, – Vaa Hærre lønne hinner faare – aa saa rask te si Arbæde, ja, inte jej ska sitte hær aa ros's vaa ejen Tøs, Vaa Hærre bevaar mèn Mund, mæn dæ æ iløl Gusens sant, ja, dæ ææ sku.« – »Vaar æ disse Faalk fraa?« – »Vi æ fraa Sømbelille, aa vaa Fa'ar dær heder I . . A . . ., saa dæ æ sku inte saa laangt imelle vaas, kaam hid aa se te vaas, dæ kom'er saa sællen noven te vaas, jov faastaas, di, dæ kom'e mæ Gaarn, di kom'e jov.« – »J-o-v-e T-a-k, jov, saa kom'er jej maaskesens paa Søn'de, allenstun jej faa Tie.« – »Ja-a, saa maa vi væl teè, vaa Fa'ar. Favel.« – »Favel.« – »Favel.«

Dær sat en Bassekone aa en na'en Ko'en ve Præstens Jørne i Snakkeras, da en Vovn mæ to gule Hæste faar aa tov paa i stryende Fart ov faabi. »Vem vaa dæ?« sa Konen, som sad ve. – »Dæ vaa Filipsens Kusk, dæ haa hænte Madammen paa Sovned, væm maan nue ska slaa Paatten i Støkker?« »Dæ ve sku inte jej, vaas Fattefaalk snakkes dæ jo inte aam; næe naa en Bonnekone æ tyk, saa ve sku hele Sovned dæ. I Dav faa fjovten Dave sén fik di en Dræng te dæn rie J . . ., rejti it sølle Baarn, dæ ka man da se Vaa Herres Dom, han straffer di højfæriè, dæ æ Gusens Sanhè. Je' ve naak, vofaa de Baarn æ saaen.« – »Ve du? – Saa'aa, vodèn da?« – »Jov, ser du, Masses Sisse aa jej vi hae væt te Pærmark'e i Raasgylle, aa nøv vaa vi paa Jemgaaen, dæ æ jov in laang aa træls Vej, aa vi gik aa glote vaas tebave engaang fraa aa te, aam inte dæ sku kaam in Vovn, a vi ku faat ave it Støkke, saa sàà jej dæn rie J . . . kaame. »Sesaa,« sae jej te Sisse, »dæ æ sku J . . ., saa ka vi faa ave lie te Dør'en,« aa jej vænte mej aam, aa da han vaa lievè, vøvted jej, mæn han, dæn Storsk . ., han skralleè mæ Pisken aa saa lie aap, som han sku himlè, aa jej – jae, jej bløv, som jej sku sønke nør i Joren mæ dæ samme, – jej hælt sønk i Knæene. Mæn saa be jej Tænnerne sammen aa knøt Hænnerne, – aa saa lèst jej en Bøn føst te Vaa Hær aa seèn te dæn Onne, a han vill ramme den Man.

Aa dæfaa æe sku.«

Inne i Kømanspo'ten stud tov ældre Mæn aa snak'e, saa to dæn ene te Ored saa'en: »Jej haa hørt sies, a du haa savt trej Tusen Daler aap hos Laspoulen, jej ska sie dej noved, a dæ spøs, a dæ æ faa aa dèn Daatèr aa

Sømbelille Sundbylille.
Bassekone kone som gik omkring og solgte hvedebrød.
slaa Paatten i Støkker barsle.
Fraa aa te af og til.
vøvted viftede.
sønk sank.
urelæ uredelig.

Jænsjæns Mekkel end i Gaarn te Røverkøv. Jej ska sie dej noved, dæ sku du ente gjot. Jej ska sie dej noved, dæ kommer aller Vælsignelse ve urelæ Goss, jej ska – –«

»Va i heè Helve raver de anner, va jè gør? Jè ve den Onne knusme, a je haa Lov aa sie Pængene aap, naa jej haa Brøv faar'en. Raspmè, aam je spør værken dej elle Kaangen omè, faastaa du mej, nue jej banner paa'ed!«

»Jej ska sie dej noved, ka du hus, da vi gik i Skole hòs dæn gaml Dejn, da lèèst vi »Fædrenes Sønner ska nedarvs paa Børnene,« ka du huse dæ? Jej ska sie dej noved, du vèt got, a Laspoulen ka inte skaf dom, saa han ska gaa fraa Gaaren. Jej ska sie dej noved, Laspoulen æ in rejdi Slider, han slæver baae tilli aa sènt, aa du haar aldri set ham drekke mællem Maale, aa maange Børn æ dær. Jej ska sie dej noved, gørè inte, ta dje Or tebav's, du haa jov Pænge naak te die Daatèr iløl. – Jej ska sie dej noved, je haa løved længe naak te aa se, a den, dær lægger sej ætter annres Vælfær, han faller i Rennestenen tesist.« – –

Dæ æ hen'a Avten, aamme bav Vovnene i Køman Mørks Gaar staa'e tov ældre Koner i faatroli Snak, dæ æ gamle Bekendte, dæ inte haa se'et hin'aaen i flere Aar. Sisse: »Dæ vaa skrapt, jej traf dej, Ke'sten, dæ æ nove, jej ville sie dej, Ke'sten – se vi æ jo snaart gamle, vaa Faar aa jej, aa Børnene ska jov i Vej. Se Niels, han æ jov lovt Gaaren, mæn han ka jo inte mavte hinner alt, saa haa di snakked aam, a Mas ska haa dæn ydste Enne, dæ æ naak en ful-fem aa tive Tønner Lan, aa dæ æ go Jor, aa han faar tov Øj aa fem Kør aa noven Faar, aa saa jælper di ham mæ Køsel, hva di orker, aa han haar tov Dosin Skoter aa taal Pa Hoser aa hells, va dæ hørsej te. Va synss du, Ke'sten? Vaa dæ inte skønt, om dæ ku bli it Par a vaare Børn? Dèn Aankatrin æ jo heller inte aang længer.«

Ke'sten: »Ja'a, vi haar jo flere Børn en I, saa vi ka jo inte ge dom saa meje, mæn it aarli Udstyr haar hun aa it Pa rappe Hænner, aa hun ka væl aasse naak faa en tultrej Tusen Daler. M-æ-n si mej, Sisse, haa Mas inte it Baan?« Sisse: »Ja-a, dæ vaa rejdi fælt, a Mas han kaam te Uløke aa skaar sej paa de skit Tøs, mæn saaen æ jov di Manfaalk.« Ke'sten: »Ja, mæn dæ æ liegot lèt.«

Sisse: »Ja, de æ dæ jo saa manne aa haar, aa di ka jov være lie goe faardè. Mas han æ nue in rejdi reæl Kaal, aa nue æ jov 7 Aar seèn, aa di 10 Riksdale, han ska gè aam Aarè, ja, faar han al de aant, saa faar han mæ Gus

iløl alligevel.
mavte magte.
ful-fem fire eller fem.
tive tyve.
Skoter skjorter.
aarli ordentlig.
tultrej to eller tre.

Jælp aasse daam.« – Ke'stens Man raaver: »Ke'sten, kaammer du inte snaart? Va Faen staa'e du aa slader faar! Ser du inte, Øjene æ spænt faar?«

Ke'sten: »Jov, nue ska jej sie te Tøsen aa snak mæ vor Fa'ar omed, aa nue ska du haa Favæl, Sisse, dæ vaa da raart, vi traf hinaan.«

Sisse: »Favæl, Ke'sten, aa haa'ed rejdi got.«

Ke'sten: »Iliemaade – Favæl«, gaar it Par Skrit, venner sej aam aa sier: »Sisse, si mej, dæ æ da inte sant, hva Faalk sier, a han haar it te?«

Sisse: »It tè! Næ saa gid jej maatte sønke 15 Favne nør i Joren, hær vaa jej staar, en Sønnèr faa Gud, aam dæ æ sant, dæ æ Løjn i dørres Hals, tror du mej nue, jej sor paaed.«

Ke'sten: »Gu ske Lov aa Tak, Sisse, mæn dæ væ jej sie dej, Sisse, a faar dén Mas vor Tøs, saa faar han inte en Kone som sk . . paa Hamlen. Favæl.« – »Favæl.« –

Dæ kaam trej Mæn ind te Murens paa Taared, di haa væt Jægere alle trej aa leè i Helsennør, nue vaa di støt sammes hær i Dav aa sku haa it Glas te Avskè. – »La vaas faa en Baalle Paans,« sae den ene, »dæ ska nove te aa læske Taangen, dæ æ da aasse en faarbanne Tørre, de blir ve aa være – Puh! – Branlaanerne begønner allerè aa kens, næ, saa vaa dæ besser dæ Aar, jej kaam te Gaaren, vi fik saa'en it Rejnskøl en Dav ve denne Tie, dæ øste nør, jej stud inne i Stuen aa saa, vaa Van'ed stej ude i Gaaren. »Dæ gaar sku aldri got,« sa jej te Børte. »Vi droner, hent minne laange Støvler,« sa jej te hinner, »jej faa yd aa luk Poten aap.« Naa, som savt, Støvlerne paa, aa dæ gik sku la-la, aa jej yd, mæn tro mej, aam I vil – faainnen jej naat't Poten, vaa Van'ed steje, saa dæ gik inn i Støvlerne. Naa jej stud novè aa herse'e mæ Pòten, endle gik hun aap, saa ka I tro, dæ bløv Braas ien! Jej maatte klønge mej te hinner faa inte aa bli reved mæ, – se dæ vaa en Rejn, dæ klaassed nove. – Skaal!« – »Skaal.« –

»Ja, dæ æ nu inte saa faali« – sa'e den naaen – »aa vær yde i Rejnvèr, næ, naa dæ rejdi røjer aa føjer, saa æ dæ nove aant. Jej huser saa grant, som dæ vaa sket igaar, a da jej vaa sjuv Aaer gam'el, sat mèn Fa'ar mej aap paa Tørlæs'e aa bant mej fast, faa jej inte sku falle aa. Dær laa it tykt Lav Snø, aa vi vaa i Sle'e, mèn Fa'ar aa jej, han kørte faa'an begrivlivis aa jej bavetter mæ di gamle Øj. Vi naat'e aasse gaatnok Køvenhavn aa fik saalt Tøren aa læs'e aah, aa da vi saa ha'e bæt paa Koltaare, spist vaa Mad a Madkas'en aa Fa'ar faat it Par Søbber te aa jej en haal, ov vi jem.

it te et til.
Braas besvær.
sjuv syv.
ha'e bæt havde bedet, havde holdt hvil.
Søbber snapse.
ov agede, kørte.

Dæ gik aasse gotnaak en Mil elle tov, men saa begønte dæ aa røje fraa ovenaa, aa dæ bløv vær aa vær, saa man tesist inte ku se Øjene faave sej. Saa giked værken være eller bædre, enn jej kaam fraa mèn Fa'ar aa blov vilfaren. »Dæ æ de ve dæ aa gør'e,« tænkt jej, »du faa sku la Øjene raae, maaskesens di hitter jem,« aa jej kørte, aa jej kørte, aa jej tænkte: »Dæ maa væl hovse engaang.« Vaa jej vaa, dæ veste inte jej mer enn Baarne' i Vukken. Dæ vaa, saam Vejen aller sku faa Enne, aa jej tænkte paa mén Fa'ar aa Mour aa minn smaa Søsken, aa jej vaa færi te aa tude, da traatte den nærmer nør i et Høl, saa den inte ku kaam længer, jej maatte àà aa se, vaadden dæ ku værsej, aa da jej trak Bened aap, saa hang dær en Spejepølse vèen. Naa, jej te aa glo mej om, saa vaa'de Hærren jælp'e mej mén Mours Skaasten, Øje hae traat nør i.

Jove dæ vaa rèle nok, a jej vaa jemme. Dæ Snøvêr dæ glemmer jej aller i min'e Levedave.«

»Skaal.« – »Skaal.« – »Va æ du vèe aa fall i Stave? Du sitter, lisaam du vaa tavt bav a en Vovn, Tammes!«

»Næ-æ,« sa den træde – dæ vaa Tammes – »jej sat aa spekelered paa den unlie Drøm, jej hade faarlèen Nat.« – »Saa-aa-aa – –.« »Jov, se I, jej drømte, jej vaa død, aa dær stud en laang Stie, saa laang, saa jej inte ku se Ænnen paaen, aa den sku jej himle paa. Naa, nue ska I høre, ve Sien àà laa en stor Bonke Krit, aa dæ sku man taa it Støkke, aa faa vær Løjn, man ha'e savt i sine Levedave, sku man slaa in Strej faa vær Traad. Naa saam savt saa gjot, jej begønte aa tænke mej gaat aam faa aa faa dæm alle mæ aa vaa naat saa laangt aap, saa jej lie ku øjne vaart eje Kærketaarn, men vaa Nabo Lasmikaals Stæd ku jej inte se – dæ Utuske, han ku aldri hulle sit Krætur paa sie eje, aa saa laa han altis aa pløjte inn i Grøvtvaallen. »Guskelov jej blev skølt fra den Skvathuun,« tænkt't jej aa saa aap. Da saa jej in, dær kaam farene nørad, som han sku te Illebran. – »Vaadan Fan ska vi ku mødes heraappe paa den smalle Stie,« tænkte jej, vi braser sku nør bægge tov aa brækker Halsen kaskesej. »Vaa ska du hid?« raavte jej, »Nør aa hænte mer'e Kridt,« svaare han, aa da han kaam nærmer, saa jej, dæ vaa Ansjæn, hær sitter.«

Slav i Bored, saa Glassene vælte'e: »Dæ æ Fan paarde mit Panneben Løjn, dèn – – dèn a'rète Rævetrækker, a du vé dæ.« »Ha-haa-aa, den vaa go, dæ bløv du lure aa, Ansjæn, saa'e den føste, mæn ska vi inte se aa faa betalt aa kaamme jem aa se, aam Skaastenen staar ènue.«

hulle holde.

Da di kaam ydefraa, sa'e Tammes: »Dæ æ ræt it vælsinæ Vèr i Avten, vi ka satte tak'e Hærren faa alt got, aa nue haa vi hat in gla Dav, mæn saa'en æ inte alstæs, haas Ol Væver dæ haa nue Konen lèe paa sæte Øve etter dæ fjær Baan, aa dæ æ en sølle Relihé hos døm. I Maares maat vi slavte it Faar, dæ ha'e brække dæ ene Ben, aa vor Mour sa'e: »Nøv ger vi Ol Vævers de haale, saa haa di da Sul te Brøe, saalænge de vaare.« »Ja dæ æ rejdi« – sa'e Ansjæn – »øver faa hædlie Fattefaalk ska man inte vær fèttè – jej kaammer lie te aa huse paa, vodden dæ gik te Pævelms i F....., see I, dæ vaa dæ Aar, da Ruen dæn bløv saa dyr, den stej aa stej aap te atten Dale Tønnen, aa dæ vaa strænkt faa Arbædsfolk aa faa Brø'e, faa Davløn'en vaa lill dængaang. Hid paa Sømm'ren kaam di te Pævelm – han vaa den eneste dæaamkring, dæ ha'e Ru – aa ba aam aa faa køve en Skæp Ru ele saa, Pæng ha'e di jov inte, men di lovte aa arbæde de aa – men Pævelm han banned aa gol paa, a han saalte inte Ru til saaen Rak, dæ ingen Pænge ha'e, aa hun sku kaast tive Dale Tønnen, helles ku hun bløv lèen – aa manne gik dæfraa mæ Taarr i Øjen. – Se Kaangen han sente jov it Skiv te Ruslan etter Mèl, aa saa falt hun nør te aate Dale.

Men hør nue, saa dæn Maaren di kaam yd te Pævelms aa sku begønne aa hukke Ru, vaa Vipperne hukké aa paa it smaat Tønne Lan, se dæ ha'e noven gjot aam Natten, aa dæ æ rèle naak.«

»Haa I git døm Sul, Tamm's, saa ger jej døm Hærren jælpe mej en Tønne Ru, a du vèe dæ, dæ æ jov a Sovnes Faalk.«

»Jæ æ jov Ydensovns,« sa'e den føste, »aa vi haa jov sæl fattie naak, mæn hæ æ in Daler – ge døm den, Tamm's – saa haa di litte Bønner aa Sukker.«

»Naa vi maa te'e – Favæl.« – »Favæl« – – –.

Dæ æ laangt yd paa Avtenen, vi maa hid aa se paa de aange, vaart Sovns æ henne hos Sølvæst. Vénvèr aa Døre æ aavne, Pierne sveder, saa Vanne løver nør a Ansejted, Kaalene haa smit Trøjen, Hhu – hhu – hhu – vaar dæn skær! Kaalene stamper i Gollè, aa hide i Kraaen sitter Søvren Spilleman aa gnier paa Fiaalen: »Paaen – paaen – paaen igen, lille Ferdnan Pe'tersen.« Puh – puh – dæn vaa lømmer – puh –.

Dæ ku hæn sej, naa di ha' faat nove ennen faar Væsten, a di bløv lèt nesløse, aa dæ ku aasse ske, en elle aaen fik kløt Skrutten, mæn helles gik dæ aarenli te, dæ vaa eng'en Sèneren paa Fæ'e, man dansed, sang aa drak te laangt yd paa di smaa Tal.

lèe ligget. *sæte* sjette. *lèen* liggende.

Maarenrøen lysst i Øst, da dæn siste Ræst a Naarden's gamle Kæmper, tov gamle goe Vænner, gik jem, syngene:

»Vem ka yden Saarg aa Modgaang læve?
De ka inte sæl jov noven Græve.«

Saa fik vi brænt Boul Santhansavten, mæns vi danse aa leje runt aam Høven, slav'en Græs aa høste' Hø, aa brakke aap aa kørt Tør jem, saa væ dæ Høst. Ruen bløv trukke imod aa taaè fraa, Vaarsæden slit yd mæ Krove aa seen neje aap. I Høsten fik vi dæ bæste, Hused faarmaa'e, hid mod Solnørgaang kaam sømtisens Mour yd mæ Pannekaver te vaas, naa vi sku slæve sammen, aa Klaakken ku bli baa'e ti aa elve, inèn vi høl aap. Naa vi saa kaam jem, fik vi Spejesil aa Katøfler te Nader.

Støpp'en bløv rev'e mæ Hanriver, aa naa Hurralæs'ed vaa kørt jem, fik vi Høstgille mæ Ævelskiver aa Paans, vaar te bløv sung'e Skaaler baa'e faa Haasbaan aa Mamour. Te saaen Gille vaa alle mæ, saam ha'e væt mæ aaa høst'e, aa døres Koun aa Børn aasse. I Høst'en fik vi Gam'eløl mæ Pinn i. – – »Dæ vaa rejdi Fattimans Jul.« Daven ætter bløv saa Ævred aapgeèd, aa jej kaam yd aa vovte. Naa Stakkene saa vaa stæk'ed aa tæk'ed, kaam Husmannen end paa Loen faa aa tæsk Saarn. Mikelsdav vaa stort Gille, vaarte alle, saam ha'e julpe te hel'e Aar'e, vaa bèt. Vi fik Lam'esøppe aa Risengrynsgrøe mæ Svisker aa Rosiner i te Mettè, Kaffè mæ Søsterkave te aa aam Avt'en Ævelskiver aa Paans, Manfaalkene spil'e fir Kaart elle Sjavs, Frømtømmerne Brus. Maartensavten fik vi igæn go Levemaa'e mæ Ævelskiver aa Paans.

Saa slæve Tien aa, saam dæn kunne te aap mod Jul, saa sku Frømtømmerne haa slavte aa brøgg'e Juløl, – dæ maatte inte vær faa laange Ben unner Karstolen –.

Julavtensdav sku Manfaalkene haa skrave dæ gamle Møj yd a alle Stallene, aa Kræture haa it Foer got Hø te Avten, Kaas sla's mæ Krit øver Dører aa Pòte aa lægges Staal i Sædbaank'erne aa Lænkehunnen slup'e løs i Gaaren. Naa saa Faalkene fik toe sej aa fik Kisteklæerne paa, »saa haar vi Jul igæn.«

Te Jul fik alstæs Faalkene, Klaak'eren aa Handværkerne dørres Julrænte, en Sejtekave aa it got Støk Sul, somtisens aasse aanre Fø'vaare. Te

Boul bål.
seen siden.
neje aap neget op, bundet sammen i neg.
høl aap holdt op.
Støppen stubbene.
Mamour madmoder.
Koun kone.
Ævred aapgeèd ævret opgivet, d.v.s. kreaturerne fik adgang til de indhøstede marker.
alstæs alle steder.
Sejtekave sigtekage, sigtebrød.

Nyers fik Klaak'eren trej Mark. Dæ vaa næsten inte en Dav i Aare, yden dær kaam noven aa bad aam lèt i Gus Navn, gamle Mæn, Kouner aa Børn, saamstæls hele Flaak'e isønnerli te Paask aa Jul. Etter Høst'en ku di gaa paa Støpp'en i Haalsnesevis aa pille Avs.

Te Begravelse fik Føl'le inu dengaang Risengro'e kovt i nymalke Mælk aa Klepfisk mæ smælte' Smaar aa Sejtebro'e – døgte mæ Søbber te, faa Fisken vaa van te aa svømme. – Alle bløv bèt, Kaalene te aa ringe, Pierne te aa kaamme mæ Krans, aa Husmæn'ne te aa kaaste Jor paa.

Hele Sovned helle Byen bløv bèt, lisom den avlidnes Stilling vaa, aa dær bløv alstæs bèt te Send. Fraa en Gaar vaa de en Koverkruk'e nymalke Mælk, en Flaske Fløde aa trej te fir Pun Smaar. Daven etter kaam saa di nærmeste, aa man fik Mælkegrø aa Plaakfisk aa somtis it Slav Kaart. –

Naa jej nue gaar hid øver Slaanges Kærgaar mæ di maange Grave aa døm, som gik foryd, saa minnes jej døres Ansejter aa sèr døm lyslèven faar mej, saam di gik aa stud, aa jej ser døres Etterkaam'er, dær linè døm i dæ ene saam dæ aant, saa ka jej inte baare mej faa aa tænk'e: »Vaa'en haa I læv'e? I ha'e Saar'r, I ha'e aasse Glæer. Di vaa lisaa stoure saam nue, mæn paa en naaen Vis.« Aa jej tænk'er paa di maange fattie, dæ vaa dængaang, aa jej æ gla faa aa ka sie te di aange: »Pris jær løkkelie, I haa dæ meje bædre enn di gamle.

Mæn æ I dæ?« *S.*

S var en gårdmand fra Slangerupegnen, der ønskede at være unævnt. Dialekten er fra samme egn.

saamstæls somme steder.
Avs aks.
Smaar smør.
Send gaver sendt fra de indbudte til gildegården.
Vaa'en hvordan.
stoure store.
en naaen en anden.

I *Nordsjælland med omliggende øer. Gyldendals Egnsbeskrivelser* Redaktion Bent Rying og Gregers A. Jensen (1972) bringer professor, dr. phil. Poul Andersen i sit afsnit »Folkemål« s. 209 en prøve på Hedebomålet bestående i en lille samtale mellem to koner fra Højelse og Skensved. De taler om en lokal gammel form for barselgilde, kaldet *stumpegildeset*:

Du har da nok hy'ørt, a når der sku vä'r stump·gil'es, så sendte de pi·n i gu'eren yð' og bie, og så ha·ð hun en pi·lkjæp i hu'enen, a ba'rken var skra·we å'a, så den var hielt við', og de hål't et viðt löm·törkle om. Når de su'e en pi·

mæ en við' pind, så veste de a nuw' kom biepi'en. Ja, deð med pi·lkjæppen ka jæ nok hyws·, jæ har hy'ørt. Sku biepi'en et si· sån'en ræms? Jo, hun sku si·: jæ sku hilse fra vå mower og spörre, om I vilde komme på löwrde og si'e ty'øsen, hun har fåt i nat. Men, der var nåwe, hun sku mæ kjæppen, syn·s jæ, jæ kå hyws·. Ja, den sku hun jo si'e og bliw åa mæ. Hun sku smið· den ing' de'r vo hun syn·s, de föst sku hå'a en lil·. Å, ja'ne dåw, nu kå'a jæ hyws· deð. Der var jo i'en, der sku spille klåw', og så stak hun kjæppen op i ta'weð ið stæð, men kownen hun ætter hind'e og smi'e kjæppen og råwt·: Der hå'ar du den, di'n leðawtie task·!

En lille prøve på københavnsk dagligsprog forekommer i sprogforskeren Jacob Hornemann Bredsdorffs pjece *Prøve af en efter Udtalen indrettet dansk Retskrivning* (1817), optrykt i *Udvalgte Afhandlinger inden for Sprogvidenskab og Runologi* (1933) s. 77–90. Bredsdorff har her prøvet at lave en simpel lydskrift af frakturskriften. Sidste del af prøven gengiver en samtale mellem to københavnere: en person A., der taler tidens højere, stærkt skriftpåvirkede foredragssprog, og en person B, der taler københavnsk dagligsprog. Blandt forskellene kan bemærkes, at A udtaler to tvelyde *æj* og *øj*, mens B siger *aj* og *åj*. Begge bruger den sjællandske dialektform *inte* for ikke, A siger *intə* B siger *entə*. (Jf. Poul Andersen i Turistforeningen for Danmarks Årbog 1957, s. 142–143). Her et stykke af begyndelsen (s. 87–88).

samtalə

B. fenər du entə at NN.s talə var fårtræfəliq?

A. jo! jæj kan intə næchtə at dæn var meqet væl uðarbæjðet; dær var årdən i taŋkəgaŋən å liv, kraft å behaqəlighed i de æŋkəltə. je har hælər intə noət å udsætə på hans fårədraq i de helə. kon en teŋ sdøtə mæj.

B. va var de? åm jaj må sbøre.

A. de fårəkåmər mæj, at han intə iachto dæn fårsgjæl man bør gjørə mæləm uðtalən i en samtalə å i en åfəntli talə. når je hørtə ham sie maj, daj, ve, mæ, ge, go, i sdæðen får miq, diq, veð, mæð, givə, goð, så fårəkåm de mæj, såm åm jæj sað jæmə i min sduə å hørtə en a minə goə vænər snakə, å dæn højtiðəliə sdæmneŋ, såm var vakt hos mæj, måtə sdraks fårsvenə.

B. du anser de får en maŋəl, såm jaj tværtimoð hålər får en fulkåmənheð. de ær jo dåq avgort at va dær sgal talə tel jærtət må kåmə fra jærtət, å vor kan dæn talə kåmə fra jærtət, vori man mærkər afæktachon åvəralt?

A. du kalər de altså afæktasjon, når man uðtalər orənə sådan, såm di eqəntli lyðər i sbråqət?

B. si hælərə, sådan såm di sgrivəs, ælər i de håjəsdə såm di i gamlə daqə har lyt. jaj menər a dæn uötalə a di åmtaltə or, såm du anser får dæn rechtiqə, ær får laŋ tið siðən tabt a sbråqət, å a man i al fal kan enu bruə dæn, i de man sdavər tel et or, mæn når man æntən talər ælər læsər samənhæŋənə, eŋənlunə. ...

Forfatterinden Pauline Worm (1825–83) levede 1825–38 i Hyllested, 1838–47 i Randers, fra 1847 til 1853 var hun privatlærer i Præstø og 1857–63 i Århus, derefter igen i Randers. I en artikel »Skriftsproget og folkemålene« i *Nordisk Månedskrift for folkelig og kristelig Oplysning*. Anden Halvårgang 1873, s. 81–115 hed det s. 86–88 om københavnsk:

Når man, som jeg nu, vil bekæmpe den lære, at kjøbenhavnsk er forædlet sjællandsk, og at det danske kultursprog er slet og ret kjøbenhavnsk, må man allerførst sige, hvad man forstår ved det kjøbenhavnske, og jeg skal i den anledning tillade mig at anføre nogle sprogprøver.

Skriftdansk	Dannet kjøbenhavnsk.	Simpelt kjøbenhavnsk.
1. Kan du ikke ryge?	Kan du ikke rye?	Kadunte rye?
2. De skulle ikke have det.	Di skal ikke ha de.	Diskante hatte.
3. Vi vide hvad vi ville.	Vi véd va vi vil.	Vi vé va vi ve.
4. Pigen har været i vandet.	Pien har væred i vanned.	Pien ha vætt (våren) i vanned.
5. Hvo bragte ham hans kårde?	Væmm bragte ham hans kåre?	Væmm brang ham hanses kåre?
6. Selv plejer jeg at sige vor karl besked.	Sæl plæjer jæj a sie vårres kal besked.	Sæl plajer jæ van å sie vårreses kal beskén.
7. Hun ligner sin moder; hun er mageløs nydelig.	Hun liner sin mor; hun er mageløs nydeli.	Hun liner hinneses mor; hun æ maveløs nydelien.
8. Jeg kan ikke sluge halve æbler.	Jæj kan ikke slue halle æbler.	Jækante (jaj kante) slue halle ævler.
9. Et egetræ i Kjøge og et bøgetræ i Stege.	Et æjetræ i Köje å et böjetræ i Stæje.	Ed ajetræ i Kåje å ed båjetræ i Staje.
10. Dette er meget for meget.	Dette er mæjed for mæjed.	Disse æ majed få majed.

5.1.2. Vestsjællandske tekster

Thorkild Gravlund (1879–1939) var opvokset og levede det meste af sit liv på den vestsjællandske halvø Reersø. Han opgav et lærerstudium for at blive folkemindeskildrer og debuterede med romanen *Øen* (1903), der skildrede almuen i hans hjemstavn. Hans skønlitterære hovedværk er trilogien *Sognet* (1921), der består af romanerne *Sognet. En fortælling om Jyder og Sjællændere* (1915), *Vejrgabet* (1917) og *Nilavs* (1918). Prøven er s. 14–19 i sidstnævnte værk.

Nilavs gik ud i Byen og saa sig omkring, som den der snart skulde skilles fra det hele og gaa tilbage til det altsammen, som forhen havde været: det der rundet af dirrende Liv nu var størknet i Gravens Form.

Saa gik han ned til Stranden, ud i Strandbakkerne »Vejrgabet«, og dær gik som altid Mads Vejrgav.

De to havde taget mangen en Tørn sammen.

– Je sku hå en go Tosk te Medde! sa Nilavs.

– I Morgen! brummede Mads. Kan du faa!

I Morgen er det Majdav – i Dav er det den sidste April. Vi skal itte æde Tosk længer end der er r i Maaneden.

Ded er itte åent end Vrævl ded. Tosken retter sig itte etter den gamle Sludder.

– Nilavs satte sig ned paa en omvendt Pram, som Mads var ilav med at tjære. Saa kunde Mads ikke komme til at gnide med sin sorte Kost.

Hva sku du nu smide dig der etter?

– Se no ad i Hyttefadet, Mads, om itte du sku hå en go Tosk gaaendes dær. Du sæller itte mange flere til mæ!

Jajada, ded ka je osse! svarede Mads sært fredsommeligt.

Saa gik han ned til Vandet, vadede ud og kom lidt efter tilbage med Fisken. Han slog dens Hoved mod en Sten og stak en Snor gennem dens Kæber til at bære den hjem i.

Dær hår du ham saa. Og ded er en fin Tosk. Du kan itte faa et Lispund af den Slavs, om du saa vilde gi aldrig saa meget for dem.

Ded er godt, Mads. Saa er jeg bered[1]) i Dav øver.

Nilavs rakte Mads en Tokrone.

Har du'tte mindre?

Du ska itte ge igen. For je kommer nok itte og køver flere Tosk hos dig.

[1]) bjærget.

La vos itte snakke saadan, Nilavs.

Hvorfor ikke ded. Ded ska und plav'm hå Ende engang! sa Nilavs og rejste sig op.

Nu ka du tjære videre!

Men Mads blev staaende og rørte ikke Tjærekosten.

– Ja, det er itte anderledens, end at alting skal hå en Ende, mumlede han. – – Men du er hule hæje mig itte saa daarlig endnu, Nilavs. – – – Du ser vel nør til vos, om osse du ingen Tosk skal hå – nu kommer Rødspætterne snart .... og vi kan da altid trædtes lidt Poletek.

Nilavs var allerede paa Vej med Torsken:

Nu bliver der kuns Sosalister tilbages, Mads – Højremændene de dør ud!

... Saa bliver hun hule hæje mig itte rele for vos allesammen! sa Mads og gav sig til at tjære løs paa Prammen.

– – –

Naa er ded dig, Nilavs, ded er da godt, du vil se indenfor til mig! sa Kesten, ligesom Nilavs var en særlig sjælden Gæst. – Saa kan du kanske fortælle mig lidt ude fra Byen, for je naar smænd næsten aldrig at komme udenfor en Dør. Her gaar man og passer Hus og Gryder og Børn – og Manden sidder i Rigsdaven, og man er næsten færed og skal være over det hele – og ded er et fåle Abede – et fåle Abede, kan du tro, Nilavs. Okjaja...

Kesten tørrede de dampende Hænder i Forklædet, strøg sig over Haaret og skød Tobaksdaasen hen til Nilavs.

– Hvordan gaar det i Marken. Har Folk snart faaet tilsaaet?

Ded lier noved med 'ed.

– Har du hørt til, hvornær Lars Hanss skal hå Basselgilde?

Je hår lavt Mærke til, de har faat Ænderne ind. De havde fire Ænder gaaende paa Gaden.

Saa bliver ded vel paa Sønde otte Dave! sluttede Kesten.

Velsate. Du skal saa med i Ståsen[1]), Kesten?

Je bår ded føste, men je ved saa 'tte hvordan ded kan blive dennegang. Nu er Marie Lars Hanss Søster gammel nok til at være Gudmor. Det maa være det rejtige, at det bliver hende. –

Det bliver det nok næste Gang!

Hm – ja Børnene de kommer rask paa hverandre hos Lars Hanss.

Ded er und plav'm godt, der bliver lavt nogen til, sa Nilavs. At vi gamle roligt kan gaa hen og læge vos.

[1]) Deltagerne ved Barnedaaben: Barselstadsen.

Aa-aa, der kan smænd nok blive Plads til jer endda.

Tiden gaar, Kesten, og den gaar rask – den tår vos med, om osse vi gaar smaath. Vi maa følle med Tiden, hæ hæ hæ – og med Aarene, hæ hæ . . . og der er und plav'm saa helleringen, der savner vos.

Ja, mig bliver ded et Savn, naar itte du kommer listendes mer, Nilavs. Men la vos itte snakke om ded i saa god Tid. Nu skal du hå en Malurtsnaps – den liver op i Skrutten.

Kesten skænkede, og Nilavs drak.

Ah! sa han. – Man siger itte Ah til Vand! Hæhæ – ded lar Maren mig saa tit høre. – Tak skal du hå, Kesten – for alt godt. Nu gaar je!

– – –

Nilavs maatte gaa hjem og ta sig en lang Middagssøvn, da han havde spist Torsken. Men hen paa Eftermiddagen sad han op, han var kommen i Tanker om, at han skulde ha at vide, om Sognefogedens røde Øg havde folet.

Han kunde knap staa paa Benene.

– Je kan faa et Bårn til at rende hen og høre ad hos Knud – der er nok af dem udenfor paa Gaden! sa Maren, mens hun hjalp ham Trøjen paa.

Nej, je vil sæl endnu dennegang! svarede han og tog Kæppen.

Jamen du ska da hå en Draave Kaffe føst!

Ded er osse sandt. Saadan plejer det jo at være! sa han og satte sig hen ved Bordet.

– Inde i Sognefogedens Gaard gik Manden selv, Knud Povlen, da Nilavs kom stavrende.

Ded er godt, du kommer, sa Sognefogeden, ded røde Øg har lige folet.

Nilavs skraldede rask hen over Brostenene til Ladedøren. Knud lukkede Døren op. Derinde gik Øget løst med sit Føl paa et blødt Lag Halm.

. . . Ded er und plav'm bleved en Vrinsker! sa Nilavs.

Saa stod de begge tavse og drømte om Dyrene, mens Føllet pattede. – –

Nilavs lukkede selv Døren i og satte Krogen paa. De fulgtes ad ned mod Porten.

Vil du itte med indenfor og stoppe Piben! sa Knud. Og sidde lidt nør?

Nej, je vil hjem og læge mæ – for je kan nu bedre ligge end je kan sidde.

Saa–aa, du er da vel itte saanen hjærtesyg?

Je er bare bleved for gammel, Knyd. Og ded gør ju'tte noved. – Du har godt Held med Bæster, Knyd. Ded har je osse hat i min Tid. Ded er noved af ded bedste man ka hå – men der er noven og mener, ded er bedder at hå Held med Krætur . . . Saanen et dejligt Øg – og saanen et rårt Føl. Ded er dejligt at se, ded er ded vi kan hå Glede av. Lad mæ no se, at du sæl sørrer

for dom, Knyd, og itte lar nogen andre rende der – saa skal ded Føl nok staa te . . .

Nej, nu gaar je hjem til Maren, hun vil itte ret vel hå, je bliver saalænge bårte.

Se herhen i Morgen! bad Knud. Je ku li, du saa lidt etter Øget – du hår klekket flere Føl op end je hår.

Saafremt ded bliver saa je kae! svarede Nilavs og gik gennem Porten.

– – –

Udenfor paa Gaden kom der en fnysende Bil farende. Og en svær Arbejdsvogn skrumplede bagefter. Ded var som Husene faldt!

Ingen saa Nilavs. Støvet stod over ham. Han trykkede sig angst ind i Havegærdets Bukketornshegn.

. . . Der var Handel, Gaardhandel ivente. Alle Ulykker!

– Nilavs var næppe kommen indenfor sin Dør, før han stønnede: Saa du ded, Maren?

Hvikked?

Ingvor Ingvorsens *Fortællinger om gammelt sjællandsk Bondeliv*. Ved Henrik Ussing (1918). Ingvorsen var født i Ulstrup, Terslev sogn, Ringsted herred. Der forekommer kun enkelte prøver på dialekt i bogen. Her: s. 144–146, 173.

De ældre Mænd, som ikke spillede Kort, samlede sig gerne om et Bord, hvor de en Gang imellem tog sig en Saaben [*så'bən*] og ellers fordrev Tiden med at fortælle muntre Historier eller Oplevelser, som de kunde en Mængde af. Her er en Mundsmag af dem:

»Se, I ka jo nok huse ham Per Jæn, som boede i Vandhused, – ded laa jo ved in Bæk, aa dæfor kom ed vel te'ed aa hedde saadden, – se han kom in Awten – ded var forresten i di korte Dawe – hen te Gaardmaanin, som jo bode ed Støkke dæfraa. Dær vaar di inge aa faa Nadre. »Ve du haa en Skefuld med«, sier Maanin. »Æh – hæ – jae«, svaarer Per Jæn. Mens di nu sidder aa faar Mad, saa haar Kvennen lawed Kærnen te; for di sku kærne den Awden. Dæ di saa begønner, saa sier Per: »Æh hæh, jæ ku jo taae ed Taw med«. – Nu gaar der jo gerne in lille hal Time med aa faa Smør; men hør kaan saa nu: dæ saa Kærnen ble stansed, saa vendte Per sæj te Maanin aa sier: »Æh – hæh, saa sku jæ be dæj om'ed fraa vaar Mor, om du ville

huse huske.
inge inde.
Nadre nadver, aftensmad.
Kvennen konen.
taae tage.
Taw tag, nap.

hente Jormoren«. Maanin røj op mæ et Brøl, saa di trode a Kalkin sku rasle a Væggene, – aa Kvennen kom ing a Døren fraa Steesed mæ Smørtruet i Hænnerne, hun ga osse ed lille Skræj fra sæj aa tawte Smørtrued; Maanin vaar ju'tte fri for'ed aa snakke lit højt: »Haar du sit hær saadden en Tid aa oven i Kiwed (oven i Købet) væt mæ aa kærne, aa saa føst nu snakke om'ed, at vi sku hente Jormor! Yd mæ jær Drenge, aa faa Øjene for«. – Aa saa ka ded nok være, a der kom Faart i Sawerne. Aa ded gik, som ded skulde og maatte gaa: Kvennen fik et Baarn, aa ded gik mæjed godt. Per saae itte ra mæjed aa han veed heller itte ra mæjed, men om ded er a Klowskaw a han tier stelle, ded ska jæ'tte ku sie«.

Straks er der en anden Mand med end een Historie:

Dær æ vel nok ingen a jer, dær kænner ham Nis Nielen fra Rønnemose; han ku nu altid saa næmt faa Lejlighed te'ed aa fortælle om, da hans Søn lærte aa lawe Træsko, – ja, han kaldt'ed nu forresten aa gøre Træsko. Vis noen kom te'ed aa sie, a ded kostede Penge aa lære noed, saa vaar han der lie mæ ded samme. »Ded haar du Ret i«, sae han, »jæ saae, dær min Søn lærte aa gøre Træsko, – han hade 16 Rbd. aa 8 Alen Valmel i rene Specier, men ded smøjde alsammel; men Skidt æ'ed iliel, for han gør baare Nat aa Daw; men lie Mæjed jælper ded, for Kvennen slöwer (sluger) 'ed alsammel ætterhaaens«. – For jæ ska sie jær, ded vaar nok en øssel Sluske, han vaar bleed giwt med.

Øjeblikkelig falder en tredje ind:

Jamen ded vaar ingaang, mens jæ laa ved Tolleriet, saa hade vi Manør yde paa Fælleden; Frederik den sjæte vaar forresten sæl med; saa holdt vi ved den ene Ende a Fælleden lidt om a ed Jörne til; dær vaar lisom lidt Standsning i'ed for vaart Vedkommende. Nu vaar dær altid in hel How fine Herrer te Hest ve saadden en Lejlighed for'ed aa see, vaadden ded spændte aae. Mæsten lie tæt ve vaas vaar dær in aa holdt, aa han hade slængt bægge Beenene om te den ene Sie for'ed lisom aa vile sæ lidt. Saa kom jæ te'ed aa le aa'ed. »Va griner du aae«, sa saa Skjæsantin. »Aa, ded vaar itte aant end, a vis vi nu skud, saa trillede han aae dæhænne.« »Fyr«, raawte han saa med ded samme, aa saa brændte vi dom aae, alle træj paa in Gaang. Dær Röjin saa drow lidt te Sie, saa saae vi, a Hesten rændte laangt owre paa Fælleden, aa sæl laa han aa sprællede i Græsset«. »Ded vaar din

Steesed stegerset, køkkenet, bryggerset.
Yd ud.
Øjene øgene, hestene.
Nielen Nielsen.
smøjde smuttede, gik til.
Tolleriet artilleriet.
Manør manøvre.
mæsten mesten, omtrent.
Skjæsantin sergenten.
dom dem.

Skyld, din Rad«, sa Unnerofficerin. »Jæ ku da'tte gøre ve'ed a han trillede aae«, sa saa jæi. –

Næ, saa vaar in naaen Gaang, dæ vaar vi oppe paa Vollin aa skud mæ gloenes Kuler. Di hade kørt noed Favnebrænde sammel yde paa Frederiksbær, som vi skulle skyde Ild i, aa ded vaarte da heller itte læinge ingen ded vaar besöret. Nu vaar ed jo saadden, a vær Gaang vi hade skut, saa skulle vi viske Kanonen mæ in Vrilling Tang som vaar døbbet i en Bal Vaan; ded vaar for a dær itte skulle ske Uløkker. Saa vaar der in a stod aa pessed lie, vor jæ sto ved Balen. Han sto aa glode aa gawede a en naaen Sie te, aa dæ han sku te'ed aa ta Smækken op for aa knappe Bøwserne, saa smed jæ in Klump vaad Tang ingen for, aa mæsten lie mæ ded samme saa begønte Vaaned aa renne ovenyd a Skoene. »Va æ dow ded«, sa jæj. »dær staar jo in aa pisser i Bøwserne«. – –

Saadanne Historier blev jo altid modtaget med skraldende Latter . – Det var ikke saadan, naar der blev talt om Trolde og Spøgeri. Da blev der altid Stilhed i Stuen. Min Morfar døde som gammel Mand omkring 1860; han var kommet fra Eiby, som ligger et Par Mil Nord herfor, Som lille Dreng hørte jeg ham – blandt mange andre Spøgelsehistorier – fortælle følgende: Saa vaar'ed in Awten, jæ gik yd over Eiby Mose, aa ded vaar saa mørt, saa mørt, aa liesom jæ gaaer, saa møder jæ en stor graae So. »Uo«, sa hun aa rendte a Stengelstrop te, aa tree Dawe ætter saa døde Fruen«. – Han pikkede paa Bordet med Fingrene og nikkede med Hovedet, ligesom for at stadfæste det rædselsfulde, som han fortalte.

En Kost kunde være i Besiddelse af mærkværdige Kræfter, som det fremgaar af følgende lille Historie:

Hos vor Nabo, Hans Haan (Hansen) tjente, før jeg blev født, en Pige, som holdt meget af de unge Karle og sjælden sov ene nogen Nat. Hun blev jo advaret saa af en og saa af en anden: »Du æ jo tosset; ded ender jo med, a du faaer in tyk Mawe«. Men hun lo kun og svarede: »Næe, ded gør itte noed«. »Jæ gik aa tænkte«, fortalte en Mand siden hen, »mon itte man ku faa gjort Ende paa ded Kaalesjov? Saa in Awten listede jæ derom aa hade in Kost med; jæ stillede mæj i Skiwl, men liegodt saa jæ ku see Venvet ing te Piekammesed. Aa mæjed ræjded, da jæ haar staaed dær lidt, saa kom

naaen anden.
yde ude.
Vrilling knippe.
en Bal Vaan en balje vand.
Kaalesjov karlesjov.
Skiwl skjul.
Venvet vinduet.
ræjded rigtigt.
skud skød, skubbede.
Vinnin vinden.
hun hade Læs med aa hun havde besvær med.
hæjded hægtet.

Kalurius aa kravlede ing te hende. Saa listede jæj mæj mæ Kostin hen under Vinvet aa drow Skawted aae aa laae ve den ene Sie, aa Kostin ve den aanen a Vinved. Saa drew jæ i Skiwl igen. Ded vaarte længe, ingen han kom; men ænneli kom han da; aa da han vaar væk, saa vaar jæ der li'e mæ ded samme aa skud Skawted ing i Kostin li'e unner Vinved, aa dæ jæ saa gik, saa tænkte jæj: »Se saa, lille Inger, nu tænker jæj, a Vinnin snart kommer te'ed aa blæse fra en aaen Kaant«. Aa ded slo mæjed ræjdi te, for dæ gik itte saa fæl læinge, ingen man ku see, hun hade Læs med aa faa hæjded Kjolin«.

Anton Nielsen (1827–97) tilhører den såkaldte »skolelærerlitteratur«. Han blev født i Sneslev, Førslev sogn ved Fuglebjerg og blev lærer fra Jonstrup seminarium i 1848. I 1850 blev han lærer i Roneshøj ved Slagelse, fra 1858 var han ansat i Munkebjergby, til han i 1868 flyttede til Fyn, hvor han blev forstander for højskolen i Vester Skerninge. Hans dialektbaggrund er således erhvervet i Vestsjælland. Skitsen »Kaffesladder. (Vestsjællandsk Mundart.)« er hentet fra hans første bog: *Fra Landet. Billeder af Folkelivet i Sjælland.* I (1861). Bindene II og III udkom 1862–63, en samlet folkeudgave 1897. Den her gengivne tekst er fra en samlet udgave med indledning og noter af J. Heltoft (København u.år), s. 83–89.

Kaffesladder.
(Vestsjællandsk Mundart.)

To halvgamle Koner sidde i fortrolig Samtale i en lille Huusmandsstue, hvor Bohavet vidner om Fattigdom. De sidde hver paa sin Side af et lille Bord, saanær Kakkelovnen som muligt. Paa Bordet staaer en Blikkaffekande, et Saltkar med bruunt Sukker og en aaben Snuusdaase, desuden foran hver af Konerne en Leerspølkum med Kaffe. En lille Dreng paa 6–7 Aar forstyrrer af og til Venindernes Samtale med sine Spillopper. For Øieblikket finder han behageligt Tidsfordriv ved at stikke Haanden ind under Sengedynen og trække Halmstraae frem. Værtinden har Ordet:

»Ded ku' je sgu savt Dæ i Forveien, Sesse, a Den Tøs itte ku' være hos di Folk.«

»Ja, je vidste sgu nok, a ded vaa no'ed Rak; men je troede dov itte, a di hadde væ't saa hævngjerige.«

Spølkum flad skål uden hank og underkop.

savt have sagt.

hævngjerig lysten, grisk, begærlig.

»Jo ded aa'ent Aar, da Stombe-Krestens Dreng tjente der, saa ga' di ham it Par sværtede Skjættefalds Bu'ser istedenfor it Par kevstedfar'ede Blaalærreds, som di hadde lov't ham.«

»Ja naa ska' Du høre, hva' den bøvede Kjælling saa'e te mæ: Hodden huer saa Den Tøs aa være hos vos? saa'e hon. Her æ jo in Hov aa bestelle paa saaddan it Sted, aa hon æ vel vont te lidt mere Ma'elighed, saa'e hon. – Aa, itte stør'e ikke, saa'e je. Je haar da'tte opdra'ed hinne te aa lægge Hænderne i Skjødet, saa'e je, li'esaa fus. Saa skaar hon da in Stompe te mæ; men hon skravede saamæn Fidtet hen aa'en, saa de vaa li'eknap, ded ku kenne; aa hverken Suul heller Ost bod hon mæ te'en. Ja, hadde je'tte væt saa sulten, saa hadde je, Dælen gaale mæ, la't ham staaed; med ded æ ju lidt knapt for vos i denne Tid, tesvæ're. Mads tjenner itte No'ed, ikke.«

»Ja, der æ'ed sgu osse ha'rdt for vos i dette Etteraar. Vor Faar haar aldred mere end taal Skilling hjem hver Dav, naar han kommer fra Arbe'de. Han si'er, a han faaer itte mere; men je tænker, han drikker di andre op. Je haar saamænd itte sma'et Brændeviin, siden je vaa ude aa skjætte. Satten ska' lyne i Dæ, Dreng! trækker Du Halmen ud a Sengen. Ve Du pelle væk, aa ded strast, Den Møihund! – Naa, hodden gik'ed Dæ saa mæ den tykke Gaardkvenne?«

»Ja, naa ska' Du høre. Saa to' hon jo O'red igjen, li'esaa sødt: Ja Sesse, je ka' ju da nok si'e, a' hon itte æ vont te'ed aa strebesere sæ' ræ' meied, saa'e hon; for hon seer ju da lidt suurt aa'ed, naa' der æ' saadden No'ed paa Gang, saa'e hon. Men hon æ' kaans aang i'nu, saa ded ka' jo nok komme mæ' Tiden, saa'e hon. – Ja dæssom Tøsen itte ka' tjenne Jer te'pas, saa'e jeg, saa ka' hon, saa bandede je ud igjennem, reise strast. Je vil aldred høre it enstig Ord for hinne, saa'e je. Saadden in Tjenneste ka' hon sgu sa'te' faae igjen. Her æ ju itte aaen't en Slæv fra Maar'en te Avden, saa'e je, aa itte saameied som in Sjat Kaffe ka' I unde Jere Folk; nei, I haar vel itte Raad te'ed ikke, saa'e je. Ja Gud vee' Alt, hva' je reinede op te hinne; je vaa' sgu kaalhøi, for je vidste ju, a' di ku slet itte undvære vor Tøs; di haar ju ingen andre Pi'er.«

aa'ent andet-
Skjættefalds fx om garn, tråd, stof: fremstillet af det groveste affald fra skætningen.
Bu'ser bukser.
kevstedfar'ed købstadfarvet.
bøvet tyk.
Hodden hvordan.
huer synes om.
vont vant.
fus mut.
Stompe stykke mad.
bod bød.
skjætte (hør) rense basttaverne for træagtige dele.
strast straks.
strebesere strabadsere.
kaans kun.
aang ung.
enstig enkelt, eneste.
sa'te' sagtens.
kaalhøi kålhøgen, kæphøj.

»Ded vaa' reidi mo'somt, Sesse, a' Du ku saadden korandse hinne, men hva' svaar'de hon saa te' ded?«

»Ja, Dælen gaale i hinne; je ku sgu'tte faae hinne arred; for hon gjensvaar'de ganske koldsinde: Nei, vore Folk pleier itte aa reise i Utide; hon kommer da te'ed aa bie te Maidav. Saa fek je da savt reidi op for Tøsen: hon ka da'tte ræ'godt faa no'en vovere Madplads.«

Drengen: »Mover! je æ sulden! Mover! je æ sulden! Hører I?«

»Hva' feiler Dæ, Dreng! Du haar vel daa'li' faa't slekked Den Ske? Hva' je vilde si'e, Sesse, haar Du hørt, a Jens Søren ska' fra Gaa'ren; han ka' nok itte holle sit Væ'r længer?«

Drengen: »Mover, je æ sulden! Je vil haa in Stombe, je vil, Mover, æ-æ-æ!«

Moderen giver ham en Syltemælksstumpe og siger: »Naa ka Du saa holle mæ dit Gav, Vrælehals!«

Sidse: »Næi, je haar sgu'tte hørt ded, men je haar ju li'egodt tænkt, a ded vilde gaae saadden; for ded vaa' ju umuligt, a' ded ku udholles mæ al den Staads. Dørre' Tøser haar ju altidens væ't di fineste, naar di sku' te' Alte's. Sidste Gang, der gik vi telli'e mæ dom – Jøsses, sekke Silkebaaen di hadde; di vaa' da'tte kost' ringere end trei Mark Alen. Men ded æ ju ingen Sa' aa føre sæ op for di Andres Penge.«

»Næi, ded haar Du sgu Rettighed i. Ja! Jens Søren, han vaa' dov heller itte for raar. Ded vaa' ju faali' aa sie, naar han a'ede i sen ny Fiervoen, hodden han ku' røile sæ op. Aa sekke han ku' kromme Røred paa Piven, naa' han hadde væ't i Kevstæden aa faa't Penge. Naa tænker je, han bliver beier aa faae i Taale, naa han bliver Ingsidder.«

»Ja, for ded æ da'tte te'ed aa tænke over, a' Faamilien ve hjælpe ham, saa han ka' blive paa Stedded, for Di æ' ju li'esaa hævngje'rige som den Bøvede, he, he, he!«

Drengen: »Mover, je ka'tte li'e Syldemælk! – Hører I itte, Mover? Je ve' haa in Smørstombe.«

»Ka' Du'tte æde Syldemælk, Den store Hund! saa ka' Du, Dælen geie mæ, bie. Naa holler Du mæ den Kæve, aa ded strast, helles ska' Du see, h'or je ska' kløe Dæ.«

korandse karanse, revse, tugte.
arred irret, opirret.
vovere komp. til *våg* svag, dårlig, ringe.
Syltemælk tykmælk tilsat salt og andre krydderier, surmælk.
dørre' deres.
a'ede agede, kørte.
røile sæ op gøre sig vigtig.
Ingsidder indsidder, person der bor til leje.
Kæve kæbe, råben op.

»Naa bliver I nok Uvenner.«

»Ja, ded æ' it reidi vissent Spe'takkel, han nærer sæ nok itte, førend han faaer no'en Skralleger.«

»Vor Niels, han æ sgu heller itte go' aa træk's med; aa naa' hans Faaer æ hjemme, tør je nu aldred vove aa røre ham. Mads æ osse it faali' urimelig Menneske i alle Maader. Han ka' nu aldred taalle aa sie, a je faaer in Taar Varmt, aa han æ sgu'tte bange for aa gi' mæ in paa Kassen, naar han kommer hjem aa ka' lu'te, a der haar væ'e Kaffe paa Gang.«

»Ja ded æ s'gu lissedan med vor Faaer, han under mæ heller aldred in Taar. Aa sommetidens faaer han dov sæl' Løst te'ed om Sønd'en; men saa maa han sgu osse altid øver aa keve Bønner aa Sokker hos Spækhøkeren, om osse je haar'ed i Forvejen.«

»He, he, he, ded æ sgu'tte formeied te ham. Di bryder dom aldred en Stomp om dørre' Kvenner, di go'e Mænd, so men æ' ju nød' te aa na're dom lidt engang imellem.«

»Der sørrer di reidi godt nok for dom sæl. Vor hadde sgu faa't sæ in aardeli' Donner i Sønde's; han kom itte hjem førend Klokken hon vaar et Par om Natten. Je hørte godt, a dæ' vaa' No'en som kom dravende mæ ham, aa di slængte ham ing a Døren, for han ku' hverken krive heller gaae, men je lod som je sov, aa lod ham ligge paa Golled li'e te om Maar'enen. – Naa ska' Du skee Satten! Dit ledeli'e Bæst! Spilder Du alt mit Snuus.« – Kladsk, Kladsk, Kladsk. Drengen havde listet Daasen til sig og saaede Snusen paa Leergulvet. Efterat han havde modtaget sine Dada, stod han og brølede lidt; derpaa foer han hen og begyndte at prygle Moderen, idet han udbrød:

»Rævetæven! I ka' troe, je ska' sie de te men Faaer. Æ - Æ - Æ! I æ in reidi Edderkasse! Æ - Æ - Æ!«

Sidse: »Naa Ke'sten, naa faaer Du nok it godt Lav Hoeg. He, he, he!«

»Ja ded æ it vessent arrigt Skidt,« (kaster ham afveien, men han bliver ved at skraale).

»Ka' Du itte sie mæ no'ed Raad imod Tændpine. Je haar in Tænd, der æ' saa gal, saa han æ fær'i' aa splitte mæ ad. Au for Sattan! naa bliver han nok tosset igjen a Kaffen.«

»Hm. Ja der æ sgu Raad naak, men ded æ itte godt aa hitte paa no'en, som hjælper. In Mundfuld Brænneviin pleier aa dolme; men je haar itte

Skralleger øretæver.
lu'te lugte.
keve købe.
men man.
dom dem.
ing ind.
krive krybe.
Hoeg hug, prygl.
Tænd tand.

no'ed, aa ded gaaer vel Dæ li'esaa nær. Ded Bedste vaa' helles, naa' Du ville la' Mette Pæ' Dreiers læse øver dom, for hon æ faali' gram te ded. Hon haar do hjolbed vor Faaer baade for Tændpine aa for Riven aa Sliden i Laar aa Bien. – Ti naa stille Dreng! saa maa Du faae dette store Støkke Sokker.«

»Næi, saa ve je dov meied hellere penetere mæ Tænnerne, end je ve ilav mæ den gamle so'te Troldheis. For je ska sie Dæ, je ble saa edderspændt gal paa hinde, dengang je hadde faa'et den sidste Dreng. Saa hentede vi ju hinne, a hon sku gjøre ved Baa'ned, saadden signe ham aa læse øver ham, lissom andre Folk bruver; aa vi ga' hinne osse ærlig aa re'elig ni Skilling aa in Krokke Basselmad, som vi hadde faa't a Pær Jørens. Men dæssom itte dette ledelie gamle Aasen gik aa rakkede vos ud alleveine, aa saa'e, a vi hadde itte ge'ed hinne No'ed, ikke.«

»Gjor'e hon ded, de vaa' dog skammeline!«

»Ja, Mads han udlovede da osse, a hun sku faae no'en paa Skrined, men je raadte ham da av mæ'ed, for hon ku ju gjæ'ne gjøre no'en andre Uløkker for vos, som ku' væ't meied være.«

»Ja ded æ itte for ded ikke; hon ka nok gjøre Skaa'e naarenstid a hon vil. For ded æ itte længer se'n end i Sommer, der vaa' hon kommed lidt te Munds mæ Nes Niels Kvenne om dørre Lam, der hadde væt inge i Mettes Have. Saa in fjorden Davs Tid etter, kommer da Mette Pæ' Dreiers op te Nes Niels aa be'r om in Draave Melk i sin Krokke, aa steller sig meied aardelig an. See, dersom nu Kvennen itte hadde lad't hinne faa no'en, saa ku' sku Mette aldred haa' gjort dom in Stomp; men Boel Nielses, hon vaa ju troskylli aa gae hinne in Bytte nymalked Melk. Naa, Mette hon takkede ju, aa de vaa' da osse Taks værd; men Nes Niels Kvenne vaa dov itte Menneske for'ed aa ku' faae it enstig Grysen Smør a dørre Fløde hele Sommeren. Di kjærnede aa kjærnede, aa di søite baade hos di Klove aa hos di Tossede; men li'emeied hjalp'ed.«

»Ded vaa dov Sattens! H'or haar Du faa't ded aa vide?«

»Jo, je vaa ju deroppe aa hjælpe dom aa vaske; der blev je saa aaliant mæ Kvennen, saa hon fortalte mæ hele Re'eligheden. Hon vaa' saamæn li'e fær'i' aa gaae i Jorden øver'ed. for di hadde maatt' keve Smør for tive

gram dygtig.
penetere pønitere, lide.
Troldheis troldheks.
Basselmad barselmad, mad som bringes til en barselkone af naboer og veninder.
kommed te Munds kommet op at skændes.
Bytte bøtte.
Grysen smule, gran.
søite søgte.
aaliant mæ intim med.

Reisdaler; aa ded vaa ju da osse faali, da di haar ti Køer aa in Kvie.«

»Æ'ed dov itte ma'eløst! Ja Mette, hon æ sgu te'ed aa vovte sæ for. Imellem al annen Snak, æ der itte it faa'li Svineri? – I Gud Fader fri og bevaare vos' der slog da Drengen sæ fordær'ed!«

Fyren, der var krøben op paa en Stoleryg, for at faae fat i et Skilderi, var faldet ned med stort Rabalder og havde erhvervet sig en ordentlig Bule i Panden ved denne Bedrift. Han brølede naturligvis igen. Nu fik han et Par Smæk og blev i en Fart besørget i Seng.

Moderen: »Ded æ dov den væ'ste Onge, je haar kjendt! Puh, Puh! Hva' vaa'ed Du spu'te mæ etter, Sesse? Puh, naa glemte je'ed øver dennehere Kommæ's.«

»Je spu'te sgu om, h'odden der saae ud hos Nes Niels; for di si'er, a den ny Kvenne æ no'ed svinagtig.«

»Ja ded ka itte neides, a hon saae faali beskidt ud, aa hadde je smækked hinne op te en Væg, saa hadde hon da osse bleved hængende.«

»He, He, He! Ih der ka' men sie. Hva, ku'ed saa hjælbe, a Nes Nilen fek To Tusene mæ hinne, naar han ska' leve i saadan it Svineri.«

»Ja, aa Ste'børnene, di rendte saamæn mæ store Holler paa Albuerne, ded æ di nok itte vont te, di Stakler, men – Jøsses! der kommer vor Faaer allerede. Baarestens han nu itte ka lu'te Kaffen!«

Alt, hvad der hørte til Kaffe-Anretningen, blev hurtigt puttet ned under Halmen i Beenenden af Sengen. Bordet blev flyttet hen paa sin Plads ved Vinduet, og derpaa satte Værtinden sig i sin Kakkelovnskrog og bandt ivrig paa sin Hose. Nu traadte Manden ind og bød Godaften.

Sidse: »Ded æ dov in skammeline Kuld, ded æ paa denne Tid a Aaret.«

»Ja ded ka' nok hændse,« svarede Manden og begyndte at klæde sig af.

Sidse: »De vaar da kjedelig, a Du itte hadde no'en Hosepenne aa ku' laane mæ, Kesten. Gud vee', h'or je saa ska' faae no'en. – Ja, saa maa je nok te'ed. Godnat!«

spu'te spurgte.
neides nægtes.
Baarestens bare.
Hosepenne strikkepinde.

5.1.3. Østsjællandske tekster

Som omtalt nærmere i Indledningen, afsnit *1.2. Lydskrift* har tidsskriftet *Danske Folkemaal* anvendt en simplificeret lydskrift i visse trykte dialekttekster, en lydskrift, som nogle af Udvalg for Folkemaals meddelere lærte sig til brug i optegnelser. Da denne lydskrift skulle kunne læses uden større fagkundskab – også fordi en oversættelse til rigssproget er medtaget –. er det følgende medtaget som en prøve på dialekten i Stevns. Prøven er trykt i Danske Folkemaal 1 (1927) s. 150–153.

Lydskrevet med »Dania«s Lydskrift af Anna Pedersen, Strøby, efter Jørgen Isak Pedersen, Haarlev[1]). Omsat til DF.s Lydskrift af Red.

PER BØDKER.

Pæ Bø'gər vå^{r} now 'jawnfär'i ɑ sæj, de ve si·, dæ vå^{r} edə mæjə Sgob i hans 'ɑ^{r}bæ'ðə, så ha(n) kunə edə fy·ø Fɑ'mil'jən ve Bø·gəri'əð mæn modə gå på Trøg·væl'ə såm Dawlæj'ər.

Um Få^{r}u·r^{ə}ð har^{ə}ð ha(n) i Mar'gən te'li· mæ di andər 'Dawlæj'ər, mæn de vardə edə ra læjə förn di andər ky'ørd fra ham å Pæ·r ky·ørdə å lesdəð e·ən få sæ sæ'əl åp å ny'ør ɑ Støgəð låw'^{n}d baw' ædər dåm. Deð su'ə Få'pawdər An'dre'sən å ha(n) sædə Faɑ'rdən år'dənli åp får' å kåmə tvär's ej' åwər ɑwərnə å ja·wə på Pæ·r. Å 'lisɑ vårli Pæ·r kåm'ər i Næ'rhe'ðən rå·wər Få'paw'dəriŋ: „Kan han ikke gaa lidt stærkere, Per Jensen!" „Næ·j, Hä^{r} Få'paw'dər, så tröðər jæ åp i Hariŋ".

[1]) Meddeleren er født i Lille Linde ved Haarlev, men hans Forældre er Stevnsboer.

Per Bødker var noget jævnfærdig af sig; det vil sige, der var ikke meget Skub i hans Arbejde, saa han kunde ikke føde Familien ved Bødkeriet, men maatte gaa paa Tryggevælde som Daglejer.

Om Foraaret harvede han i Marken tilligemed de andre Daglejere, men det varede ikke ret længe, førend de andre kørte fra ham, og Per kørte og listede ene for sig selv op og ned ad Stykket langt bag efter dem. Det saa Forpagter Andreasen, og han satte Farten ordentlig op for at komme tværs ind over Agrene og jage paa Per, og lige saa »vaarlig« (aarle?) Per kommer i Nærheden, raaber Forpagteren: »Kan han ikke gaa lidt stærkere, Per Jensen?« »Nej, Hr. Forpagter, saa træder jeg op i Harven!«

Per Torbensen.

Gamlə Pæ Tårbəsən tåw' sæ ən sdow'r Snabs, å jo varmər de vår tes me·r drag ha(n), å ha(n) feg jo åsə 'såmətið' led få mæj'ə, så ha(n) blew' led 'usegər. Iŋ Daw' i Køsbärtið'ən, da de vår mæjə var'md, vilə Pæ·r pelə Køsbär a de e·ənsdə Træ:ə ha(n) haðə; ded sdow led på Hæl', å dæ lu:ə iŋ lilə Baŋgə Sde:ən unərəð; da Pæ·r nuw sdow' åbə på Sdi·iŋ å rawdə yð' ædər Bär'ənə, veŋlə dæn, å ha(n) fald ny:ør å brägəð nown Si·be:ən å modə i Sæj', å hæ:r lu:ə ha(n) nuw' å vår edə så led då·li. Hans 'Nabow', Haa'ns, dæ gåd gæ·wəð får'əð, a de vå Varmiŋ å Brän·vi:nən, dæ vå Sgyl' i de he·ələ, gig ej' te Pæ Tårbəsən å saa: von'ə ku du dåw åsə kåmə sån'ə ædərəð, Pæ·r, ku du dåw edə ha vaarəð dæj? „Jow, Haa'ns, de ku jæ, få haðə jæ tæŋ'd, a de sgu gu·əð sån'ə, jow gu min Sa·liheð' haðə jæ egə fløðəð Sdenbaŋ'giŋ å law'd i Par a denə Ärdəkle'bər i Sdæ:ðə.

Gamle Per Torbensen tog sig en stor Snaps, og jo varmere, det var, des mere drak han, og han fik jo ogsaa sommetider lidt for meget, saa han blev lidt usikker. En Dag i Kirsebærtiden, da det var meget varmt, vilde Per pille Kirsebær af det eneste Træ, han havde. Det stod lidt paa Hæld, og der laa en lille Bunke Sten under det. Da Per nu stod oppe paa Stigen og rakte ud efter Bærrene, »vinglede« den, og han faldt ned og brækkede nogle Sideben og maatte i Seng, og her laa han nu og var ikke saa lidt daarlig. Hans Nabo, Hans, der nok havde en Mistanke om, at det var Varmen og Brændevinen, der var Skyld i det hele, gik ind til Per Torbensen og sagde: »Hvordan kunde du dog ogsaa komme saadan efter det, Per, kunde du dog ikke ha' varet dig?« »Jo, Hans, det kunde jeg, for havde jeg tænkt, at det skulde gaaet saadan, jo, Gu' min Salighed, havde jeg ikke flyttet Stenbunken og lagt et Par af dine Ærteklipper (ɔ: knipper) i Stedet!«

Hans Jensen i Lille Linde.

Faars Nabow' vɑ̊r iŋ mæjə stow'r mɑ̊n' ɑ̊ ha(n) hɑðə e lɑ̊w'ⁿd gruˈəd Sgæˈg, sɑ̊m gik heˈəld nyˈør pɑ̊ Brøˈsdəð ɑ̊ sɑ̊ nown diˑwə Røŋgər i Öjnkrɑ̊ˈwənə, sɑ̊m nɑ̊g kunə viˑsə vɑ̊ sdow'r iŋ Sgæl'm ha(n) vɑ̊, ɑ̊ iŋ Sgæl'm deð vɑ̊ ha(n) nuw'.

De vɑ̊r heˈəld uˈtrow'li sɑ̊ tiˑd ɑ̊ pɑ̊ sɑ̊ mɑ̊nə Muˑəðər, ha(n) kunə fɑ̊ Fɑ̊l'g teˈəð ɑ̊ hɑ̊bə pɑ̊ dæn ɑ̊ deð ænə di sɑ̊ vɑ̊ klɑ̊ˑwə ælər tɑ̊səð. Fɑ̊ nown Uˈər seˑən kɑ̊m ha(n) iŋ Löwərdaw' sisd i 'Februˈar' Muˑən ej' hos Faar, sɑ̊m vɑ̊r i Law' mæˈəð ɑ̊ fɑ̊ Dawər, ɑ̊ da ha(n) hɑðə ɑ̊wnə Dör'ən fra Sdeˑəsəð ej' te Stuˑən, blew ha(n) sduˑəns ɑ̊ suˈə now sɑ̊ fɑ̊ˈtawd yð'. Sɑ̊ saa Faar: va ær dæ veˈəð Hɑ̊n's, jæ syns du hæj'ər now mæ Næˈbəð, kɑ̊m främ' i Sduˑən ɑ̊ fuˈə dæj iŋ Bið Brøð' ɑ̊ iŋ Dram'.

Næˑj, Mas, saa Hɑ̊n's ɑ̊ drɑ̊w' eð lɑ̊w'ⁿd Sog, deˑ jædə tiˑði te i Daw'. Nuw' kɑ̊ vi lisɑ̊ gɑ̊d ge de heˑələ ɑ̊b, fɑ̊r nuw' kɑ̊ vidə vär mæð læj'ər.

Dæn rødə Hæsd ær dadə døð' (siger Far). Næˑj, Mas, deˑ mæjə värə; suˈə du edə i Aˈviˈsən i Man's a nuw' hɑ̊ ham ɑˈbəl yðᵊ pɑ̊ Lælæŋguˈriŋ suˈəd de mæsd a Sæˈðiŋ.

Jow, siˑər Faar, sɑ̊ tiˑli hɑ̊r ha(n) jɑ̊ suˈəd di sisdə Pa Uˈr, de hɑ̊r jæ da ɑ̊sə læˈsd ɑ̊m'.

Jow, mæn deð ær jodə deð Mas, siˑər ha(n) ɑ̊ hiw'ər en Aˈviˈs ɑ̊b a Lɑ̊mən; se här ær nuw dæn' Aˈviˈs fra i Daw' ɑ̊ hæˈr sduˈər Gu sdrafəmə a 'nuw' sælər ha(n) Haˈlm.

Faders Nabo var en meget stor Mand, og han havde et langt graat Skæg, som gik helt ned paa Brystet, og saa nogle dybe Rynker i Øjenkrogene, som nok kunde vise, hvor stor en Skælm han var – og en Skælm det var han nu.

Det var helt utrolig, saa tidt og paa saa mange Maader han kunde faa Folk til at »hoppe paa den«, og det enten de saa var kloge eller tossede. For nogle Aar siden kom han en Lørdag sidst i Februar Maaned ind hos Far, som var i Lag med at faa Davre, og da han havde aabnet Døren fra Stegerset ind til Stuen, blev han staaende og saa noget saa fortabt ud. Saa sagde Far: »Hvad er der ved det Hans, jeg synes du hænger noget med Næbet, kom frem i Stuen og faa en Bid Brød og en Dram!« »Nej, Mads,« sagde Hans og drog et langt Suk, »det er jeg ikke tidig til i Dag, nu kan vi ligesaa godt give det hele op, for nu kan vi ikke være med længer!« »Den røde Hest er da ikke død?« siger Far. »Nej, Mads, det er meget værre; saa du ikke i Avisen i Mandags, at nu har ham, Abel, ude paa Lellingegaarden saaet det meste af Sæden!« »Jo«, siger Far, »saa tidlig har han jo saaet de sidste Par Aar, det har jeg da læst om!« »Jo, men det er jo ikke det, Mads«, siger han og hiver en Avis op af Lommen, »se, her er nu den Avis fra i Dag, og her staar Gud straffe mig, at nu sælger han Halm!«

5.1.4. Sydsjællandske tekster

J. Olsen: Fra Sydsjælland. Barndomsminder fra Bakkebølle ved Vordingborg. (1913) (= Danmarks Folkeminder Nr. 12). Et kapitel kaldet »Samtaler« s. 50–63 er på dialekt. Prøven her omfatter s. 50–59.

Samtaler.

Som foran anført, var min Fader Byens og Omegnens Bedemand og den, der skulde paase, at alt ved Gilderne gik, som det skulde, og min Moder var saakaldet Kokkekone, den, der var med at bestemme Indkøbet og forestod Madlavningen. Som Følge deraf kom jeg fra min tidlige Barndom med til alle Gilder i Egnen, saa og hørte meget og opskrev allerede dengang adskillige Samtaler, uden at have nogen bestemt Tanke dermed. Naar man ikke bruger Lydskrift, tror jeg, det er vanskeligt at komme Ordlyden stort nærmere, end det er sket i de her hidsatte Prøver paa Tankegang og Sprog fra hin Tid. (En Prik efter et Bogstav, f.Eks. o·, betegner, at den paagældende Lyd udtales lang.)

En aften i Hjemmet.

Manden: I Måren kåmmer nåk Be·imåning å ska be· vås te Brylles te Håns Pæes Dueders Brylles.

Konen: Ja, jæ mangler åsse noen Buing te men Høwe mæ Sølnaggen, Bryemåning i Daw, ha kåm hænne frå Skræiring (Skræderen), såm ska sy Bryetøjed, å ha så·e, a dæ sku en træive Par mæ fåy·en di ånge.

Manden (til Tjenestepigen): Døw, Åne, ka jo åsse vænde å kåmme mæ. Hår do nøw Ståsing i Ården?

Ane: Ja, jæ hår. Jæ mangler bare noen Buing te men Flætnagge (Brudehue).

Konen: Ja, jæ mangler åsse noen Buing te men Høwe mæ Sølnaggen, ælles hår jæ åsse, va jæ ska brøwe.

Be·imåning bedemanden.
te Brylles til bryllup.
Dueders datters.
Bryemåning brudemanden, brudesvenden.
Bryetøjed brudetøjet.
fåy·en foruden. *di ånge* de unge.
Døw du.
nøw nu.
Ståsing stadsen.
Buing bånd.
Flætnagge flettenakke, hovedpynt med hårfletninger, som fx bruden har på på bryllupsdagen.
Høwe hue.
brøwe bruge.
nø·i nødig.
fue få.
jotte jo ikke.
å·n andet.

Manden: Ja, jæ ku åsse ha nø·i å fue mæ en ny Væst, jæ hår jotte å·n dæing gueseplædded mæ di stoure Sølknapper i, å jæ synnes a do køwde e Støkke te en Væst sist, a døw vå i Køwstæing, Moer.

Konen: Ja, de goe jæ åsse, mæn jæ hår jo ette kuned fue fat i Skræirepejen, såm ska sy dæing, vi plæjer jo å hå Owdre Åne te å sy, hon æ billi, hon tår ette mier æn en Mark åm Dawn, når hun fuer Kåsting.

Manden: Ja, kå jæ ette fue syed dæing, så kå jæ jo åsse nåk jælbe mæ me dæing gueseplædded.

Pigen: Ja, jæ sku åsse hå mæ e Par Sgou, få di, jæ hår, æ så klåsseje te å dåingse mæi, jæ fek dåm jo po siste Jywlemårked, jæ køwde dåm å ing fynsk Sgomaer.

Manden: Ja, nøw æ Klåkken tij. Nøw mue vi yd å fo·re å·e, å døw Åne mue no yd å gæmme Illen po Skåstienen.

Pigen: Ja, jæ ska bare hå desse Par Tøjer a Kårdærne.

Samtale mellem to Gaardmænd.
Ude i Haven efter Middagsmaaltidet ved et Gilde.

Hans: Godaw Pe·r! hodden guer ed? Hår do fot sued Røw (Rug) å begønd pue å pløje Stobjo·r?

Peer: Jo, jæ hår, Håns Lawsen. Vi ble færed let ætter Meggelsdaw; mæn vi hår jo en Diel å venterpløje inøw, å po Tisdaw hå jæ tæingt pue å bra·e vå Hør. Vi ka væl låne dænne Bra·er å ing Måing æller tou, å den Åne kåe væl jælbe vås å skædde, vi hå mæjen Hør ijuer.

Hans: Ja, de ka do gærne fue. Laws å vår Høwsmåing å så vår Søn

dæing den.
gueseplædded gåseplettet.
stoure store.
køwde købte.
e et.
Køwstæing købstaden.
Skræirepejen skrædderpigen.
Kåsting kosten, maden.
Sgou sko.
klåsseje klodsede.
dåingse danse.
dåm dem.
Jywlemårked julemarked.
Sgomaer skomager.
mue må.
yd ud.
fo·re å·e fodre af.
Tøjer uldtotter, trimlinger, formet af uld ved kartning.
Kårdærne karterne.
hodden hvordan.
guer går.
sued sået.
pue på.
Stobjo·r stubjorde.
færed færdige.
Meggelsdaw Mikkelsdag, 29. september.
inøw endnu.
tæingt tænkt.
bra·e brage, sønderbryde stænglerne af hør for at udskille taverne.
Bra·er brager, redskab til bragning af hør, brydebænk.
Måing mand.
den Åne kåe din Ane kan.
skædde skage, rense basttaverne efter bragningen for de træagtige dele af stænglerne, som er tilbage.
ijuer i år.
Høwsmåing husmand.

Kresten kå kåmme å bra·e å vår Åne å skædde. Hon æ rab te de Arbæje så væl såm te al å·nt.

Peer: Ja, hon æ en ræidi knøw Peje. Dæing, dæ fuer hinne te Kvenne, tår ette fæjl. Jæ kå si·e dæ i al Fåtrolihied, a jæ å vå Moer hå tålt åm, a vi ku lie, åm vuer Laws å den Åne ku fue væråndre, få hon hår jo da let te bæste, de æ jo ing gou Guer, do hår, å I hår jo ette mier æn en Tyes å ing Dræing, å vuer Laws ska jo hå· vuer Guer ætter vås æller når vi fuer i Seinge å gue po Autægt, å vuer å·n Søn ska hå de Stæi, såm jæ måtte tå·e, do vie nåk, a jæ vå gued i Kausjon får telije mæ tou åndre, mæn di ku ette betåle noed, så je måtte betåle hiele Mollevitten, å da Måning såtte ku hæinge ve læinger, så måtte jæ tå·ed få Pæingne.

Hans: Ja, de ku jæ gåt lie, mæn de kåmmer jo an ue, åm di tou ka li væråndre, få jæ ve datte værken låkke æller tveinge hinne tied, mæn jæ ska nåk tåle mæ hinne åmed.

Peer: Ja, de kå· do jo, så kå vi sien tåles ve åmed. No mue vi nåk ælles ing, få nøw hår di rømmed yd a Øwstestøwen, få jæ høre, a Mussekånterne hår begønd å stæmme dæres Fiuliner, så begønner Dåingsing, å vi sku dåw sie Bryevalsen, å så moe alle være mæi. Så ve jæ å vår Moer nåk åsse hå vås ing Svingåm, eingen vi ska eing å hå vås en Firkårt, få jæ æ ves ue, a Kresten Sta· å Skolemæstring å Såunefouing allerie vænder po mæ.

Hans: Ja, la vås så gu eing da å sie let pued, eingen jæ ska eing, få vi æ fire å ska ha vås en Pålspas, få dåingse de kå jæ ette nøw, jæ kå ette gåt fo Biennene mæ mæi især i dæinge Tij a mit iene Bien æ så ømt, jæ fek jo skrawed ded en Diel dæing Daw a vi kørde Møj, da jæ sæ·l kørde dæing iene Våwn, få jæ hår, såm do vie, nyli køwt ing Hæst på Vårnbår Mårged, å dæing tore jæ ette la åndre kyere mæ inøw, få dæing hå vijst sæ å være noed sky, å liesåm jæ dræje eing gænnem Lied eing te Mårgen, blew dæing bånge å dræje te Sije, så a jæ fek mit iene Bien i Klæmme ve Liedstålben å

Kvenne kone.
vuer vor.
let te bæste lidt til bedste, nogen penge.
ing en.
gou Guer god gård.
Tyes tøs.
fuer i Seinge får i sinde.
tå·e tage, overtage.
vie ved.
*sått*e så ikke.
Pæingne pengene.
ue på.
datte da ikke.
tveinge tvinge.
tied til det.
åmed om det.
Øwstestøwen overstuen.
Dåingsing dansen.
sie se.
eingen inden.
gu gå.
pued på det.
mit iene Bien mit ene ben.
Diel del.
Vårnbår Vordingborg.
kyere køre.
Lied ledet.
Mårgen marken.

fek skraued ded, så jæ kå ette tuele å strebsiere mæ, mæn mo gue fosæidi.

Peer: Ja, sådden æ ed å køwe Hæsde pu e Mårged. Næ, ma ska hælst køwe a Bekændere.

Samtale mellem to Gaardmandskoner ved et Gilde.

Ane Hans Pees: De kå nåk være a ding Håens kå dåingse. Ha æ ing ræidi Yhåler, å Pejerne di sier ætter ham vær Gång a dær spelles åp te ing ny Dåings, åm ette ha ve kåmme å tåe dåm åp te Dåings.

Kirsten Pe Laws: Ja, jæ moure mæ åsse ræidi åwer å sie po ham. Men de æ jo deen Dueder a ha dåingser mæi; hun æ hæller ette taut ba· a ing Våwn, hon tår sgu Biennene gåt mæ sæ.

Ane: Ja, å jæ trour sgu, a dæ ing Gång blier e Par a dåm, få jæ synnes, a di sier så mild te væåndre. Sie, vo ha smisker å vesker te hinne.

Kirsten: Ja, de hår do Ræt i, å jæ sku hæller ette hå noed imou, a ding Håens fek vuer Åne, få dæ ku bliwe e Pa døjtie Fålk å dåm, å jæ å vår Fåer hå åsse tålt åm, a nåer vuer Åne ku fue jæres Håens, å a I så ville la dåm fue dæing Jour, såm I hår åuenfår Gå·en (Gaden), de æ væl in 15 Tøinge Låing, å dæing legger jo åp te vår Ylåd, å dæ æ væl 20 Tøinge Låing, å de så ble laut sammel, så ku de jo bliwe e gådt Stæi y åed.

Ane: Ja, de ve jo kåmme an ue, va vår Fåer sier te de Fårslaw, få vi hå jo flier Børn, å di sku da åsse ha nowed ætter vås.

Kirsten: Jo·, de sku di jo, men æ hår jo Pæingene po Rænde, å de æ jo ing gou Guer, I hår, å nå vi så jalb te mæ å fo bøgged e Stæi po Jouren, så ville de nåk ku jævnes. Å va ullent å lenned anguer, da ska de ette bliwe knapt mæ dei fråe vuer Sije, å ing Hæst å e Pa Kyer ku dæ nåk åsse bliwe Rued te.

Ane: Ja, vi kå jo tåle mæ våre Mæing åmed, å så ka døw å jær Fåer tåe å gue hæn hos vås ing Audenstun, så ka vi jo drøwde Saen nærmere.

Kirsten: Ja de kå vi jo. Men de ve jo åsse kåmme an ue, va di tou ånge syns om dæing Bestæmlse, få vi vie jo ette, åm di ve hå væåndre æller æj.

tuele tåle.
strebsiere strabadsere.
fosæidi forsigtigt.
Mårged marked.
ding din.
Håens Hans.
Yhåler udhaler.
moure morer.
deen Dueder din datter.
imou imod.
tålt talt.
Jour jord.
Gå·en gade, jordstykke, marklod, stykke agerland.
Tøinge Låing tønder land.
Ylåd udlod.
y ud.
flier flere.
anguer angår.
fråe fra.
Rued råd.
tåle tale.

Få a di sådden sie milt te væåndre, de ka vi jotte gøre Ræing ue, å jæ vie åsse, a Håens ha lår (lader) te å hå synnes gåt åm vuer nye Peie, vi fek nøw te Skiwtedaw, mæn jæ sgulle da alri trou, a ha miener noued mæed, få de ve værken jæ æller vå Fåer synnes åm. Hun æ nåk en døiti Peie te sit Arbæje, å hon æ åsse pæn i de hiele tåed, mæn hon hår jo ette noued, få de mæste a de, hon tjæner, ger hon sen Mouer, få hon æ jo faddi å då·li.

Ane: Ja, ded æ jo ælles mæied pænt a hinne, mæn jæ synnes ette, a jæ ka trou, a ding Søn ve tåe en faddi Peie. Ha mue jo da høwse ue, a ha æ ing vælhauenes Guermåings Søn. Næ, jæ kå ette trou, a ha ve gøre jær dæing Skam, mæn de æ jo eingen Skåe te å hå let Øie mæ dåm, å så mue vi sie å gøre Alvår a våres Plå·n, få vi hå jo ette noued å vænde ætter. Nå båre di hår Løst te væåndre, så ville de jo gue a sæ sæ·l.

Kirsten: Ja, de hår do Ræt i, mæn no kåmmer vi nåk tied å åpsætte Drøwtelsen a dæing Sa· te ing å·n Gång, få nøw ska vi nåk eing å hå Kvælsna·re, få jæ høre, a di bier te Bo·es. La vås så hålle vås te, mæn dæ æ Plas, å nå vi fo fåt Ma, så mu vi let åp i Støwen, få åm vi ku fue vås ing Svengåm åsse. Vi hå da føer ku tråt bue ing Skåtsk å ing Hambåre.

Samtale ved Bordet.

Ane: Hør do, Kesden Pæ Laws, ve dodde rægge mæi dæing Plokfesk, dæ stuer lie få dæ, få jæ håller så mæ·ed a Plokfesk.

Kirsten: Næ, se go Awden, Håns Pæsen.

Hans P.: Go Awden, Kesden, ve do ette hå ing Dram mæ å ing Slork a de gamle Øl, få do ka trou, a de vå noed, a do hå gåt åe.

Kirsten: Næ Tak, Snabs ve jæ datte hå, mæn do ka jo rægge mæ Krøwsed mæ de gamle Øl.

Hans P.: Næ, jæ vie nåk, a do ette dregger sådn te Værdaw, mæn de kå jo da skie Untåelser, å i Frøwntømmer hade sgu gåt å·ed å fue ing Tuer ing Gång imællem. Ded gier altij let Korasje.

jotte jo ikke.
Peie pige.
trou tro.
miener mener.
døiti dygtig.
ger giver.
hinne hende.
høwse huske.
Guermåings Søn gårdmands søn.
Skåe skade.
Sa· sag.
Kvælsna·re kvældsnadver, aftensmad.
bier beder.
Bo·es bords.
mæn mens.
Støwen stuen.
ku tråt kunnet træde.
dodde du ikke.
Krøwsed kruset.
Værdaw hverdag.
Frøwntømmer fruentimmere, kvinder.
Tuer tår.
Korasje kurage, mod.

Kirsten: Fuer de·n Kvenne ing Tuer sâmme Tissens?

Ane: Næ, do kå trou, a vår Fåer æ ette så spændabels a sæ, a ha sku bye mæ en Snabs, å jæ ve da hæller ette hå·en, jæ håller mier a ing Kaftuer.

Kirsten: De vå da noen dæjli Gressesylde. Hår døw smaed dæing, Åne?

Ane: Ja, jæ hår smaed dæing, mæn jæ håller mæ miest te Plokfesken.

Per Larsen: Så, nu trouer jæ, a jæ hår fot mæi ing gou Kvælsna·re, å no ve jæ sie Senggåt allesammen, å ska vi så ette brye åp. Vi ska jo åp å hå vås ing Svengåm mæ våre Kvenner, eingen vi ska hå fat po Kårtene ijæn. Kåm så, vår Mo·r, få no speller di en sawde Vals.

En Julesamtale.

Første Kone: Goawden å en glæeli Jywl, Hælsensunhied, te Løggevælsinelse.

Anden Kone: Tak, dæj i lie Mueje. Sæt dæ nør.

Første: Næ Tak, jæ ska tie å gue ijæn, få jæ sa·e, a jæ kåm stras ijæn, å jæ vænder, a Maren Glæråps kåmmer å sie te vår sye Kou. Hon vå der hænne i Måes å ga hinne noued eing.

Anden: Jammen do vie da nåk, a do edde mo bære Jywlen a Dø·rn, å jæ hår så lie varme Vafler å Ævlekaer å stuer, få jæ vænder Kesden Pæ Laws i Awden.

Første: Ja Tak, de sku jo være, sâm do sier, få edde å bære Jywlen a Dø·rn, få jæ træingr ælles edde te noed, få vi hår jo lie fot Na·re.

Anden: Næ, ja kå jo nåk vie, a do edde træingr, mæn jæ mieners da, a do sku smae vår Jywl. Væsgou, sma· åsse po vår Jywleøl, de æ gåt, da jæ sæl ska sie, å vi hade endda en stour Brøgning, få vi brøgde Gæmmeøl mæ de samme.

Første: Ja de smaer gåt. Ja, no si·er jæ go Nat å Tak.

En Hestehandel mellem to Gaardmænd.

Første: Va ve døw hå fo den Følhåbbe, Pæer?

Anden: Å, jæ hår jo ette sådden vijre Løst te å sælle dæing, få hun æ jo mæ·i eingbrengene. Hun hår jo nøw hat Føl i tou Uer.

de·n din.
sâmme Tissens sommetider.
hå·en have den.
Kaftuer kaffetår.
Gressesylde grisesylte.
Senggåt singot, velbekomme.
i lie Mueje i lige måde.
nør ned.
ijæn igen.
stras straks.
træingr trænger.
Nare nadver, aftensmad.
smae smage.
døw du.
tou Uer to år.

Første: Ja, mæn jæ ve gie dæ hunered Resda·ler å så dæing dra·eje Kou fo dæing. Dæing Kou hår do jo snagged åm, a do ville kø·u.

Anden: Ja, de æ jo et gåt Bud, Håens, mæn jæ synnes alievæl, a de æ låulig let. Jæ sku da gærne hå noed miere få hinne.

Første: Ja, de æ lie mæ·ed, jæ ve åsse ge dæ tij Resda·ler te, å kåm så mæ Næwing, å så kå døw å den Kvenne kåmme hæn hos vås ijawden, så gier jæ Læjkøw po Hanlen, å så kå do fue Pæingene mæ de samme.

Anden: Ja, la så gue da, mæn ien Teng ve jæ sije dæ, a do ska være gou ve hinne; jæ hår jo altij hålt mæ·ed a hinne, jæ fek hinne jo telije mæ Guering.

Samtale mellem Mand og Kone om Barnedaab.

Manden: Hyer, Moer, jæ synnes, at vi snårt sku hå vår lille Dræing i Kærge.

Konen: Ja, de sku vi jo, å så sku vi jo åsse tæinge ue, væm vi sku fålange te å bære ham, å så åsse e·n te å sto hos (ɔ: holde Huen).

Manden: Ja, vi kå jo fålange Pæ Håens Åne te å bære ham, å så kå jo Skræirens Kesden stå hos, mæn vi sku jo åsse hå e Par Fa·dere.

Konen: Ja, når nøw Pæ Håens Åne ska bære ham, så ka vi jo bie, åm a dæres Laws mo være ien a Fa·derne, å så fuer vi nåk Skræirens Håens te å være Fa·der åsse, så æ de jo nå·k.

Manden: Ja, la vås så ded, men Be·imåning mo sije dåm, a der ska åfres te Præsting å te Dæining, få jæ ve ette såm sist, da awgore jæ jo de hiele mæ dåm bægge tou, mæn jæ fik Ubehawlihieder ba· ætter, de ve jæ ette hå tijere. Jæ hade nåk ette betålt så mæ·ed såm di ku tekåmme ætter Låwen.

Konen: Næ, de æ ette vært. Å så spåre do jo åsse Pæingene.

Manden: Ja, mæn så våed jo Dawing, vi sku hå bestæmmed å tåelt mæ Be·imåning.

Konen: Jæ hår tæingt ue, a vi ku sie å fue våre Sa·er i Ården, så a vi ku hålle Basselgilles po Søndaw, dæssom a Præsting ha ve døwe ham.

Manden: Ja mæn dæ æ jo ette mier æn syw Dawe å løwe pue. Kå do fo bue bawed å slawted te dæing Tij?

dra·eje dragede; draget adj. om kreatur: som har striber el. bånd af en anden farve end kroppens grundfarve, spec. som har en hvid stribe henad ryggen.

Lækjøw lidkøb.
Kærge kirke.
Basselgilles barselgilde, barnedåb.
bue både.

Konen: Jo, de kå jæ sawdens, få vi hår jo båe Veddemiel å Røwmiel, så vi ska ette te Mølle føst.

Manden: Ja mæn så mue jæ te Præsting i Måren å sie å fue ham te å døwe Dræingen po Søndaw.

Konen: Ja, å så ska døw mæ de samme eing hos Køwmåning å køwe de, vi ska håe te Kaen, båe Rosiner å Kattemåmme å Safran å Muskatenblåmme.

Manden: Så køwer jæ al de å·nt, såm vi ska hå te Gillesed mæ de samme. Vi ska jo hå e Anger Brænvin å noen Flasger Ægstra·t å noed Tobak, Tretårn å Bluemåing, å jæ kåmmer åsse te å hå e nyt Spel Kårt.

Konen: Ja, de æ noed, a døw mo høwse pue. Jæ mo nåk yd i Ste·sed. Jæ glæmmer nåk, a jæ hår Dæjing å stuer å lættes te Rommelskaen, å dæing sku jæ hå bå·d te Medaw. (Raamælkskager bagtes som temmelig tykke Pandekager af den Mælk, der malkedes af en Ko de første Dage efter, at den havde kælvet.)

Samtale mellem to Gaardmænd.

Første: Godaw, Håns Pæsen, å Tak få sist.

Anden: Ja eingen Tak, Las Lawsen.

Første: Va jæ ville sije å ette lywe, ska den Sou snårt hå Gresser?

Anden: Ja, hun sku jo fåre nøw om en uede Dawe.

Første: Å, høws så pue, a jæ fuer e Par å dåm, få jæ synnes, a de æ e gåt Slaws Svin.

Anden: Jo, de kå do gåt fue, dæsåm ælles a hun fuer så månne, få dæ æ bestelt fæm Gresser.

Første: Hellemæing, æ dæ allerie bestelt så månne; mæn høws ue, a jæ fuer ing Sougris, få jæ ve lægge dæing te, a jæ kå fue e Hæi (ɔ: et Hold) å dåm.

Anden: Do tå·lte åm, a do ku hå Løst te å fue e Hæi å men dæ dra·eje Kou; hun ska nøw kælle i ien a de føste Dawe. Po Tuesdaw æ Ræinskawed yde.

Veddemiel hvedemel.
Røwmiel rugmel.
Kaen kagen.
Ægstra·t ekstrakt.
Bluemåing »Blåmand« (et tobaksmærke).
Ste·sed stegerset, køkkenet, bryggerset.
Dæjing dejen.
lættes hæver.
Rommelskaen råmælkskagen.
Gresser grise.
fåre fare.
uede otte.
Hellemæing hillemænd.
Tuesdaw torsdag.
yde ude.

Første: Ja, de ve jæ ræide gærne hå, dæsåm hun fuer ing Kvikael. Kolyeren gøed edde så nøje mæ.

Anden: Ja, så ska jæ nåk høwse ue å la dæi 'e vie. Så kå vi jo bydde Gresser å Kael.

Samtale mellem to Kvinder.

Første: Godaw Sesse! Nå, døw æ hænne å løwe Øwder.

Anden: Ja jæ æ, Kesdne, di æ blewed så begrout mæ Skit. Jæ hår jo'tte hat Tij te å passe dåm i dænne Tij, få jæ hår væt hænne hos Jæns Pæes vær Daw, nøw a hans Kvenne legger.

Første: Så–å, æ hun syj?

Anden: Ja, hun hår nøw leged ien hiel Øwe. Dæ hår væt Dåwder te hinne fliere Gånge.

Første: De hår jæ slæt edde hyert noed åm, å je hår dåw tå·lt mæ Kesdne Skræiers, å hun plæjer ælles å vije, va dær pasiere i Bying.

Anden: Ja hon fuer åsse tit en Løin å rænne mæi; få Fålk vie jo, a hon breingr de y åmkring.

Første: De vå da ælles kieli, a Åne Jæns Pæes æ syj. Jæ hade enda bestæmmed å ville væt hæn å hyere åm noed Spen æller noed å lænke (ɔ: strikke).

Anden: Ja de ku jo da gåt være, at do ku hå fued, hon hår jo nå·k a alle Diele.

Første: Do ku gøre mæi dæing Tjænste å spøre hinne ætter'ed.

Anden: Ja, de ska jæ nåk, jæ ska dærhæn i Ettermidaw.

Første: Tak ska do hå. Favæl!

Samtale mellem to andre.

Første Kone: Hår døw fued væwed dit skåsktærnede Værgårn, såm do vi·ste mæ Gårned te, då jæ vå hænne hos dæ mæ dæing Søwrdæj, såm jæ hade luent?

Kolyeren gøed edde så nøje mæ kuløren gør det ikke så meget med.
løwe Øwder luge urter.
Kesdne Kirsten.
begrout tilgroet.
Øwe uge.
Dåwder doktor.
hyert hørt.
Værgårn hvergarn.
Søwrdæj surdej.
luent lånt.

Anden: Jo·, jæ fek'ed frå Væwre få uede Dawe sijen, å jæ hår åsse hat Skræirepejen å sy en Trøje å et Skørt te mæ sæ·l, mæn no ska Pejerne åsse hå vær en Klenning å·ed.

Tredje: Ja jæ æ åsse snårt færred mæ å spenne å venne å tvenne nøw, jæ ska hå væwed noed Vallem te e Sæt Klæer te vå Fåer, å jæ ska åsse hå væwed e lille Støgge Værgårn, mæn de ska være gueseplædded, få vå Fåer ska hå en Væst å·ed.

Første: Ja vi ska åsse i Law mæ å sbeinge Ul, få jæ ska ha gort e Støgge Vallem, å de ska være touskawt, å så ska de åwerskæres, få de ska jo være te Bryetøj te vå Håens. I hår væl nåk hyert åm'ed.

Anden: Ja, jæ hyerde de føst fålien Daw, ja væm vå'ed no, a dær så·ed? Jo, de æ sant de vå vuer Høwsmåing, dæ snaggede åm'ed, da vi sad å fek Dawre.

Samtale mellem en Gaardmand og hans Kone.

Manden: Hyer Mower, døw høwser væl någ a i Må·ren kå vi vænde Be·imåning å bie vås te Brølles te Friedaw, så ska jo Håns Pæes Åne giwdes mæ Aings Jæ·ns Laws.

Konen: Jo, jæ æ bela·wed pued, jæ hår ryerd sammen te Klæjner å Æwlekaer å ska hæn å bae, når Dæjing æ læddes.

Manden: Ja, mæn hodden guered mæ de nye Tøj, vi sku hå te Brøleped?

Konen: Vi fek jo Valmed jæm fra Fa·ring (Farveren) få e Par Dawe sijen, å i Guer vå Væwring hær mæ de gueseplætted Værgårn, såm døw ska hå en Væsd å. Skræjering hår låwed, a de ska nåk bliwe færij te Friedaw.

Manden: Ja, mæn ve do så høwse, a jæ fuer di Sølknapper i dæing nye Væsd, såm sijer i dæing gamle røtærnede Væsd, mæn ska døw edde hå syt noe?

Konen: Jo, Syjpejen kåmmer i Ættermedaw å ska sy mæj e Liw te di grønne Ærmer, såm jæ hår lænked, å jæ hår køwt mæj e nyjt Lijn te dæ grønne Høwe mæ Sølnaggen, å så ska jæ hå syjt mæ e Værgårns Fårklæe.

Manden: Vi sku åsse hå de ny· Jønne færed te Aesdolen.

Vallem vadmel.
sbeinge spinde.
gort gjort.
touskawt toskaftet.
fålien forleden.
så·ed sagde det.
Friedaw fredag.
ryerd rørt.
bae bage.
Væwring væveren.
lænked strikket.
Høwe hue.
Aesdolen agestolen.

Konen: De ska nåk blie færed, jæ mangler bare å syj Nawn å Uestal å sætte Dusgerne i Jørnerne. De ku væt færed, mæn jæ manglede noed kolyert Gårn.

Manden: Ja så æed gåt, jæ mue nåk yd å nyer i Måergen ædder de bruwne Øj, jæ sku te Smede mæ hinne å hå lawt ing Sgou unner hinnes fjærmer Fårbien, hon tawde dæing i Guer, da vi vå i Sgåw.

Konen: Jo, jæ ska åsse yd å hå Meddesgryden ue, å vi ska hå Våinggrøj te Meddaw i Daw å sdæjt Flæsg.

Uestal årstal.
kolyert kulørt.
nyer ned.
Måergen marken.
Våinggrøj vandgrød.

5.2. Sydømålstekster

5.2.1. Mønske tekster

L. M. Larsen, der er født på Møn, men forlod øen i 1895, skrev 1942–50 en række digte på vestmønsk dialekt til Møns Folkeblad. Samlingen *Mønsk Mæle* (1950) indeholder 60 digte. Her gengives »Jæ' æ' vaaskovt« s. 24 og »Jøs, vo' ble' jæ faakyvst«s. 42.

Jæ' æ' vaaskovt...

– Mouer! Mouer! – Ja, va' æed...?
– Mouer, jæ' katte jøre væed,
Menne Husser æ voude bægge to.
– Jae, de' væ' jæ' smæn jerne tro!
– Jæ' hoar savt ed tæ' dæ' saa tit
om aa blive froae Møj aa Skidt,
men døv ska' vaade i, va' døv ser,
i Vaedhuller aa Ælte oae Ler!

– Se, saa aa foue Husserne oae,
ding Gris! Ja, de' vaa, va' jæ' soae,
di æ' følt mæ' alle Slavs Møj,
ja, om de' saa æ' det Tøj,
saa æed smaart øver mæ' Ler,
leje mæed vo' ma' saa ser!
Sture Plamoaser sedder der tæt!
Sej mæ' dov, Boar, vour hoar døv væt...?

vaaskovt vådskoet, våd om fødderne.
Mouer mor.
katte kan ikke.
jøre gøre.
væed ved det.
Menne Husser mine hoser, strømper.
voude våde.
jerne gerne.
hoar savt ed har sagt det.
froae fra.
døv du.
oae af.
foue få.
ding din.
soae sagde.
følt fyldt.
det dit.
smaart øver smurt over.
leje mæed vo' ma' saa ser! lige meget hvor man så ser!
Sture Plamoaser store plamager.
Boar barn.

– De' vaa Lavs, der soae, a' jæ sku'
vaade øver ing Bæk, ves jæ' ku',
ville ha' ji mæ' 3 Køvler oae Glas;
men jæ' soae da nej – – leje stras,
de' ville jætte, men ha' ble' væ',
aa saa loae ha' 2 Køvler tæ'.
... Saa joe jæed, saa løv ha' aa soae,
a' Køvler fæk jæ' sgu engen oae.

– Ja, da vaa Lavs klaavere end døv,
men ve' døv, va døv fouer oae mej nøv...?
Naaen Smek i den Ræv, aa saa i Seng,
faa døv æ' ing væmli yvarti Dreng!
Føj, vo moue døv dov skamme dæ'
aa goue saatten aa svine dæ' tæ'!
... A døv vaa vaaskovt, kom døv aa soae!
Se døv nøv aa foue heved Bokserne oae!

Jøs, vo' ble' jæ faakyvst.

Faaleen jæ' jik a' Lavs Pæsens Vej,
saa hørte jæ' plusli naave, som skrej;
jæ' bjønte renok aa høve tæ',
va' mon de dov æ', tænkte jæ' – –
Saa vaa-ed smæn ing Hejstre, som sad i Jæred
aa hoade fløved sæ' helt faadæred.

ing en.
Køvler kugler.
leje stras lige straks.
jætte jeg ikke.
loae lagde.
joe gjorde.
løv løb.
klaavere klogere.
fouer får.
nøv nu.
Ræv røv.
yvarti uartig.
moue må.
goue gå.
faakyvst forkyst, forskrækket.
Faaleen forleden.
jik gik.
naave noget.
bjønte begyndte.
renok rigtignok.
høve tæ' hue til, blive betænkelig.
smæn såmænd.
ing Hejstre en skade, husskade.
Jæred gærdet.
faadæred fordærvet.

Saa smeed jæ' ætter ham men ludne Høve,
men ha' vilde værken fløve eller krøve.
Ha' lokte senne Øjne aap aa i,
aa jæ' tænkte: nøv æed naak faabi
mæ' ham, aa jik derhen,
men saa bjønte ha' mensæl aa flavre ijæn.

Nøv skal' døv ælles hoae Tak, soae jæ',
aa jæ' vaa væ' aa lave mæ' tæ'
aa toae ham i Romben, men Fyring fløv
yv i Lavs Pæsens dend høje Røv,
dend ville jætte traade ner,
saa Hejstring soue jæ' smæn alri mer.

Jæ' speggelerte, – de' vaa' en Skam,
faa nøv tror jæ', de' vaa' ham,
der hoade Rede i dend stoure Kastanje,
aa stjal Ællinger yve i vor Vanje
i Sommes, – pokkes da aasse,
a' jætte slov ham ijæl, jæ' Taasse. – –

ludne Høve lodne hue.
fløve flyve.
krøve krybe.
mensæl minsæl.
Fyring fyren.
yv ud.
Røv rug.
traade træde.
soue så.
speggelerte spekulerede.

5.2.2. Falsterske tekster

Helene Strange (1874–1943) var født i Ovstrup, Eskilstrup sogn på Falster, hvor hun levede hele sit liv. Hun voksede op i sin mormoders hjem, hvor hun ofte hørte gamle kvinder berette om svundne tiders sæder og skikke. Hun optegnede gennem lang tid falstringske ord til en samling, der kom til at omfatte 15.000 ord. Hendes store forfatterskab omfatter dels folkloristiske, dels skønlitterære arbejder, til de sidste hører *Priergaardsslægten* I–II (1922–23) og en stor slægtssaga om Søren Sværke og hans efterkommere I–VIII (1929–41), der indeholder mange træk af vestfalstringsk bondeliv gennem næsten 200 år. – Den følgende prøve er trykt i Danske Folkemaal 4 (1930), s. 39–47.

Frøvntemmerarbæe i gamle Dave.

I gamle Dave maade Frøvntemmerne aá Falsder jøe in ræsom Hov grovt Arbæe. Di maade passe al Kretøvre paa nær Hestne. Køer aa Kale, Faar aa Svin aa Hæns aa Jæs aa Enjer vaa alsammen inje yvnjer Frøvntemmerne, aa di skaa ænne alene fløddе aa vanje aa fovre Køerne, bue naa di vaa øve aa inje, men di skaa osse renjse i Kostalene. Mue i inj Kostal vaa Frøvntemmerarbæe, aa de skaa Mænjene den Ganj meje haa sæ fraabedt. Heldevis jovre Pierne da tæsidst Stregge, saa de æ lænje sien aa Muninjen ble Manjfolgnes Bestelninj, aa di faa nog osse Laa aa holle hinje lisaa lænje dæ æ æn Ko aá Falsder, faa Frøvntemmerne la sæ naa ænne lænjer komdere saan som di haa jovrt tilliere. Naa ve di aanjlinjs snagge mæ aa jøe lism de bæst passer dom, saa de æ naa ænne næ saa got faa di falsterske Manjfolg som de vaa i gamle Dave.

Faaøvn aa mue aa sørre faa aa Kretøvre feg nove aa eé aa dregge, saa skaa dæ ju osse malges. Sæle Malgningen vaa naa ænne saa besværle, faa naa Kvæje mæssen ænne feg nove, saa gaa de heller ænne nove, saa de vaa ænne saa slemt aa strebbe di Pa Køer, som di dænj Ganj hae aá Gaarene, men om Somrin, naa Kvæje vaa øve aá Græs aa hae de le bæjr, an naa di

Frøvntemmerarbæe fruentimmerarbejde, kvindearbejde.
jøe gøre.
Hæns aa Jæs aa Enjer høns og gæs og ænder.
yvnjer under.
fovre fodre.
bue både.
øve ude.
Mue muge.
jovre gjorde.
Stregge strejke.
Muninjen mugningen.
Laa lov.
ænne ikke.
komdere kommandere.
lism ligesom.
Faaøvn foruden.
eé æde.
mæssen for det meste.
strebbe strippe, malke.
Ganj gang.
le lidt.

vaa inje aá Stal, saa malg di jo mæst, aa de kunje saa væe nove anstrænjins aa faa Mælgen hém. Di hae ju injen Mælgvaane aa køre mæ, saa Pierne maade bære al Mælgen aá Hovee i stovre Trækanjer, aa naa di saa somtier særle som i Fælsskavets Ti kunje faa æn hal Mils Vej fraa Maargen aa hém tæ Gaarin, saa skaa di æls nog mærge, di hae nun Punj aá Hovee. Men di vaa ju vaan tæ Tøvren, saa di maserde stolt aa Stæ mæssen øve aa se værgen tæ højre eller venstre.

Faa aa skaane Jessen faa Kanjens Trøg aa faa aa faa hinje tæ aa staa bæjr fast, saa hae di in Malgkraanjs aa Kløve tæ aa stelle hinje aá, aa naa di saa hae faat hinje ob, saa feg di Længhussen fat, aa saa laa di Finjerne holle Takt mæ Benene. Frøvntemmerne skaa saa osse om Vindrin væ mæ tæ aa savve aa flægge Brænje aa faa de stavle aa sien faa de i Sti, aa naa Manjfolgne om Faaaare hae styt Pilne, saa kunje Pierne slæve Grenene væg aa rivve Steggerne sammen, aa tit maade di osse væe mæ tæ aa taa Jærbrænje ob aa læg de i Knebber.

Aa di skaa strø al Møje, aa naa dæ skaa pløjes, saa vaa de naa ænne faade Hestne vaa saa galne, men Manjfolgne vaa naa ligot ænne Mænj naag tæ aa kunje taamle dom, un di skaa haa jet tæ aa rie Plaahest, aa ves dæ saa injen Drænje vaa aá Gaarin, saa maade Pierne ob, aa æn Rietøvr aá' jin aa di mavre, skarpryggee Hesde vaa naa ænne saa behale, men dæ jalb injen Kærmovr – di maade tæ de ilejn.

Naa dæ saa vaa pløjt, skaa dæ ju hares, men di staggels Træpinjshare, som di hae, kunje junne rivve dænj sæje flissee Jovr i Støgger, aa saa maade ale Manj – bue Pier aa Kaale bevævnes mæ stovre Trækøller aa øv aa slaa Klæmbe, som de hete. Aa saa jeg di æls dæ aa tasg løs aá Knaalne, aa naa di væsde vaa smaalre, saa kunje Pierne bjynje aa køre Hare aa Tromle, Aer ob aa Aer ne. Naa di saa vaa fære mæ de, saa kunje di taa fat aá aa sange Sten, aa monne, monne Forklæefulle – ja monne, monne Læs Sten haa Frøvntemmerne pele aa di falsterske Maarger.

Lænjer hen aa Faaaare skaa di saa væ mæ væ Tørskærninjen, aa naa

hém hjem.
Mælgvaane mælkevogne.
Maargen marken.
Tøvren turen.
maserde marcherede.
øve uden.
Jessen issen.
Kløve klude.
Længhussen strikkestrømpen.
styt stynet.
Steggerne stagerne.
Jærbrænje gærdebrænde, brændsel af nedrevne risgærder.
Møje møget, gødningen.
Plaahest plovhest.
Rietøvr ridetøj.
ilejn alligevel.
flissee flisede, ujævne.
Klæmbe klimper, knolde.
jeg gik.
tasg tærskede.
smaalre smuldret.
bjynje begynde.
Aer ager.
sange sanke, samle.
monne mange.

Manjfolgne hae gravve Tørsmadde ob aa Mussin, saa kunje Pierne trelle de væg i æn Jyvlbør, læg de i Be, gladde de aá aa resse de aá, saa de feg dænj bestemde Størelse. Sien kom dæ Tørforme tæ aa læg Smadde i, saa de vaa ju nemre æn aá dænj aan Manér. Naa Tøren vaa tær naag, skaa Pierne vænje hinje, aa sien skaa hun stavles aa taarnes, aa naa hun skaa køres hém, kunje di ju osse væ mæ tæ aa faa hinje aá Vaán aa aa Vaán aa slævve hinje in i Tørstien.

Aa saa vaa dæ Høe'. Naa Manjfolgne hae slaae Græsse, sprede Pierne de, aa sien vaa di mæ aa faa de revve aa stage aa kørt inj, aa di vaa junne fære færn di sisde Straa vaa sat aá Stænje. – I Høsdin maade di lisdan væ mæ bue føst aa sist. Vinderkovrne bant di i Stuer, aa Vaarkovrne kære di sammen i Næjer, som saa ble bunje aa Manjfolgne. Ærderne maade di væ mæ tæ aa slaa – rivve Ærder kalde di de. Naa Korvne skaa kørs inj, maade di een lægge eller ræg de, aa di skaa osse væ mæ bue i Lae aa Hæs.

Aa dæ vaa Hørin. Han skaa lues, aa naa hanj vaa movt, skaa han rusges aa lægs tæ Tære. Dæødder skaa hanj saa haa Vanj, aa hanj ble saa lavt ne i æn Vaning eller i inj Møtninjpøl faa aa Skallerne kunje losne, men di skaa ju passe aá, aa hanne laa dæ faalænje, faa saa kunje hanj raanne. Naa hanj saa hae legge dæ tæpas naag, skaa hanj ju ob aa saa tæres ijæn aa baandes aa inj i Hørhøvse, intæ de vaa Ti aa faa fat aá ham rejde faa Alvor. – Aa saa skaa hanj ju føst braes aa skædes aa rivves aa hejles aa kæves aa kraanjses, inj hanj saa enjle vaa fære tæ aa spinjes. I di ælste Tier brudde di Hanjbraer væ Braninjen, men sien feg di Klosbraer aa i di allersisde Aar, da dæ ble dørge Hør, vaa dæ Mænj, som taa runt mæ Maskinner, vaa di tæberete Hørrin aá, aa di Mænj ble saa kalle faa Hørsvinjere.

Pierne maade saa osse væ mæ tæ aa strye Lersten, som ble brut tæ aa møvre Skelrom ob mæ, aa di hae osse Klinnijen aa Vegne. Di staggels

Tørsmadde tørvemasse.
Mussin mosen.
Be bede.
resse rejse.
tær tør.
Vaán vogn.
Tørstien tørvehuset.
junne jo ikke.
fære færdige.
færn førend.
Stænje stænget.
Stuer stuger, store neg.
Næjer neg.
lues luges.
movt moden.
Tære tørre.
Vaning vanding, vandhul.
hanne han ikke, den ikke.
raanne rådne.
tæres tørres.
baandes bundtes.
Hørhøvse hørhuset.
braes brages, dvs. hørrens stængler sønderbrydes.
skæde skætte, rense basttaverne for de træagtige dele af stænglerne.
hejle hegle, kæmme hør med en hegle, så blårene renses fra og taverne spaltes.
kraanjse kranse, sno hørbrøder i krans.
inj inden.
Hørsvinjer hørsvinger, person som påtager sig tilberedningen af hør.
strye stryge.
møvre mure.
Klinnijen kliningen.
Vegne væggene.

Lervege rejne ju tit né om Vindrin, aa Pierne maade saa klinne dom ob ijen. Ves dæ vaa flere ny Vege, som skaa klinnes, saa kom Pierne fraa hele Bylavve aa jalb tæ, aa bøddder ble dæ saa haalt Klinnejille, men vaa de kon di gamle Vege, dæ skaa repreres, saa jovre Gaarens ejne Pier de sæl. Grunjlavve faa saan æn Lerveg vaa ju e flæde Risjære, aa Klinnerskerne stelle sæ saa jæn væ vær Sie aa Jære mæ vær e stovrt Trøv mæ vaat Ler faaran sæ, aa saa taa di vær inj Næfel aa Lere aa hev inj mov Vegen, men di skaa pas aá aa hivee aá jin Ganj, faa æls kunje di reskere aa faa Lerkladdin tæbaes i Hovvee. Klinne Vege vaa e Arbæe dæ gaa skrubee Næver, men de tænjde Frøventemmerne ænne aaer aá, di vaske kon Hænjerne got i varmt Vanj om Afdninjen aa banjt nun linnee Kløve mæ Svinnefæt aá omkrinj dom, naa di skaa i Sænj, aa saa vaa dænne vire væ de. Naa ma saa hører om al de mejle grove Øvnomsarbæe, som Frøvntemmerne maade jøe i gamle Dave, saa kanj ma ju æls nog bli unjskavsful aa spørre, om Mænjne da slet ænne bestelde nove. Jov, de jovre di ju da. Dæ vaa ju da inj hel Del faaskællee Tinj, som vaa aaerlat tæ dom. Di maade slaa Græsse mæ Le aa meje Kovrne mæ Mejejærn aa bøder tæsge de mæ Plejl, saa di vaa ju bunj aá Tæsgelovin lie fraa om Ødderaare aa hele Vindrinj aa e Støge øv i Faaaare, aa di skaa sty Pille aa laagge Jære aa pløje aa saá aa meje aant, saa baae legge aa saáe hele Davin kunje di junne, men dæ blier ju nog ligot nove om som æn gammel Kunne jin Ganj saae: »Ja naa Manjfolgne skaa haa jovrt nove, saa skaa di haa e Frøvntemmer tæ aa rænje sæ i Hælne, faa æls kunje dinne bli færee.«

Frøvntemmerne hae ju saa osse al Havarbæe. Di skaa grave aa rivve aa lue, saa Øvrder, sædde lét Kantøfler, plande Kaal aa stae Haamle. Om Ødderaare skaa saa Homlin skærs né aa plaags aa tæres aa faasønnes hen tæ Brøgninjen.

Fraagden gaa heller ænne saa lét Arbæe. Hun skaa ju peles aa Træerne, aa en hel stovr Pulsjun bue aa Evle aa Pære aa Svesger skaa skærs aa stegs aa tæres, saa dæ kunje væe nove aa taae tæ, naa dænj raa Fraagt vaa faabi, faa dænj Ganj kenjde ma junne tæ aa køve tære Syfraagt, saan som vi jø

bøddder bagefter.
Klinnejille klinegilde.
Risjære risgærde.
Trøv trug.
Næfel nævefuld.
jin Ganj én gang.
Afdninjen aftenen.
Sænj seng.
dænne den ikke.
ma man.
mejle møgle, meget.
bunj bundet.
Tæsgelovin tærskeloen.
Ødderaare efteråret.
laagge Jære lukke gærder.
Kunne kone.
dinne de ikke.
Øvrder urter.
stae stage, sætte stager til planter.
Fraagden frugten.
Pulsjun portion, del.
Evle æbler.

naa. Aa saa sa di om Avdninjen i Ødderaarstien aa skaar hele stovre Ballefulle aa Evlestøgger, saan saa di kunje væe aá ree Haanj tæ aa pudde i Bavninjen om Maarninjen. Bavninj ble saa heet ob, aa naa hanj vaa tæpas varm, hev di Fraagden inj. Men faa aa hunj kunje komme tæ aa legge i jævnt Lavvis, saa maade dæ æn Pie inj faa aa lægge hinje tærædde. Aa de vaa æn slem Taatøvr aa legge dæinje i dæn hee Bavn. E stovrt Forklæe feg di aaer Hovee aa e Pa Vander aá Hænjerne aa nun gamle Sægge tæ aa læg Knæene aá faa ænne aa brænje sæ rent faadærre. Naa Fraagtsæggin ble stobbe inj, saa dæ alre kunje komme æn Bedde fresg Laaft inj tæ dom, saa vaa de rent faaskrægle. Jæ haa snagge mæ æn gammel Kunne, som hae taae dænj Tøvr monne Ganje, aa hunj saáe: »De vaa lie e ræsmt Øjeblæg, naa Sæggin kom i Bavnsgavve. Da vaa de mæssen, som ma skaa helt krapere«. Naa di saa enjle feg slævt Sæggin tæ sæ aa spret lét aa dænj kaale Fraagt runt, saa dæmb de ju nove aá Heeinj, men de vaa ju ligot inj haar Omganj aa væ mæ tæ. – Naa Fraagden skaa øv, maade Pierne ju inj i Bavninj ijæn faa aa pele hinje sammen, aa de kunje ju osse haa sænne Øvbehaleheer aa legge dæ aá Knæ i de lavve Bavner, men saa vaa ju da Varmin væg, saa de vaa ænne nove imov føsde Omganj.

De vaa heller ænne ale, dæ kunje taalle aa komme inj i Unjninj, aa dæ vaa monne, som alti feg Hovpinne aa ble helt daarlee ødder saan æn Bavnstøvr. Sien lænjer hen i Tien feg di Fraagthægge. De vaa Pillekæppe, dæ vaa slaae eller flæde sammen aa dæ ble saa Fraagden lavt aá, aa saa kunje di skye Hæggin øv aa inj i Bavninj lism Plaaer mæ Kae aa Krinjler, saa de vaa ju meje nemre æn al de aant.

Maast skaa di saa osse støe. Aa dæ kom di saa Pære aa Evle i e jyvt Trøv aa saa hae di inj stovr Stae mæ inj Klos aá tæ aa støe Fraagden i Støgger mæ. Stainj ble kalt faa inj Maaststøer eller Maaststæmber. Baødder skaa saa Maasdin presses aá aa koms aá Anjgre, som ma saa kunje tabbe aa, naa ma velle dregge ham, aa dæ vaa monne, som hae Maast tæ lanjt hen aá Vindrinj, saa di mæssen slet ænne behøvde aa brøgge Øl i al dæn Ti, saa de spaarde ju meje bue aá Maalt aa Haamle.

Aá Bynjergaarene lave di sæl deres Maalt, aa Bygge kom saa inj i Køkne eller Brøgse aa ble sat i Støv i e stovrt Kar. Dæ staa de saa i 24 Timer, saa

sa sad.
aá på.
ree rede.
Maarninjen morgenen.
Taatøvr tortur.
Bavnsgavve bageovnsgabet, -mundingen.
Øvbehaleheer ubehageligheder.
Bavner bageovne.
Unjninj ovnen.
Bavnstøvr bageovnstur.
støe støder.
Maaststæmber moststemper, -støder.
Anjgre ankere.
Vindrinj vinteren.

ble Vanje tabbe fraa, aa Bygge ble slævt ob aá Laade, vaa de skaa legge aa spire. Naa de saa vaa »komme«, som di saae, saa gne di Spirne øv mæ Hænjerne aa slævde de saa ne i Skaasteninj, vaa de skaa tæres aá Kølnen, aa naa de saa vaa branjke der, skaa de maales. Kværnen, som di maale aa, vaa to stovre Sten mæ æn lanj Stanj, dæ jeg ob i Laade, aa saa staa di aa drejde mæ Hænjerne aá Staanjen, faa aa faa hinje tæ aa gaa runt. Di kunje kon væe tov tæ holle aá Stanjen, men vaa dæ inj stovr Slaamb, som skaa maales, saa ble dæ sat e Rev i Stanjen, aa de trag saa inj tree i, aa de ble kalt faa aa trægge Raambe. Aá same Maae maale di osse Grøn, aa dæ skaa maales monne, faa di spisde meje Grø i di Tier. – Naa Maalde vaa maale, kunje di bjyne aa brøge, aa de brøg saa æn 4–5 faaskællee Slavs Øl. De bæsde Brøg vaa ju tæ Jæmmeølle eller Gammelølle, som di mest saae. Ødder Jæmmeølle kom Melmølle, aa de hae di saa aa taae tæ, naa dæ kom fremmee, ves dinne hae Haal aá Gammelølstynjen. De tree Brøg vaa Davleølle, aa saa kom Dregge aa tæ allersist Ødderdregge.

De sisde vaa dæ naa ænne ret meje væ, men Vanj i sæ sæl vaa inj faaagde Dreg, aa dæfaa skaa de haa laagde lét tæ Maalt aa Haamle, saa ma klæmde dæfaa osse vær jænneste bedde Kraft øv aa Masgin, injen hanj saa æls ble jye tæ di bæsde Malgekøer. Dede hæ Ødderdregge, som alsaa vaa de femde Haal Vanj, dæ vaa hældt aá, de vaa ma alminjlevis gojørinjs mæ, saa de gaa ma jærne tæ Faddefolg, som osse vaa meje taknemle faa aa faa de. Men dæsm ma vaa bejerle, saa haalt mae de sæl, aa saa ble de jærne brut tæ Davresøve om Maarninjen.

Frøvntemmerne skaa saa osse segde al de Mel, dæ skaa væe tæ Segdebrø, aa di sæle de saa ijæml e stovrt Haarsaael aaer in Sælebunj, som dæ vaa bret e Larn hen aaer, aa dæ skaa gove Aarmkræfder tæ faa aa holle Saale i en svinjins Bevæjelse, saa Mele kunje komme ijælm. Aa naa de vaa tæ di stovre Jillesbaninjer, vaa dæ skaa baes meje Segdebrø, saa kunje di ordenle faa rørt Maasglerne væ Sælninjen. Tæ Baninjerne skaa dæ ju lægs tæ Bægt Avdninjen i Forvejin. Di taa saa de stovre Dæjntrøv ne obbe fraa Laade aa sadde de in i Værdavsstoven, vaa di stelle de aá tov Baagge væ dænj næjsde Bovrenje. Dæjin skaa ju lyts i Varmin, aa dæfaa skaa ma haa ham inje i Stoven, aa faaræsden vaa dæ da heller ænne alti Plas tæ nove i

Laade loftet.
Kølnen maltkøllen.
Slaamb slump, portion.
Jæmmeølle gemmeøllet.
Davleølle dagligøllet.
Dregge drikke, tyndt øl.
Ødderdregge efterdrikke.
faaagde foragtet.
jye givet.
gojørinjs godgørende.
sæle sældede, sigtede.
Larn lagen.
saale soldet.
ijælm igennem.
Bægt bagning.
lyts løftes, hæve.

Køkne eller Brøgse, vaa ma skaa haa al de mejle Brænje tæ aa blaasse Bavninj mæ. Aa sæl om ma osse hae hat Plas, saa vaa de inj gov gammel Skeg aa haa Dejin aa Dæjntrøvve inje i Stovven, aa de holt ma sæ saa tæ. I dænj jænne Enje aa Trøvve laa saa Røvbægden eller Graabægden, som dæ mæst ble savt, aa i dænj aanj vaa Segdebægden. I e lanjt Kae- eller Drefttrøv, som de osse hete, dæ vaa saa Vækadæjin, dæ lisdan ble lavt Davin i Forvejin. Laafden inje i Værdavsstoven, som osse vaa Saaekammer faa di flesde aa Gaarens Bebovere, kunje ju saa nog blie lét syrle aa ale di monne Lispunj Mel, dæ vaa sat tæ Lytninj, saa de vaa vest ænne saa særle sunjt aa legge aa saaé i al den Dæjlaagt. Men de vaa rimlevis heller ænne særle helde faa Dæjinj aa staa en hel Nat inje i e kvalmt Raam, vaa dæ kas laa æn hal Snes Menjsger aa saaé, men Dæjin delde ju same Laa som Mælg aa Fløe, dæ staa obbe aá Høllerne unjer Laade inje i Værdavsstoven. Men saan skaa de væe i de Dave, aa de vaa meje faa dæ tænjde aá, aa de skaa væe aanjlees, saa de jeg meje got.

Aa ale vaa glae faa, aa dæ skaa baes, saa di kunje faa e Støgge nyt Brø. De vaa nove dæ ble værsat i de Tier, aa Baedavvin vaa lifrem in hel Højtisdav, aa alene Laagden aa de ny Brø, som følde hele Høvse vaa mæ tæ aa kalle Glæen frem. Faa dæjn Ganj kenjde manne tæ aa faa frest Brø vær Maaren, saan som vi helst ve haa de naa. I di rejdee gamle Tier bade di kaan jinj Ganj om Maanijen om Somrinj aa sien saa tæ Høstjille om Ødderaare aa saa æls tæ Højtierne Jyvl, Fastlarn, Paasge aa Pinse.

Saa vaa dæ osse Vasgen. Di gamle vasge ænne saa meje som naa. I di allerælsde Tier vasge di kun vær Fjærinjaar, men sien saa stie de let. Men sæl om dinne vasge saa tit, saa hae di ligot ænne saa faafærdle monne Støgger, faa di taa heller saa tit rent aá, som vi jø naa. Larnene skifde di kon, naa di skaa vasge, aa Pøvevaar hae dinne un væ højtiliee Lejleheer, ves dæ vaa jet, dæ vaa væ aa dø aa skaa berrædes eller dæ vaa æn Baaselkunne, dæ vende aá, aa nun skaa komme mæ Ma tæ hinje. Due brude ma kon væ Jillerne aa om Højtierne, aa Hanjklæer kenjde ma heller ænne ret meje tæ. Frøvntemmerne tærde sæ aá inj Lasgin, som di saae, aa Mænjene hae ders Væsderøg, saa Vasgen bestaa faa de mæsde kon aa

blaasse blusse, brænde.
Drefttrøv driftetrug, trug hvori mel o.a. sigtes.
Vækadæjin hvedekagedejen.
Saaekammer sovekammer.
Lytninj løftning, hævning.
kas kanske, måske.
Laa lod.
Høvse huset.
manne man ikke.
bade bagte.
stie steg.
jø gør.
Pøvevaar pudevår.
jet en person.
nun nogen.
Due duge.
Jillerne gilderne.
Lasgin lask, stykke tøj.
Væsderøg vesteryg.

Manjfolgnes Skøvrder aa Lærsbaagser aa Frøventemmernes Lærsfaarklæer aa ders Særge. Men sæl om dinne hae saa monne Støgger aa vasge, saa ble Vasgen ligot meje besværle, faa di hae junne ret meje Seve aa slet ænne nove Soda eller Vasgepaalver. Di vasge i Løv, dæ vaa lave aa Bøjeasge, aa di hae junne nun Vasgmaskinner aa eg in Ganj e Vasgebræt, aa som di saa staa dæ aa gnaabbe de stivve grove Tøj imelm Hænjerne i dænj skarbe Asgeløv, saa kunje de taa bue Høv aa Kø aa Finjerne. Aa naa di skaa skølle, saa vaa de sjelden, aa di hae Vanj obbe væ Gaarin, aa sæl om di hae, saa vaa denne alminjle, aa di brude de, saa di maade tit øv aa skølle i æn Vaninj, aa tid naa de hae vaaren tært i lænjere Ti, maade di øv i Straanjen. Aa vaa de saa inj Vinderdav, aaa di staa aa skøle i de iskaale Vanj mæ di staggels haallee Finjre, saa kunje de ju blie e Arbæe, dæ jeg bue tæ Mar aa Ben. – Naa di hae faaet Tøje tært, skaa di manjle de mæ e Manjletøj, faa de vaa kon meje faa dæ hae Raalle. Tøje kunje osse blie hel pent glat væ aa blie manjle, men dæ skaa osse lægs Kræfder i faa aa faa Manjlestaaggin tæ aa fare frem aa tæbae henaaer Bovre. – Stryninj hae dinne ret meje aa, faa di hae ænne stovrt aant æn deres Hovvelin, som skaa stryes, aa dom strøj di saa mæ e Boltjærn.

Slagdninjen vaa ju osse e stovrt Arbæe, aa Frøvntemmerne maade sæl slagde bue Kale aa Faar aa Lam, aa di skaar Hovvee aa Kalne aa stag Lamme, aa di maade bue flaa Skinje aa dom aa skære dom bue ob aa ne. De stovre Kretøvr, Kvæjstøgger aa Svin, jalb Mænjene tæ mæ aa slagde, men Frøvntemmerne hae ju da ligot de mæsde. Aa denj Ganj vaa dæ inj Maskinner tæ aa hagge Køe aá, aa somtier hae di heller injen Hagkniv, men maade hagge mæ æn Øgse bue tæ Mætisder aa Plogma aa Kopølse, aa di maade stobbe ale Slavs Pølser mæ Finjerne jæml e Pølshovrn. Aa ma skaa ju osse sæl rye bue Flæsk aa Kø obbe i Skaasteninj.

Kerne al ders Smør skaa di osse. Di føsde Kerner vaa Stavkerner, aa dæ staa di saa aa hev mæ Kernestavvin faa aa faa Smørre frem. Sien kom dæ Svinjkerner, aa dæ staa di saa aa drejde mæ Svinjtøje, nove linninj som naa ma drejer aá inj Slivvesten eller inj Lirkasse, men een di hev mæ Kernstavvin eller di drejde mæ Svinjtøje, saa kunje de blie besværle aa faa Smør. Aa naa de saa slet ænne velle komme, saa mende di de vaa jæn eller aanjn Hægs, dæ hae taae ders Smørløgge fraa dom.

Aa dæ vaa Aasdelavninjen, aa dæ skaa di junne alene lave Aasdin, men

Skøvrder skjorter.
Løv lud.
Høv hud.
Kø kød.
øv ud.
manjle mangle.
Plogma plukkemad.
rye røge.
Svinjkerner svingkærner.
een enten.
Smørløgge smørlykke.

di skaa osse sørre faa bue aa samle Kommen aa faa Aastdeløvvin, saa dæ ble ænne saa helt lét væ al de. Aa ale Lysne skaa di støve. Aá Bynjergaarene støvde ma alti tre faaskællee Slavs. Di bæsde vaa Formlys, di næsde Speelys, aa sist kom Praasne.

Katøffelmel skaa di lisdan sæl sørre faa, ves di velle haa nove, aa di rev saa Katøflerne aá e Rivjærn aa Mele skaa saa ijæml inj hel Hov Vanj faa aa blie rent, aa sien skaa de saa tæres aa faasønnes hen, saa di kunje haa de bue tæ Røgrø aa tæ Stivelse.

Aa di hae Bierne som skaa passes, aa di skaa sørre bue faa aa kaae Hanninj aa lave My aa faa Vogse. – – Dæ vaa saa osse meje Smaaarbæe, som ænne taa aá Kræfderne, men som taa Ti aa ble tæ nove, naa de jænne ble lavt tæ de aant. Aa dæ skaa di ju da saa pele Øvrder – Perrikom, Maløvrt, Hølleblomsder, Salvieblae aa flere aanjre Slavs – som di saa tærde aa hae aa taae tæ i Sydoms Tæfælle, faa dænj Ganj rænde dinne saan tæ Dogder lissaa snar di fejle æn Bedde, saan som vi jø naa. – Da jalb di sæ sæl mæ inj hel Del faaskællee Høvsraa aa jæml di Læjeøvrder som di feg fraa Maarg aa Have. – Aa aanjre Smaatinj vaa dæ saa osse aa støe ale Krøerier – bue Pævver aa Kanejl, Alehaanje aa Injefær i inj Movrder – aa al ders Sænæb skaa di maale i e Træfa, som di taa aá Skøe, aa saa hae di e Jærnlot, som skaa rænje runt faa aa knøvse Sænebskovrnene. De be jærn nove i Øjnene, men de maade di finje sæ i.

Féren fraa Smaakretøvre vaa dæ osse inj jel Del Arbæe mæ, aa naa dæ vaa slagde Enjer aa Jæs, saa sa ma alti aa rev di stovre Fér – Vinjefér aa Raambefér –. Rivveféren bruddes mæst ta Yvnjerdynner, aa Stabne ble bunje sammen tæ Grøeskraabre.

Natøvrlevis hae Frøvntemmerne saa osse Renjørninj aa Malavninj, men al de jeg di ju lant leddere aaer, æn vi jø naa, faa æls kunje di junne ha aaerkomme al de aant.

I de davlee rede di ders Sænje aa fejde Gaalle mæ inj Riskovst aa strødde Saanj aá, aa Bovr aa Benge skøvrde di tæ di hellee Dave. Aa naa di lave Ma, saa kaade di nun vældee Grøerfulle, saan saa di hae nove aa varme i en 2–3 Dave dæødder.

Aastdeløvvin osteløben.
Aá på.
Speelys spiddelys, tællelys fremstillet ved at en væge gentagne gange blev dyppet i flydende tælle.
My mjød.
Vogse vokset.
æn Bedde en smule.
Høvsraa husråd.
Læjeøvrder lægeurter.
støe støde.
Skøe skødet.
Saanj sand.
skøvrde skurede.
kaade kogede.
Grøerfulle grydefulde.

Aa di hae saa osse al Hanjarbæe aa de, som værørde de, aa mæ Ultøje kom ju saa, aa di skaa vasge aa klebbe Faarene aa sien kaarde aa spinje Ullen. Aa di skaa spinje bue Hør aa Blaar aa Hamb aa Ul, aa di skaa spinje om de saa vaa deres Sytraa.

Aa di maade fare bue Gaarn aa Tøj, som de hae tæ Værdavsbru, aa kon lét aa Stastøje ble køvstæfare. Aa Lærde skaa kaaes aa lægs aá Blæj, aa baøder kom al Syninjen. Vær e Stinj skaa sys i Haanjen, aa di skaa nog komme tæ aa mærge, dæ skaa lægs Finjre i, naa di skaa trægge Naalen øv aa inj i de stivve Tøj. De vaa ænne som aa sedde aa pregge i de tynje, bløe Stof, som vi haar naatædavs.

Aa dæ vaa saa Længninjen, som de hete aá Falsder. Aanjre Stæer haa di kaldt stregge faa aa binje, men Falstrinjerne saae længe, aa saa længe di hele stovre Bjærre aa Husser, Vander, Trøjer aa Tobhøver. Aa længe vaa e Arbæe, som di vilde sæ væ, aa som di jovre, naa dinne hae nove aant. Naa di kørde bort, sa di alti mæ e Længetøj, lisaa vit som di kunje nære Finjerne, aa naa di jeg tæ ders Arbæe i Maargen, saa skaa di væe meje dovne, ves ænne di længe hele Vejin bue frem aa tæbaes. Aa dasm de gamle Kunner kunje leve ob aa se, aa dæ æ monne aanje Pier, som ænne kanj længe æn Masge, aa monne Hém vaa dænne æ æn Længestegge, saa velle di vest sønnes, de vaa nun ræsm øvsle Frøvntemmer, dæ vaa tæ naa om Dave. I det hele taae maade di gamle Kunner aa Pier jøe meje Arbæe aa taae monne Tørne aá monne faaskællee Maaer, men di beklade sænne stovrt dæaaer, aa dænj jænne vaa jærne kon glare faa aa kunj jøe mer æn dænj aan, aa dæ vaa dænj Ganj æn Arbæsglæe, som vi vor Ti kon kenjer meje lét tæ.

Hanjarbæe håndarbejde.
køvstæfare købstadfarvet, farvet i købstaden.
Længninjen strikningen.
længe strikke.
husser hoser, strømper.
Tobhøver tophuer.
dasm dersom.
aanje unge.

Poul Andersen: *Dansk. IV. Prøver på danske folkemål* (1943), s. 32–33. Sydfalstersk. Fra Skelby sogn, nord for Gedser. Grammofonpladeoptagelse.

»Så ska vi/ du fortælle om – fra Sydfalster, sånn som Maren Ebbens har forta·lt, va hun veste om de ga·mle Je·sbyere.« – »Ja – det var no·n hoere Karle, de – dreæw jo deres Jowr lessem å(nd)re Bø(nd)er, men – når der var nåwe – når der var nåwe ve Strå(nd)en og jö·r, så var de stras på Fære. – De feske og de slåw Sæ·lhu(nd)je ud· på Så(nd)ed, – og så bjærre de Vra·; ja, kom der et godt Vra· om Foroered, så jow-ed smænd· så nöj·, når de fæk soed Byg.« – »Men så kom Æ(ng)elskma(nd)i.« – »Ja, så dreæw de jo Kaperi derudde. Det kå(nd)e dæ(n)j ga·mle Karsten fortæ·le om, Maren Ebbens gowe Væn: Det var fæ·lt, såa Karsten, når vi sku ud og ombowr på de æ(ng)elske Skiw·, der loe ud· ba Så(nd)e/ Så(nd)jed, men vi veste jo/ der var jo gow· Pæ(ng)e og kænne, og Æ(ng)læ(nd)jerne det var jo vore Fjæ(nd)jer. Nå – Je·sbyerne de ha·d så tåad deres Med og Mærker om Dawi(n), – så de veste bestemt vor Æ(ng)læ(nd)jerne loe, og så – råwte de æjles ud i Mulm og Mø·rke og leste dom e(nd)j poe dom. Så ha·d de Potter mæ stæ·rke Sa·r i, som de stak Ild i og – og heæw ombowr, så – Æ(ng)els/ Æ(ng)elskma(nd)i(n) bleæ lessem dånet; – men-e, så krøew de ælles baötter – sæ·l ombowr, – og – de der var oppe, dem slow de ne·r og jow ne·r i Rommet te de å(nd)re.« »Men så var dæ(n)j stowre Jø·rn Rysse me.« »Nå, ja, der var dæ(n)j stowre Jø·rn Rysse, ha(n) – ha(n) sku altid ne·r og – snakke mæ Æ(ng)læ(nd)jerne og åavæbne dom. Ha(n) krøew altid ne·r mæ Howeded foran: Foer jæ-ed i Howeded, såa Jø·rn Rysse, så er-et forbi mæ-dt sa·m, det er me·d bæ·r end bli·e slåad te Kröwling. – Men ha(n) slap da altid godt fra-ed. Så når de ha·d fåt fø·rt Skiwene i Hawn, så fæk de Betåali(ng) for dem i Priseobligationer. – Statskassi(n) ha·d jo æ(ng)en Pæ(ng)e dæ(n)jga(ng), og – så fæk de disse Obligationer, som Staten svarede Renter a·.« »Så fortalte Maren – om/ vordan a – der var gra·d en gammel Höj – op/ ud åwre på Lolla(nd)j.« – »Nå, ja – det var Kong Graners Höj, som de gråw ud i enga(ng)j i ga·mel Tid, men de hitted værken Våben eller Skatte der, – nej, de hitted et ga·melt Pergament, – og på det der stod, va der ska foregoe fram i Tiden månne Oer fram. Der stod nij Te(ng)j – og nå(n) ska jæ ræjne dom op, ves I vil høer-ed. Skiwwed ska sæjle udden Sæjl og Oere – de ska sæjle u(nd)er Jåwern mæ, og de ska flawre som Fugl i Luften. Folk ska kå(nd)e tåale mæ Folk i å(nd)re Rijer og tæ(nd)e Lyss i å(nd)re Lå(nd)je – så ska de Tider komme, da Bö(nd)jerne ska bli·e Herrer og deres Kåwner Fruer, men så ska der

komme en Törke så ståwr så a·lte(ng)j ska veæsne, og så ska der komme Ho(ng)wersnød og Pæst og å(nd)re Ulykker, så Lå(nd)ed ska bli·e ø·de, og så ka(n) vi bejø(nd)e på de hæle fra/ forfra ijæn, såa Maren. Så sier hun: Nå(n) ka(n) I tråw så mæjed åa-d, som I vil, men mi(n) Fåar ha(n) tråw-d-ed, og når ha(n) ha·d forta·l ded, så såa ha(n) jærne: Nå(n) har jæ seæt Bö(nd)jerpejer gå i Selke, mon jæ sko· opleæwe og seæ dom tæ(nd)je Lyss i å(nd)re Lå(nd)je? Ja, det opleæwe ha(n) nå(n)ånne, men det gjow· vi.« »Så sku du fortælle lidt fra Skeælby.« »Nå, ja – va sku det varre? – hn-ja – jeg ka(n) fortæ·le om – Læ(nd)jårmi[1]), der loe omkræ(ng)j Skælby Kærke i treæ Oer, æ(nd)jte de fæk føedt i(n) Kjy·rka·l op mæ søe Mælk og Nøekærni(ng)er, æ(nd)jte ha(n) bleæ så stærk, så ha(n) kå(nd)e majte Læ(nd)jårmi, og Folk kå(nd)e få Låw te og komme i Kærke ijæn, og jeg ka(n) osse fortæ·le om Kæmpedoeteren, der båwde åwre på Lolla(nd)j – hun – stak dæ(n)j ståwre Steæn/ låa dæ(n)j/ i(n) ståwr Steæn i sit Flæ·t-telad og slø(ng)je åwer ötter Skælby Kærke.

[1]) Lindormen.

5.2.3. Lollandske tekster

Kaj Munk (1898–1944), opvokset i Opager, skrev i sin gymnasietid – 1915–16 – to skuespil på lollandsk dialekt: *Rasmine* og *I Høstens Dage*. Sammen med nogle dialektdigte er de under titlen *Landlige Interiører i lollandsk Bondemaal* trykt i 1948 med indledning af Niels Nøjgaard og med et bidrag af Ole Widding om »Kaj Munk og det lollandske Folkemaal« (s. 51–57).

Her gengives *Rasmine* (s. 13–25).

Personer

Morten Hansen	Gaardejer og Sognefoged	45 Aar.
Rasmine Olsen	hans Husholderske	47 Aar.
Ane Mikkelsen	hans Pige	34 Aar.
Jens Rasmussen	Gaardmand	55 Aar.
Kristen Petersen	Gaardmand	40 Aar.
Smeden	Mortens Genbo	50 Aar.

Handlingen foregaar i Mortens ene Stue.

1. Akt

(Gammeldags møbleret, lidt sjusket Bondestue; en Petroleumslampe brænder mat paa Bordet, hvorpaa der ligger en plettet Dug og findes nogle faa simple Retter. Der er Trækgardiner for Vinduerne. Ilden lusker svagt i Kakkelovnen. Morten sidder og spiser et Stykke Ostebrød. Han er høj og noget mager. Ane kommer med Brændevinsflaske og -glas og sætter det foran ham. Hun er mindre og knap saa mager. En Kat hopper op paa Bordet.)

MORTEN *(skænker en Snaps)* Hør, Ane, bær den Kat øu; æls kaa vi reskere . . . naa han haar kask alredens; de va da Satans te Lout.

ANE *(tager Katten, der hvæser, og bærer den ud; hun kommer strax tilbage)*

Han rivs noue.

MORTEN. Ja, de æ skunne saa aadit; faa de æ aa in Hunkat; aa de Pak rivs ju alti. *(Drikker Snapsen og skænker en ny)* Vaanær trour du, aa hun kommer hæm ijen.

øu ud. *Lout* lugt. *aadit* artigt, underligt.
kask kanske, måske. *skunne* sgu ikke.

ANE. De bleir danne før væ Titien.

MORTEN. De æ dou saa aadit, aa hunne æ her; de plejer hun ju alti aa vare. *(Drikker Snaps Nr. 2)* Vour saae hun tæ dej, aa hun tou hen.

ANE. Hun saae, aa hun ville hen aa se tæ hines Brourdaater, faa de va hines Jebursdau i Dau. –

MORTEN. Næ, jøsses Kos dou, jæ haar glemt aa ji Grisne.

ANE. Jam de haar jæ jort, Mordin.

MORTEN. Aa Gusklouda; ja, du æ in flink Pie, Ane. *(Drikker Snaps Nr. 3)* Vour kaa de vaare, aa du haar høust aae de i Jauden?

ANE. De vaaller, aa hun saae de en 3–4 Gane tæ me, før aa hun tou a Stæ.

MORTEN. Va saae hun tæ de, før aa hun tou a Stæ?

ANE. Ja, hun saae saa manne Tin; hun saae no--mme--e, a jæ mutte høuse aa faasyne altin . . .

MORTEN. De va skunne saa lit.

ANE. Aa hun vill'inn vie noue aa noen Jille i Jauden, faade hun va væk; aa ves aa du ba noen in, saa skulle jænne vakte op mæ noe, ves aa jæ ville houle min Plas.

MORTEN. De va sku Satens. *(skænker en Snaps igen)*

ANE. Du kommer te aa houle lit Moue mæ Brænevinet, Mordin; faa æls kaa hun se, aa de æ svunen saa skabe møje, naa hun kommer hæm.

MORTEN. De æ sku sant, de. *(Drikker den).* De ska sku vare den siste i Jauden. Du æ nu aa saan svært flink tæ aa høuse paa altin, Ane.

ANE. De æ ju aa læt aa haae Spetakler, saa fare aa hun æ her.

MORTEN. Ja, de æ de. *(skeler til Flasken)* Ve dunne gaa øu aa se, om jæ haar høust aa lout faa Hønsne?

ANE. Jo, de haar du; faa jæ va dæomme før aa saae a.

MORTEN. De æ got, Ane, du æ en flink Pie. Men du haar vist glemt Saltkoppet. Ve dunne hende de?

(Ane gaar, Morten drikker skyndsomt af Flasken, Ane kommer igen)

MORTEN. Tak, de æ got, Ane. Men sej me . . . jæ haar køvt en hal Pæl Rom; ves aa du nu lauer vos en Taa Kaffe, aa jæ saa baar lie saae tæ Jens og Kresten om aa komme herhen et Øueblik aa faae en lille Knajt, saa

danne da ikke.
hunne hun ikke.
Jebursdau fødselsdag.
ji give.
jort gjort.
i Jauden i aften.
De vaaller Det skyldes.
saae sagde.
faasyne forsyne, fodre, give mad.
Jille gilde.
vakte op varte op.
Moue måde.
skabe møje skabet meget, overmåde meget.
høuse huske.
saa fare så snart.
Saltkoppet saltkarret.
Knajt knægt, brændevinsknægt.

kuŋe vi ju haae de helt raart aa vare færi, tæ aa huŋ kom. De kuŋe vi mali; trour dunne, Ane?

ANE. Jam ves huŋ saa kommer lie met i de hele?

MORTEN. Uem, vi skyŋer vus lit.

ANE. Ja, saa ska jæ nok laue eŋ go Taa Kaffe tæ jer.

MORTEN. Ja, du æ eŋ go Pie, Ane.

ANE *(dristig)* Ja, de sku baar vare mej, der hoult Høus faa dæ; saa sku du nok faa de noue aaŋelees.

MORTEN. Ja, de haar jæ tit tænt aae, Ane; men nu haar jæ ju haat d'aan i 15 Aaer, aa hiŋe slepper jæ smæn heller aller.

ANE. *(dristigere)* Du sku ligot taae aa prøue aae de, Mordiŋ.

MORTEN. Næ Jøsses Kaas dou, næ Jøsses Kaas dou.

ANE. Faa æls keŋer jæ eŋ, der jerne ville vare omhøggeli faa dæ i alle Maaer, saa du kuŋe faa de lisaa got som alle de aaŋre jifte Mæŋ.

MORTEN *(bangeglad)* Vem sku dou ville haae mej gamle Taask?

ANE. Ja, jæ æ vel kuns diŋ Kenstepie; men jæ haar da eŋ net lille Spaarekassebou paa Buŋen af miŋ Vasæk aa . . .

MORTEN. Ane, vel du haa me? *(springer op og løber hen mod hende)*

ANE *(løber hen mod ham)* Kære, goe Mordiŋ.

MORTEN *(standser med et Sæt og lader Armene synke)* Næj, Jøsses Kaas dou, næj, det gaar aller, Ane, lille Ane, vi glemte ju hiŋe.

ANE. Pyt, Mordiŋ, skit vare mæ hiŋe. Naar vi to houler sammen, saa gaar de da maeli.

MORTEN *(usikker)* Næj, jæ tø skunne, lille Ane, jæ tø skunne.

ANE. De ska nok gaae; jæ ska nok jælbe dæ. Veis dou, aa dou æ iŋ Maaŋ!

MORTEN. Jæ tø skunne, de gaaer aller.

ANE. Jo, vist saa. Du ska baare veise hiŋe, aa du æ eŋ Maaŋ.

MORTEN. Jam de haar jæ veist hiŋe; aa de æ sku Øulgen væ de hele.

ANE *(beslutsom)* Nu haar jæ hitte paa noue; nu gaaer du baare hen og hender Jens aa Kresten; aa saa jauer vi hiŋe øu i Jauden, mens di æ her; saa lauer hunne ret møje Spræl.

MORTEN. Næi, jæ tør skunne, lille Ane, deŋ gaaer enne got.

ANE *(puffer ham ud af Døren)* Gaae du nu kuns; saa ska jæ nok ordne de.

MORTEN *(stikker i Træskoene)* Jam, Jøsses Kaas dou, va ska dou de bleie tæ?

mali mageligt. *jifte* gifte. *Øulgen* ulykken.
smæn såmænd. *Kenstepie* tjenestepige.

ANE. Nu ska dunne vare baŋe, lille Mordiŋ; gaae kun du!
(Ane tager imens af Bordet; hun nynner sagte hen for sig, trækker Dugen af, ryster den og lægger den paa igen med den anden Side op; sætter 4 Par Kopper frem, Fløde, Sukker, en Flaske med Rom; lægger i Kakkelovnen; sætter en Kedelfuld Vand derind, gør Kaffekanden rede. Klokken slaar 7. Man hører Træskoklapren. Døren aabnes. Jens og Kristen og Morten kommer ind.)
ANE. Goauden, Jens. Goauden, Kresten. *(Giver dem Haanden)*
JENS. Godau.
KRISTEN. Goauden, Ane. Sikken iŋ Kulle.
ANE. Ja, de æ sant, sit ner i Sofaen.
MORTEN. Ja, vasko, sit ner.
JENS. Ja Tak. *(Sætter sig i Sofaen)*
KRISTEN. Ja, jæ bleier nu helst paa eŋ Stol. *(Sætter sig paa en Stol ved Bordet)*
Saa deŋ gamle æ herne i Jauden?
ANE. Næj, aa huŋ skullenne jærne komme mer.
KRISTEN og JENS. Va faa noue?
MORTEN. Næj, faa ser I, de æ ju saan . . . nu . . .jæ meen . . . jæ haar ju nu læŋe gaae og tænt aae, vaa Ane dou æs va eŋ søe lille Pie; meŋ de haar jæ ju aller turt seie tæ hiŋe; men saa i Jauden . . .
ANE *(hurtig)* Ja, saa fek haŋ lie mæ eet saan Løst tæ aa seje det . . .
KRISTEN. Aa saa røj de øu a Fyriŋ, va?
MORTEN. Aa saa æ der ju kuns een Tein i Vejen.
KRISTEN. Jam huŋ æ sku aa nok.
MORTEN. Ja Jøsses Kaas dou, møje mer end nok.
ANE. Kuŋe vi baar faae hiŋe øu ae Høuse; meŋ naa I jælber tæ, saa gaaer de kask.
KRISTEN. Ja, jæ æ sku velli nok.
JENS. Jæ mæ, jæ mæ.
MORTEN. Men jæ kæŋer hiŋe; de gaaer sku aller.
ANE. La me nu skænge jer eŋ Taa Kaffe; saa kaŋ vi snakke our de imens.
KRISTEN. Ja de æ sku iŋen vovt Raae.
MORTEN. Jam de gaaer sku aller, de gaaer sku aller.
KRISTEN. Vi ska sku nok klaare deŋ. Va Faen, du æ ju da sæl Sounefoue, Mordiŋ, ves a de kommer tæ Støkket.

herne her ikke. *Høuse* huset. *vovt* dårligt.

MORTEN. I maa sku jælbe mei tæ de siste.
JENS. Du skanne frøijte, Mordiŋ; de ska vi nok.
MORTEN. Men de gaaer skunne, de gaar aller.
ANE. De *ska* gaae, Mordiŋ, vi to ve danne skelles mer.
MORTEN. Næj, grumm nøit, lille Ane, men *(ryster paa Hovedet)*
JENS. I *ska* enne skelles.
KRISTEN. Vi gaaer enne herfraa, før huŋ æ øue.
JENS. Aller.
ANE. Men la me nu skænge. *(hun skænker Kaffen, de laver den til)*
MORTEN. Man maa sku da haae noue aa størke sæ aae.
(Drikker af Koppen og fylder den med Rom)
KRISTEN. De sæier jæ sku mæ. *(Han og Jens tager Rom i)*
JENS. Va ti kaa huŋ komme?
ANE. Huŋ saae tæ mæ væ Titien.
KRISTEN. Huŋ ska feiŋe vus ree. *(De klinker og drikker)* De kaa sku aa snart vare paa Tie, aa du slebber deŋ Mær, Mordiŋ. Nu haar du vel snaart haat hiŋe i 6 Aaer.
MORTEN. Jøsses Kaas dou, jæ haar da haat hiŋe i 15.
KRISTEN. De æ dou svært, saa Tien reŋer; haar du verkli haat de Skabri i 15. Aa du æ levenes eŋo.
MORTEN. Ja, jæ vee skunne, vuŋ aa de æ gaae tæ; men huŋ æ skunne saan aa slebbe fraa, naa huŋ føst haar faat fat i eŋ. *(drikker og hælder (mere Rom i)* Men i Jauden ska de sku prøvs.
Men i Jauden ska de sku prøvs.
JENS. Haar du nouen – saan – Kontragder mæ hiŋe.
MORTEN. Næj, va Saten sku jæ haae dem tæ! *(drikker igen)*
JENS. Skyller du hiŋe enne nouen Peŋe – faa sin Løn, meen jæ?
MORTEN. De keŋer jæ skunne noue tæ; huŋ haar Peŋebouen.
KRISTEN. Ja, de va være; men du æ ju da Sounefoue. *(drikker og klinker)*
MORTEN. Gu æ jæ saa. *(drikker ud)* Kaa du skænge eŋ Taaer tæ, lille Ane. Jæ ska baare øu et Øueblek. *(rejser sig og gaar ud)*
ANE (skænker mere Kaffe) Vaadden mon de ska gaae tæ?
KRISTEN. De ska vi sku nok klaare; naa nu Mordiŋ kommer iŋ ijen, saa dreller vi ham bare lit, tæ vi faaer jort ham ridi ederspeŋt tosse paa hiŋe; saa æ deŋ go.

øue ude.

Skabri utyske, uomgængeligt menneske.

Peŋebouen pengebogen, tegnebogen.

JENS. Ja, de kommer sku an paa. Jæ æ nunne saa sikker . . . jæ va tæfres, her va injin, vus to faaøuen. Jam vee I va?

KRISTEN. Næj, va æ de?

JENS. Jæ trouer nu æ'lejen, aa jæ ve gaae ouer aa bee Smein om aa kigge herouer saan væ Titien.

ANE. Trouer du de æ nøvendit?

KRISTEN. Næj, la dou vaare mæ de!

JENS. Næj, de æ dou vist lisaa reidi. *(han rejser sig)* Jæ kaa ju stras vare her ijen. *(gaar)*

KRISTEN. De æ dou en faali Bunge Folk, aa der ska tæ faa aa faae hine sat paa Døren.

ANE. Ja, de bleier enne læt. I maa loue mæ, aa Inne gaaer, før hun æ komme øu mæ al sit Skrammel.

KRISTEN. De æ vel en svær Hokke. Men jæ ska jerne køre hine aa al hines væk mæ de samme i Jauden.

ANE. Tak ska du haae; det er storartit.

MORTEN *(kommer tilbage)* Hun ska sku nok komme a Stæ. I ve ju da jælbe mæ; aa Ane æ her ju aa; aa jæ æ ju da Sounefoue. Men . . . men mon de gaaer? *(sætter sig og drikker paany)* De *ska* skue gaae. Va Satan, æ Jens alree rent; de va sku snaart bestelt.

KRISTEN. Næj, han æ baare gaae øu lit. Han kommer stras ijen.

MORTEN *(fylder sin Kop med Rom)* Vi kaan sku aa nok klaare den e'leien.

JENS *(kommer tilbage)* De æ dou svært, saa de æ mørt i Jauden.

MORTEN *(drikker)* Va Faen rar de vus. Hun ska sku herut, ska hun.

KRISTEN. De houler jæ mæ dei i, Mordin; de feil sku baare; sku een haae saan en stour Goer aa see got øu sæl, aa saa lae sej jørre tæ Skofeils ae saan en gammel beskit Rembe. De sku baare vaare mei.

MORTEN. De ska sku bleie Løjn herætterdaus, faa Satan.

KRISTEN. De sæier jæ sku mæ. Du æ ju da et Maanfolk; æs hue vi danne valt dæ tæ Sounefoue.

MORTEN. Jæ æ sku baae Maanfolk aa Sounefoue, faa Satan.

KRISTEN. Der æ da inen, der vel bleie væ aa lae sei kommendere a saan en Mær i Lændin.

faaøuen foruden.
æ'lejen alligevel.
vaare være.
stras straks.
Hokke bunke.
mørt mørkt.
Skofeils skoklud, pudseklud; veg person.
Rembe rimpe; sur og tvær kvinde.
æs ellers.
hue havde.

MORTEN. Hun æ eŋ Mær, faa Satan.
KRISTEN. Især ves aa man hue saan eŋ søe, lille Pie som Ane hos sæ.
MORTEN. Ane, du æ sku deŋ søeste Pie . . . kom her om.
ANE *(gaar om til ham)* Miŋ kære Mordiŋ, va ve du mæ?
MORTEN. Du ska sku sitte paa mit Skø, ska du. *(trækker hende til sig)* Nu kaa deŋ gamle jerne komme.
ANE. Næj, huŋ kommer enne iŋo et Par Timer, ætter va huŋ saae.
MORTEN. Jæ æ sku aa ligla. I ve da alle staae mei bi, menne kære Venner.
KRISTEN. Ja, om de saa ska vare hele Natten. Vi gaaer enne fraa dei, va der sker.
JENS. Vi bleier her evit, eller da, tæ huŋ æ væk herfraa faa evit.
KRISTEN. De haar du ret i, Jens. Alle vi her staaer urokkelit faste.
MORTEN. Saa la der ske, va der ve; vi æ ree te aa møe alle Fårer. Aa desfaaøuen æ je ju da Sounefoue. Vi ska nok staae vus.
KRISTEN og JENS. Vi ska nok staae vus; la hiŋe kuns komme; vi ska nok . . .
MORTEN *(holder venstre Arm om Livet paa Ane, Koppen i højre Haand, overdøver de andre)* Nu æ de Ti, som der sto i Aveisen, te Stordaae; vi ve enne houlle vus tæbaes. Jæ kaa mærge Bloet bruse i mæ. Mit Mo stier. Aa! ji jæ hue hiŋe her nu: saa sku I faae aa se, faa Satan; ves jæ sto ouerfaa hiŋe nu, saa velle jæ peie paa Ane aa seie: »Kaa du se, vaa huŋ æ køn, aa kaa du se, vaa lee du sæl æ . . .«
JENS og KRISTEN. De æ storartit.
ANE. Du æ eŋ Knup, Mordiŋ.
MORTEN. Ves aa huŋ veiste sei her nu, saa sku jæ bugge begge Eŋer sammen aae hiŋe aa stigge hiŋe øu i Møddenpøliŋ . . .
JENS og KRISTEN. Du æ iŋ Sven fra Fa, Mordiŋ; la vus klinge paa de. *(De klinker, Ane klapper i Hænderne)*
MORTEN *(brøler over Larmen)* Ves aa huŋ va her nu . . .
(I det samme gaaer Døren op; Rasmine træder ind; hun er høj, ret svær, med gullig Ansigtsfarve og Ørnenæse. Hun bliver staaende i Døren og ser hvast fra den ene til den anden.)
RASMINE. Va æ de faa et Selskav?
(Ingen svarer; Mortens Haand med Koppen synker; Ane er uvilkaarligt faret op.)
RASMINE. De æ svært, saa du æ røhoet, Mordiŋ; nu haar du nok drugge

jerne gerne.

lit faa møie ijen. De æ dog faa galt, aa dunne kaa nære dei, faade jæ enne æ her, men ska laue saan eŋ Arej, saa fare jæ haar veŋt me øu a Høuse. *(Morten slaar Øjnene ned)* Aa I to jifte Mæŋ, skammer I jer enne ouer aa gaae paa Svir paa et Stæ, vaa der iŋen Kviŋfolk æ heeme, aa lae jeres ejne Koner sitte alene. De æ junne got aa vie, va der kaaŋ vaare sket mæ dem imens; aa saa haar I vel oven i Køvet bilt dem eŋ Løjn iŋ. Gaae I nu heller heem aa se tæ dem, før de bleier opdaue . . . Naa, va venter I aae? *(De rejser sig langsomt og usikkert og gaar hen mod Døren)* Aa saa dei, diŋ skit Tøs, hue jenne faaboe dei aa vakte op mæ noue i Jauden.

ANE. Jo *(Jens og Kristen standser)* men saa saae Mordiŋ . . .

RASMINE. Ja, de kaa vi nu alti snakke om.

ANE. Næj, de æ bæst aa snakke færi nu. Faa naa Mordiŋ saae de, sku jæ vel jørre de? Jæ ska da vel rette mei mer ætter Mordiŋ end ætter dei?

RASMINE. Du æ vel fæst uŋer mei?

ANE. Jam du æ vel fæst uŋer Mordiŋ?

RASMINE. De ve jenne staae aa skæls mæ dei om; de maa Mordiŋ bæst aajørre. Ve du se paa mæ, Mordiŋ, aa seie, om miŋ Kenstepie enne ska jørre, va jæ seier!

MORTEN. Jo, . . . de ve seie . . .

RASMINE. Ska huŋ eller ska hunne?

MORTEN. Jæ meen baare . . .

RASMINE. Jo eller næj?

MORTEN. Jo, vist ska huŋ de, men . . .

RASMINE. Dær kaaŋ du sæl høre. *(Til de to Gaardmænd)* Ja, I kaaŋ jerne gaae.

JENS. Jam, jæ meen, der va noue, aa Mordiŋ hue aa seie tæ dei.

MORTEN. Ja . . . men . . . men . . . jæ ve heller vente mæ aa seie de tæ . . . tæ i Moeren . . . tæ i Moeren.

RASMINE. Ja, de trouer jæ mæ; faa faa Øueblekket træŋer haŋ vist mest tæ aa komme i Seŋ.

ANE. Næi, Mordiŋ maa vist elejen heller seie de nu.

RASMINE. Lug Muŋ, Tøs; va skraal du op faa?

ANE. Faade de æ noue, der kommer mei væ, ska jæ seie dæ.

KRISTEN. Du ve kask heller haae, aa jæ seier de faa dæ, Mordiŋ?

MORTEN. Ja, ve du de, Kresten; ve du de!

KRISTEN. Ja, de va saa baare de, Rasmine . . .

Arej ballade, postyr. *heem* hjem. *jenne* jeg ikke.

RASMINE. Ja, nu ve jenne høre mer paa jert Vrøvl; nu sku I heller gaa heem.
JENS. Aa du æ opsaut ae din Plas fra i Jauden ae.
RASMINE. Æ I taakke? Va æ de faa noue Løjn? Trour I, aa Mordin ve skelle sei væ mej? Ve du vel, Mordin?
MORTEN. Ja... æ... num--me--e-e... de haar jæ tænt aae.
RASMINE. Primmer du? Se aae mei! Ve du ae mæ mei?
MORTEN. Næj...næj, de ve jenne.
RASMINE. Jam va æ de saa faa noue Vrøvl, I kommer mæ?
MORTEN. De...æ...de ve seie...de ve jæ ju nok...
RASMINE. Ae mæ mei!? Haar du da noue aa øusætte aae mei?
MORTEN. Næi, Jøsses Kaas dou, næj, næj. De ve seje: Jo, det haar jæ.
RASMINE. Æ jænne renli nok tæ dæ?
MORTEN. Jo, Gu bevaaes, jo.
RASMINE. Passer jenne Høuset got nok?
MORTEN. Jo, jo.
RASMINE. Haue?
MORTEN. Jo, vist saa.
RASMINE. Kreturet?
MORTEN. Jo, de jø du renok...
RASMINE. Faaer Inne allesammen de, I kaa ee?
RASMINE. Æ... Æ...
RASMINE. Hva?
MORTEN. Jo vist saa, vist jø vi de, Rasmine.
RASMINE. Jam du kaa danne jau din Høusholerske væk, naa dunne haar Spor aa klae ouer. Aa de haar du junne? Haar du vel?
MORTEN. Næj, det haar jænne, næj...
JENS. Men saa haar sku jæ.
KRISTEN. Aa jæ.
ANE. Aa jæ.
RASMINE. Ja, va rar de mei! Gaa I heller ver te sit, aa pas jer sæl.
JENS *(rasende)* Næj, haar vi saan in Støbs Sounefoue, saa hanne tø snakk tæ et Fruentømmer, saa tø sku jæ. Naa, du trour enne, vi haar noue aa klae ouer dæ faa, din forbistrede Hex. Jæ ska Satan edtme ji dei rent aae, din So. Faa det føste, jier du denne Folk altfaa lit...

taakke tossede, tåbelige.
øusætte udsætte.
ee æde.
junne jo ikke.
in Støbs Sounefoue en stymper til sognefoged.

RASMINE. Aa du jier denne Folk alfaa møje. Jæ kaa nok høuse forleden Aaer, da du hue deŋ nette Kenstepie, som saan plusli maatte reise, faade huŋ jik aa ble saa tykmaue; hiŋe hue *du* vist jie faa møje, aa de va næsten være end faa lit; aa ves aa du ve haae, aa jæ ska fortælle Kresten none fler Histaarier om dei ae deŋ Slaus, saa kaaŋ du baare bleie staaenes; men ves aa du haar faat nok, saa æ de bære, aa du rubber aa mæ dei mæ de samme, faastaaer du!

JENS. Ja, jæ æ sku ligla . . .

RASMINE. Aa saa va de *de* Aaer mæ Dejnekonen . . .

JENS. For Satan, diŋ raaene Mær, jæ ve skunne staae aa høre paa alle denne Løjnehistaarier. *(han render ud og smelder Døren i efter sig)*

KRISTEN. Blei her dou, Jeens, du ve danne vaare bekeŋ aa reŋ faa saan et Fruentømmer.

ANE *(gaar hen til Morten og lægger Haanden paa hans Skulder)* Faa Mo tæ dæ nu, Mordiŋ, faa æs bleier de aller tæ noue. *(Hun bliver staaende under det følgende, ivrigt ophidsende Morten)*

RASMINE. Haar du noue aa ska haae saut hær, Kresten?

KRISTEN. Kask lit mer en dei.

RASMINE. Ja, du pleier ju aa vunt aa haae diŋ Snøue alle Stæer, vaa deŋne ska vaare, som faaleen Aaer, du nok kaa høuse, mæ di to Hokker Bræŋe, der laae jævneseies nere i Skoveŋ. De va nok eŋ heel Seraat faa dei, aa du hev dei nok meer en eŋ Næffel aa d'aaŋ Hokke. Aa du va ju eŋ svær Drae tæ aa bejyŋe mæ, men paa Sekastiŋ va du vest enne saa svær iŋ Kopherre.

KRISTEN. Du kaaŋ sku seie om mæ, va du ve, dit Tøske, faa jæ æ iveksom danne saa naaeraaig som ham dær. Kaa jæ baare faa Lov tæ aa sundre mei lit, saa ska jæ nok manderer mæ; aa nu ska du Satan Kraft nokke mæ komme tæ aa besse.

RASMINE. Du sku heller gaa heem aa se vudden aa diŋ nøberre Ko haar de, de stømbs Kretur, aa hunne ska meiŋge paa Mælken; faa æs ska du vel haae pumpe lit Vaaŋ i deŋ; deŋ Vunne, meen jæ, aa du haar.

vunt vant.
Snøue snude.
jævneseies jævnsides, side om side.
Seraat sirat, pryd; lækkerbisken.
Næffel nævefuld.
Drae drage.
Sekastiŋ sidstningen.
Kopherre svær karl, hoven fyr.
Tøske utyske.
iveksom i hvilket som, i hvert fald.
naaeraaig enfoldig, tossegod, veg.
sundre mei sunde mig.
manderere mæ klare mig.
nøberre Ko nybære ko, ko som nylig har kælvet.
stømbs Kretur ringe ko.
meiŋge mindske, aftage.
æs ellers.
Vunne vane.

KRISTEN. Ja, jæ tvil skunne paa, aa du jærne . . . aa du kleer svært etter aa faae mei astæ nu; men de meis nunne mei. *(I det samme rejser Morten sig og gaar ud af Døren)*

RASMINE. Voer gaaer du hen, Mordiŋ?

KRISTEN. Va raer de dei. Du ska kun sørre faa aa komme øu a Høuset, men lit gesvindi, faastaaer du.

RASMINE. Ja, I kaaŋ iviksom danne sætte mei øu i Jauden.

KRISTEN. Faa vem sku vinne kuŋe de?

RASMINE. Faa Øvriheen.

KRISTEN. Øvriheen, de æ Sounefoueŋ. Vi kaaŋ ju spørre ham a.

RASMINE. De kaa vi jerne. *(Morten kommer i det samme ind med Stok og Overfrakke paa)*

RASMINE. Va ska de betye? Jæ ve spørre dei om: Kaaŋ man ætter Lovene jaue eŋ Høusholerske øu øuen Opseielse. Ves du nu enne svaare redit, saa kaaŋ du vaare forvesse om, aa jæ ska blamere dei ouer hele Bøieŋ. Svar nu som Sounefoue!

MORTEN *(med en fortvivlet Kraftanstrengelse, slaar i Bordet)* I Louens Navn, luk Kæft, Rasmine Olsen, aa rub ae!

ANE. De va storartit, Mordiŋ, du æ enne baŋe.

KRISTEN. De va sku got jort, Mordiŋ, aa saa haar du eŋda taae Sounefouetøiet aae.

RASMINE *(med sammenbidte Tænder)* Hør, Kresten Pæsen, ves du nunne peler heem mæ dæ mæ de samme, saa ska jæ faatælle diŋ Kone, vaa du aa Pølseole va henne i Foraaret, da du hue bilt hiŋe iŋ, aa du va øue aa se paa Heste?

KRISTEN. Jam . . .

RASMINE. Aa de ska bleie deŋ Dau i Moeren.

KRISTEN. Jam, jæ meen baare . . .

RASMINE. Kommer du astæ?

KRISTEN *(gaar hen imod Døren)* De æ dou aa snaart . . .

ANE *forfærdet)* Gaaer du, Kresten?

KRISTEN. Ja, jæ ve skunne bleie hær hele Natten, naa Mordiŋ enne ve jælbe tæ.

ANE. Ja, saa Gu fræls vus . . . *(idet hun pludselig løber ud)* Aa, mon doune Smeeŋ?

RASMINE. Go Nat, Kresten, aa pas saa du aae eŋ aaŋ Gaŋ!

kleer etter kløer efter, længes efter.

de meis nunne mei det passer nu ikke mig.

redit redigt, klart, tydeligt.

doune dog ikke.

KRISTEN *(famler ved Laasen)* Men saa . . . saa seier du vel enne noue, Rasmine, om de dær?

RASMINE. Se du baare, du slebber astæ! *(Kristen lusker af)*

RASMINE *(stiller sig med Hænderne i Siden foran Morten, der synker ned paa Stol)* Saa æ der nok kun vus to tæbaes, Mordiŋ?

MORTEN. Ja, vus to, ja, der æ nok kun vus to. *(ynkelig)* Aah, jæ æ saa vou, Rasmine, jæ ve slet enne, va jæ jø.

RASMINE. Ja, de kaaŋ vi ju alti snakke om i Moeren. Nu æ de vist bæst, du ser aa komme i Seŋ.

MORTEN. Ja, vist saa . . . men . . . ska vinne seie, lille Rasmine, aa dette hær de snakker vi aller mer noue om.

RASMINE. Ja, de kaaŋ vi ju vente mæ aa snakke om tæ i Moeren; men der æ baare eet, aa jæ ve seie dæ i Jauden; aa de æ, a ves du noen Tier mer snakker et enestens Oer om, aa jæ ska besse, saa bleier jæ enne go faa Fremtien.

MORTEN. Næi, Jøsses Kaas dou, Rasmine, næi Jøsses Kaas dou!

RASMINE. Saa seier vi de mæ de samme, aa du ve aller opseie mæ mer.

MORTEN. Aller, ja vist saa aller.

RASMINE. Aa saa i Moeren faaer jæ de skreftlit; aa saa slaaer vi fast, aa jæ bleier hær faa evi!

MORTEN. Ja vist saa, faa evi, lille Rasmine, faa evi.

SMEDEN *(en vældig Kæmpe kommer i det samme buldrende ind med Ane i Hælene)* Go Auden. Ja, deŋ lille Ane kommer aa fortæller mei, aa Mordiŋ haar saut dæ op, Rasmine, meŋ aa dunne ve astæ. De æ vist bæst, aa du ser aa komme astæ mæ dæ.

RASMINE. Næi, Mordiŋ haar ombestemt sæ. Haŋ ve heller haae, jæ bleier.

SMEDEN. Ja, de troer jænne aae, nu ve jenne vente hær.

RASMINE. Jam, du kaaŋ ju sæl . . .

SMEDEN. Jæ venne høre paa dit Vrøvl! Se, du rubber astæ!

RASMINE. Jam, du kaaŋ ju sæl spørre Maaeŋ.

SMEDEN. Ja, ja, da faa Faen! Sei mæ, Mordiŋ, ska huŋ dær øu eller ska huŋ bleie?

MORTEN *(skælvende)* Ja, huŋ ska . . .

SMEDEN. Ja, dær kaaŋ du sæl høre, aa haŋ seier, aa du ska øu.

RASMINE. Næi, haŋ mente . . .

SMEDEN. Nu ve jæ Satan kraftsplendre miŋ Faahammer enne høre mer paa dit Vrøvl. Æ du astæ?

RASMINE. Hør, miŋ goe Sme? Va kommer ditte dei væ? Kaaŋ du høuse i Fjor...

SMEDEN. Luk Kæft aa skrub a!

RASMINE. ...Deŋgaŋ da...

SMEDEN. Herut mæ de samme!

RASMINE. Jæ gaar enne i Jauden!

SMEDEN *(stiller sig lige foran hende)* Va jø dunne?

RASMINE. Jæ ve haae Lou aa Ret.

SMEDEN *(knytter den venstre Næve for hendes Næse)* Ja, se hær æ Lou, *(den højre)* aa hær æ Ret; aa du ska faae baae Lou og Ret, ves dunne rubber ae mæ de samme; Satan kraftsplendre mæ.

RASMINE. Va seier *du*, Mordiŋ?

SMEDEN. Va bleier de tæ? *(løfter højre Haand)* Æ du færi?

RASMINE. Jæ kaaŋ danne bære menne Saer væk i Nat.

SMEDEN. Nu gaaer Mordiŋ aa jæ ouer hos mei; aa saa jælbs du aa Ane mæ aa stavle al dit Skit op paa Feervouniŋ øue i Gaarin, aa saa laer jæ min Dreŋ sætte Hobben faa, aa saa køre haŋ dei aa dit Møi ouer tæ diŋ Søster i Nat.

RASMINE. Jæ kaaŋ danne...

SMEDEN *(løfter Næven igen)* Mugger du? For Satan!

RASMINE *(tier og skeler til Næven)*

SMEDEN. N--n--n, de va da hældit. Aa ves aa du noen Tier meer sætter denne Been i dette Høus ijen, saa ska jæ flække diŋ Røgra. Om eŋ hael Timme æ der spæŋt faa. Kom, la vus saa gaae, Mordiŋ!

MORTEN *(springer op, og da han er naaet om bag Smeden, griber han Ane og kysser hende lige paa Munden)* Faavel, lille Ane, vi ses snaart ijen. Tak ska du hae, Sme, du kaaŋ sku klare Ærterne! Aa saa Faavel, du dær, aa ji jæ aller ska se dei mer – aller – Faavel, dit gamle, gule Fueleskræmsel! Faavel – faa evi!

Tæppe.

Ole Widding gør i sin artikel opmærksom på, at der findes en hel del fejl i Kaj Munks gengivelse af lollandsk udtale. Men til gengæld er ordvalget ofte meget ægte. Tegnet ŋ står for nasal lyd + nasalt *j*. – Bogen har en ordliste s. 59–60.

Va jø dunne? Hvad gør du ikke?

En østlollandsk dyrefabel, »Per Smeds den gamle hankat«, foredraget af sognerådsformand, gårdejer Chr. Ringsing og trykt i *Det fjerde danske Hjemstavnskursus paa Lollands Højskole. 1.–7. August 1926* (1927), s. 191–192.

Pa Smes dei gamle Haikat.

Dæ va igang i Hui aa i Ulv dæ va bleit Uvenne, aa Strien skulle aajøres væ Slavsmaal. Di ble enie om, at di mutte taae vær tov mæ dom, saa Ulvi valte Bjørni aa Vilsvejne. Hui jik ein tæ Naboens Hui, hae hette Trofast, aa spore ham, om ha ville jælpe ham aa slaas, aa de ville ha nok, naa ha ville taae Pa Smes dei gamle Haekat mæ, aa de ville ha nok.

Naa va dæ vel fler Haekatte i Bøjei, aa Pa Sme hue osse fler Haekatte, men de skulle naa vaare Pa Smes dei gamle Haekat, dæ skul mæ, faa ha va saa jennengoven.

Huiene jik saa in tæ Pa Sme, aa di traf Pa Sme ue i Gaari, aa di spore ham om hans gamle Haekat va hime. Jov de trode Pa Sme nok. Om di ku komme tæ aa snakke mæ ham, de trode Pa Sme osse nok.

Saa kom Pa Smes dei gamle Haikat, aa di spore ham, om ha ville jælpe dom aa slaas, aa de ville ha nok.

Saa drov di aasted. Slavet sku staa ue i Skovi uier e sturt Træ, de var om Øtteraare, Blaene var fullee aa Træerne aa laa i sture Haakker ueir Træerne.

Ulvi, Bjørni aa Vilsvejne kom føst tæ Stæet. Bjørni krøv op i Træe faa aa haale Uvkik. Ulvi jemte sej i Buskene ve Sejen aae, aa Vilsvejne krøv ner i Blaene aa dække sej tæ, saa dæ va enne vien de jenne Øre dæ stak op.

Da di hue sit saan lit, saa raaver Bjørni: »Saa, naa kommer dæ tre«. »Vun se di uv?«, sejer Ulvi. »Ja, di tov se enne saa gale uv, men dei jenne, ha haar e sturt Svær dæ stikker lie i Luften, aa saa gaar ha aa sanker Sten op. Ha blejr nok faarle«.

De Svær Ulvi saae, de va Pa Smes dei gamle Haekats Rumpe, aa saa va

Hui hund.
bleit blevet.
aaajøres afgøres.
mutte taae måtte tage.
dom dem, sig.
Vilsvejne vildsvinet.
jik gik.
ein ind.
spore spurgte.
Bøjei byen.
hue havde.
jennengoven snedig.
hime hjemme.
uier under.
Øtteraare efteråret.
fullee faldet.
Haakker bunker.
Stæet stedet.
Uvkik udkig.
Sejen siden.
vien uden.
Vun hvordan.
sejer siger.
faarle farlig.

de ingang, ha hue vaat oppe aa slaas, saa hue ha faat bit de jenne Forben aae, aa vær Gang, han tranner paa Stombi, saa lumbe ha, aa saa trode Bjørni, ha sankee Sten op.

Da vaare Venner kom hen tæ Træe aa enne saae noen, saa trode Huiene, aa de aarre enne va kommee, men Pa Smes dei gamle Haekat, ha hue vaat mæ i saa manne Slav aa Bataljer, saa ha va paa sie Paast, aa ha opdavee Vildsvejnes Øre, dæ jik frem aa tæbae, ha trode de va en Møus, aa ha spraei tæ aa faeie de, men Vilsvejne va enne faabereet paa saan e Oerfal, aa de gaae e Vræl fraa sij aa stak aa Skovi tæ.

Men da Pa Smes dei gamle Haekat saae de sture Dyr fare op aa Blaene, ble han mer baee, hans Rumpe ble daavel saa tyk som sevanli aa ha stylee Bøster, aa faa aa reje sej smore ha op i Træe. Her sa Bjørni, aa da ha hue set dei Mæfaart Vilsvejne hue faat, aa Katti saa meje være uv naa, saa tænkte ha, a de va bæst aa reje sej, aa ha krøv øv paa di yerste Grene, men di kun enne bære ham, aa ha falt ner. I Fallet kom ha ner aae dei Gren vaar Katti sa, men dei lod øtter, saa Bjørni faldt ner paa Joren aa stak aa Skovi tæ, men da Greni smak tæbae, saa ku Katti enne haale sej fast, men ha fløj i en stur Bue øv i Luften ovr mod Buskne vaar Ulvi sa. Da Ulvi saae Katti komme flyiens jennem Luften, saa stak ha osse aa Skovi tæ.

Dæmæ va Slavee ent, aa Trofast saae tæ Hui: »Dæ kaa du se, de va gaat vi taav Pa Smes dei gamle Haekat mæ, faa de va ligaat ham dæ leverte hele Slavee«.

lumbe humpe.
aarre andre.
vaat været.
Møus mus.
spraei sprang.
faeie fangede.
baee bange.
daavel dobbelt.
stylee styrlede, rejste.
reje redde.
smore smurte, strøg, løb.
øv ud.
enne ikke.
lod øtter gav efter.
flyiens flyvende.
Slavee slaget.

Poul Andersen: *Dansk IV. Prøver på danske folkemål.* (1943), s. 33–34. Østlollandsk. Fra Flintinge i Thoreby sogn. Grammofonpladeoptagelse.

Ja, jeg sku jo fortælle jer naew Låla(nd)sk, og det ka(n) jeg da osse gåt jør·. Jeg ka(n) høwse – fra mæn Barndom, det var – i Midten af Halfemserne, da var jeg en hal Snes Oer sånn nå·w. Og vi var manne Bø·rn heeme og – vi måtte ti·le øw og kænne[2]), Far ha(n) var Arbesmå(nd)j, ha(n) kænte ju-nne ræt mæ·. Jæ ka(n) høwse, ha(n) har goe for sæksogtres Yer om Dawi(n)

[2]) tjene.

i(n) Vænter, ha(n) var Röjter øwe i en Kowstal – og – æ·s fek ha(n) en Krone om Dawi(n), når ha(n) jik rejti på Arbæ·. Og jæ – har osse sæ·l pröwt og vogte Kvæj for femogtræwe Yer om Øwen, det sku vi pröw·og by· Bø·rn nå(n). Men – det, jæ vilde ælles jærne fortælle jer, det var i(n) Ga(ng), jæ var med Far til Leæjilde[3]); jeg søns, det var øwalme(nd)eli Sjow. Jæ ha· tegge manne Dawe for og komme mæ, og så, om Morni(ng)en, da Klokken var treæ, så var vi æ·s hurti oppe og henne på Goeri(n) og fik na·w Kaffe og na·w rejti Ve·ka· tæ, og så kyerte vi på i(n) Hyestvåwn øw på Holterne, det vil sæ·j i dæ(n)j Guer, som vi sku arbæ· for, dæ(n)j ha· na·w, der heæ Kåwlene, na·w læ(ng)jer øwe, og der sku vi sloe, og jæ sku vare mæ te og spreæ Hye; jæ fek da-nne spreæt na·w Hye, jæ fek da-nne bestilt a(nd)ent æn ræ(nd)e mæ Øllæjli, for de ha· mæ· gammelt Øl mæ, og de ha· regtie Snapser te Mai. Ih, vor de mowre dem, og så om Awtnæ(ng)en, så sku vi jo ha Leæjilde, og da vi ha· foe na·w rejte Miawten, så – så ka(n) I elles trow, så ka(n) det nok vare, at Romflasken den då(n)se åwer Bowre. Ih, vor de mowre dem, disse her – gamle Nisser; jæ søns, de ligne meæsten na·w heele Fastelawnsnarre, da de blev hallfywle; men Sjow, det var det da – i al Fald var det da mæ· Sjow for mæj. Så, da Klokken var tå·l, så sku vi ha Puns, og der var i(n) a dem, ha(n) vilde holde Tåale, og ha(n) ræjste sæj op, lisså røblesse i Ansegtet, som ha(n) var, og sa·: Jæ søns, å dette Law hejr, dette lille Law, som er samle hejr, å vi skulde råwe e Hurra for Må(nd)i(n) hæ på Goeri(n), for det er i(n) flink Må(nd), og så råwte de Hurra, og så var der i(n), ha(n) bejønte og sø(ng)e en Skoelvijse, og så bejønte de og sø(ng)e i(n) heel Deel a(nd)re Vijser, og de då(n)se mæ Pæjerne, og det var jo ligot na·w fali Fæst, de ha·. Så li· mæ eæt, så var der da et Par a dem, der ble Uvenner; det var ham, der holdt Tåale, ham, at den a(nd)en ble øw(nd) poe, og de sa da og ble heel Uvenner; ha(n) sa·, det var li· mæ·, æ(nn)en de ha· hat ham øwe på Kåwlene ælle-r-æj. Så – imællerti så sa· da Far te mæj, å nå(n) sku vi se· og komme heem. Så sa·Må(nd)i(n): Ar – det haster enne så stært inå(n), og da var Klokken meæsten fire. Men-e Far, ha(n) ble da ve, og så imællerti så brøe de da op allesammen, og vi bejønte da og gå heema, og da så lissesare vi fik åwne Dören, så råwte Mor: »Vor har I dåw æjs varet heele Natten, dæ(n)j arme stakkels Dræ(ng)j.« Så, så sa· jæ: »Ih, vor Far ha(n) var fywl – næ, vor var ha(n) fywl!« »Åh, hold daw Kjæft, Dræ(ng)j,« sa· Far. Jæ søns, det var en underli Tone, men i al Fald kom jæ da i Sæ(ng)j, og jæ glemmer aldri i mænne Dawe det Leæjilde.

[3]) Legilde.

5.3. Fynske tekster

5.3.1 Vestfynske tekster

K. H. With, født i Odense 1805, død 1865, overskoledirektør og titulær biskop, har foruden nedenstående digt skrevet »Bjerregaarden«, se Harry Andersen: *Fynsk Sind. Et Udvalg af fynsk Dialektdigtning i Vers og Prosa*. (1949), s. 30–40. Nedenstående er gengivet efter samme udgave s. 25–30.

Bröu
fraa Maaren Knøwsdaatter i Føyn te henneses Kæreste Haans Neelsen ved Malisen i Køvihavn.

Maani haan sidder i sourten Skyj
Aa skiner saa gruveli' dæili';
Haan vænder sit Ansæjt imou 'ur Byj,
Ov Haans! je kaa see 'et saa bræili'!
Haan kigger saa ømt aa saa jarteli'
Je blyver saa løierle' inden i,
Min ælskende Væn uvdi Sællands Ri'e
De' ær dæn søide Mælangkaali,
som sidder i Jartet 'åa din Pi'e;
Aalle Stjærnerne rundenomkring
Di sidder aa sæier Engenting,
Aa aalle Hemmelens smaabette Føule
Aajane! di sæier mæi aller en Smøule.
Hurr ska' je' dou hidde et Trøstens Our
Alt uvdi mæn Kærlihees Lænsel?
Vaar Huvs aa vaar Have aa heile vaar Jour
Di ær mæi et uvseli Fænsel.
Ov! kunde je' fløie saam sourten Raun,
Saa vilde je' fløie te Køvihavn
I min Haanses Faun;
Ov! ku' je' kun svømme saam Dæinens Ænder,
Saa ville je' svømme me Føier aa Hænder
Te *Dæi* hurrætter met Jarte brænder;

bræili', tydeligt, *jarteli*, hjerteligt. *Mælaangkaali*, Melancholi. *sæier*, siger. *Føule*, Fugle. *hurr*, hvor.

Men ak! je løver 'åa Smærtens Øj,
Aa dær ska' je' løve te je' ka' døj
A' Jartens Brænsel forlæsset.
Ov! vaar hær kon ette saa voot i Græsset,
Saa vilde je' lægge mæi 'åa mænne Knæi,
Aa bæie te' Hemmelens Ænjleskaare
Aam di mæn ælskende Væn vi' spaare,
Aa geene haam snaart i Kærrlihees Læi
Onder Ælskous dæili'e Mørtetræi:
A' je' ku sæi i Suvnhees Heelsen
Mæn dyrestebaare Væn Haans Neelsen.
Hær gaanger je' saam en æinli Føul
Aa passer Gæssene i vaar Løkke;
I Aves kaam Jens Pæsens Pøul,
Aa ville mæi te' sit Jarte trøkke,
Saa soure je' haam: »høir vee duv vaa',
De Trøggene ve' je' skudde haa';
Duv alleri blyver min Jartenskæire,
Saafremt mæn æjen Haans vel væire
Mæi nouenluvne høul aa trou,
Saalænge te' vi bæge tou
Faaer noue for vos seel katrou;
Saa ga je' haam i Kys aa lou haam løve;
Aa de' ve' je' gøer ve' aal aa 'nvæir,
Aam saa haan ær Køvmaa æller Grøve;
For *Duv* mæn goudeste Væn isæir
Ær dæn je' aalleneste haar saa kæir,
Saam *Duv* ka' sæi a mænne Brøve:
Je' blyver te' Grausens Bræid saa høul
Saam de' røie Gøul,
Hurr ær je' dou kæv aa længes saa saare,
Ak! kaammer *Duv* ette hær hiim te' Jøul,

voot, vaadt.
Ænjleskaare, Engleskare.
geene, hjemføre, drive hen.
Suvnhees Heelsen, Hilsen og Sundhed.
æinli, enlig.
I Aves, I Aftes.
soure, svarede.
høul, huld.
Katrou, kan jeg tro.
Køvmaa, Købmand.
Grøve, Greve.
Gøul, Guld.
kæv, bedrøvet.
hiim, hjem.

Saa legger je' veest i Jouren a' aare –
For Davi haan ær saa lang, saa lang,
Aa Nadni ær møile længer,
Ou! veeste *Duv* dou mit Jartes Trang
Aa Smærten saam gønnom 'et trænger!!
Greete hon sønger saa mannenigaang
En løstele Saang,
Æller læsser i Boven om Røverne,
Saa tænger je' tit, mæn ædelste Væn,
Mæ Længselstange 'åa dæi hæn,
Aa Vaandet rænner mæi neer a' Køverne
Jæppe haan sæier edda saa tit:
»Du skadde vær' kyv i Grøverne«
Ja haan ka' savtens præge sit;
Mæn je' fornømmer te' Prøverne.
De' ær kon skaan mæ mæn Abbetit:
Je æier saa overmaje lit
Te' Daure, Uvne, Mællema, Naare;
Mæn kærreste Væn betænk dou baare,
Dæn søide Bærrekomfesk idau
Haam aae je' næsten Ette au:
I Bougrynsgrøi haar je' ingen Behau!
Faar mæi haan værken haar Lout æller Smau;
I Aves saatte je' hæile Kladdi
Te' Kaddi.
Je' snagged' forlæien mæ Præstens Søvren.
Haan vaar saa ræid for Hirsmanøvren
Aa ønskede baar' a' hon vaar frombi.
Haan saa'e mæi hudden de' gik derinde:
Aam Bøsserne mæ Bangenæiter i,
Aa fæm aa tive aa aam Kasjaadden,
Aa Sabelæn saadden som haan haar faa'dd'en,
Enganv de' traf sæi, haan kaam 'åa Paatten

Davi, Dagen.
Nadni, Natten.
møile, meget.
Køverne, Kinderne.
kyv i Grøverne, bedrøvet.
skaan, slet.
æier, spiser.
Uvne, Middagsmad.
Bærrekomfesk, Bergensfisk, den fynske Bondes Livret.
Lout, Lugt.
Kladdi, Klatten.
ræid, bange.
Hirsmanøvren, Høstmanoeuvren.
hudden, hvordan.

Mæ een a' di Smaa,
Dær rænner mæ snøvre Trøier 'âa,
Aa rommedæiser mæ Jær Staakaale
Saam di vaar gaale.
Ak søideste Væn! allerkæreste Sjæl,
Je ræler mæi læie reent ijæl,
Ifaal di pryller dæi mæ' Bangenæiten
For ræitinok haar je' alleri seit 'en;
Mæn hon æ væl sautens saa haaer saam i Steen
Aa knøuser kaske baaje Aarme aa Been.
Di præger saa møi om di tørgeske Græger
De' gør mæi saa ræid for den slæmme Krij;
Vor Faa'er haan sæier: »vi blyver nok frij
De' gaaer jost ette saa hart altij,
som Præsti præger.«
De' jyser dou i mæi ilæin
Hværganv je' høirer vaar Dæin
Faatæller vos hudden di sæiler,
Disse hærsens russiske Kæiler,
Aamkrinj 'âa de' kullene *sourte Hau*
Mæ stoure Kanouner baade for aa bau.
De' ær jo dou en vaavele Sau
Aa hogges ijæl saam en uvseli Paide
Mæ' tørgeske skaarbe Gevæir;
Di Døvlens Kaasagger isæir
Mæ di vreenske Hæste aa laange Gaide,
Di sæir dæm jo alleri for
Aa avter værken Resoun æller Svorr;
Mæn stigger Jær leie i Røg aa i Mave
Som di vaar alave.
Aal dette aa møile meir inou
Je' høire iforgaas a vaar Røiter
Ak ælskende Haans! je frøiter, je frøiter
A' vorres ska' mæ' i de' tørgeske Tou,

Bangenæiter, Bajonetter.
rommedæiser, tumler med.
Staakaale, Stakler.
ræler, græder.
ilæin, alligevel.
Paide, Padde.
Gaide, Spyd.
Svorr, Svar.
inou, endnu.
Røiter, Røgter.

De' nøtter væl ette je' snagger mæ' Dæini,
Spør *Duv* Kabbetæini,
Haan gør dæi ingen Forfaang
Naar *Duv* sæier vor Faaer betaaler,
I faal de' knyver, tou Sneise Daaler.
Nou Ette viere dænne Gaang
Ænd flette Heelsen te Dæi aa Kreesten
Fraa mæi aa Faaer aa Mour aa Keesten.

Laggendrop, Volmes Dau 1829.

Din Ævi uvforglømmeli' te Døiden

Maaren Knøvsdaatter.

Forfaang, Skade.
knyver, kniber.

Lars Clausen (1841–93), født i Sø Søby mellem Assens og Glamsbjerg, var væver i Emtekær, en mils vej nord for Assens. *Udvalgte Digte* (1898), udgivet af hans enke. I udgaven *Viser og Vers. Digte i Udvalg* (1925) har Poul Andersen kommenteret hans vestfynske dialektdigte. Digtet »Kan du tie med det?« er her gengivet efter Harry Andersen: *Fynsk Sind. Et Udvalg af fynsk Dialektdigtning i Vers og Prosa* (1949), s. 55–57.

Kaa du ti mæ ett?

De æ, som je seer, aller nøwre sku tro
hudan de døw kaa gaa te.
Je vej' da de bliwr ju imælle vi to
aa a du kaa ti lissom je.
Je vej' ju saa godt, du haar aller vær saa'n,
du gaawr fraa Pøvl aa te Pajr
aa snagger om, va vi faatæl for hinaa'n –
Higja, je tror du æ sajr!

nøwre, nogle. *Higja*, Forundringsudraab. *sajr*, sær.

Haans Jensens Jens aa saa Karen, der tjen,
de hin'er svært ædder hinaa'n;
men naa ve hans Moer gjæne ha hin' javt hen,
for de maa ju edde vær saa'n.
Men Tojsen æ stiw, hun æ fæst for æt Aawr,
de Skjit! va vih hun aa dajr?
Hin's Najse hun klojr val nok ædder hans Gaawr,
Higja, je tror hun æ sajr!

Te Krestens, som ska vær di villeste,
haar hejle Besætni saw aw;
di kjewer kun Fedt a de billeste,
som I'en a Folkne gir haw.
Saa sæl di der Smør, aa de Paawlæg di faawr,
æ Aast saa see som æt Lajr,
istætfor aa lew aw va Huset faamaawr –
Higja, æ Kjæljen da sajr!

Vur Naber herhenne haar ligge aa vrot
aa svire di sisste Par Døen.
Spør gammel Katrine, vis dudde ve trot,
hun skadde seh, de æ Løen.
Mæ Pæ'hne æ dedde saa galt, som di skryl,
di gaawr te Puns aa te Bajr.
Aa vej du saa va: De æ Kjællejens Skjyl –
Higja, je tror hun æ sajr!

Te Jenses der gaawr de nok lissom de kaan',
saa hø't op i Vajret aa neer.
Di skjyller nok snaart baade Gu aa ver Maan'
aa Fedtsak mæ, som di seer.
Ha ræjs te Mojer aa Fæster aa Val,
men Ku'hnen sidder aa grajr,
aa saa æ nok Skadderne edde betal –
Higja, je tror ha æ sajr!

hin'er, hænger.
Tojsen æ stiw, Tøsen staar paa sin Ret.
villeste, dygtigste.
Besætni, her Tjenestefolkene.
Lajr, Læder.
skryl, klager.
grajr, græder.

Men kaa du saa gi mæ Faaklaarelsen paaw,
hudan a Haans Pløws bær dem a,
æt Gussens Mirakkel a de aa ku gaaw,
di kaan' lissaa mø, som di ska.
Ha sli'r som æt Bejst, ja aa de gjør hun mæ,
men tygges du saa, de klajr:
di seer, a hun gnier, som alle Faatræ –
Higja, je tror hun æ sajr!

Madammen derøwre, som haar æt saa flot,
hun ærger sæj snaart faadær.
Saa'n ejn ku ju ha æt saa rejt aa saa godt,
nær hun ku læ aan're vær.
Je seer: Vuherre bevaawre mi Mu'
aa aller gaa Folk for najr!
Men de æ naa nøw a hun aller haar kun'
Higja, je tror hun æ sajr!

Fra *Evald Tang Kristensens Æresbog*. I Udvalg ved Hans Ellekilde. (1923) (= Danmarks Folkeminder Nr. 28), s. 129–130. Fra Kærum sogn, Båg herred, Vestfyn.

Høre Nattergalens 12 Stemmer

Nå Solen hon skin dæn tålde Ma-i, å al tin vå bliw heilt lysegrønt, kom vo Få-r gæne u på Trappesteini å røvde på Kålene å spu-re dem, om di vi tæ dæn store Årbesfjervøvn u å la-v dæn åm te Sjarebang, få så sku vi allesammen i Fræsga-v Skøv (ɔ: Frederiksgave Skov, 1012) å hoire, om Nattergalen hå fåt si-ne tål Stemmer.

Heile Gåwri ble-v li mæ de sa-me sat på dån Æne. Pierne flø lissom di vå tøvle frå dein Æne a Brygset te dån. Vo Mo'er håe tra-velt mæ å vaske Bönene å gö dem i Stane, Dræni ræn huner å sytten Ga-ne övver Gåw-ret u-en å vi, va han lev etter, Huni skavte sæi, å Hæstene begönde å skrönne lissem di osse veste, va dæ sko skej. Dæn eineste, dæ vå nøv-lune role, vå dæn gamle Rø-der, som sku bliv heime å passe heile Gåwri.

»Nattergalen hå fåt tål Stemmer«, rövde Dræni te Røderi, imens han vaske sæi i Vantrövet å sprute te alle Sier.

»Pæ Dansbe hå döv ein meir, men dæn hå jo osse kost ham et Las Tør«, svåwre Røderi, å hinte i Spån på Påsti.

De grin Måni av, få han vå Venstremån å stemte på Klavs Bernsen.

»Nå må I rubbe jer, Pier«, såe Måni. »Ja, hille dæn gloje Æne a i Istap«, rövde Pierne, å så lev de frem å teba i dæn bare Unerklokke.

Nå heile Lasset så kørte u a Gåwret, sto dæn gamle Røder å såw etter dem å tænte på dæn Gang han sjæl vå åvn å gla.

I Spinrhuset (ɔ: Spinderhuset) bo dæ i Mån, dæ sale Mjø, å dæ holt di an, de vå osse Inkørsel te Go-set.

Skövi vå så kjön. Pierne gik mæ hinån uner Årmi, å sang i di brej Gange, å Kålene låw å såw op i Voherres blåw Himmel eller gik ner te Strån ve Åw (ɔ: Fiskerlejet Aa (1012) ved Lillebælt).

I Mørkni fek di Makorri fram, å så spiste di allesammen ve et lant Skövbor, å så sa de heile Tien: »Hys, nå sönger hon«, men Kåli å Pien ku ette hoire reite ve Bo-ret, å så gik di sammen lant in i Skøvi. Nå di så kom teba, å sku te å heim, vå di så glå, få nå veste di, a Nattergalen hå sine tål Stemmer.

(Bibliotekskonsulent Jørgen Banke, f. 1878,
Barndomserindring fra Ebberup Banker, Kærum Sogn.)

Ordforklaringer: dån æne = den anden Ende; Røder = Røgter; gloje = gloende; åvn = ung; sale = solgte.

Lærer M. Kristiansen (1849–1937) fra Ørsted sogn, Vestfyn, gjorde en imponerende indsats for den fynske dialektforskning. En lang række håndskrifter opbevares efter ham i Institut for dansk dialektforskning, Københavns Universitet, jf. Poul Andersens nekrolog i *Danske Folkemaal* 10 (1937), s. 65–67. En række lydskrevne tekster af stor værdi er trykt i *Fyns Hjemstavn* 1 ff. Her gengives »Høsten på Vestfyn i gammel tid« fra *Fynsk Hjemstavn* 2 (1929), s. 129–133.

Hoj'sten på Væstfyj'n i gamel Tij'

Få 60–70 Åw'r te'bɑ·ə vå Hoj'stəns Tij' nå(n) häj'lt å·(nd)ənt isåm nø'w te Dɑ'ws. Dä vå nå(n) fæstlə øwər Tij'ən å øwər ɑlə Mæ·(n)əskən, såm i·(ng)ən kjæ·(nd)ər te nø'w. Ka·lənə trɑk i Sö'ndəstøj'ət å tøw dæ(n) viləstə Sjowrtə åw', nä di sku yw' å hoj·stə, å Pi·ərnəs Fårəklɑj'ər å Høstä'rmər skji·nə såm Snäj', nä di sku yw' å tä op. Knɑp vå vi kriw ɑ Fje'ərnə åm Må·ni, förən vi hojrə ən u·(nd)ərlə Mu'sek frå värəjə Gåw'r å Hyws: Tik, tik, tik, tik . . . Fålk vå ve å »flij Jä'n«, å Ha·rətøj'ət bry·wtəs mäj'r såm Sliwstæj'ni, så ku Jä'nət bæ'r holə Bi. Frå Du'gi gjik ɑ'w å Dɑ'wi lɑ'(ng) gjik A·rbət mæ Liw' å Løst å mæ ət Hu'moj'r, såm vi ɑlər säj'r øwər Høsta'rbət nø'w. Røw'i blew gjä·nə hoj·stə på i'(n) Dɑ'w å kjojr i'(nd) ət Pɑ Dɑ·əw ætər ywən Trɑ·wlhäj'; de vå ɑlti ət mi·(nd)rə Stykə, dɑ vi gjä·nə ha Väjə i Brɑkjow'rən. De vå såm i lil'e Fårpåst. Dæ(n) räjtə Trɑ·wlhäj' be'gjöntə ən åwtə Dɑws Tij ætə mæ Vålku'n[1]) å Väjə. De vå i Re'lən By'gi, dä føst vå tjæ·nlə, å så gjik hun loj's mæ å hoj·stə vä Dɑ'w, nä Vɑj'rət dɑ vå te et, te de sijstə Ne' vå bu·(nd)ən, å vi ku »vætə få Kåw'l«.

Et Pɑ Dɑ·əw vå gjä·nə stowrə Høstdɑ'əw mæ 6–7 Jä'n; di å·(nd)rə Dɑ·əw blew dä hoj·stə mæ Gåw'ris ejnə Fålk å dæ(n) Hywsmå'(nd), vi plø·ə får, å såm tjæ·nə Plø·ælö'nən ɑ'w på dæ(n) Måwə – æ·ə å·(nd)ən mäj'r te'fældi

[1]) Vaarkorn.

Snäj' sne.
kriw krøbet.
hojrə hørte.
Gåw'r gård.
Ha·rətøj'ət haretøjet, ambolt, hvorpå leens æg hærdedes ved slag.
bry·wtəs brugtes.
säj'r ser.
Røw'i rugen.
ywən uden.
Väjə hvede.
loj's løs.
vætə hvæsse (for kål: true med at høste kålen med le).
Hywsmå'(nd) husmand.
plø·ə pløje.
Måwə måde.

Jælp. I·(ng)ən hol sej få gow' te å gjö'r i Høstdɑ'w æ·ə tow' – Skræ·ər å Skumar, Bykər å Snikər. Jiwlmå(nd) å Trɑjskəmå(nd) – bå·ə Må(nd) å Ku·nə – jɑ, di vi fojlə sej sɑt te Sij, åm ditə fek Løw å vä mæ te i'(n) ɑ di stowrə Høstdɑ'əw å – Høstgji'lət, få dɑ sku ɑlə mæ, såm ha jålpən de ɑlə mi(nd)jstə te mæ Hoj'stən. Å Bö'nənə vå åsə mæ; vå Fa·r å Mowr på A·rbə, ku Bö'nənə jutə gåw hæjmə æjnə. Di ble'w i Gåw'ri å jɑlp Hywsmow'rən, te U·ni[1]) sku bäs yw'. Så fu·lə di mä å ble'w i Ma'rkən; di stö·rə ku ɑlti gåw' ət Ajri(nd) hæj'm ætər i Lä·əl[2]) Øl æ·e å(nd)ənt.

På di stowrə Høstdɑəw sku dä i a'dələ Makår'ə te. Dæ(n) stowrə Gri·əwkår'ə[3]) blew pɑkə fu'l ɑ Mɑvåw'rər. Grø·wbroj' å Väjəbroj', Jiwləkɑ'ə å Pråsəkɑ'ə, kö'wt Flæsk, Smör, Åst, Spi·əpølsə å ət ry·ə Fåwrlåw'r, Sukər å Si'ərp. Salt å Sönəbə å – Bræ·(nd)wn, 2–3 Flɑskər – å øwər de häjlə i stow'r Dy'w tə å dækə åw'; å så 3 stowrə Läjlə mæ gɑmølt Øl. Så blew dä spæ'(ndt) få i'(n) æ·ə tow' Hɑ·əwvøw'nə[4]), Mɑvåw'rərnə blew lɑsə, å dä blew Pla's te Optä'ərnə, å, nä de vå lɑ'nt yw·, te Høstka'lənə åsənså. Dɑwri vå spijst hæjmə i Row' å Mɑ', få Du'gi måwtə gjä·nə gå ɑ Ku'nət, förən vi be'gjöntə å hoj·stə.

De blew ən lɑ'(ng) Rækə ɑ Høstka'lə å Optä'ərə, nɑjstən frå dæ(n)jnə Æ·(nd)ə ɑ Ma'rkən te då·(nd)ən. Dä vå ɑlti tow' Sɑm'əlsætərə på di stowrə Høstdɑ'əw, æ's kun i'(n). Di sku sørə får, ɑ Skåkənə stow' i snow'rliə Räj'ər[5]) å mit på di li·ə bräjə Stykər. De ku vä vunskələ nåk, nä Skåwrəne gjik på Skräj'[6]) vɑ di nɑjstən ɑlti gjowər, få Høstka'li sku hɑ Vi'(nd)ən på hø·rə Sij å i'lit bɑj yw', å Ku'nət sku hælə frɑ'mɑ'nə[7]) å te vænstrə. Kun nä di sku vætə, fek Høstka'lənə Stywnə te å rɑj·tə Ry'gi; snakə sɑm'əl ku ditə, de vå dä få lɑ'nt i'mælə dæm te. Rö·əw te hi'nå'n ku di ju nåk, å de blew hæ'r etə få'sö'mt, nä di ha·ə nø·əw, dä ku mowrə å·(nd)rə. Vå Ku'nət svä'rt, æ·e de låw' dejt[8]), ku de vä stræ·(ng)ə bå·ə få

[1]) Middagsmaden.
[2]) Lejle, Træbimpel.
[3]) Hankekurv.
[4]) Havevogne, Høstvogne.
[5]) Rækker.
[6]) Skraa.
[7]) fremad.
[8]) meget.

Jiwlmå(nd) Hjulmand.
fojlə føle.
Løw lov.
gåw hæjmə æjnə gå hjemmene.
Makår'ə madkurv.
Pråsəkɑ'ə prossekage, kage lavet af havregryn, æg, mælk mm. og bagt i en skål, ofte med flæskeskiver el. fedt.
ry·ə røget.
Dy'w dug.
Ku'nət kornet.
Skåkənə skokkene, traverne.
vunskələ vanskeligt.
Stywnə stunder.
Rö·əw råbe.
hæ'r heller.

Høstka'lə å Optä'ərə, mäj'st i'dɑ få Optä'ərnə, såm tijt ha yw'nt ve å vi·(nd)ə mæ[1]). Mæn dä vå nå(n) fæstlə ve å vä mä i Rækən, å de gɑ sej te Kjæ·(nd)ə bå·ə i Jä'nəts Klɑ'(ng) mu Stråw'ənə, å nä Ka·lənə bry·wtə Stry·n, å i Optä'ərnəs friske Lɑter ɑ'w å te.

Ve Kl. 9 blew dä spijst Mäləmɑ, å i'lit fö'r sku Kvi'(nd)ən[2]) hæ'n å rɑj·te ɑ, å Ka'li jɑlp hi(nd) mæ å skjä Broj'. Dy'wi blew bri't på ət nøəwlywnə jɑwnt ɑ ræj'nt Stæ, hælst i Lyj' å Skjygə, åm de lu sej gjö'r. Al Ti'(ng) blew sɑt frɑ'm på Fɑ·e å Tɑ'lærkənə, å så blew dä rö'wt på vås, å vi kå'm så å la·ə vås i Kräj's ywən åm Dy'wi på vænstrə Albø'əw, mä Bæj'nənə yw' frɑw'. Å·, hu Mɑ'i smɑ·tə! Å i'mæns gjik Snɑki mæ ɑl Slɑws Spö', få u·(nd)ər A·rbət gjik vi ju så spri't, ɑ vi knɑp ku rö·əw te hi'nå'n. Sɑm'əlsætərnə skjæ·nkə, vi drɑk ɑ sɑ·mə Glɑs ɑlə Mɑ(nd)jfålk, å dä sku mi(nd)jst 2 Snɑpsə te i Mæləmɑ. Skjæ·nkərnə bry·wte Tæməlfi'(ng)əri, nä Glɑsət såw ɑl få slæmt yw', å Øllä'li blew veskə ɑ'w mæ ən sväjə Hu'(nd), nä vi ha dråkən ɑ hɑm; de pɑsə just etə ætər vu Tijs Be'griw'.

Nɑ'tyw'rlevijs blew dä åsə dråkən i'mælə Skåwrənə, å dæ stow' ɑlti i Lä·əl Øl, hu Skåwrənə be'gjöntə.

U·ni i Ma'rkən vå ɑlti Groj' – i Re'lən Byggroj' – mæ ət stow'rt Smörhål å 2 Skåwlə Øl mæ Si'ərp ij' te vär Fɑ' få 6–8 Mæ·(n)əskən; te Ætərmɑ kö'wt Flæsk mæ Sönəbə. Så fek vi ən hɑ'l Tijməs Mi'dəsse'wn åm'kri'n ve Skåkənə, å bɑj ætər ən Spojlkåm Kɑfə mæ i Ståmpə bryw'nt Su'kər te; så vå vi lij te å tä fɑt i'gjæn.

Ætəmi'dni vå gjä·nə di'l i träj' Få'læ[3]). Kl. 3 fek vi Æwəlskjiw'er – æ·ə Pråsəkɑ'ə mæ Si'ərp åw' – å Jiwləkɑ'ə mæ Täj'vå'(nd) te. Täj'vå'(nd)ət kåm yw te vås i dæ(n) stowrə Målkəbytə å vå lɑəw te mæ Flojə, mæn ywən Su'kər. De mäj·stə ɑ Täj'vå'(nd)ət blew dråkən sæjnərə ɑ dæm, dä ha yw'nt ve å tåwlə de stä·rkə Øl; de slukə gåt å gjik etə te Howət.

Kl. 5 fek vi så å·(nd)ən Mäləmɑ – dæ(n) rɑj·tə Mi'jɑ'wtən – å dɑ vå Hu'mɔj'rət hø'əst opə häjlə Dɑ'wi, vɑl åsə få'de dæ vånkə ən ækstrɑ Snɑps – åsə te Optä'ərnə, såm nåk vå ve å gå trɑj·tə å sku holə yw' ət häj'lt Få'læ i'nø'w. I Re'lən blew Klåkən åwtə, i·(nd)ən vi hol Fyjrɑ'wtən, å gjɑl de å'm å bliw fä·rə mæ ən Ma'rk, trɑk de tijt ən hɑ'l Tijməs Tij' læ'(ng)ər yw'.

[1]) følge med. [2]) Førstepigen. [3]) Arbejdstid mellem Hviletider.

Broj' brød.
ræj'nt rent.
Groj' grød.
Spojlkåm spølkum.
di'l delt.
Täj'vå'(nd) tevand.
Flojə fløde.
yw'nt ondt.
tåwlə tåle.

Nä ən Ma'rk vå hoj·stə, blew Ku'nət i Re'lən tɑ'l. 60 Ne' vå i Trɑ·əw. Så ku de nøəwlywnə vu'däj'rəs, hu mɑne Tö·(nd)ər dä ku væntəs. De vå æ's gå ɑ Bry'w å bi·(nd)ə Ku'nət i Kjärə, nä de sku kjørəs i'(nd). De bry·wtə Jyjərnə i'nø'w læ·(ng)ə ætər.

Så'n i Høstdɑ'w ku vä stræ·(ng)ə nåk å kåmə øw'ər; mæn dä blew hæ'r etə spa'r på Leəwmåw'ən. Strɑs vi kåm i'(nd) te Na·rə, kåm ən Påtə Lånkøøl æ·ə tow' på Bow'rət mæ ət Stykə Jiwləkɑ'ə te – vɑl mäj'st får å liw op, få di fläj·stə vå ju i'lit trɑj·tə; vå där tow' Påtər, kåm dä ɑlti Bræ·(nd)wn i dæ(n)jnə te Kalfålkənə. Nä vi spijstə U·nə i Ma'rkən, fek vi gjä·nə Supə te Na·rə – ɑlti mæ Kɑ·ər[1]) å tijt åse mæ Klojsər[2]) åw'; hun drew ɑl Trɑj·thäj' ɑ Bæ(n)j'nənə. Et Pɑ Gɑ·nə vånkə dæ A·(nd)əste'. Så fek Mɑ(nd)jfålkənə Ij'l på Piwən, imæn Kvi(nd)jfålkənə vɑskə op å fek Hywsət i Å'dən, å Snɑki gjik mæ Hu'moj'r ən Tijməs Tij', i·(nd)ən vi skjiləs, å Dɑ'wi vå te Æ·(nd)ə.

Dæ(n)j Dɑ'w vi fek ophoj'stə, vå de ɑlti Skjek å »vætə få Kåw'l«. Nä vi kåm hæj'm frå Ma'rkən, stelə Høstfålkənə sej op ywənfå Dörən, å Ka·lənə gɑ sej te å vætə Jä'nənə. De sku be'tyj, ɑ nå(n) vå dɑtə mæj'r te'bɑ·ə å hojstə såm Kåw'li. Dɑ Hywsmow'rən ju gjä·nə vi skywnə[3]) si(n) Kåw'l, måwtə hun frɑ'm mæ Æwəlskjiw'ər å Snɑpse, såm ɑlti blew spijst å dråkən ywə i Gåwrət, i·(nd)ən Høstfålkənə hinte Tøj'ət te Sij.

I·(nd)ən Ku'nət sku kjørəs i'(nd), sku Jow'rən riws. De skji·tə mäj'st ve Lejlihäj' å mæ småw Træriw'ər, få Hæstəriw'ər våtə kåmən i Bry'w i'nø'w. Dä vå ɑlti tow' sɑm'əl åm ət Stykə, dä blew tråkən Lå åm Stykərnə, å så sku vi stræws[4]); de hol Fynbow'ərnə mø' ɑ'w. Nå(n) væntər Fålk mæ å riw Jow'rən, te Ne'ənə ä kjør i'(nd), å så brywər di Hæstəriw'ən, de ä næ·mərə.

Nä vi kjørə Ku'n, gjik de te åm'trænt såm i'nø'w. Mæn Fålk ha mäj'r trɑ'wlt, å dä vå nå(n) å·(nd)əns fæstlə øwər A·rbət dæ(n)j Gɑ'(ng). Kvi'(nd)ən sku »rækə«[5]) – de ku tijt vä stræ·(ng)ə nåk, nä Ne'ənə vå stow·rə – å Lil'əpi'ən »riw ætər Vø'wn«, vɑ ju hæ'r etə bry·ews nø'w. Hæjmə sku Må'(nd)i »sätə«[6]), å Drä'(ng)i »tä fråw'«[7]). Jow'rən vå nyl'ə märglə, a Sla·ərnə[8]) drɑjnə, så Fålk ɑwlə gåt, å Hywsənə vå te jɑwnt[9]) mi·(nd)rə, så dä blew sɑt mɑnə Hæs. De blew ræj'nə få ət lil'ə Kunststykə å vå døjtə te å sætə Hæs, å nä där kåm främə, sku Hæsənə gjä·nə vijsəs frɑ'm.

[1]) Melboller.
[2]) Kødboller.
[3]) skaane.
[4]) kappes.
[5]) forke Negene op paa Vognen.
[6]) lægge Negene paa Plads.
[7]) lange Negene frem.
[8]) Lavningerne.
[9]) i Almindelighed.

gå a Bry'w gået af brug.
Na·rə nadver, aftensmad.

Et ɑl'mi'(nd)ələ Beləda frå dæ(n) Tij' vå di manə, dä gjik å sankə Aws på Ma'rkən, så 'sna'rt Fålk be'gjøntə å kjørə Ku'n. Alə Ku·nər å stö·rə Bö'n frå Hywsənə å gamlə å ɑ·wläjs Fålk sankə Aws. De vå mäj'st Väjə å By'g, di sankə; Väji ku di lä måwlə å bry·əw te Väjəbroj', å By'gi ku di fojə i Grijs op mæ.

Såm ɑ'wslutni(ng) på Hoj'stən kåm så Høstgji'lət, hu ɑlə vå mæ, såm ha jålpən te ve Høsta'rbət. De be'stow' döw kun i ət gåt Målti Ma å et Glɑs Pu'ns ø·wnåw'. Høstgji'lər mæ Dɑ(n)js kåm føst i Bry'w sæjnərə å ha vest ɑlər vä ɑl'mi'(nd)ələ dɑj'r på E'nən.

Bö'n børn.
måwlə male.
bry·əw bruge.
fojə føde.

Pastor A. Kristensen (1864–1910): *Fynboer. Smaafortællinger i fynsk Mundart* (1910). Herfra fortællingen »Ovle«, s. 3–32.

Ovle.

Ovle vaar i gammel Bovlsmaa, som bovh uvh paa Snitrup Maark, vo ha haah aarber' se op fraa bar Bunj te i hejl gov Stilni; men de faastaav' se, ha aa Kovnen – Dotej – haah ju aa hint i Sijli baade tijle aa sile, saa di næsten haah slidt' se vinjh aa skjevh ve'et. Men de ve vi naa'tte inj paav hajr; naa ska vi kun hoire om, vodan de gjik te sijst, da Ovle doih.

Føst maa vi saa tænke vos e gammeldas Søvkammer mæ Sissesfaahinj om Senjen, tre–fijre Stovle, paa Bovret ve Vinjet e Tallerken mæ Vælli, e Kop mæ Vaa, en Medesijnflaske mæ roih Dröver aa en Salmeböv; i Balbejrkniv paa Bjælki; over Dören en Hylde mæ Bivlen, »Ugens Nyheder« aa e Pa gamle Almanakker.

Henne i Senjen laav Ovle aa hev etter Vajret, mens Dotej rokke omkrinj mæ si Binjhovse.

»Aa – ja!« stønne Ovle. »Aa – ja!«

Dotej bøde' se inj over Senjen. »Naa æ de nok snaart faabij mæ' de, Ovle.«

Ovle Ole.
Bovlsmaa boelsmand.
bovh boede.
Kovnen konen.
Dotej Dorthea.
hint i hængt i.
paav på.
hajr her.
hoire høre.
doih døde.
Sissesfaahinj sirtsesforhæng.
Vinjet vinduet.
Vælli vælling.
Vaa vand.
roih røde.
Vajret vejret.
Binjhovse bindehose, strikkestrømpe.
bøde' bøjede.

Ovle vrej' se ve' et. »Aa, de kaa ju da vær, a jæ kaa komme over'et dæh Ganj inøv.«

»Næ, jæ trovr ette, du slipper leveje fraa' et mejr.«

»Vofor'ge de?«

»Dinne Öjne æ ve aa bliv saa sajre, aa du æ allerejh injfalden omkrinj ve Naise aa Munj; de æ ien govh Tegn.«

»Aa Pjank! De æ baare faa de, a jæ'tte haa faat no rejte Ma saa lænjh, men haa sku levh ve de tønjh Vælliværk hejle Tijen.«

»Ja, men saan haa ju Dövteri ordinejret.«

»Skjidt mæ Dövteri!« svaavre Ovle aa saah »Vis du kun ve gji' me no ordele davle Ma – no Rövbroi aa saan nøvh – ska jæ nok komme paa Bejnene inøv i Ganj.«

»De kaa du ju ligodt slet'te taavle,« svaavre Dotej. »Aa saa æ de'tte værd aa ligge aa slure om saan nøvh.«

»Ja, du sku prøvh, vodan de er aa ligge saan! Du kaa'tte begrivh, vo jæ lænjes etter e Stykke Davlebroi aa en Dram. – Ku du'tte gji' me li en hal Rundtenom te en Taavr, va, min lille Movr? De behøver Dövteri ju'tte aa faa aa vij.«

»Aa, Ovle da! De ku ju slaa' de ihjel li mæ de same; du taavl ju ientinj.«

»Aa – ja! Dæ Pijne!« rövte Ovle aa vrej' se. »Aa, Gu döv!«

»Ja, da kaa du sæl sej, vodan du haar'et. Næ, du ska' sm astæ, Ovle. – Baare du saa ku komme op i Himlen te di tov a vo Bön, som æ gan foruv faa'vs, Maren aa Mads! Ja, naa æ de snaart manne Avr sien, a ha gjik hajr paa Jovren, dæ lille Knejt, aa lede saa movsemt mæ si Gjejbuk. Aa naa ska du saa bajetter, Ovle.«

»Aa, kom da'tte mæ saan no slem Doihsnak!«

Men Dotej satte' se paa Senjkanten ve ham aa saah: »Jov, naa vi ska snakke Alvor, Ovle, saa er'et saamænj saan, a du doir.«

»De æ jæ'tte for,« svaavre Ovle lisse gnaven.

»Ja, vofor'ge de? Naa de naa æ Gus Tijme?«

»Næ, de passer' me ligodt ette. De kaa du da aa nok sæl faastaav, a de æ no tövle nøvh aa doi nøv i dæ travle Kovntij, vo vi haa saa mø Röv staaveje aa ska ha inj.«

Ganj gang.
inøv endnu.
sajre sære.
Naise næse.
ien ingen.
rejte rigtig.
Ma mad.
Dövteri dokteren.
svaavre svarede.
Rövbroi rugbrød.
nøvh noget.
taavle tåle.
slure sludre.
sm såmænd.
gan gået.
tövle tåbelig, tovlig.
staaveje stående.

»De æ aa slemt nok. Men va kaa de nytte aa snakke om de; vi ska ju væ tefreds mæ'et, lissem Voherre laver'et.«

Ovle knurre nøvh ve'et aa spuvre saa etter, vodan Vajret vaar.

»De æ godt nok,« svaavre Dotej. »Men naa ska du'tte bryj' de nøvh om de; tænk helre paa no mejre alvorlit i dinne sijste Tijmer.«

»De æ ju dæ Röv, jæ ligger aa spekkelejrer paav. – Kaa I ta ham i Maaen?«

»De mejn jæ nok. – Men lig naa kjønt stille, saa ska jæ læsse en Salme faa' de, lissem jæ plæer.«

»Aa næ!« saah Ovle aa vendte' se om mo Væggen. »La' me vær frij.«

»Ve du'tte nok hoire e Pa Væhs? De kaa da altij troiste' de lidt.«

»Næ, la' me naa væ frij i Dav, hoir du – Aa ja! Du kaa'tte trov, vo de javr i Brøstet paa' me.«

»Ja, men ska jæ saa'tte sønjh lidt faa' de? Om de ku dolme paa'et.«

»Næh, De vaa bære, du ga' me novre a di roih Dröver; di linder saa godt faa Jardet.«

»Dem maa du ju'tte faav av ien i Javten, vej du nok; de saah ju Dövteri.«

»Men di smaer' me saa godt,« saah Ovle. »Aa sku jæ naa gaa hen aa doi i Ettemide – som skjej kaa – saa haa vi kjev di dyjre Dövtersaer te ien Nytte. La'vs naa ta Lih a dem, mens Tij er.«

»Næ, de kaa'tte gaav.«

»Aa va, lille Dotej,« saah Ovle lisse mildt aa klappe' hi paa Hunjen, »vi haa hav'et saa godt mæ hinaane altij; fø' me dæh Ganj inøv aa gji' me om de saa'tte æ uen e Pa Dröver.«

»Ja, saa kommer du val te aa ha dem da,« svaavre hun aa hælde no Dröver op i en Skjej aa ga ham. »Gjov de saa godt, Ovle?«

»De kaa du væ mukken om, min Pih. De klaarer stras op faa' me,« saah ha aa saav' se om i Støven. »Næ, jæ doir' sm ette inøv. Jæ æ se! Men jæ æ aa a di gamle jænefaste fraa Ovteaaförre.«

»Naa maa du helst ligge stille, Ovle; de saah ju Dövteri, du skuh.«

»Aa Dövteri – dæ Pjank! Va bryjer jæ' me om ham! Saan Kaale lever ju'tte for aaent end aa trække Penjh a Folks Laamer. Faa kurejre vos kaa di ju'tte ilehn, naa de kommer te Stykket. Ja, de æ lifrem no gruvsemt nøvh

mejn mener.
plæer plejer.
troiste trøste.
sønjh synge.
dolme dulme.
Jardet hjertet.
ien i Javten inden i aften.
kjev købt.
Hunjen hånden.
fø' føj.
mukken om vis på.
Støven stuen.
Ovteaaförre 48, 1848.
Penjh penge.
ilehn alligevel.

aa tænke paav, Dotej, vi ku' sm godt ha faat i hejl Fjervövn faa alle di Penjh, vi haa spandejret paa dæ Kammeraat. – Men blandt aaen Snak haa du hövser Kallene i Dav?«

»Jov, jæ haar,« svaavre Dotej lidt ærgele. »De æ sajrt, a du ve spilde en Tanke paa dem nøv!«

Men Ovle blev ved: »Trovr du'tte, vi snaart kaa begjønjh aa blanjh lidt Vaa ij te dem? De æ döv saa bekostele mæ de baare Mælk.«

»De haa jæ gjovr allerejh i flejre Davh. Men jæ synnes rejtenok, du sku tænke paa no aaent, Ovle. Ve du'tte hoire e Stykke a Bivlen?«

»Bivlen? Vo kommer du da i Tanker om de, Dotej?«

»Ja, de æ ju da Gus Ovr, minte jæ. Aa paa saan en alvorle Tij kaa vi val'te holde vos te nøvh bær end te de.«

»Bivlen?« blev Ovle ve. »Næh, de kaa' sm ette nytte' me nøvh.«

»Ja, men va ska vi saa ha' hi liggeje for, naa vi'tte ska bruv' hi ve saan en Lejlihej som dæ hajr?«

»De maa du sæl vij,« svaavre Ovle rask. »De vaa dej, der kjevte' hi aa smej di Penjh uv, dæ Ganj du begjøndte aa faav di hajr Missjovnsnykker. – Men de æ saent! Jæ skjylder Jörren Slure fem Krovner faa no River aa saan nøvh; dem maa du da hövse aa betaale, vis jæ sku doi. Faa jæ vi döv nøh gaa i min Grav som i Kjæltri.«

»De ska jæ nok,« saah Dotej, aa naa vaa hun hejl smaaknotten. »Men jæ taaves rejtenok, du sku sej etter aa senjh dinne Tanker op te Himlen.«

»Aa – dajr kaa jæ' sm tijsnok komme.«

»Men higjane! Va er'et da, du ser, Ovle?«

»Jæ ser, a jæ kaa tijsnok doi. Jæ æ ju'tte uen fem aa halfjæs, saa faa Alderis Skjyld ku jæ godt levh i manne Aavr inøv, vis Voherre ku ha uvn' me dæ Glajh. Men ha æ i gromme Maa te aa traktejre' me.«

»Saan nøvh maa du'tte seh,« svaavre Dotej aa truve a ham. »Ha ku gjæne bliv mø mejr vrej paa' de.«

»Vrej paa' me? Ja, va haa jæ eenle gjovr, a jæ ska lij saa tövle mø uvnt?«

»De haa vi ju da lært, a de æ faa vo Sønjers Skjyld, a Jovren æ bleven saan en Jammerdal faa'vs.«

»Ja, men jæ æ da'tte værre end som aare Mæhsken. Vofaa ska di saa daanjse paa Rovser aa jæ ha'et saa vövt?«

hövser husket.
taaves synes.
higjane du store.
ser siger.
uvn' undt.
Glajh glæde.
Maa mand.
mø meget.
uvnt ondt.
vövt dårligt.

»Saan nøvh maa vi'tte spörre om, Ovle. Vi ska baare taalmovle lij, va vi ska – saa bliver'et nok godt faa'vs i aaen Ganj.«

»De kaa jæ snaart ette jælpe' me mæ nøv. – Men naa faldt der' me li nøvh inj, Dotej.«

»Naa – va æ de saa?«

»Aa, de æ Soven.«

»Va æ der naa i Væi mæ dæ? Du haar da aa saa mø i Hovet!«

»Ja, men hoir naa ligodt, Dotej – du maa endeli passe godt paa' hi, naa hun ska lægge igjen; du vej, hun æ saa slem te aa ajh Grijsene.«

»De ska jæ nok klaare,« saah Dotej aa slo'et hen. »Men der æ no aaent, jæ haa tænt paav i di sijste Davh – ska jæ'tte senjh Baa etter Præsti?«

»Saa!« svaavre Ovle lisse halgal. »Ska vi naa ha dæ Doihsnak igjen.«

»Ja, jæ trovr naa'tte, du staavr' de, Ovle. – Va ser du om a faa Præsti hent, alvorle Snak?«

Ovle gomle lidt paa'et. »Aa, de vej jæ'tte. Haah de væ dæ gamle, saa vi jæ se'et, men dæ nyj? Næ, ha æ' me döv faa onv.«

»Ja, val æ ha onv; men dafaa kaa ha ju væ li gov; ha haa ju lært aa taen sinne Eksamener lisse godt som dæ gamle.«

»Aa – næh – saan i Knejt!«

Naa vaa Dotej najr ve aa bliv lissem lidt gal. »De æ naa'tte uen no Slur a' de, Ovle. Faa naa ha staavr i Kjovle aa Kravh, kaa ha' sm snakke Gus Ovr lisse val som novre aare. – Ska vi saa'tte la gaa Baa etter ham?«

»De synnes jæ'tte om, Dotej. Faa sku vi ha Præsti, saa ska du ju ha fæt hainjh aa stevt av aa saan nøvh, de æ da saa mø Ulejlihej faa' de.«

»De ve jæ gjæne gjö,« svaavre Dotej rask, »naa baare du kun ku væ gla ve, a ha kom.«

»De æ ligodt Sønj faa' de, min Movr; jæ ve'tte skaffe' de mejr Bryjerij, end jæ æ nødt te.«

»Jæ minte döv, om Præsti ette ku snakke lidt faa' de aa troiste' de en Smuvle kaskjejsens.«

»Aa va – jæ kaa ju ligge i minne egne govh Tanker, Dotej. Kaa de saa'tte nok klaar'et?«

»Ja, dijne Tanker,« svaavre Dotej hovnle.

»Jov – jæ kaa' sm hövse baade d' ejne aa d' aaent av, va jæ haa lært,

Soven soen.
hi hende.
ajh æde.
onv ung.
aare andre.

Baa bud.
ha fæt hainjh aa stevt av have gjort i orden herinde og støvet af.

hovnle hånligt.

baade Salmevæhs aa Skriftstajer. Naa ska du baarestens hoire. »Menneskene ere ikke saa gode, som de burde være; thi alle have de Fejl og og . . .om end i forskellige Grader«. Se, da kaa du sej, jæ æ godt nok mæ paa'en inøv.«

Men Dotej blev ve sit. »Præsti ku da be en Bøn faa' de. Vi du'tte nok ha de?«

»Aa! – Ha kaa döv'te ta Pijnen væk ilehn; aa saa kaa ha'tte nytte' me nøvh.«

»Ha ku da lissem vijse dinne Tanker opa etter no bære – aa høere – aa störe.«

Ovle rokke mæ Hovet. »La'vs naa da'tte komme inj paa de Relejovnsværk igjen.«

»Men hövs döv paav, Ovle, a du æ ju i Sønjer aa trænjer te aa frelses lissem aare Mæhsken.«

»De kaa godt vær,« saah Ovle aa krev ner uer Dyjnen. »Men la' me naa væ i Fre faa de, jæ æ.«

Dotej trak i Lanet aa vaa baade gal aa kjiv i'et. »Ve du da virkele ligge aa doi lissem i aaen Hejni? Saa gaavr du' sm aa rabundus li a Helvede te, de kaa du stovle paav, mi Faar.«

Ovle stak Hovet op over Dyjnen igjen. »Du æ ette næm aa ha mæ aa gjö, Dotej, sien du æ bleven Missjovnsmaa. De æ skjidt, du'tte æ bleven Præst.«

»Du ska'tte gjö Nar, Ovle. – For en Sikkerhejs Skjyld vaa de ligodt de klöveste, du tænte lidt paa Voherres Sa.«

»Jæ haa' sm nok aa gjö mæ minne egne. Men naa trovr jæ, a jæ ve prøvh aa søvh lidt.«

»Ja, sej, om du'tte kaa de,« svaavre Dotej aa satte' se stille ve Senjen.

Lidt etter vaa Ovle væk aa begjøndte aa snakke i Sevne. »Skjønj' de aa gji' me no mejr Halm,« saah ha aa gnej Hænjerne mo hinaane, lissem ha snovh Sijmer.

»Aa, Jøsses Kos!« saah Dotej aa lo Binjhovsi falde. »Næ, naa æ de' sm ette faa tijle aa be te hans Doi. – Ovle!« saah hun aa ruske ham i Aarmi. »Va æ de da faa no Snak, du ligger mæ; kaa du'tte komme te' de sæl.«

»La' me ligge,« momle ha. »La' me ligge. Jæ haa faat en Kuvle i Brøstet.«

»Saa! Naa begjønjer ha' sm aa foire Krij.«

krev ner uer krøb ned under. *klöveste* klogeste. *Aarmi* armen.
Lanet lagenet. *søvh* sove. *Kuvle* kugle.
kjiv ked. *snovh Sijmer* snoede simer, halmreb. *foire Krij* føre krig.

»Paa'en igjen! Væk mæ de tyske Pak. Frema! Saa tar vi dem mæ Bajonetten.«

»Ha æ hejl faavilder,« jamre Dotej' se aa törre Sveji a hans Panjh.

»Næ, va æ döv de?« saah Ovle lisse gla i Sevne. »Aa, Herre Gu endda! Næ, saa kjønt de da bliver faa' me.«

»Synnes du, a du kaa sej nøvh, Ovle?«

»Jah! Jæ kaa sej hejlt inj i Himlen!... Aa da æ ju begge Bönene!... Maren döv, din lille Mær!... Aa lille Mads mæ Gjejbukki!«

»Ja, men kaa du saa'tte aa sej Voherre da?«

»Næh. Men de kaa aa væ de samme; da æ ju Bönene... Aa jane döv, lille Mads mæ Gjejbukki!«

I de same vövne ha op aa saav' se faavilder omkrinj. »Va? Aa, ligger jæ hajr inøv!«

»Ja, du gjör, Ovle,« svaavre Dotej temle bestemt. »Men naa kommer der snaart Rejsepas te' de; saa mø kaa jæ faastaav.«

»Ja,« saah ha saa lajtele, »naa trovr jæ aa sæl, jæ ska astæ.«

»De bliver ligodt en haavr Tuvr aa skjilles fraa' de, Ovle; vi haa gan aa slævt sammen i saa manne Aavr.«

»De kaa'tte nytte aa væ kjiv i'et, Dotej. Vi maa ta mo de hajr lissem mo saa mø aaent. – De æ nok bedst, vi begjønjer aa tænke paa Begravelsen.«

»Næ, næ!« klavde Dotej' se. »Jæ kaa'tte taavle aa hoire, du ser'et, nøv de ska væ rejte Alvor.«

»Pjank, Dotej! – Naa ska du'tte byj faa manne. Naa du haar saan en Snes Stykker te aa bæ Kjisten aa kaste Graven te, saa æ de ju nok.«

»Ja, men trovr du'tte, a Folk ve synnes lidt sajrt om, a du saan bliver put i Jovren uen vijre Kommers?«

»Dem om de!«

»Ja,« saah Dotej aa tænte over'et. »De vaa ju rejtenok mø næmere mæ no faav Stykker.«

»Aa ette najr saa bekostele,« injskjoi Ovle. »Ska du dajrimov gjö stovrt Gjile, koster de saa mø aa tar osse saa lanj Tij mæ Telavni midt i al dæ Travlhej mæ Hoisten.«

»Saa trovr jæ aa, jæ ve gjö, lissem du ser.«

»Men naa maa du da hövse, Dotej – ja, paa en Maavh æ de naa'tte uen no Pjankerij, faa naa jæ æ doi, saa æ jæ ju doi aa mærker ette te nøvh – men

jane döv jøsses dog.
lajtele lettelig, sagte.
sajrt sært.
najr nær.
Hoisten høsten.

hövs naa ligodt aa la Kjisten gjö döjte lanj; jæ haar aller holdt av aa ligge krom.«

»Jov, de ska skjej.«

»Aa romele i de hejle. De æ da saa slemt, synnes jæ, aa ha Lövet li ner over Hovet.«

»Jæ ska nok faa'et ordner saan, a du kaa komme te aa ligge godt; de æ da de minjste, jæ kaa gjö faa' de.«

»Men vem ska kaste Grav, mejn du? – Snak mæ Søren Jyj om'et.«

»De vaa da i sajr tövle aa ta te de,« saah Dotej aa kloi' se paa d'ejne Hövde.

»De æ ha aa,« svaavre Ovle. »Men jæ ska se' de, ha skjylder' me e Pa Krovner, aa dem faavr vi' sm aller; men naa ha naa gravde Graven, saa ku di ju kvijtes av paa dæ Maavh.«

»De haa du aa Ret ij, Ovle.«

»Ja,« saah Ovle aa folde sinne Hænjer, »va haa Gu gjien vos vo Faastanj te, uen for a vi ska rejne' hi uv te vo Fordejl.«

»Ja, de haa du væ döjte te alle dinne Davh, Ovle; dæ Rovs ska du ha!«

»Men vodan ve du bæ' de a, naa jæ lister av, Dotej? Vem ska saa staa' de bij mæ Raav aa Daav, som di ser?«

»De kaa' sm bliv galt nok. Men – va – da æ ju vo Nabe Pa Kruk; ham kaa jæ ju snakke mæ; ha haar altij væ saa tjenstville.«

»Pa Kruk?« saah Ovle aa hev' se op i Danki. »Jov Tak sgu! De vaa faneme aa i kjøn aa ha ret mø Slabrias mæ!«

»Men Ovle döv, saan du ligger aa banjer!«

Ovle laa' se tebah mo Puven igjen, gal i Hovet. »Men du gjivter dej ju ligodt mæ ham, naa jæ æ doi.«

»Aa, tij da stille!«

»Jov, du gjö, Dotej. Du haa væ' me en gov Kovne, der æ ette nøvh aa klavh over i dæ Retni; men jæ ser'et ligodt, du gjivter' de mæ ham, faa de gjö du. – Men du æ ju aa saa mø onvere end jæ, saa de æ ju'tte te aa unjres over, a du ve ha i nyj Maa. Men de ve ligodt ærgre' me, naa jæ ligger i min Grav!«

»Sikke da no tövle Slur!«

Men Ovle fortsatte, stadig gal. »Aa Pa Kruk æ ju aa helle – lissem du aa alle Bönene. Naa I kommer sammen, kaa de ju bliv en hejl Mejnihej.«

döite dygtigt.
lanj lang.
Lövet låget.
kloi' kløede.
Hövde hofte.
Raav aa Daav råd og dåd.
Slabrias slabberas, maskepi.
onvere yngre.

»Jæ gjir'ge hoire paa' de.«

»Men va, de kaa ju aa væ de same! De kommer ju'tte mej ve, vem du gjivter' de mæ. Du kaa ju gjö, akkuraat lissem du ve, naa jæ føst haa faat Græstörren paa Hovet – ja, du kaa'sm saa!«

Naa vaa Dotej aa li ve aa bliv gal aa saah: »Kaa du döv'te snaart holde di beskjidte Kjævh ij! Du sejr Graven li öven faa' de – aa saa ligge mæ saan no utij Vrævl!«

Men Ovle sukke i Galskav: »Naa bare ha'tte – dæ Pa Kruk – ska gaa hen aa spolejre Jovren aa Gaavri faa' me, nøv da jæ haa faat de hejle i saan en Stijl; faa ha æ naa ien döjte Lanjmaa.«

»Jov, ha æ' sm. – Jæ faastaavr'ge da'tte, du kaa ha Løst te aa ligge aa rakke di Nabe saan te, nøv de æ paa Sijkasten mæ' de.«

»Jæ haar aller ku lidt Pa Kruk,« svaavre Ovle. »Men – de faastaav' se – kaa du væ tefreds mæ ham, saa bliver'et ju din egen Sa.«

»La'vs naa helre snakke om no aaent. – Ve du'tte te Alters?«

»Aa, de kaa savte heller ette ta Pinjnen saa lidt som di aare Dövtersaer. – Hoir, vej du va, Dotej, jæ trovr, jæ helre ve han en Dram.«

»Mæ!« svaavre Dotej, aa de vaa minsandten bestemt. »Som du ligger nøv næsten i di sijste Træknier, ska du sgu'tte ha Brævne – ja, de bande jæ paav!«

»Da haar en Taavr för ku stivre' me av, vej jæ. Ta naa li aa gji' me en hal – te Avskjej.«

»Naa ve jæ'tte hoire mejr a dæ Brævneslur,« saah Dotej aa rajte ve Puverne. »Men lig naa stille, saa ska jæ lægge Dyjnen op over dinne Aarme aa Brøstet; du æ ju næsten hal naen.«

»De æ aa saan i Varme. Jæ kaa snaart ette væ i Senjen faa Hejh. – Jæ trovr, jæ vil op.«

»Op? Du æ nok ette rejte klöv?«

»Jov, jæ'vl op. Vo æ minne Bövser? Aa ja, vo de gjö uvnt! Men jæ ve ligodt prøv'et.« Aa Ovle satte' se op i Senjen.

»Næ, naa ska du' sm bliv, vo du æ, mi Faar,« saah Dotej aa trykke ham ner igjen.

»Jæ æ da Maa i Huvset!« svaavre Ovlw. »Jæ vil op, ser jæ. Jæ'vl op!«

»Aa Slur mæ' de, Ovle. Du haar'et lissem alle aare, naa di ska te aa doi, ve di altij op. Der æ ette nøvh faa dej aa komme op etter mejr.«

Gaavri gården.
paa Sijkasten på det sidste.
Sa sag.
savte sagtens.
Brævne brændevin.
naen nøgen.
klöv klog.
Bövser bukser.

»Ja, jæ æ aa i Pjank, min lille Movr,« saah Ovle aa vi ta' hi mæ de govh. »Men fø' me dæh ejne Ganj inøv, du haa ju altij væ saa gov ve' me. – Lille, raare Dotej,« saah ha aa ade' hi paa Kjævi, »la' me naa faa Löv te aa komme op en lille Smuvle.«

»Ja, va ve du op etter,« spuvre hun aa slap ham.

»Aa, jæ vi döv saa gjæne i Venjni uv i Kovhuvset aa sej di nyj Sementkribber, som I haa faat lemper, mens jæ haa ligger hajr aa aller haa ku roir' me te nøvh. Naa haa vi endeli faat di Kribber, som vi haa snakker om i saa manne Aavr – sku jæ naa'tte i Ganj faa dem aa sej, ien jæ doir, saa vaar'et da aa ærgele.«

»Ja, de er'et aa, mi Jardefaar,« svaavre Dotej, faa naa vaa hun ligodt ve aa bliv en Bitte kjiv i'et faa ham. »Men vodan – trovr du, a du kaa taavle Tuvren daruv?«

»La' me probejre,« saah Ovle aa stak Føerne uv a Senjen. »Sku jæ falde, kaa du ju nok griv i' me, Dotej, aa hænj' me lidt.«

»Ja, la'vs saa prøv'et da – i Gus Navn!« svaavre Dotej aa begjøndte aa trække Bövserne paa ham.

Ovle sa paa Senjfjællen aa ga' se ve'et. »Jæ bliver da saa sajr svimmel aa tonv i Hovet. Tev lidt, Dotej. Som de javr i Brøstet, de æ da hejl ukristele. Aa, Gu naav' me!«

»Men ska vi saa'tte opgji'et?« spuvre hun.

»Næ, naa prøver vi'et igjen. De ska ju væ saan no nette Kribber. Men ette faa haste, Dotej! Ah! – Sej, om du'tte kaa liste Bövserne paav lisse stille.«

Dotej tomle mæ'et saa godt, hun kuh, Skjinjet, for aa jælpe ham. »Naa trovr jæ, de gaavr,« saah hun.

»Aa – næ!« Aa i de same störte Ovle balles over i Senjen mæ Bövserne paa Hajlene.

»Higjane döv! Du doir da'tte?« rövte Dotej aa spranj omkrinj som e tövle Mæhske. »Va ve du ha? Va ska jæ gji' de? Ha æ no Vaa, ve du'tte ha de?«

Men Ovle laav al stille aa vinke av mæ Hunjen. »I Puns, Dotej. Baare li du ve gji' me i Puns, saa æ jæ der igjen.«

Kjævi kæben, kinden.
Kovhuvset kostalden.
lemper lempet, gjort i stand.
roir' røre.
Kribber krybber.
tonv tung.
Tev tøv.
balles baglæns.
Hajlene hælene.
al stille helt stille.

»Ja, de ve jæ' sm heller end gjæne, vis de kaa re' de,« saah hun aa spranj uv i Kjykkenet.

»Men i stovr,« rövte Ovle etter' hi. »I stovr aa i stærk.«

Nøvh etter kom hun saa tebah igjen aa hældte i Kaffepuns inj ve d'ejne Munjvih paa ham. »Sej, Ovle, sej! – Jæ æ saa banjh, du ska ligge aa doi faa' me i saan i tövle Stilni.«

»Jæ doir ette faa de føste,« saah Ovle aa smade paa Punsi. »Naa ska du baare sej; naa jæ naa haa ligger lidt, aa ha begjønjer aa virke, bliver jæ i hejl Kaal igjen. – Men jæ sku eenle ha inj te, Dotej.«

»Næ, de kaa' sm da'tte gaa an; de æ vist galt nok mæ dæ, du haar faat.«

»Faa du naa Skrupler? Ja, ja,« saah ha aa slo uv mæ Aarmene, »saa kaa jæ aa godt ligge aa krapejre faa de, jæ æ, hajr tvæs over Senjen, vis du synnes, de æ saa movsemt. Men saa er'et dijn Skjyld, Dotej; hövs paa de!«

»Næ higjane! Se da'tte saan, Ovle. Saa ve jæ da helre gji' de i lille hal te.«

Aa saa glej hun ju astæ etter inj Puns te. Men da hun haah gjien ham'en, saah hun aa: »Naa faavr du minsandten ette mejr!«

»De behøves heller ette,« svaavre ha. »Jæ æ allerejh ve aa bliv bære tepas. – Kaa du'tte löjte' me Bejnene inj i Senjen igjen.«

»Ja,« saah Dotej, i de hun trak Bövserne a ham aa laah ham te Rajte i Senjen, »di Kribber faa du nok saa'tte aa sej, mi Ven.«

»De kaa aa væ li mø,« svaavre Ovle, roi aa stovr i Hovet, »jæ æ tefreds, vodan de gaavr; Gus Vilje skjej;«

»Va er'et du ser?« spuvre hun aa saav lidt nøh paa ham.

»Jæ ser: Skjijværk mæ de hejle!«

»Naa, du æ saan ve'et, Ovle, du æ fuld! Du ku saa'tte taavle de Pa Punse. Ja, jæ tvile saa'mn nok paa'et.«

»Taavle de Pa Punse?« spuvre Ovle knotten, faa de gjik döv hans Ajre faa najr. »Jæ kaa taavle mejr end de, min Movr. – Men naa sku du tah aa sønjh lidt faa' me; la'vs faav en Salme. Faa naa synnes jæ, a jæ lissem æ i Stemni te aa hoire e gudele Ovr.«

»Næ, de taaves jæ döv'te om,« svaavre Dotej lanjsemt. »Jæ æ rejtenok ette oplav te aa sønjh Salmer faa' de, naa du ligger aa æ fuld.«

»Saa kaa du la vær. Jæ æ tefreds i vikke! – Men va mejn du, Dotej? Mon ette növn a Bönene sku komme hejm, ien de æ faabij mæ' me?«

banjh bange.
Kaal karl.
movsemt morsomt.

te Rajte til rette.
de gjik döv hans Ajre faa najr det gik dog hans ære for nær.

i vikke ihvilket, lige meget hvad.

»De tænker jæ snaart ette.«

»Da vi jæ ligodt gjæne sej dem i Ganj inøv. – Vofaa trovr du'tte, di kommer?«

»Aa va,« saah Dotej aa trak paa'et, »di haa ju dejes aa passe.«

»Æ de de hajr Missjovnsværk, som holder dem tebah fraa' me?«

»De er'et nok. Di mejn ju'tte, a du er e rejte kristent Mæhske, aa saa ve di'tte vij a'de aa seh.«

»De æ döv mærkele!« saah Ovle aa daske te Danki. »Jæ haa gjien dem næsten alt, va jæ æer aa haar – aa saa kaa di ligodt væ saa styhge imov' me, a di'tte ve sej te' me, naa jæ ligger faa Doien. Va ska vi saa seh te saan nøvh?«

»Ja, jæ synnes ju heller ette, a de æ rejte a dem. Men di æ ju saa mø bær oplært aa klövere end vi, Ovle, saa der æ val'te nøvh aa seh te de ilehn.«

»Da ku jæ ligodt nok ha Løst te aa snakke Dansk mæ dem,« saah Ovle aa knytte Nævi. »Faa di ska'tte trov, di kaa spille mej paa Najsen; de haa jæ faa manne Skjörrer paa Hovnene te. – Men di æ bleven saa tövle stolte, faa de di æ kommen i saan no govh Stilnier, a di'tte regn der Faarælne faa nøvh.«

»Aa, la dem naa væ de, di er, Ovle.«

»Jov – di æ bleven saa fornemme. Men de æ li mø, jæ er inj a dem fraa Ovteaaförre, jæ stikker ette op faa Bolmælken!«

»Lig naa da'tte aa gjö' de saa gal paa dem; de æ ju da vo Bön.«

»Ja, men de æ vos, da haa jaalpen dem frem. – Va vi der for Eksempel væ bleven a Trijne, vis vi'tte haah taen imov' hi dæ Ganj, da hun vaa bleven lokker aa sku ha de Baan?«

»La'vs naa'tte snakke om saan no slemt nøvh, Ovle. Naa æ hun ju godt gjivt aa haa faat saan i döjte Maa aa æ bleven en net Kovne.«

»Net Kovne! Jo, de æ' me rejtenok en net!« saah Ovle. »Hun æ saa helle, a hun'te kaa se Favel te si Faar, naa ha ska te aa himle! Næ, e galhover Skjidt æ hun, aa de haa hun altij vær. – Aa di aare Bön æ' sm aller e Haavr bær!«

»Vofaa ve du naa ligge aa bryjh dit Hovh mæ saan no uvne Tanker?« saah Dotej aa kom i de same te aa sej uv a Vinjet. »Men higjane döv! Naa er'et da raatövle! Da kommer ju Præsti stijleje li inj te'vs. Naa æ vi da ilde bejt, saan som hajr sejr uv.«

gjæne gerne.
Danki sengebåndet.
Najsen næsen.
Skjørrer paa Hovene ringe på hornene.
Haavr hår.
uvne onde.
raatövle helt tovligt.

Aa saa fik elsen Dotej travlt mæ aa bæ Væljen uv aa törre Bovret av aa saan nøvh.

Ovle laav aa rev i Lanet. »De æ da aa no kjivsemt nøvh, ska vi naa ha dæ Patrovn renjeje hajr. – Jæ ve'tte ha nøvh mæ ham aa gjö,« saah haa aa vendte' se om mo Væggen.

»Jov, du ska' sm da,« saah Dotej. »De æ ju faa dijn Skjyld, ha kommer.«

»Næh,« svaavre Ovle aa putte Hovet uer Dyjnen, »naa ve' je ligge i Fre aa vijle' me.«

»Hövs döv paav, Ovle, a ha ska holde Litaale over' de; saa vaa de da raart nok, om ha ku faav e godt Injtryk a' de. Gjö ham naa'tte gal, men snak venle te ham.«

»Du saah ju sæl, Dotej, jæ maa'tte snakke; de haa ju Dövteri aa sav. Vofaa kaa du saa'tte la' me ligge?«

»Næ, naa ska du minsandten lystre, Ovle,« saah Dotej aa fik ham vendt om mo Lyjset igjen aa holdt Aarmene sammen paa ham. »Fold naa dinne Hænjer, a Præsti kaa sej, stras naa ha kommer inj, a du æ bereit te aa rejse hafraav.«

»De æ no sajrt Komejdjespil«, svaavre Ovle, men gjovre ligodt, lissem hun saah.

Saa kom Præsti; de vaa i lanj aa maver Maa, aa li som ha gjik inj, stoidte ha Panjen mo Dörkaarmi. »Av for – Naa Goddag, Ole Madsen. Jeg hører, De er syg. Og som jeg ser, er det nok Sygdommen til Døden.«

»Ja,« svaavre Ovle, »jæ æ ju'tte saa mø stærk.«

Dotej satte i Stovl frem te Præsti. »Tak, faa de Di vi komme aa sej te Ovle, Ha Pastor. Ha haar aa lænjtes etter Dem, kaa Di trov. – Ve Di'tte sitte ner? Væsgov.«

»Tak,« saah Præsti aa satte' se. »Og nu, min gode Ole Madsen, nu gælder det om, at De kan faa en lykkelig Udgang af denne Verden og en glædelig Indgang i Guds Rige.«

Ovle knuve di foldede Hænjer mo Brøstet aa saah: »Ja, Ha Pastor, de æ aa li de, jæ hejle Tijen ligger aa studejrer paav.«

»Det glæder mig meget at høre.«

»Ja, Di kaa'tte tænke Dem,« saah Dotej, »vo ha ligger mæ saan no kjønne Tanker.«

»Ja saa, min kære Kone, ja saa. Deres Mand er altsaa beredt til Døden?«

»Ok – Jøsses Kos – ja! Alt, va der hoir dæh Verden te, haa ha slan uv a

Hövs döv paav husk dog på. *hafraav* herfra. *stoidte* stødte.

Hovet faa lænjh sien. Ha tænker' sm ette paa aaent end Doi aa Begravelse.«

»Aa – Gu ja!« saah Ovle aa gavde aa faldt saa hen lissem i i Sluntesøvn. Lidt etter vövne ha op igjen. »De æ saent, Dotej, vodan gaavr'et mæ Ronkelroverne, grovr di nøvh i dæ Varme?«

»Ja saa! sukke Præsti. »De har nok ikke helt frigjort Dem fra det jordiske endnu, Ole Madsen. – Men lad os komme til Sagen. Har De det nu saaledes, at De oprigtig angrer?«

»Anjrer?« saah Ovle aa trak Dyjnen op uer Haen, saa dæ stovre Taav stak frem faaneen. »Anjrer? Jov, der æ saa mø, jæ haa faatraadt, naa jæ saan lissem ska sej tebah over de hejle.«

»Det er rigtigt,« saah Præsti. »Bekend kun, Ole Madsen. Er der maaske noget særligt, som trykker Dem?«

»Ja, som sav, der æ saa mø, jæ haa faatraadt. Men isajr kaa jæ'tte gleme, a jæ'tte fik Skövlykken sal dæ Ganj, da jæ haah saa godt Baa paa' hi.«

»Men De misforstaar mig jo aldeles, min gode Ole. Jeg mener, om De nu ogsaa fortryder alt det onde, De har gjort?«

»Ja, val haa jæ'tte væ a di klöveste; men jæ haa da heller ette bovr' me saa hejl domt a – gjennemgaaveje.«

»Men kære Mand!« saah Præsti hejl utaalmovele. »Her er jo ikke Tale om det dumme og mindre heldige, De kan have gjort, men om det virkelig onde og slette, De har bedrevet. Og Spørgsmaalet er, om De nu fortryder det alt sammen?«

»Natuvrlevijs!« svaavre Ovle aa saav lisse rovle op paa Præsti. »Jæ æ da'tte saa skaanevoren, a jæ sku gaa aa glaj' me over de slemme, jæ haa gjovr – som faa Resten aller æ ret mø i de hejle.«

»Det er vanskeligt at tale Dem til Hjerte, Ole Madsen. Men med Guds Hjælp naar jeg vel at trænge gennem Selvretfærdighedens haarde Stengrund. – Sig mig nu ærligt, om De, som snart skal stedes for den store Dommer, af Deres inderste Sjæl har tilgivet enhver, som har forset sig imod Dem?«

»Næ!« svaavre Ovle. »De haar jæ da rejtenok ette.«

»Men hvad siger De, Ole?«

»Naa bliver'et da tövle,« jamre Dotej aa krev sammen henne i Kakkelövnskrövi.

»Da maa jeg virkelig sige Dem, Ole Madsen,« blev Præsti ve, »at

Sluntesøvn let søvn. *vövne* vågnede. *Baa* bud, tilbud. *bovr'* båret. *skaanevoren* skarnvoren, ond.

Himlens Port vil aldrig oplukkes for Dem, hvis De ikke er rede til at tilgive.«

»Saa?« knurre Ovle. »De æ elsen strenjh Kondesjovner.«

»Aa Ovle döv!« saah Dotej. »De mejn du ju'tte nøvh mæ. – Di ska'tte hoire etter, va ha ser, Ha Pastor. Hijente haa ha ligger mæ sin govh Faastanj; men naa æ de nok ve aa vimle faa ham. De æ aller værd aa snakke mæ ham.«

»Jo, visselig maa jeg tale med Manden. Jeg kan ikke forsvare at lade ham dø saaledes. – Hvem er det, Ole, som har forsyndet sig saa groveligt imod Dem, at De ikke kan – eller rettere sagt – ikke vil glemme det?«

»Aa – for Eksempel mi Nabe haomme, Pa Kruk.«

Naa begjøndte Dotej igjen. »Sikke no Snak, Ovle!« saah hun aa truve a ham henne fraa si Kröv.

»De kaa'tte nytte, du truver a' me, Dotej; faa – som jæ haa sav' de – jæ kaa naa'tte lij de Mæhske aa haar aller ku'et.«

»Det er meget kedeligt,« saah Præsti. »Men vil De nu blot sige mig, hvad denne Per Kruk har gjort, saa skal jeg gaa ind og irettesætte ham tilbørligt.«

»Aa, de æ en gammel Historie mæ en Grijsehanjel, vo ha narre' me da saa mø lejdele. Jæ æ döv gal i Hovet paa ham!«

»Di kaa nok hoire, Ha Pastor,« saah Dotej, »a Ovle er ette rejte ve sinne fulde fem. – Ja, de æ' sm haardt, naa Faastanjen gaa væk.«

»Jæ fel ette nøvh,« svaavre Ovle aa saav op paa Præsti. »Næh! – Men Dotej kaa'tte lij, jæ ser saan om Pa Kruk, faa hun haar sinne egne Spekkelasjovner mæ dæ Fyjr, naa jæ æ doi – de vej jæ nok!«

»Kære, forvildede Menneske!« saah Præsti aa laah Hunjen paa Dyjnen. »Tag dog ikke Deres Nag og Vrede med Dem i Graven. De maa tilgive, hvis De vil frelses.«

I de same fik Ovle et Anfald. »Aa, saa faa Sat–!... Ja, jæ vi ju gjæne frelses, natuvrlevijs. Saa kaa de'tte væ aaels, kommer jæ val te aa gleme ham dæ Grijsehanjel.«

»Ret saa, Ovle, ret saa!«

»Men kun, vis jæ doir,« saah Ovle aa stak Tommelfinjeri i Vajret. »Ska jæ levh, vi jæ döv gjæne ha Pa Kruk betaal faa hans Kjæltristræer – dæ Tosk!«

Kondesjovner konditioner, betingelser.

Hijente hidindtil, hidtil.

vimle køre rundt.

aaels anderledes.

»Men Ole Madsen!« fovr Præsti op. »Elendige Synder! De gaar fortabt. Fortabt, siger jeg.«

»Aa Gu, Ovle da,« sukke Dotej, »ska du naa faa Riven-Ret! – Væ döv'te faa haavr ve ham, Ha Pastor.«

»Jo, jeg maa tale Dem haardt til, Ole Madsen,« saah Præsti, men ligodt lidt mildere. »Thi Deres Datter har i Sandhed Ret, De er et forstokket Menneske.«

»Trijne?« saah Ovle lisse hovnle. »Haa hun væ ve Dem om' me?«

»Ja.«

»Kaskjejsens de æ hinjh, som haa faat Dem sat paa Stjærte hauv te' me i Dav?«

»Ja. For Trine er en god Datter, som har Omsorg for Deres evige Vel.«

»Ja, mit tijmele Vel bryjer hun' se naa'tte om,« svaavre Ovle. »Jæ haa saa tijt sendt Baa te' hi om lidt Hunne aa læske' me paav; men hun haa döv aller væ' her mæ saa mø som en Skjejfuld.«

»Det kommer af, at hun ser paa det ene fornødne. Men De – ja, jeg maa i Højeste Grad bebrejde Dem Deres hele Vandel.«

Men naa blev Ovle gal. »De sku Di helre vente mæ, te Di haa gjennemgaav, va jæ haa prev; saa kaa vi altij snakkes ve. Inøv æ Di faa grøn te aa hermensejre mæ i gammel Krijskammeraat som mej.« Aa saa vendte Ovle se om mo Væggen.

»De har dog vitterligt nok levet et sørgeligt Liv.«

»E sörrele Liv?« saah Ovle aa kom igjen om mo Præsti. »Va haa Di eenle aa klavh saa mø over, Ha Pastor? Va haa jæ faanærmer Dem mæ? Ta li aa se' me de?« saah ha aa baanke lisse gal mæ Taaven mo Senjvæggen.

»Jeg – nu – jeg har jo næsten aldrig set Dem i Kirken,« saah Præsti.

»Ja – vi haar aa saa lan' i Vej,« undskjyldte Ovle' se.

»Og dernæst – det er saare sjældent, de har ofret til mig ved de store Højtider. De maa dog vide, at det er Deres Pligt.«

»Ja, de æ val savtens aa fel a' me. – Men naa ska jæ seh Dem nøvh, Ha Pastor. Dotej kaa betaale Dem lidt rile ve min Begravelse, saa kaa de val gjös uv paa dæ Maavh.«

»Ja, ja. Lad os nu ikke mere tale om disse verdslige Ting i en saa alvorlig Stund. Men lad mig hellere sige Dem et indtrængende Ord. Omvend Dem! Ja, omvend Dem, før det er for silde. – Det samme gælder iøvrigt ogsaa Dem, Dortea.«

faa Riven-Ret for Riberret.
hauv herud.
Hunne honning.
prev prøvet.
hermensejre herse.
Taaven tåen.

»Jæ minte da aa, vi haah begjøndt en lille Bitte,« saah Dotej. »De æ val'te bleven te saa faale mø inøv; men Di kaa da heller ette faalanjh altinj paa inj Ganj.«

»Jo, omvend Dem – fuldt og helt.«

»Ja, omvenj' se,« saah Ovle, »de snakker Folk saa mø om nøv om Stuvne, va æ de eenle faa nøvh!«

»Ved De ikke det?« saah Præsti lisse faabavser. »Det er, at De skal tro paa den Herre Jesus.«

»Ja, men de haa jæ ju aa altij gjovr,« svaavre Ovle hejl knotten. »Aa jæ haar aller hav nøvh mo Voherre förend nøv paa Sijkasten, da jæ æ saa faapijnt, faa naa synnes jæ nok, a ha æ li lövle haavr ve' me.«

»Hvad skal jeg dog gøre!« rövte Præsti. »Sæt Dem nu her, Dortea. Her paa Stolen ved Deres Mands Seng. Lad mig endnu en Gang sige jer et Alvorsord.«

»Ja, gjö de, Ha Pastor,« saah Dotej aa satte' se mæ Salmeböven. »Vi ve saa gjæne hoire paa Dem.«

»Saa hør da! I vandrer paa Syndens Sti og Lastens Vej. I er fremmede for Syndserkendelse, for Omvendelse, for Tro.«

»Aa, Gu ja!« saah Dotej, hun vaa saa roirt, a hun vaa li ve aa grajh. »De æ döv saa raart aa hoire saan e Gus Ovr; de gjö' me da saa godt inj faa Jardet.«

»Men er De da saa rent forblindet, at De intet begriber. Aa, hvor De er bunden i Deres Selvretfærdighed og i Deres –«

»Aa hoir, Ha Pastor,« saah Ovle, »naa kommer Di te aa gaav.«

»Nej, ikke endnu, ikke før De kommer paa bedre Tanker.«

»Ja, men jæ ska op,« viske Ovle.

Præsti faastov ham ette. »Op? Hvad mener De?«

»Jæ ska op aa laksejre! Kaa Di naa faastaav' me, Mæhske.«

»Naa saaledes,« saah Præsti. »Undskyld; ja, saa gaar jeg naturligvis. – Men vogt Dem!« saah ha, da ha vaar i Dören. »De vandrer paa den brede Vej. Vogt Dem for Helvedes Ild!«

Saa gjik ha. – Men Dotej vaa etter ham henne i Døren aa saah: »Naa ska Di' sm ha saa manne Tak, Ha Pastor, for alt, va Di haa sav te'vs; vi kaa' sm nok trænjh te aa bliv skjærper lidt. Favel aa Tak.« Saa gjik hun tebah te Ovle. »De vaa döv mærkele, a de sku komme paav mæ' de, Ovle, li som Præsti stov midt i Gus Ovr.«

Ovle lejh a'et. »Jæ ska'tte op.«

val'te vel ikke.
lövle haavr lovlig hård.
rövte råbte.
roirt rørt.
grajh græde.
laksejre laksere, have afføring.

»Ska du'tte op ilehn?«

»Næh. De vaa baare nøvh, jæ saah for aa slippe av mæ ham, dæ Tinj!«

»Higjane, Ovle! Ligger du virkele dajr aa ser Løhn paa Gravsens Brej? Du vøver' de rejtenok uvle uv mæ Voherre.«

»Aa va! Mon de ve bliv saa tövle aa komme te Rajte mæ Voherre, som Præsti vi gjö'et te? Ha æ val da te aa akkedejre mæ.«

»Ja, Gu ska vij'et,« saah Dotej aa törre sinne Öjne mæ Forklajet. »Jæ vi gjæne ha' de frelst. Aa vi haa ju da altij væ æle Folk aa haa ju da ku betaal iver sit – vis Vorherre elles ta nøvh Hensyjn te de.«

»De vaa da'tte mejr end rijmele, a ha gjovh.«

»Men de kaa ju'tte nytte,« saah Dotej, »aa næjte aaent, end va der æ i' se sæl, a vi haar tænt faa mø paa de hajr aa faa lidt paa d'aaent Liv.«

»Jah,« svaavre Ovle aa saah, »va ska vi i Grunjen seh te'et, Dotej? De gjaldt ju da føst om, a vi ku klaare vos aa faav lidt te Bönene. Aa de haa'tte væ saa hejl næmt faa vos, som begjøndte mæ di baare Næver.«

»Næ saamænj.«

Saa fik Ovle igjen ejt a sinne Anfald aa rövte, saa de ku hoires lant hen. »Aa Gu döv! Kaa du da'tte jælpe' me. Næ, vo de gjö uvnt! – Næ, naa trovr jæ'tte, jæ haa lant tebah.«

»Men ska jæ saa'tte be Fadervovr faa' de, mi Ven?«

»Jov,« svaavre Ovle aa slej i Dyjnen a Pijne, »de kaa du godt. De kaa da aller skaah.«

»Ja, la'vs saa begjønjh.«

»Men hövs naa – la' me li faa de sav føst – de mæ Soven. Jæ trovr, de æ de klöveste, a du lægger no Klappetrajr paa' hi aa faa' hi bunjen, naa hun ska lægge Grijse igjen; for elsen fröjter jæ for, hun ajer dem.«

»Men Ovle da!« klavde Dotej' se. »Du æ da aa i sajr Pært, a du dövte inj Ganj kaa slaa di Tanker a Hovet! De ska jæ nok faa növen te aa jælpe' me mæ.«

»Men ette Pa Kruk!« saah Ovle lisse ivri. »De maa du løv' me, Dotej. Ha skal ette ha nøvh aa bestille mæ mijn Grijsesov.«

Naa kom der igjen e slemt Anfald, aa Dotej vaa li ve aa trov, aa naa haah ha uvstridt. Men saa kom ha ligodt te' se sæl igjen lidt etter.

»Baare der snaart ku bliv loist op faa' de, di Stakel!« saah Dotej aa törre sin Najse.

ser Løhn siger løgn, lyver.
Du vøver' de rejtenok uvle uv Du vover dig rigtignok temmelig langt ud.
akkedejre akkordere, forhandle.
æle ærlige.
Klappetrajr klaptræer.
Pært prygl.

»De bliver der aa snaart,« svaavre Ovle. »Naa maa du da hövse aa passe de hejle godt, naa jæ naa stikker av, Dotej. Aa væ gov ve Dyjrene, baade Bæjstene aa Kjoirene aa Huvni aa alt, va vi haae. – Aa Gu! Jæ vi döv gjæne ha lev no lænjer ve jer alle sammen. Men Gu ska ju raavh – de ve ha ju!«

Aa li mæ de same straavte ha' se uv i Senjen lisse lanj, ha vaar, aa laav saa stille, som ha vaa doi.

De minte Dotej aa, ha vaar; saa hun bøde' se over ham aa saah saan lissem hen faa' se sæl: »Naa er'et saa faabij mæ' de. Aa de æ ju godt de same, a du döv endele fik stridt fære.« Saa laah hun Dyjnen lisse kjønt op over ham aa saah: »Naa ska jæ saa sej aa faa' de put i Jovren, Ovle.«

»Ette inøv!« rövte Ovle aa stak Najsen op over Dyjnen. »Gu frij vos, Dotej! Ette inøv!«

»Men higjane! Æ du'tte slaappen hauvav ilehn?«

»Næ, jæ er'ge. – Sej' de for, va du gjör, Dotej. Du ku gaa hen aa begrav' me leveje, de vaar ette faa Kommers. – – Men naa haar jæ nok elsen ette manne Minutter tebah. Jæ kaa lissegodt begjønjh aa hejlse av mæ' de. Favel, Dotej.«

»Favel, Ovle,« saah Dotej grajeje. »Du haar altij væ' me i gov Maa aa æle gjovr din Tuvr i dæh Verden – vodan de saa ska gaav' de i d'aaen!«

»Tak faa dæ Tij, vi haa kjenj hinaane, Dotej; ja, Gu skje Löv faa dej, min Movr! – Prøv saa kun, om I kaa ta Rövi i Maaen; men ligodt ette faa tijle paa Davi, faa de dugger ju saa mø om Naaten i dæh Tij. – Aa hejls alle Bönene. Jæ haa gjovr faa dem, va jæ kuh; aa vo slemme di æ imov' me, kaa jæ'tte la vær aa holde a dem ilehn – de Skjijtöj!«

»Saa, saa, Ovle,« tysse Dotej paa ham aa klappe ham paa Kjævi.

»Ja, jæ haa ju'tte væ vijre godt lært aa haa ju heller ette altij vær, som jæ skuh. Men de vej' je, a jæ haar holdt saa mø a jer alle sammen.«

»De haar du aa, Ovle; de haar du aa.«

»Baare Voherre naa vi ta godt imov' me, naa jæ kommer. – Aa, Gu naav' me!«

Saa begjøndte ha aa ralle, aa lidt etter vaa ha væk.

Dotej lude hans Öjne te aa saah: »Ja – Gu naavh vos begge to! Aa de gjö ha aa nok, va Præsti saa ser. – Favel, Ovle, aa Lykke paa dæ stovre Rejse!«

loist løst.
Bæjstene hestene.
Kjoirene køerne.
Huvni hunden.
straavte strakte.
hauvav herudaf.
hejlse av hilse af.
æle ærligt.
Naaten natten.
hejls hils.
lude lukkede.
naavh nåde.

Hans P. Lunde (1859–1949) født i Lunde, Nordvestfyn som søn af en gårdmand. Han levede først som lærer og landmand og siden som forfatter. Han udsendte flere digtsamlinger og fortællinger, delvis på dialekt, jf. *Fro min Föjestavn* (1930) og *Udvalgte Digte paa fynsk Folkemaal* (1936). Digtet »Mikkels aftenbøn« gengives efter Harry Andersen: *Fynsk Sind. Et Udvalg af fynsk Dialektdigtning i Vers og Prosa* (1949), s. 147–149.

Mekkels Avtenbøn.

O Herre, Du som styjrer alt po Jour
og deiler u retfære dijne Gaver,
saa i'en a vos høister, Herre stour,
et Neg u øver di faatjenjte Traver:
O høir min Klave, høir denj lille Bøn,
je senj'er te din Trone op i Løn!
(Du vei jo, va je he'r og vo je bour.)

Du kenj'er, Herre, alt te Punkt og Prek,
og vei, Knu Kre'n ha' snøj me i en Hanj'el.
Je saa ju ganjske vest denj Krek je fek,
men døv, ha' æ i Skurk i al sin Vanj'el.
Ha' fek sit Koun, før Rejni kom, og tout
sit Hæs, men mit sto u'e gennem vout. –
(Naa æ de' lisom a mi Munj slo Klek.)

Ja, gode Gu, je haa ju sønj'et tijt
og sønj'er davle, mest mo Dig, o Herre,
men Knu, som Du behanjler alt faa blijt,
ha' æ da øver tyve Ganje værre.
Ha' avler immer bære Koun enj je,
hans Velstanj væjs ju. Vem kaa fatte de? –
(Faa mine Ø'ne go de' naa faa vijt.)

ænj en. *Tunen* Tonen. *Koun* Korn.
Fro Hejenol' fra Hedenold. *öwen Muele* oven Mulde.

Men Du, o Herre, Du faastor'et klart,
men ve kaske, ha' Linjen u ska løve,
fø Du ham tøjder. La døv Skurki snart
faa rame Alvor føjle Straffens Svøve,
  po de' je ej ska vakle i min Trou,
  po de' min Sjæl kaa finj'e Fre og Rou. –
  (Faa dette her, de' æ saagutte rart.)

Ja, slo ham, Herre, som kun Du faamor,
om saa skal være mæ Ægyptens Plaver!
Asplit hans Rijdom, gi ham strænj'e Kor,
og lyt ej te hans Jammer, Klønk og Klaver!
  Slo te! mæ Syjdom, Savn, mæ va som helst!
  Men la te sijst hans Sjæl kun blive frelst. –
  (De' skadde se'es, je æ alt faa hor.)

Døv, Herre, din Lanjmodihej mo Knu
æ Visdom, som je u'en Jærtegn fatter,
i Fal a Du haa Jens, mi Søn, seit u
som Æjtemaanj te Anna, Skurkens Datter.
  Ja, Herre, mode de' døv snarli ske,
  da æ min Bøn: La Knu din No'e se. –
  (Men føst, næ hun mæ Jens haa stoet Bru!)

Faaein di tou! Og gi dem saa hans Goer,
ha' æ ju gou . . .og Pien skøn, en Lilje.
De' sker val ej saa leit, da Knu æ hor,
men lejter sig ju, næ de' æ din Vilje.
  O, føj de' saan, va enj je sel haa gjourt,
  da øvner Du me Paradisets Pourt. –
  (Høvs po, je ber faa føste Ganj i Or!)

tøjder tugter.
Kor Kaar.
No'e Naade.
ha' den (Gaarden).
lejter ordner.
høvse huske.

5.3.2. Østfynske tekster.

Poul Andersen: *Dansk IV. Prøver på danske folkemål* (1943), s. 35–36. Østfynsk. Fra Revninge ved Kerteminde. Grammofonpladeoptagelse.

»Hy'ør du, Kunrad – du er jo – i(n) grå·w Ka'l til og fortælle Histor'rier. Du kå(n) nok håwse dæ(nn)e he'r Histor'rie – at de har för hy'ørt du har forta'l om, da du vå på Jagt der øw· ve Bækki – hvor – ka(n) du – ette ta li· og fortæl'le vos dæ(n)'j end e(n)'j Gå(ng)'j?« »Ja-a, det kå(n) jeg smæ(nd)j godt. Det vå e(n)'j Gå(ng)'j, at mi(n) gamle Ven Niels og mæj, a vi vå bliwe ienie å'm, a vi vild øw og ha vos et Dy'r, og vi vå jo nå(n) / ha· jo fåt Sma' på Dyreky – og – vi hæ(n)jte jo – a'w og te i'et – og så vidste vi, a der øw· i Kre·stens Løkke, der vå nåw forfærdele gow Råw, og der gik Dy'rene og gik og u'e – altij – og vi gik jo dærøw e(n)'j Da'w hæ'n på Ættemiddi og sku jo så – ha vos et Dy'r. Og så – der er så manne smu'e Kratskå·we dæ'r« [»Ja·, det er der jo«] »omkre(ng)'j dæ(n)'j Ma'rk – og – vi kom derøw, men der vå e(ng)en Dy'r, og det ku vi-tte forstu'e, da de æj'es gik der væ Da'w, men så bliwer vi ienie å'm, a vi vild sætte vos på Skovka(n)'jten i'et Kow'n og – og væ(n)jte – om at de dåw-tte kå'm – og vi satte vos jo ni'er – men der kom e(ng)en Dy'r. Men derimow så kå'm der tow Ka·le og i(n) Hund og hoppe öwer Bækki – du vi'e nok Bækki, at der / at der lu'e dæ'r« – [»Ja«] »et Støkke frå – Ma'rken. Og – de sprank öwer dennehæ'r Bæk og – og kom hæ'n öwer Ma'rken og begø(nd)jte og krydse disse hæ'r Småskå·we a'w og – og vi kå(n) jo-tte forstu'e, va de kå'm ætter dæ'r – men jeg kå(n) jo så hyøre på Snakki, da de kom e(nd)'j i Skå'wi, dæ'r vo jeg sa'dt, a – a de gik og liedte ætter et Dy'r – at de hæ skådt pu'e. – Så tæ(nk)jte jeg: Nå· – det er dæ'rfor, der e(ng)en vår, da vi kå'm – men – så ve a de vå så komme derni'er – ætter vos – så, Hun'di ha(n) fik jo så Öje u'e mæj – og ha(n) begø(nd)jte jo og ga Hals – og så tæ(nk)jte jeg: va – det vå dåw og Pokkers. Men så rieste jeg mæj op, og så rå·wte jeg – og ætterlejne Skyttens Stemme, al det jeg ku, og så rå·wte jeg: Andersen, Andersen, – hær ær Krøbskøtter.« »He – Andersen – va vå det for e(n)'j?« – »Ja, det vå i(n) o(ng)'w e(n)'j, at der gik og fu·les med Skytti altij, for Skytti ha(n) vå jo bliwe gammel og vå-tte så skrap til og sky·.« »Nå· – det vå e(nd)e fra – ham Forvalteri på Lundsguerd. Ja, det vå det vel og.« »Ja – det kå(n) godt

[1]) sandelig.
[2]) ad Åre.

være, ha(n) vå dæ'r. Men – lesse fa·[1]) som jeg ha· rå'wt dettehæ'r, så ska jeg æj'sen lå·we for, a der blew Liw i Skå'wi. Det kna·, og det bra· de-r-e(nd)je – og de dæ-r-øw a'w, og jeg tåw så hæ'n öwer Jø·net af Skå'wi og vild jo ætter dem. Jeg vild jo ha dem fult ordele hi'em.« »Ja.« »Ja – og idet jeg ræ(nd)jte åwer Jø·net dæ'r – der vå sån non· smu'e Hæ·sler – da fa'jl jeg leje på mi(n) Hals og – og tæ(nk)jte: va mon – a det ku(nd) væ'r? Da vå jeg fajle öwer et Dy'r.« »Ha, der lu'e det.« »Der lu'e det. Men jeg op igen og ætter dem hæ'n öwer Ma'rken, og de ræ(nd)jte jo alt, va de ku(nd) – jeg ku-tte næ'r ve(nd)jes me – men da jeg så vå komme hæ'e – i Nærhe'i a Bækki, eller jeg vå sån nå·w som et Hu(nd)re Alen eller nå·w fru'e – så kå'm der tri'e ordele Pla'sk.« »Der gik de i!« »Og de röj jo i alle tri'e. De hå jo bliwe så foræ'sle[2]) a det, de ha· ræ(nd)'j, at de-tte kå(n) spre(ng)je öwer dæ(n)j sidste Gå(ng)'j.« [»Ja, naturligvijs, ja«]. »For fø·ste Gå(ng)'j, da gik det jo godt. Nå, så gik jeg jo så teba· te mi(n) Makker, og ha(n) lu'e jo så henne ve Skå'wi og vå fære og ræwne, a det ha(n) gri'en, så sa· ha(n): Fik du dem nå(n) fult hi'em? Ja, det skal jeg lå·w for, sa· jeg, og jeg fik dem sole[3]) passele a'w, for de sprank i Bækki alle tri'e.

[1]) lige så snart, – hurtigt.
[2]) udasede.
[3]) svalet – af.

Lærer M. J. Hansen, Ringe, »En kaffesludder«. Fra *Fynsk Hjemstavn* 12 (1939), s. 86–89.

I Kaffsluer.
En lille Samling af Ord og Talemaader fra Ringe-Egnen.
Af Lærer M. J. Hansen, Ringe.

Personerne: Maen Nels Pæsens og Stijn Pe Krestens.
(Hvor Udtalen stemmer med Rigsdansk, er dennes Retskrivning bibeholdt.)

Stijn kommer paa en lijl Formijdsvisit.

S.: Godav, Maen. Du ska naa't bløv andreert, forde je kommer bøvsje heri(n)j.

M.: Nej, Godav Stijn! Det vaar da movsomt, a du kom. Smi naa Hövlokken aa sæt dig ner. Je har lij Kejli over; haa(n) har begø(n)jt aa snorr. Det æ dog ejs et ræl Vejr.

S.: Ja, det ha nok begø(n)jt aa fjov[1]) i Mors; men naa ska je lov for, a hun gi ner. Je tæ(n)jt et nok, for det vaar dog fal, hvo Skidtfovli[2]) haa(n) fijl

Sav i Javts. Det hæss[3]) mig lij i Ansæitet, aa det æ dog bløv i grov Sjosk; je tror, je har Plorr helt op a Hoserne.

M.: Væ naa sgo aa ta nov te Kaffen.

S.: Je æ rennok aa li[4]) te hi(n)j. Uhm! hun æ varm! – Hvo køver I e's Kaff?

M.: Ja, vi plejer von aa faa hi(n)j ve Køvmaa(n)ji; men den 'her æ naa fraa Brøvsi[5]).

S.: Je sku da hels saa mann Ga(nge) fraa Per. Haa(n) har staa paa Strat[6]) etter de(n)j Slavter hel Formijdni. De sku ju øv aa se paa et Kre[7]). Bar haa(n) naa't bløver snodt[8]); men Slavteri plejer da aa vær regæjl[9]) nok. – Je sa te Per, a haa(n) sku gaa i(n)j aa to sig aa flij[10]) sig ilidt. Haa(n) ment, a haa(n) sku træk i Høvsklærne. »Nej, du skal'ge!« sa je, »Hal'davltöjt kaa(n) vær godt nok!« – Saa entli kom haa(n) da, Slavteri; men naa vaar je lemp[11]) te; for det vaar ejs Meni, a de sku ha hav i Muffel[12]) Brø; men naa ku de høns[13]). – Men les vaal[14]) je vaar komm øv paa Veji, ha je nær bløv rijt overhöj[15]) a Posti; haa(n) kom hörje[16]) om Gö(r)nt[17]) les fa[18]). »Hvo ska du hen, Stijn?« rovt haa(n). »Aby!« sa je.

M.: Naa maa vi heller gaa i Omga(n)j øv. Je tror, det æ hovt[19]). Vi gaar li igemmel Brøgset. – Ja, her æ bløv go Plas, sin vi fik Ovni braadt ner. Det vaar aa me Hyv aa Vræl, a vi bløv færdi te Pi(n)js. – Hva æ naa det, der ligger aa smøl der paa Tostoli[20])! Naa, det æ Nielses Bovser. Mene! saan som haa(n) dog har flijt[21]) dem. – Pull, Pull, Pull! Æ I der! Ska je he(n)jt i Næffel[22]) te jer?

S.: Har du nov øv a din Høns?

M.: Ja, de gö godt. Daan Dav fik je toaatræv, i Gaar fik je godt en Snes, i Dav har je't ta i(n)j. Je ska naa ha ryjt[23]) Hønshøvs e(n)j a Davne aa ha strøjt nov, for je tror, a de æ ve aa bløv løvs. Det ligger naa aa en Bitt brejt[24]) for; der æ lidt kajlt om Vi(n)jteri.

S.: Har du Æ(n)er?

M.: Jov, de æ ner i Damt. – Naa kaa(n) vi lij gaa igemmel Heststajli. – Saa staar haa(n) her aa skrønner[25]) de(n)j Blæss[26])! – Ja, du æ et dejli stav Best[27]); men du kommer te aa stund dig, te vor Far kommer!

S.: Ja, vor den Mörk æ aa fær [28]) aa spri(n)j i Stavr i sig, naar hun kaa(n) hør vos øv i Gaart. – Hvo har I de(n)j Vrijnsk[29]) aa Klojdi[30])?

M.: Dem pløer vor Far med. De har godt av aa bløv öjr[31]) ilidt; de staar aa bløver saa kuvims[31a]). – Her ska du se, hvodan vi har faa't lav i Kohøvset. A Føstnii vaar her Stenbro; men naa har vi faa støvt i Grevnii; det læter möj, naar de ska möv, aa saa har vi faa støvt Pølkvaam; det vaar nov fal nov i Forveji; der vaar aller te aa komm over Møjtpøli me ovn Træsker.

S.: Har I saa Pøltø(n) sæl?

M.: Ja, hun ligger derhenn omm Sijn. Vi har ju faa' en nyj, den gamle vaar hel skanje röjn.

S.: Hvo læ(n)sen æ det sin', a I fik det lav?

M.: Ja, det æ val snar et Par Aars Tisn; men naa æ det ju aa dejli, aa saa kaa(n) vi gaa herfraa lij i(n)j i Grijshøvset.

S.: Der har I ju et Par go' Grijs.

M.: Det vee je sme vovt, hva je ska se(j) te. De(n)j der trøvs naa saa möj dejt[32]); men daan æ i sær fortrejn[33]) Halhyni. Men det æ e(n)l sant, je lovt aa komm øv i Margen me Lejli[34]); men je kaa(n) savt faa e(n)j a Dre(ng)ne te aa biss øv me'en. – Prøv lij aa kig igemmel Sprijten[35]) her i Pordi!

S.: Æ de't Hann Vævs, der staar aa kejer[36])! Har hun vaarn her, sin du rejt ga hi(n)j rent paa? Det vaar dov grov, saa slosk[37]) hun bløv.

M.: Jov! Forleen Dav kom der e(n)j lidt fint kørje; det vaar e(n)j a de her Køvstfolk[38]), der ve tejn Forsekri aa saan nov Jank. Men det vidst Hann ett, aa da haa(n) vaar kørt, vaar hun lij ve aa re(n) Hovtne[39]) a sig. Hun gjor sig te Ærje, om hun ku laan en Bitt Saakker. Hun sto der aa vaar les nøs[40]) etter aa faa aa vi·, hvem det dov ku ha vaarn. Men je gre(j)n bar; for hun ska naa lijgodt ett ha alti(n)j aa vi· ilejn, aa hun vaar komm lij fornseen[41]); saa bløv hun hel mops aa vi saa't iga(n)j ha Saakkert.

S.: Det æ da Jens Fraa(n)jsens Povl, dær gaar. Det æ vældi, hvo haa(n) har skodt Klodtne[42]); for det vaar da i sær Tutnas, ve haa(n) vaar mi(n)jer.

M.: Ja, men haa(n) æ ejs i grov visnæs Knejt. Haa(n) staar saa tit aa højder[43]) her, haa(n) æ saa forlejn[44]) for aa faa non a de Øvl paa den krov Ajl[45]).

S.: Haa(n) æ val lejt[46]) gammel med vor Kaen!

M.: Ja, det æ kaskesens ve det Lav. – Men je kommer nok te aa e(n)j aa se etter nov Mijdsma. Je har ju gaa te aa lov dem Kløssup. Je sku ju aa ha reet Se(nge); men je kommer nok te aa nöjs me aa lejt[47]) dem ilidt; de æ vist heller't saa spejt[48]). Lijlpijn æ jut hel sikker, hun æ en kunsti Ja(n)jl[49]).

S.: Vaar der i Labsak[50]) heri(n)j daan Dav? Haa(n) ha ligg i(n)j i vor Törkov paa i Reeklapni[51]). Haa(n) kom saa i(n)j om Morni aa fik Davr me, aa det vaar dov grøvsomt, hvo haa(n) slank[52]) i sig; men saa bløv haa(n) sidje aa vi't gaa; men saa tog Per ham lij i Kvulki[53]) aa hörr ham øv. Det gjor mig sme(j) helt undt for Staar'i[54]). – men naa maa je heller

se aa komm heem. Naa, Farvel, Maen, aa Tak for i Dav! – Je kaa(n) lij jen sky[55]) hen over Tovten.

[1]) smaaregne. [2]) Musvitten. [3]) piskede. [4]) parat, tidig. [5]) Brugsforeningen. [6]) ventet stadig parat. [7]) Ko. [8]) snydt. [9]) reel. [10]) pynte. [11]) lavet. [12]) Mundfuld. [13]) miste, undvære. [14]) snart. [15]) omkuld. [16]) i stærk Fart. [17]) Hjørnet. [18]) hurtigt. [19]) stilnet af. [20]) trebenet Bord med halvrund Plade. [21]) svinet til. [22]) Nævefuld. [23]) ryddet. [24]) brat. [25]) vrinsker. [26]) blissede. [27]) rolig Hest. [28]) færdig, lige ved. [29]) Hingsten. [30]) ung Hest, Plag. [31]) rørt (til Træthed). [31a]) kaad. [32]) dygtigt. [33]) fortrædelig. [34]) Træbeholder (til Øl). [35]) Sprækken. [36]) kiger (nysgerrigt). [37]) slukøret. [38]) Købstadfolk. [39]) Hofterne. [40]) nysgerrig. [41]) for det samme. [42]) sammenfiltrede Haar. Billedet fra den unge Hest, der skyder det gamle tottede Haarlag. [43]) kiger forventningsfuld. [44]) lysten. [45]) Æbletræ. [46]) lige, ens. [47]) ordne (løseligt). [48]) speget, bragt i Uorden. [49]) Drøs. [50]) Landevejsridder. [51]) Knippe Rughalm, der ikke er helt ordnet til Langhalm. [52]) slugte. [53]) Struben. [54]) Stodderen. [55]) skyde Genvej.

5.3.3. Sydfynske tekster.

Mads Hansen (1834–80) var søn af en væver og gårdejer i Hundstrup på Sydfyn, og han levede hele sit liv som bonde, idet han overtog faderens gård. Han har skrevet adskillige kendte sange på rigssproget, men også digte på sin hjemstavns mål. De to følgende digte »Opvågning« og »De hellige« gengives efter Harry Andersen: *Fynsk Sind. Et Udvalg af fynsk Dialektdigtning i Vers og Prosa* (1949), s. 43–46.

Opvaavni.
Fo' ajle di smaa Blomster, dæ' dov æ' te' iaar,
aa Fovle, de æ' ette te' aa se'e,
saa fin aa frisk aa faver som Bø'eskovi staar,
dæ' te hàr je' ajler før set Le'e;
aa hvo' je ve'er Ø'et hen, je ser saa sære Tej,
de lövter saa fo'u'erle' here'e i mit Sej.
Je' mærker iaar
i Danmark æ' de Vaar –
de løvter saa fo'u'erle' here'e i mit Sej;
Naturen æ' fo'a're, e'er je' ha' vaarren blej.

Om Mo'eni da flø'er di Fovle u' me' Saj,
som om di fo' Nattero vil' takke,
aa gaar je' ner ve' Bækki en Avtenstun' igaj,
da æ' de' som Bøllerne ku' snakke,

se'e sige. *Ø'et* Øjet. *blej* blind.
Le'e Lige. *Tej* Ting. *fo'a're* forandret.
ve'er vender. *Sej* Sind. *Saj* Sang.

saa hvisker de' saa sælsom' i Ellekrattets Løv,
hver lille Blomst hun nikker mildt aa se'er te mej »tøv«.
Je mærker iaar,
i Danmark æ' de' Vaar –
hver lille Blomst hun nikker mildt aa se'er te mej »tøv«;
Naturen æ' fo'a're, e'er je' ha' vaarren døv.

Aa Folkets Lyv æ' heller knap som de' plejer von,
de' sky'er Blomst i mannen simpel Hytte,
aa vil I barre vente inaa et lille Ko'n,
saa blyver Bo'e Là'ets bedste Stötte.
Di gamle Folkeviser, dæ' ha' lydt ve' Kamp aa Lej,
de' æ' som Fovletoner je' ka' høre paa mi' Vej.
Je mærker iaar,
i Danmark æ' de' Vaar –
de' æ' som Fovletoner je' ka' høre paa mi' Vej;
de Hele æ' fo'a're, e'er aa a' de' æ' mej.

mannen mangen en. *Bo'i* Bonden.

Di Helle.

Pæ' Pæ'sens Pæ'er æ' blyve helle
de' saa je' rejde fo'le'en Dav,
saasnar' di barre tov te' aa spille,
saa gik ha' bort fraa vort Gil'eslav;
fo' Satens Konster æ' i Musikken,
aa ajle vi, som dæ' bløv aa fik en
Masokka, aa hva' dæ' naa æ' Skikken,
æ' Helve vis, de æ' Pæ'es Tro.

Di kjønne Bø'er, som Folk hà' dejde,
de' kajler ha' fo' en dævels Løgn,
forresten saa ka' ha' gje'ne sejde
aa læsse Prækener hele Dögn;
ha' gaar aa grubler aa tier stille
som Ej, dæ' bær paa en tosse Grille,
æ' de' aa vær', hva' di kajler helle,
saa tror je' ette je' ka' væ' me'.

dejde digte. *hisse* hidsig. *Tø'et* Tøjet.
sejde sidde.

Aa Kresten Nelsen ha' æ' a' disse
smaa Grundtvianere, tror je' nok,
aa di æ' saadden saa fà'le hisse
aa rap paa Tø'et, dej meste Flok;
di vette læsse, men barre snakke,
aa ette skryve, men kun slaa Klakke,
aa Føllen æ', a' di tæ'er te' takke
me' de', som æ' kun dej rene Vaas.

Aa e'es se'er di som di Helle:
rør ette de', aa rør ette de',
I maatte sjø'e aa ette spille,
næ' dæ' æ' Konst e'er Lærdom ve!
Aa saa fo'dømmer di ajle Klove,
aa sel' di ette vil lære Nove;
di Folk di gjør mej'et ajlt fo' brove,
fo' de' di faar kun de' Halle me'.

Jens Jakobs æ' Grundtvianer osse,
men de' æ' helt a' et à'it Slavs,
di skaar dem ette saa gjemmel-tosse,
men æ' som A're æ' naa te'davs;
vel æ' di helli te'gavns dæ' u'e,
men ajler hæ'er di me' der Snu'e,
aa ikke heller di æ' som Stu'e,
men rejde pæne aa nette Folk.

Di æ' naa ette saa fà'le klove,
dov ve' di nok a' di fejl saa møj,
aa di vil høre aa lære Nove
aa lejer gje'ne i ærbar Spøj,
aa di ka' sjø'e, aa di ka' spille,
aa ajle Slavs ka' di godt bestille;
ka' vi væ' Me'esker aa dov væ' helle,
saa tror je' nok, a' je' ka' væ' me'.

vette vil ikke.
Klakke Klatter.
dej den.
e'es ellers.
maatte maa ikke.
sjø'e synge.
à'it andet.
skaar skaber.

Poul Andersen: *Dansk IV, Prøver på danske folkemål.* (1943), s. 36–37. Sydfynsk. Fra Vester Skjerninge mellem Svendborg og Fåborg. Grammofonpladeoptagelse.

Jæ vil fortælle om, vodan vi beha(nd)jle Höri i gamle Dawe. Henimow Hyøst sku vi yw og røske Höri, og nå(n) vi sa ha· røske så mö·j, som vi ku ha imæjle tow Hæ(nd)jer, så la· vi-et ne·r på Jowren, og det blew vi ve me, te vi vå færdi me Höri. Så sku vi sien hen og støw-et op, sa· vi, og så tåw vi en Bitte og – Bå(nd)j og slow om disse hær smue Hörstøwer og stille dem op sådden lessom et Å·(nd)nste[1]). Når di så ha· stue dær en fjorten Dawes Tij og törres, så kom de jæ·m og blew riwe, på en Hörriwe, og det vå for og fo Fryø og Knæwl[2]), som vi kajl-et, a·w. Og så bawætter blew det spriet yw ijæn på Måarken i non· la(ng)we Rækker; dær sku det jo ligge og – og – rå·ne eller sådden, a det ku(nd) bliw· te og få Skæ·wen frå Ta·wen. Og det blew så væ(nd)j i Ga(ng)w og – og fik på den å(nd)en Sij· og. Når det så vå tjæ·nle te-et, så blew det tæj· op i sådden nonne – op i vor Favn, og – så spriedte vi-et yw ywen om vos og satte sådden nonne – Smuehywse[3]), a det ku stue sådden yw på frij Fælt, på frij Måark, te a det blew hielt tört. Så kom det jo jæm ijæn, og så sku det browes[4]), og så kom det op i e(n)j varm Baweråwn elle-r-og blew browet i en Howle, som de kajl-et, for a det ku vær rejte knaw tört. Og så stow der så et Par Må(nd)j og brow-et ætterhå(nd)en og knækk-et sådden sammen. Og når a det så vå i Orden, så kom der i – e(n)j Hörsve(ng)jer, som de kajle dem, me si(n) Ska·wefow og si(n) Skjættel og sku ska·we dæ(n)je hær Hör rien for Skjæwer. Når det så va gjowr, så sku det hæjles, og så ha· ha(n) tow Hæjler, og så hæjle ha(n) föst det iene a·w, og det vå grå·we Bluer, og så hæjle ha(n) på dæn næ·ste, og det vå fijnere Bluer, og så behålt ha(n) Höri te sijst, fijn Hör. Nå vi så nå·jte Ve(n)jter, så sku vi te og spe(nd)e buede Hör og Bluer – i Samli(ng). Og det blew så hæ·spe op i nonne store la(ng)we Støkker Gåarn, som a – a der så sku ble·es, når vi nå·jte Forueret. Og – de sku så kåwes i nåwe So·dalyw og Askelyw og sådden nåwe, det væste rue a·-et. Så si·n så blew de skølle ywe ve et Vå(nd)jste[5]) / i et Vå(nd)jste ywe på en Måark, der sku vi yw og skølle Gåarn. Og så – kom det så jæ·m og – blew gjo godt rient, og så blew det hæ(ng)j op på nonne Stæ(ng)jer, som vi kajle Ganstæ(ng)jer. Og dær sku det hæ(ng)je hiele Sommeri og ble·es. Og vær Ga(ng)w vi sku vaske, så sku det a disse hær Stæ(ng)jer og e(nd)j og vaskes og – og, te det blew hielt blæ·jet rient og vidt te Ætterueret. Så kom det e(nd)j, og så blew det vu(nd)en i nonne store Nöjler, og så sku vi hen te Væweri me-et, ha(n) sku så væwe-et te de forskjællie Diele, va a vi forla(ng)wt·, det sku være te.

[1]) Neghob på Marken.
[2]) Frøhus på Hør.
[3]) Småhuse.
[4]) brådes ɔ: brydes.
[5]) Vandsted.

3.3.4. Langelandsk tekst

Poul Andersen: *Dansk IV. Prøver på danske folkemål* (1943), s. 34–35. Langelandsk. Fra Humle sogn på Sydlangeland. Grammofonpladeoptagelse.

Ja, i vore O(ng)wdoms Dawe, da hae vi jo ette så fue a disse Originaler, som vi jo nå næ·sten aller myøer nå(n)te Daws. Jæ tæ(n)ker i dette Tefælde på ham Måwens Jensen; ha(n) ha· jo det Ywhæ·l i hiele sin Læ·wetij a meste trie Kowner – ha(n) vå jo alså jiwt trie Ga(ng)we. Men da den – trejje så vå dyø, så sku ha(n) jo – som för / som de andre Ga(ng)we, a ha(n) ha·mest en Kowne, op te Præsti og mæld-et – Dyøsfaldet. Og ha(n) vå jo sådden nåwe original a sæj, Måwens, og da ha(n) kommer op te Præsti, så sejer ha(n): »Nå(n) æ min – Kowne så(nd)je[1]) dyø ijæn.« Nå, da ha(n) det fek åwerstue, jik der jo kuns en kort Tij, så jik ha(n) jo på Frijerij – ætter e(n)j nøj; blå(nd)j a(nd)et kommer ha(n) e(nd)j hus sådden en ledt ældre Peje, som ha(n) mien der ku(nd)e passe te hans Alder, og – så frijer ha(n) te he(nd)je; men ha(n) vi jo å nok ha a vije, om hun sådden vå Æjer a nåwe, og hun vå nå-tte så stiw i Rænekunsten, men hun sier da – te Måwens: »Ja, jæ har hu(nd)er Daler og jæ har førretywwe Daler, og jæ har jo og et Barn.« »Nå,« sa· ha(n), Måwens, »hu(nd)er Daler og førretywwe Daler, iet Barn i Juer og iet te Uere[2]). Næj Tak, ja må vijere fo·rt.«

[1]) sandelig.
[2]) ad Åre.

3.3.5. Ærøsk tekst

Poul Andersen: *Dansk IV. Prøver på danske folkemål* (1943), s. 39–41. Ærøsk. Fra Helle i Rise sogn, sydlige Ærø. Grammofonpladeoptagelse.

Det vå Ierk og Ma·dn, de ha· en gow Ha·lgoer, og det kalde de sådden en Fjærdenawling – Kåbo[1]), – så ha· de en Doeter, der he Tri·n og, og he(nd)e vi de nok ha jiwt, – men-e – og Karlene, der kom jo nåwre og vil fryj te he(nd)e og sporte, om hu(n)-tte vi hå dem. »Ja det kommer I te og snakke mæ myn Far-r-om, for det skal jo wær nåwre, der har Pæ(ng)e, for æ·sen jawwer ha(n) æ·r væk ijæn.« Men så ha· de va te Då(nd)js, de hær Kve(nd)jer og så en Karl, og – det va jo ien, hu(n) ku godt lyj – og, så sæjer ha(n): »Ja, men jæ kommer jo te og snakke mæ din Far?« – »Ja, det kommer dy vestnok te«, sa· hu(n), Tri·n, »for – ha(n) spør jo, om de har Pæ(ng)e, og – har de-tte det så – så ka(n) de goe ijæn. Men dy har jo da lidt?« »Ja, jæ har lidt, og – dem har jæ forresten voeret[2]) y et Par gammel Træ·sker[3]), jæ har arret ætter myn Bedstefar, de stoer oppe u(nd)er Sæ(ng)en, de hær Træ·sker – men de var jo alfor stowre, og så / der voere jæ forresten mynne Pæ(ng)e, for jæ va ba(ng)e for og sætte dem y Sparekassen, – at de stow ette nåwe godt dær.« »Men kom dy mæ hæjm en Daws Tyj, så kå(n) dy jo hyøre«, for hun ku(nd)e godt lyj ham – ha(n) he Törkel. Og så sæjer ha(n): »Har dy Pæ(ng)e«, sa· ha(n) dæ(n) gamle. »Ja –«, sa· ha(n), »nåwer har jæ jo da«, sa· ha(n). »Nåwer, dy sæjer nåwer? Har dy nåwet i Sparekassen da?« »Naj, det har jæ ette«, sa· ha(n), »jæ har arret et Par gamle Træ·skower ætter myn Bedstefar, og der har jæ pyttet dæm ne yj, de stoer oppe u(nd)er Sæ(ng)en«, sa· ha(n), »der miene jæ, de stow lesse godt«. – »Nå – ja, men – så ka(n) dy jo sie hæjm en Awtenstund, sa ka(n) vi jo snakke om-et«. Og det kom ha(n) jo så og så, sæjer ha(n): »Ja, forstoer dy dæj nåwe a Jowergows, for – Tri·n hu(n) ska jo ha Goedn«. »Jo – jæ har va å Lå(nd)jbrøjsskowle sidste Venter.« »Va er det for nåwe. Har dy-tte lært nåwe dæ(n)j Ga(ng) dy jik y Skowle?« »Jo, men ny miente jæ, jæ vå bliwwe lidt miere klåw, og så sku jæ oe sådden en – en Lå(nd)jbrøjsskowle«. Så sæjer ha(n) det om Å(nd)endawen, Ierk te Ma·dn. Ha(n) sa·: »De(nn)e hær det ska jo være owr Svigersön«, sa· ha(n). – Ja, vi sa· ny æ·sens Svåwer – men-e, ny er det jo mier fornemt, de sæjer Svigersön, sa· ha(n) – »ha(n) forta·l a ha(n) ha· va oe Skowle.« – »Skowle, har ha(n) da ajler goe yj Skowle«, sa· hun, Ma·dn. »Jo – jo, men det var nåwe, ha(n) –

[1]) Boelsmand. [2]) gemt. [3]) Træsko.

ha(n) kajlte e(n)j Lå(nd)jbrøjsskowle«, sa· ha(n) – »Ja, va mon de bestælte der«, sa· hu(n), Ma·dn. – »Ja, ha(n) sa·, de plöwe og – og de – de chyørte mæ en Maskijne å – de ha· følt nåwe Ku·dn yj – og soe; vi å(nd)er vi soer jo ve den bare Hå(nd)j, men-e det ska vær så – moderne ny«, sa· ha(n). »Det komme an oe, nær de foer Goedn enga(ng)j ædder-r-os Ma·dn, at ha(n) – det ka(n) godt være, a ha(n) vil hå sådden nåwe – og sådden nåwe Maskjineryj, og – og det er vi gamle jo-tte vun te. Når det« »Ja – ja – det goer jo nok, Ierk«, sa· hu(n), Ma·dn. – Men-e ha(n) kom sæj nåwe, og der blew godt mowta· og va valkommen, dæ(n)jga(ng)j ha(n) kom og – og det, der va jo så jö Forberielser – de sku jiwtes så en Daw, og så sæjer ha(n) Ierk: »Ja vi har jo en gow fie Kvæje, vi ka(n) slajte te Ji·let og vi ha-r-å et Gryjs. Og vi fo nok Klaus hæjm te og stekke det, og – ja – ha(n) kom å, Klaus, og sku stekke det har Gryjs, det var te / ny te Præ·stji·let[4]) – de sku hå – det ha· de jo föst – Præ·stji·let – og ha(n) – ha(n) stekke-r-å Gryjset og, men der kom ette nåwe Blow. Så sæjer hu(n), Ma·dn: »Jæ vi sæj – jæ vi sæj[5]) ja·dne[6]) hå Blow.« »Ve dy hå Blow?«, sa· ha(n), Klaus, så stak ha(n) ænien Ga(ng)j, så kå(n) det nok være, Blowet det kom. »Dy er sæj[5]) gromme Ma(nd)j«, sa· hu(n), Ma·dn, »dy kå(n) stekke, der komme-r-ette Blow og dy kå(n) stekke, a der kommer Blow«, sa· hu(n).

[4]) Præstegildet, ɔ: Gilde på den Dag Lysning blev bestilt.

[5]) sandelig.

[6]) gerne.